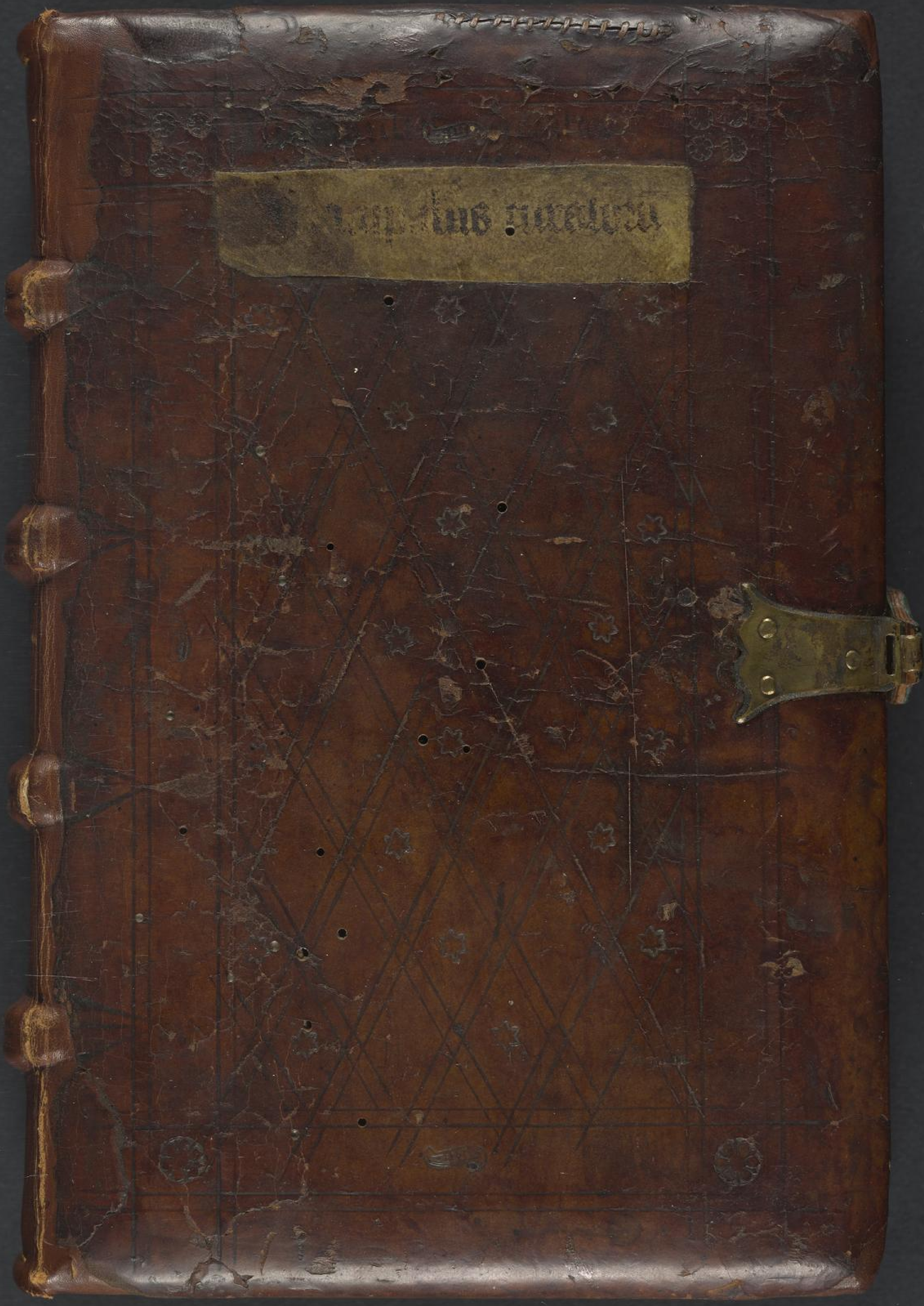

78

J H Wright 1869 —

dignitate mirabilit condidisti. et mirabili reforma
da nob qs p huius aque et uini mysteria ei diuinita
tis ee consortes. q humanitatis nre dignat est fieri par
ticeps. Ihc xpc. Sacdos oblata accipiens dicat.
In nomine patris et filii et spc sci sit benedictu sacrifi
cium istud. amen. Inclinato capite an altare dic.
Suscipe sca trinitas hanc oblatione qua t offerim
in memoria passionis. resurrectionis. ascensionis
dni nri ihu xpi dilecti filii tui. et in honore sce di ge
nitricis marie. et beatoru aploru Petri et Pauli. atq
omniu scor tuoru. ut illis pficiat ad honore. nobis a te
ad salute et remissione omniu peccatoru nror. et illi om
p nobis intercedere dignent in celis. quoru memoriam
agimus in terris. P eunde. Te incensu ponat in thu
Per intercessione sci gabrielis archangli stantis a dextris
altaris incensi. et omniu scor suoru incensu istud dns
dignet benedicere. et in odore suauitatis accipere. P.
Incensum istud a te benedictu Du thurificat dicat.
ascendat ad te dne. et descendat sup nos misericordia tua.
Dirigat dne ad te oratio mea sicut incensu in conspectu tuo.
eleuatio manuu mearu sacrificiu uespertinu. Cu odore od
Ascendat in nobis dns igne sui amoris. rat sacdos dic
et flamma eterne caritatis. Ac subiung. Veni scificator
omips etne ds. benedic hoc sacrificiu tuo nomini ppa
ratu. Te uertens se dic. Orate p me frs et sorores. u

[illegible marginal note]

Manipulus Curatorum

In isto libello sunt tres particule et prima continet in se septem tractatus Tractatus primus prime partis De sacramentis in generali / habet tria capitula

Primum de institutione sacramentorum — fol. ij
Secundum de efficacia sacramentorum — fol. iiij
Tercium de numero sacramentorum

Tractatus secundus prime partis de Baptismo / et habet octo capitula — v
Primum quid est baptismus
Secundum de materia baptismi
Tercium de forma baptismi — vj
Quartum de ministro baptismi — viij
Quintum de suscipientibus baptismum — xj
Sextum de ritu baptismi — xiij
Septimum de effectu baptismi
Octauum de annexis baptismo — xiiij

Tractatus tercius prime partis de confirmacione / et habet septem capitula — xv
Primum quid est confirmacio
Secundum de materia confirmacionis
Tercium de forma confirmacionis — xvj
Quartum de ministro confirmacionis
Quintum de suscipientibus confirmacione — xviij
Sextum de ritu confirmacionis
Septimum de effectu confirmacionis — xix

Tractatus Quartus prime partis de Eukaristia / et habet vndecim capitula
Primum quid est eukaristia
Secundum de ministro eukaristie
Tercium de materia eukaristie — xxij
Quartum de forma eukaristie — xxiij
Quintum de loco ubi debet dici missa — xxix

Sextu de tempore quo debet dici missa —— xxxiij
Septimu quotiens in die debet dici missa —— xxxiij
Octavu de vestibus quibus induitur sacerdos in missa
Nonu cui debet dari eukaristia xxxvij | xxxvj
Decimu de ritu misse —— xliij
Undecimu quomodo occurrendu est defectibus
qui possunt accidere in missa —— lj
Tractatus quintus prime partis de sacra
mento ordinis / et habet quinque capitula —— liiij
Primu quid est ordo —— lv
Secundum quot sunt ordines
Tertiu si in quolibet ordine imprimitur caracter —— lvj
Quartu in quo actu imprimitur in quolibet ordine —— lvij
Quintu que requiruntur in recipiente ordines
Tractatus sextus prime partis de extrema
unctione / et habet septem capitula —— lix
Primu de materia extreme unctionis —— lx
Secundu de forma extreme unctionis
Tertiu de ministro extreme unctionis
Quartu de effectu extreme unctionis
Quintu quibus debet dari extrema unctio —— lxi
Sextu in quibus partibus corporis debet fieri
Septimu utrum debeat iterari
Tractatus septimus prime partis de
sponsalibus / et habet quinque capitula
Primu quot sunt sponsalia —— lxij
Secundum quot modis contrahantur
Tertiu qua etate possunt contrahi
Quartu quis sit effectus sponsaliu
Quintu in quibus casibus dissolvuntur —— lxiij
Secunda pars de matrimonio et habet octo capitula
Primu quid est matrimoniu
Secundum qualiter contrahatur matrimoniu —— lxiiij

Tercium quomodo et ubi et quibus verbis fuit matrimonium inſtitutum — lxv
Quartum que fuit cauſa inſtitucionis
Quintum qui poſſunt contrahere matrimonium
Sextum quot modis dicitur matrimonium
Septimum quot ſunt bona matrimonij — lxvj
Octavum de impedimentis matrimonij
Secunda pars principalis huius libelli
Continet tres tractatus
Tractatus primus ſecunde partis de contri
cione habet ſeptem capitula
Primum quid eſt contricio in ſe
Secundum de quantitate contricionis
Tercium de qualitate contricionis
Quartum de duracione contricionis
Quintum de quibus debet eſſe contricio
Sextum quot ſunt cauſe inductive contricionis
Septimum quis eſt effectus contricionis
Tractatus ſecundus ſecunde partis de confeſſione
et habet undecim capitula
Primum de inſtitucione confeſſionis
Secundum de illis qui tenentur confiteri
Tercium de tempore quo tenetur homo confiteri — xcij
Quartum cui eſt facienda confeſſio — xciij
Quintum de quibus eſt facienda confeſſio — xcix
Sextum de condicionibus quas debet habere confeſſio — c iij
Septimum de iteracione confeſſionis — c vj
Octavum quo ſe debet habere ſacerdos ad confitentem — c vij
Nonum de interrogacionibus faciendis in confeſſionibus — c viij
Decimum de poteſtate clavium et effectu confeſſionis — c xvj
Undecimum de ſigillo confeſſionis — c xviij
Tractatus tercius ſecunde partis de ſa
tiſfactione et habet ſeptem capitula — c xx

Primu quid e satisffacio et i quib9 ɋsistit — c xx
Sedm de elemosina q est pma ps satisffacois
Terciu de Jeiunio que est scda pars
Quartu de ozone que est tercia pars
Quintu de mensura satisffacois .i. que pma
est inponenda pro vnoquoq pcto
Sextu vtru vn9 possit satisfface pro alio

Tercia pars pncipalis hui9 libelli con
tinet Quatuor Capitula
Primu de articulis fidei
Sedm de peticionibus dnice ozonis
Terciu de decem preceptis legis
Quartu de dotibus glorie padisi

Reuerendo in xpo pri ac dnō dnō
Raymūdo diuina puidencia sancte
sedis valencie Epo suozu deuotoz
minimus Guido de monte Rotherii
cu deuota et humili recomendacione
se totu suis obsequijs mancipatu. Fons sapi
encie dei verbu disposicione mirabili omnia
ordinans et disponens militante ecclia ordi
nauit et disposuit adinstar ecclie triuphātis
Quod figuratiue fuit ostensum legis latozi moysi
qn pceptu fuit sibi edificare tabnaculum
in deserto iuxta exemplar quod sibi i monte

fuerat demonstratum Tabernaculum siquidem in
huius mundi deserto constructum est militans ecclesia
Ad instar illius que sursum est ierusalem ordinata
Cuiusquidem militantis ecclesie fundamentum in
montibus sanctis propheta rememorans / per
montes superiores prelatos apostolis succedentes
insinuat qui ad modum spirituum superne Jhe-
rarchie medios inferiores videlicet et prelatos
illuminant perficiunt atque purgant ut sic medii
a superioribus illuminati sanctis perfecti virtutibus
ac erroribus expurgati inferiores seculares
scilicet et laycos simili modo illuminent perficiant et expur-
gent / quod facere nequeunt nisi fuerint divinis doc-
trinis imbuti Hec ergo attenta et vigili
meditatione compensans sequens opusculum
de instructione neophitorum curatorum com-
posui / rudi quidem stilo sed utili / non curans
de verborum ornatu sed de animarum commodo et
profectu Quodquidem opusculum / ad vos qui
estis sacrosancte ecclesie luminare prelatorum / qui lu-
cetis velud lucerna in firmamento ecclesie
militantis Qui radio divine sapientie / exemploque
vite sanctissime ac sarculo correctionis caritative /
subditos vestros illuminatis et purgatis / duxi hu-
militer destinandum ut lima correctionis vestre politum
prodeat in publicum quod sine illa prodire non
audet Suscipiatis vos igitur pater verum affectu
benivolo presens opusculum quod offert humilitas
comitatur affectio ac caritas persuadet / cor-
rectumque et emendatum si vestre dominationi videtur
comunicare curatis neophitis ut qui nesciunt
addiscant et qui sciunt scire se gaudeant et ad
maiora conscendant Vestram reverendam personam

conservet dominus ecclesie sancte sue cui humiliter me commendo
Scriptum Turoli Anno domini M°c°xxxiij

Incipit Prologus

Quoniam secundum quod dicit propheta malachias
secundo dicit dominus per malachiam labia sacerdotis
custodiunt scientiam et legem requirunt de ore
eius Angelus enim domini exercituum est Verum cum
sacerdotibus legis evangelice conveniat id quod
dominus quondam sacerdoti legis mosayce per Osee
prophetam comminatur dicens Quia tu scientiam repu
listi et ego repellam te ne sacerdotio fungaris
michi Dignum duxi aliqua ad instructionem
neophitorum sacerdotum maxime curatorum scribere
per que possint se in executione sui officii dirigere
et deo debite ministrare Nemo autem de presump
tionis temeritate me iudicet quod ego peccator ig
norans et insufficiens presumam sacros sacerdotes qui
sacre legis professores sunt instruere Confisus enim
de illius adiutorio qui ora mutorum aperit et ling
uas infantium facit disertas / similis parvo cati
culo qui latratu suo magnos leporarios incitat
ad currendum Temptabo aliqua breviter scribere ut
donem magis provectis et peritioribus materiam
altiora et subtiliora et magis utilia conscribenda
Confido enim quod ille qui dedit asine balaam lo
m² xxij quelam in sue rationabili creature infundet scientiam
Nec erubescant venerabiles sacerdotes a me
eorum servitori minimo edoceri Sed considerent
illud verbum doctoris eximii Augustini quod po
nitur in decretis Ego iam senex et sexaginta annorum
etatis non erubescerem a puero anniculo edoceri
Licet enim ut dicit Seneca Verecundosum sit senes
addiscere tamen magis verecundosum est eos igno

rare. Quoniam autem quilibet si vult suum officium
debite exequi debet scire ea que ad suum officium
spectant. Officium autem sacerdotum maxime cura
torum consistit in quatuor secundum quatuor ethymo
logias istius nominis sacerdos que habentur a
Damasceno. Prima sacerdotes sunt missarum celebra
tores ideo dicitur sacerdos quasi sacra dos sacramen
torum ministratores et ideo dicitur sacerdos quasi
sacra dans. Confessionum auditores ideo dicitur
sacerdos quasi sacer dux. Plebis doctores ideo
dicitur sacerdos quasi sacra docens. Ergo propter
primum debent habere tantum de scientia quod sciant recte
et distincte legere et congrue pronunciare et accen
tuare et ad minus gramaticaliter intelligere ea que
in misse officio continentur. Propter secundum debent habere
tantum de scientia quod sciant numerum sacramentorum et
que sit debita forma et debita materia cuiuslibet
sacramenti et modum ea debite ministrandi potissime
de sacramentis que ad eos spectant. Propter tertium
debent habere tantum de scientia quod sciant discernere
inter lepram et lepram id est peccatum et peccatum et imponere
penitencias salutares. Propter quartum debent habere
tantum de scientia quod sciant ad minus populum in articulis
fidei et aliis rudimentis fidei informare. Omisso
autem primo quia illud spectat ad gramaticam et
satis suppono quod si episcopi nullum ad sacerdotii
ordinem promouerent nisi sufficienter fuit in grama
ticalibus informatus. Et quia etiam de hoc agetur
quo de sacramento Eukaristie et tribus aliis in
hoc libello est agendum, quem libellum volui vocari
Manipulum Curatorum eo quod sacerdotes et
potissime curati debent istum libellum portare
in manibus ut videant ea que circa suum officium

sic agenda Incipit libellus qui dicitur Manipulus Curatorum et habet tres partes

Dividitur ergo presens opusculum in tres partes in quarum prima agitur de sacramentis et de hiis que pertinent ad sacramentorum administracione In secunda de penitentiis et hiis que pertinent ad confessionum audientiam et penitentiarum imposicione In tercia de fidei articulis et hiis que pertinent ad populi informacionem

Incipit prima pars huius libelli

Quantum ad primam partem Primo videbuntur aliqua de sacramentis in generali Secundo de quolibet eorum in speciali Tercio de sacramento Eukaristie Quarto de sacramento penitencie Quinto de sacramento ordinis Sexto de sacramento extreme unctionis Septimo de sacramento matrimonii

De sacramentis tractatus primus

Quantum ad sacramentum in generali primo videndum est de eorum institutione Secundo de eorum efficacia et virtute Tercio de eorum numero et distinctione Capitulum primum de institutione sacramentorum

Sciendum ergo quod omnia sacramenta noue legis fuerunt immediate instituta a Christo quod probant doctores sic Illius est sacramenta alicuius legis instituere cuius est legem dare et condere sed Christus fuit immediate conditor statutor et dator noue legis ut diffuse probat apostolus in epistola ad galatas et habetur ab ysaia dicente Dominus rex noster dominus legifer noster ipse veniet et saluabit nos ergo ad solum Christum pertinuit instituere noue legis sacramenta Unde sacramentum Baptismi instituit quando baptismum a Johanne in Jordane suscepit tunc enim ut dicit Beda tactu sue

mundissime carnis vi regnatiua contulit aquis
licet autem tunc sacramentum Baptismi instituerit tamen
nullus ad susceptionem baptismi erat obligatus
usque post resurrectionem quando in die ascensionis
dixit apostolis et aliis discipulis Euntes in mundum
universum predicate evangelium omni creature qui
crediderit et baptisatus fuerit salvus erit qui
vero non crediderit condempnabitur ¶ Sacramentum
autem confirmationis instituit / quando imposuit manus
super capita puerorum et apostolis prohibentibus — Confirm. institutio
dixit Sinite pueros venire ad me / licet aliqui
doctores dicant quod sacramentum confirmationis instituit
in die penthecostes quando misit visibiliter spiritum sanctum
super apostolos / primum tamen reputo verius ¶ Sacramentum
autem Eukaristie instituit / in die cene quando post com
mestionem agni paschalis panem et vinum in suum
corpus et sanguinem suum sua ineffabili potestate convertit
dicens Accipite et manducate / Hoc est corpus meum
Et sumpto calice dixit bibite ex hoc omnes hic est
calix sanguinis mei ¶ Sacramentum autem penitentie instituit
quando exordium sue saluberrime predicationis assumpsit
dicens Penitentiam agite appropinquabit enim regnum
celorum Quod autem peccata essent confitenda sa — Eucharistiae
cerdotibus figuratum instituit quando decem leprosis — institutio.
ab ipsis mundari precepit dicens Ite ostendite vos
sacerdotibus licet enim teste propheta Eze. qui dicit
in persona dei Quacunque hora ingemuerit peccator
omnium iniquitatum non recordabor licet peccata in
contricione dimittantur tamen peccata sunt sacerdotibus
nichilominus confitenda si possibilitas occurrat — de confessione
¶ Sacramentum ordinis instituit quando in die cene postquam
communicauit apostolos dixit eis Hoc facite in meam com
memorationem / tunc enim secundum doctores apostolos

extrema untio

ordinauit ¶ Sacrm autẽ extreme vnctionis insti
tuit xp̄s qn̄ aplos misit vngere et sanare infirmos
Unde id quod dicut aliqui doctores quod beatus
Jacobus instituit hoc sacramentu qn̄ in canonica
sua dixit Infirmatur quis in vobis inducat pbros
eccle et orent super eum vngentes eu oleo sto
Salua eor reuerencia no reputo veru ppter
racione supius in principio huius capli dictam

Jacob. non institor sed promulgat.

Credo enim quod illud dcm btı Jacobi non fuit
institucio sacramenti sed eius pmulgacio Unde
btus Jacobus no fuit institutor huius sacramenti
sed pmulgator ¶ De sacrameto autẽ matrimonij
qn̄ fuit institutu et vtru fuerit institutu a

matrimonium

xpo incarnato est dubiu cu matrimoniu fuerit
in statu innocencie et in tempore qd fuit ante
incarnacoem Et io ad huius dubitacois solucı
one sciendu ¶ qd matrimoniu pot tribus modis
considerari Uno mo prout est officiu nature
Alio mo prout est remediu carnalis concupis
cencie Tercio mo put est signu alicuius rei
coniunctionis s. xpi et eccle quam significat con
iunctio aiorum viri et vxoris et coniunctionis hu
mane nature in psona filij dei qua significat
coniunctio corpor Matrimoniu primo et scdo mo
consideratu non est sacrm put loquimur hic
de sacramento matrimonij Tercio mo consideratum
est sacrm et sic fuit institutu a xpo qn̄ in vtero
virginis voluit nram naturã diuine nature
vnire in vnitate suppositi sui seu psone qua
vnione significat matrimoniu sicut enim s. actu
matrimoniali vir et vxor sunt duo in carne vna
sic due nature s. natura huana et diuina
sunt in vna psona videlicet in psona filij

matrimonium significat humanitatis divinit. ad humanitatis Xti

et istud sufficiat de institucione sacramentorum

Capitulum secundum de efficacia et virtute sacramentorum

De efficacia autem et virtute sacramentorum sciendum quod virtus sacramentorum in generali quia postea dicetur de virtute cuiuslibet in speciali / consistit in duobus scilicet in auferendo culpam et conferendo graciam. Omne enim sacramentum noue legis nisi sit obex i. impedimentum ex parte recipientis aufert culpam si inuenerit eam et confert vel auget graciam / et per hoc differunt sacramenta noue legis a sacramentis antique legis / quia sacramenta veteris legis sacramento circumcisionis excepto quantum erat ex parte operis operati nullam virtutem habebant quantum ad ablucionem culpe et collacionem gracie sed totam per virtutem et efficaciam suam habebant ex parte operis operantis. Sacramenta autem noue legis non solum habent efficaciam ex parte operis operantis ymo etiam ex parte operis operati. Opus operans vocatur deuocio suscipientis sacramentum. Opus operatum vocatur actus exterior circa sacramentum sicut opus operatum in baptismo est aspersio vel immersio aque et prolacio verborum. Et quod sacramenta noue legis quantum est ex parte operis operantis conferant graciam et sint causa gracie patet per diffinicionem sacramenti positam a magistro Thoma in quarto libro que talis est. Sacramentum est inuisibilis gracie visibilis forma et eius similitudinem gerat et causa existat. Utrum autem sint causa gracie sicut causa sine qua vel sicut causa propter quam / indigeret maioris consideracionis quam pertineat ad presens opusculum. Est etiam alia virtus sacramentorum noue legis quia quedam eorum imprimunt caracterem in suscipientibus ea scilicet baptismus sacramentum confirmacionis et sacramentum ordinis

efficacia sacramenti

obex quid?

opus operatum

operantis

caracter sacri

Caracter quid

Et est caracter ptas queda spualis per quam
suscipiens sacrm pt aliquid face vel recipe qd
no poterat ante Sicut baptizatus pt recipe alia
sacra eccle q no pt no baptizatus Et ordinatus
pot exercere officiu sui ordinis quod no pt facere
no ordinatus Et confirmatus tenet audacter
confiteri fidem xpi tempe psecucionis fidei ad
quod no tenet no confirmatus nisi forte vpe
in speciali inquireret de fide Alia aute sacra
s. eukaristia / pnia / extrema unccio et matrimoniu
no imprimut talem caractarem Possunt tamen
multociens iterari sicut homo pot multociens
comunicare et multociens confiteri et multociens
inungi / et mortua una vxore cu alia contrahe
|| Sed sacra que imprimut caracterem no debent
nec possunt iterari / sicut nullus debet bis
baptisari / et racio est quia virtus eor semper
manet · s. caracter qui est indelebilis Et istud suf
ficiat de virtute sacror | Capitulum tercium de numero et
Quantu aute ad sacror distinctione sacrorum
numerum sciendu quod sacra sunt septem
scilicet Baptismus Confirmacio Eukaristia Pnia
Extrema unccio Ordo Matrimoniu Distinccio istor
sacrorum datur et sufficiencia a quibusda docto
ribus talis Sicut est in vita corporali sic suo
modo debet esse in vita spuali In vita aute
corporali sic videmus quod pmo generatur homo
Scdo auget Tercio nutritur Quarto venit ad
tanta pfeccione virtutis qd pot sibi similem
generare Et sic genus humanu multiplicat et
quia sanitas hois pt impediri p infirmitate
Ideo quinto indiget medicina dupplici Una
contra infirmitate Alia contra reliquias

infirmitatis Et sic de vita corporali Quinque naturalia
sunt s. generatio augmentum nutrimentum multipli
catio et medicina Similiter in vita spirituali que
est vita fidelium viventium in fide et unitate ecclesie
sunt quinque s. spiritualis generatio que fit in baptismo
per quam homo regeneratur christo Spirituale augmentum
quod fit in confirmatione in qua gratia baptismalis
augetur Spirituale nutrimentum quod datur in eukaristia
que est cibus anime Et quia fideles indigent multi
plicari spiritualiter et corporaliter quantum ad multipli
cationem spiritualem accipitur sacramentum ordinis per quod
ministri ecclesie multiplicantur Quantum ad multipli
cationem corporalem accipitur sacramentum matrimonii quod
ordinatur ad multiplicationem corporalem fidelium
Spiritualis medicina contra infirmitatem spiritualem
est duplex Una est contra spiritualem infirmitatem
que est peccatum est sacramentum penitentie Alia est contra reli
quias peccatorum est extrema unctio Et sic patet
numerus et sufficientia septem sacramentorum Et ista sufficiant
de sacramentis in generali **Tractatus secundus prime partis de**

Nunc dicendum est de sacramentis in speciali **Baptismo**
Et primo de baptismo circa quod consideranda
sunt octo Primo quid est baptismus Secundo
de materia eiusdem Tertio de forma Quarto de
ministro baptismi Quinto de suscipientibus baptismum
Sexto de ritu baptismi Septimo de effectu
baptismi Octavo de annexis baptismo

Capitulum primum quid est baptismus

Baptismus est ablutio corporalis exterior cum prescripta
i. taxata forma verborum facta Ita quod illa
ablutio materialis que fit exterius in corpore est
signum ablutionis spiritualis quam deus facit interius
in mente **Capitulum secundum de materia baptismi**

Materia baptismi est aqua simplex elemen-
talis Quod autem aqua sit propria materia
patet ex institucione christi qui instituit baptismum
fieri in aqua Si autem instituisset baptismum fieri
in vino vel in oleo vel in aliquo liquore vinum
vel alius liquor esset materia propria baptismi Alique
tamen congruencie assignantur a doctoribus quare
christus magis instituit baptismum fieri in aqua
quam in alio liquore quarum una est Quod sacramentum
maxime necessitatis debet habere materiam maxime
communem ne propter defectum materie aliquis impedi-
etur a susceptione baptismi Sed baptismus
est sacramentum maxime necessitatis quia sine baptismo
nullus potest saluari Ideo baptismus debet habere
materiam maxime communem talis autem materia est aqua
que invenitur in omni terra et de facili potest haberi
Ideo nullus potest se excusare a susceptione baptismi
propter defectum vel caristiam materie eius sicut
posset se excusare si materia eius esset vinum
vel oleum vel lac vel aliquis alius liquor preciosus
qui non invenitur in aliqua terra nec posset ita
de facili haberi // Alia congruencia quare aqua est
propria materia baptismi assignatur a doctoribus talis
Quia proprietas aque maxime est communis baptismo
Est enim aqua mundificativa sordium refrigerativa
estuancium pura et lucida oculis intuencium
Similiter baptismus mundat sordes anime Ideo vocatur
baptismus quia baptismus grece idem est quod locio
latine Unde baptizare idem est quod lauare Bap-
tismus refrigerat estum carnalis concupiscencie
illuminat oculos mentis respectu noticie divine
Arguitur ergo sic Illud est propria materia baptismi
cuius proprietates maxime conveniunt baptismo Sed

quare aqua
mat baptismi

in aqua est humor ut dixi est ergo aqua est propria
materia baptismi // Utrum autem aqua sit benedicta
vel non nichil facit ad baptismum quia ita potest
fieri baptismus in aqua non benedicta sicut in
benedicta // Sed aqua baptismalis in ecclesia bene
dicitur propter solempnitatem et maiorem reverentiam
circa baptismum Sed nunquid in aqua rosarea — nota
vel in aqua ardente vel aquis aliis distillatis
potest fieri baptismus si aqua elementalis inveniri
non posset dicendum quod non quia tales aque
non sunt proprie aque sed humores illorum corporum
a quibus distillantur In lexivio autem nisi aqua
posset inveniri posset fieri baptismus cum lexi
vium nichil aliud sit quam aqua colata per
cineres Et propter eandem rationem dicunt aliqui doc
tores quod in urina propter defectum aque posset
baptizare quod tamen non credo esse verum quia — urina
urina non est aqua sed humor resolutus a cibis
comestis et idem dico de saliva Sed nunquid in — Saliva
brodio carnium potest fieri baptismus dicendum quod
aut tanta resolucio carnium est facta in brodio
illo quod desinit ibi species aque et est alia species
de novo generata et tunc non potest ibi fieri baptismus
Aut non est tanta resolucio facta et tunc fieri posset
et in tali brodio baptizari Quando autem est tanta
resolucio facta vel non potest perpendi in spissitudine
si enim sit spissitudo tanta illius brodii est in — quanta
incerto vel aliquantulum minor non credo quod posset
in illo brodio baptizari Si autem non sit ibi tanta
spissitudo quod brodium sit pingue credo quod tunc
in illo brodio posset fieri baptismus et idem dico
de luto Sed si aqua exprimeretur de illo luto
in aqua illa impressa posset fieri baptismus

Si in ipo etia liquefieret in illa aqua liquefacta
posset fieri baptismus ¶ Solet aute ab aliquibus
talis questio fieri si esset vn9 puer baptizandus
iuxta vnu puteu et ille qui deberet eu baptizar
no h'ret cum quo extraheret aqua de puteo nec
posset aliunde aqua h're et puer esset i piculo
quest. synodal. mortis Nunqd debet eu in puteu pcere dicendo
baptizo te in noie pris etc // dicendu q no Na
sc[dm] q dicit btus paulus non sut facienda mala
ut eueniat bona licet ergo istud bonu eueniret
qd aia istius pueri saluaret tame ille qui pci
peret eu faceret illud malu q puaret mortale
Et si quantu in se esset dampnaret aiam suam
Et quilibet s[cd]m ordinem caritatis plus debet di
ligere aiam sua q aiam cuiuscunq alterius Et si
dicat q talis pt confiteri de isto pcto et sic no
dampnaret aiam sua // dicendu qd istud est
fatuu dice q nullus est certus de vita sua Vn
iste no est certus si statim postqua pciet puer
vel etia in ipo actu pcipitacionis moreret Vnde
habe tale spem est pprie temptare deu quia
certu est q talis si pciat pueru pcat mor
tali Incertu est autem si deus dabit sibi spaciu
confitendi quare faciendu est s[cd]m consiliu
bti Augustini dicentis Tene certu dimitte incertu
¶ Notandu aute q ut aqua sit calida vel frigida
nichil facit ad baptismu sed ~~sed~~ semp vitandu
est piculu baptizandi Capitulum iiiim de forma bap.m

Circa forma baptismi sciendu est q alia
forma vtunt greci in baptizando et alia
forma vtunt latini Nam greci vtunt tali
forma Baptizetur seruus xpi In noie pris etc
latini aute vtunt tali forma Baptizo te In

noie pris et filij zc Qualis ex vtraqz forma
sequatur baptismus Nam greci ita baptizati sut
sicut latini qz patet qz qn redeut ad vnitatem
eclie Romane non rebaptizant tn forma lati
noz couenientior est qz forma grecoz quod pz
quo ad nuc ex duobus // Pmo qz illa forma bap[tis]mi
couenientior est que magis conformat tn v[er]bis
xpi instituentis baptismu Sed xpus instituens
baptismu dixit ut recitat btus Matheus in
ewangelio suo Ite docete omes gentes zc Et cum
istis verbis magis concordat hoc v[er]bu baptizo
qua hoc v[er]bu baptizetur quia hoc v[er]bu Baptizo
est actiuu Baptizetur aute est passiuu et illud
pricipiu baptizans descendit ab actiuo non a
passiuo quare couenientior est forma latinoz
que dicit baptizo qua grecoz que dicit bap
tizet Scdo pot idem pate sic Illa forma est
couenientior forma baptismi per qua magis
exprimut ea que sut ncc[ss]ia in baptismo Sed
talis est forma latinoz p[er] cparacione ad for
mam grecoz qz in baptismo est ncc[ss]ia v[ir]tus
dei conferentis efficacia baptismi Et istud
tangit in vtraqz forma cu dicit In noie pris
et filij zc Est eni ibi ncc[ss]ia p[er]sona suscipientis
baptismu et ista exprimit in forma grecoz cu
dicit seruus xpi Nam in forma latinoz expri
mit cu dicit te Etiam est ibi ncc[ss]ia p[er]sona ministri
baptizantis que no exprimit ad minus i forma
grecoz explicite In forma aute latinoz expri
mit explicite per hoc qd dicit baptizo quare
couenientior est forma latinoz qua grecoru
Verru etia simile qz forma qua vtit Romana
eclia que omni ecliaz caput est et magistra

Forma Bapt
3

quandoque alia ex de baptismo et eius effectu r
maiores Est ergo debita forma baptismi Bap
tizo te etc Quod autem nomen persona bapti
zanda vel quod ponatur ego et amen dicendo
petre uel maria ego baptizo te In noie patris etc
non sunt de essentia forme quia sine ipsis possit
fieri baptismus tamen debent poni in forma propter
maiorem expressione non est enim inutum quod po
nantur Ista aut forma potest proferri in latino uel
in quocumque ydeomate Utrum aute possit aliquid
mutari circa istam forma sciendum quod ille qui
aliquid mutaret circa ista forma aut intenderet
mutare ritum ecclesie et sic non esset baptismus
aut intendit facere illud quod facit ecclesia / sed
ex quadam ygnorantia vel inadvertentia aliquid
circa istam forma immutaret Et tunc circa hoc
sciendum quod talis mutatio potest fieri Quinque modis
Primo modo mutando totaliter verba ipsius forme et
tunc non fit baptismus ex tali forma sicut si di
ceret In noie genitoris et geniti et procedentis
ab utroque liceret enim ex comuni usu loquendi ge
nitor significaret patrem et genitus significaret fi
lium et procedens ab utroque spiritum sanctum Tamen proprie
loquendo in divinis genitor et genitus et pro
cedens expressive significant actus notionales perso
narum quam ipsas personas In forma aut bap
tismi debet fieri mentio expressa de personis Alio
modo potest fieri mutatio circa forma baptismi trans
ponendo verba ipsius forme sicut si diceretur
sic Baptizo te ego In noie patris etc uel quodlibet
aliter transponendo et tunc cum maneat ipse
sensus verborum ex tali mutatione non impeditur
baptismus // Aliomodo potest fieri mutatio circa

ipam forma baptismi addendo aliqd ad ipam
forma / et tunc talis additio aut corrumpit sensu
verbor forme sicut mutat forma arrius dicedo
sic Baptizo te In noie pris maioris et filij minoris
et spus sancti et talis additio corrumpit sensu
verbor forme cu tollat equalitate psonar / aut
talis additio no corrumpit sensu verbor sed non
obstante tali additione manet sensus verboru
et tunc si ille qui addit aliquid intendat mutare
nichil facit cu non baptizet in fide ecclie Si
aut non intendat mutare forma ecclie sed ex
quada deuotione addit aliquid sic dicendo bap
tizo te etc et beate virginis vel beata virgo
adiuuet te vel aliquid aliud tale / talis additio
non impedit baptismu // Alio md pt mutari
forma baptismi diminuendo aliquid de ea et
tunc si diminuatr dictio integra quecuq sit illa
de omnibus istis Baptizo te In noie patris etc
nichil fit qr omnia ista verba sunt de essentia
forme // Si aut no dictio integra sed pars dcois
tunc aut diminutio talis fit in principio dcois
sicut de ista dcone pris vel quacuq alia subt
hatr pma lra vel pma sillaba talis diminutio
cu tollat sensu verbor impedit baptismum
Si aut fiat diminutio talis de fine dcois sicut
de ista dcone pris remoueatr s vel aliq tale
talis diminutio no impedit baptismu cu ma
neat idem sensus verbor sicut narratr in
decretis in tractatu de cons d. iiij Retulerunt qd
quida sacerdos ignarus lingue latine baptizabat
sub ista forma Baptizo te In noie priaa etc
et dicit ppa in decreto illo qr vere baptizabat
Alio md pot fieri mutatio circa ipam forma

baptismi interumpendo verba de forme et tunc
si tanta sit interruptio quod impediat intentionem
baptizantis sicut si de mane diceret ego baptizo
te et postea iret ad expediendum negotia sua et
quando rediret diceret In nomine patris etc nihil
faceret Si aut non sit tanta interruptio quod
mutet intentionem baptizantis sicut si diceret
baptizo te in nomine patris et hoc dicto dicat astantibus
tacete vel orate deum vel aliquid tale ex hoc non
impeditur baptismus

Capitulum quartum de ministro baptismi

Minister baptismi est duplex Unus extra
casum necessitatis et iste est sacerdos ad solum
tantum sacerdotem extra casum necessitatis pertinet
baptizare Cuius ratio que assignatur a doctoribus
est ista Ille est proprius ordinarius minister sacramentorum
qui habet potestatem super corpus christi verum Sed
solus sacerdos est proprius ordinarius super corpus
christi verum ergo solus sacerdos est proprius ordina
rius Quod aut ad illum pertineat dispensatio
sacramentorum qui habet potestatem super corpus christi verum
probatur sic quia ad illum pertinet ordinatio corporis
christi mistici quod est ecclesia i. congregatio fidelium
qui habet potestatem super corpus christi verum Sed
dispensatio sacramentorum pertinet ad ordinationem
corporis christi mistici ergo dispensare sacramenta
pertinet ad illum qui habet potestatem super corpus
christi verum sed talis est solus sacerdos quare
ad solum sacerdotem pertinet dispensare sacra

Alius est minister baptismi in casu necessitatis et
iste potest esse tam vir quam mulier tam fidelis
quam infidelis Hoc enim interest inter baptismum
et alia sacramenta quia minister baptismi potest esse
alius quam sacerdos non autem minister aliorum

sacrorum Et racio istius est quia baptismus est
sacramentum maioris necessitatis quam aute alia sacra
quia sine baptismo non potest esse salus nullus enim
sine baptismo saluari potest sine aute aliis sacris
saluantur multi Arguunt ergo doctores sic Istud
sacramentum quod est tante necessitatis quod sine eius susceptione
nullus saluari potest dicente christo saluatore nostro in
Johanne Nisi qui renatus fuerit ex aqua et spiritu
sancto non potest introire in regnum dei Ideo sacramentum
baptismi debet habere ministrum ita comune quod nemo
propter defectum ministri excluderetur a susceptione baptismi
Et idcirco in casu necessitatis quilibet tam vir quam
mulier fidelis vel infidelis sicut Judeus paganus
hereticus baptizare potest dummodo baptizet in aqua
et debite proferat verba forme baptismi et ha
beat intencionem faciendi illud quod facit ecclesia
licet infidelis credat illud nichil valere Ita tamen
quod semper deferendum est ceteris paribus digniori
Unde infidelis in presencia fidelis non debet baptizare
mulier in presencia viri non debet baptizare Non
promotus ad sacros ordines in presencia promoti non
debet baptizare laycus in presencia clerici tonsurati
non debet baptizare Et racio istorum est quia ille
qui baptizat baptizat in persona christi et representat
eius personam quam perfectius representatur per fidelem quam
infidelem per virum quam per mulierem per
promotum quam per non promotum per tonsuratum quam per
non tonsuratum Sciendum tamen quod in illo qui
baptizat requiritur intencio baptizandi seu faciendi
illud quod intendit seu facit ecclesia aliter non est
baptismus quantumcumque alia necessaria sint Non
autem non requiritur quod sit talis intencio quod baptizans
intendat baptismum valere baptizando ad vitam

etiam primo cum intencione contraria sed s. cum
intencione quod baptismus nichil valet solum
quod baptizans intendat facere illud quod facit ecclesia
quodcumque sit illud valet baptismus Sed numquid
si aliquis inimicus vel quicumque ludendo aspergat
aquam super aliquos non baptizatos dicendo
In nomine patris etc tales essent baptizati dicendum
quod talis aut intendit baptizare intendendo facere
quod facit ecclesia licet de hoc facit trufas et deri
siones suas et tunc talis quamvis graviter peccet
faciendo irreverenciam sacramento tamen vere confert
baptismum Si aut non intendit facere quod intendit
ecclesia nichil facit Numquid etiam in casu necessitatis
aliquis potest baptizare se ipsum dicendum quod iste
casus ponitur in quodam decretali extra de bap et
eius effectu ubi narratur de quodam Iudeo qui
propter iudeorum metum non erat ausus vocare aliquem
fidelem sed accipiens aquam dixit baptizo me
In nomine patris etc Ad huius evidenciam videndum est
quod triplex est baptismus s. fluminis flaminis et sanguinis
fluminis s. quando aliquis baptizatur in aqua et iste
est sacramentum ecclesie et de isto loquimur hic et loquendo
de tali baptismo nullus potest baptizare se ipsum
Et racio redditur a papa in illa decretali Quia
baptismus est quedam generacio spiritualis Et ideo sicut
se ipsum nullus potest generare corporaliter dicente beato
Augustino in libro de trinitate sicut nullus gignit
se ipsum ita nullus potest se generare spiritualiter
baptizando videlicet se ipsum Est alius baptismus
flaminis quando spiritus sanctus mundat et abluit animam
alicuius invisibiliter a peccato et tali baptismo potest
aliquis baptizare se ipsum disponendo se ad
graciam Et ideo baptizatus adultus habendo

x

deuocione ad baptismum in cedendo in proposito quod si
haberet oportunitatem susciperet sacramentum baptismi
si moriatur in tali proposito saluatur quod est contra
verbum prius allegatum nisi quis renatus etc quod intel
ligendum est ex aqua in similis in re In adultis
vel in re vel in voto licet iste non sit renatus ex
aqua in re est tamen renatus in voto Est alius
bap^m 9 s. baptismus sanguinis s. quando aliquis non bap
tizatus sustinuit mortem pro fide christi et talis
baptismus sufficit ad salutem dum tamen habeat
baptismus aque in voto si ille qui sustinet sit
adultus sicut habetur in legenda sancte katherine
de illis Rethoribus qui ad eius predicationem
conuersi fuerunt quos Imperator fecit conburi
Si autem non sit adultus non requiritur tale votum
sed sufficit ad salutem mors tolerata pro christo
sicut fuit de Innocentibus et tali baptismo
nullus potest se baptizare quod nulli licitum est
inferre se ipsum pro quacumque causa Nec est contra
hoc de sampsone et rasia qui intulerunt se ipsos
quia ut dicit Iheronimus factum eorum non est tra
hendum ad consequentiam quod privilegia paucorum
non faciunt communem legem Aliquid etiam in ministro
baptismi requiritur bonitas uite quod sit s. sine
peccato mortali Dicendum est quod ista quo intelligenda
est de sacerdote qui ut dictum est est proprius minister
baptismi Ad huius solutionem sciendum quod quantum
ad effectum bap^m nihil facit bonitas nec ma
licia ministri i. siue sit bonus siue sit malus con
fert ut dictum est vere baptismus Sed quantum ad
ministrum utrum peccet in baptizando uel non
Dicendum quod aut sacerdos baptizat in casu
necessitatis sine solempnitate aliqua sicut faceret

una vetula et tunc non peccat mortaliter si bap
tizet existens in peccato mortali aut baptizat extra
casum necessitatis et cum solempnitate et tunc peccat
mortaliter si baptizet existens in peccato mortali quia
facit irreuerentiam sacro Verum est quod dominus
Durandus quondam episcopus Anitiensis qui fuit doc
tor sacri palacii dicit in quarto suo quod quotienscumque
sacerdos existens in peccato mortali baptizet peccat
mortaliter et utrum eius opinio sit vera nescio
Scio quod bene est dura Dicendum etiam quod minister
baptismi debet esse unus et ratio assignatur
a doctoribus communiter quia baptizans baptizat
in persona christi qui est una persona et idcirco
persona baptizans debet esse una unde plures
non possent baptizare unum Et si dicatur quod
unus potest baptizare plures dicendo Baptiso vos
In nomine patris et cetera ergo consimiliter plures poterunt
baptizare unum dicendo Nos baptizamus te
In nomine patris et cetera dicendum quod non est simile quia
qui dicit baptizo vos idem est ac si diceretur
baptizo te et te quia nichil mutatur in forma quod
aut dicimus baptizamus te Idem est ac si diceret
ego et tu baptizamus quia dictum est inter nos
et vos Quia nos idem est quod ego et tu vos autem
idem est quod te et te Ideo dicendo vos nichil
mutatur in forma sed dicendo nos mutatur
¶ Solet autem poni ab aliquibus talis casus po
natur quod hic sint duo quorum unus sit mutus et
alius mancus et sit ibi unus puer baptizandus
et mutus aspergat eum aqua et mancus proferat
verba queritur utrum talis sit baptizatus Di
cendum quod aut isti baptizant in forma grec
orum aut baptizant in forma latinorum si bap

tizat in forma latinorum tunc dicunt aliqui doc
tores quod iste puer non est baptizatus quia ut dictum
est supra baptizans in quacumque forma baptizet
baptizat in persona Christi ut dicit Johannes Baptista
dicens de Christo qui me misit baptizare ipse michi
dixit super quem videris spiritum descendentem
hic est qui baptizat persona autem Christi est una ergo
oportet quod ille qui baptisat sit unus in quacumque
forma baptizet Alii autem doctores dicunt quod si bap
tizent in forma grecorum quod est baptizatus quia
ut dicunt licet ille qui baptizat baptizet in persona
Christi cuius persona est una baptizat tamen in persona
trinitatis in qua persone sunt plures quia non
contrariatur baptismo secundum formam grecorum si
baptizantes sunt plures Que istarum opinionum
sit vera hoc nescio sed meo iudicio prima est consulen
dus super hoc Si autem baptizant in forma lati
norum dicunt communiter quasi omnes doctores quod non bap
tizatur propter racionem suprafactam de nos et vos que
est racio Venerabilis sancti Thome de Aquino in ultima
parte summe Assignatur talis racio a magistro heinrico
quod in sacro maxime veritatis nichil debet esse
falsitatis sed baptismus est sacramentum maxime veritatis
ergo in baptismo non debet esse aliquid falsitatis sed
si isti uterentur forma latinorum scilicet forma qua utitur
ecclesia et sibi adherentes esset in baptismo talis
falsitas quia mancus in dicendo ego baptizo id est
abluo te In nomine patris etc mentiretur quia ipse
non baptizat id est non abluit ymo hoc facit mutus
quod baptismus talis maximus est quod est nullus
Dant autem racione conantur solvere dicentes quod
iste mutus non potest dicere ego baptizo te sed di
ceret nos baptizamus te et sic non diceret falsum

ymo veru quia ista oro nos baptizam(us) te vera
est per synoduchen sicut si essent duo scriptores
qui scripsissent unu libru ita q unus scripsisset
una medietate et alius aliam unus posset ve
dice nos scripsim(us) istu libru ¶ Simili mo⁰ mutus
in baptismo tali asspergat siue infundat aquam
et mancus pferat verba utergz posset vere
dice nos baptizam(us) ¶ Hoc aut nichil valet q
ad hoc q aliqua ppo per synoduchen verificet(ur)
de duobus oportet q faciant actu eiusde rois
q si facerent actus diuersaru roni una ppo
no posset verificari de eis ¶ Sicut si un(us) rasisset
pgamenu de quo esset factus liber et alius
scripsisset libru ista ppo nos scripsimus istum
libru nullo mo posset verificari de eis q(uia) re
tu infunde aqua et pferre vba sunt actus
diuersaz roni nullo mo posset verificari de
istis nos baptizamus etc ¶ Et hec sufficiant de
ministro bap(tis)mi .. Capitulum quintu de suscipientib(us) bap(tismu)

Baptismu debent suscipere tam viri qua
mulieres quia sine baptismo vel in
re vel in voto ut dcm est supra nullus pt
saluari ¶ Sed aliter est de adultis et aliter de
paruulis quia in adulto qui suscipit bap(tis)mu
requirit(ur) intentio ppria suscipiendi illud q
confert eukaria ¶ In paruulo sufficit fides et
intentio eoz q eu offerunt ad baptismu
¶ Sed nullo pt aliquis in ventre baptizari
sic si sit una mulier pregnans de viuo et sit
in periculo mortis nullo in ventre eius debet
baptizari dicendu q no ¶ Cuius ratio assig
nat(ur) a doctoribus talis quia ille q recipit
baptismu debet suscipi manib(us) ministroz

eculie et aspgi aqua vel immergi in aqua sed
ista no put fieri circa existentem in vtero mris
ergo no pt baptizari Sed ponat q aliq ps
appeat extra nuq talis puer si timeat de pi
culo ita q no pt expectari Dicendu q ista ps
q apparet extra aut est caput aut aliqua
alia ps corpis si illa ps que apparet e caput
tunc caput debet aspgi aqua dicendo bap
tizo te etc vere baptizatus Et si nascat postea
no debet amplius baptizari Et ro est quia
caput est pncipalis ps corpis et in eo vigent
omes sensus corpis Si aut illa ps q apparet
est alia qua caput tuc aliqui doctores dicut
q illa ps debet aspgi aqua et baptizari et ve
est baptizatus nec si nascat postea debet am
plius baptizari Et ratio est quia baptismus
fit ppt aiam et no ppt corpus aia aut qntu
est ad essentia sua est tota in qualibet pte
corpis et ideo quacuq parte corpis baptizata
totu est baptizatu Alii aut dicut q talis ps
que apparet debet aspgi aq et baptizari Et
si puer nascat postea debet baptizari sub
ista forma Si tu es baptizatus no te baptizo
sed si no es baptizatus ego te baptizo In noie
pris etc quis istor verius dicat nescio sed
credo q illud vltimu est securius Sed nuq
si aliquis esset sctificatus in vtero mris debet
baptizari Dicendu q sic no quide ppt culpa
qua heat sed scriberet nuo fideliu in suscep
cione caracteris baptismalis et ut adimplet
pceptu xpi de susceptione baptismi Sed
nuq filii iudeor sunt baptizandi inuitis
pntibus Dicendu q aliqui doctores sicut

Johes et scotus et dns durandus Epus Amiciensis
et sui sequaces dicunt q sit dicunt enim q prin
cipes et dni terrarum in quibus habitant Judei
possunt eis auferre filios suos et eis inuitis
eos facere baptisare cum Judei sint eorum serui secundum
leges filii seruorum sunt res dominorum quorum sunt
seruituales Ita q dni possunt eos vende vel
inpignorare Arguunt sic ipsi Nam si e aliq
posse obligare et addicari seruituti alicuius
dni temporalis q seruituti dni cui omnis homo de
Jure nali tenetur seruire Sed dni terrarum in qbus
habitant Judei possunt vende filios Judeorum
et trade in seruos alterius dni eis inuitis ergo
possunt eos parentibus inuitis tradere seruituti
xpi q fit per susceptionem baptismi // Alii vero
doctores sicut scus Thomas de Aquino et sui
sequaces dicunt q filii Judeorum puuli no sunt
inuitis parentibus baptizandi et hoc ppt periculum
q posset contingere qn isti puuli qui inuitis
parentibus essent baptizati essent adulti cum
proles nalit sequatur parentem quod forte abnega
rent baptismum et redirent ad Judaysmum Nec
etiam simile est q si Judeorum filii puuli essent
inuitis parentibus baptizandi xpianissimi Impera
tores et Reges qui presserunt et fuerunt tanti
zelatores fidei Judeorum filios fecissent baptizari
Et etiam summi pontifices induxerent Reges et
principes in quorum terris habitant Judei ad hoc
faciendum quis istorum verius dicat lectoris iudicio
relinquo ¶ Sed nunquid furiosi amentes debent
baptizare dicendum q isti furiosi aut fuerunt
furiosi a Natiuitate ita quod nunquam habuerunt
usum rationis aut habuerunt aliquotiens sedam

ſerut xpm ꝓpt aliqua cauſam Si fuerunt
furioſi a natiuitate no ſunt baptiſandi q2 vt
dcm eſt in adulto qui debet baptizari requirur
fides et intencio ſuſcipiendi illud q offert eccl'ia
ſed tales no poſſunt habe fidem nec intentione
cu ponat nuqua habuiſſe vſu rois ergo tales
non poſſunt ſuſcipe baptiſmu Si aute no fue
rint furioſi a natiuitate ſed habuerut aliquo
tiens vſum rois vel hnt aliquotiens lucida
interualla et no habebant fide nec deuocione
ad baptiſmu nec petebant xpm non debent
baptizari Et ide dico de demoniacis q anqua
eſſent demoniaci hebant fidem et deuocione
ad baptiſmu et petebant baptizari/ debent
baptizari ſi aut no hebant / no debent baptizari/
ſimile iudicium eſt de freneticis Vtru aut aliqs
dormiens deat baptizari/ dicendu q ſi poteſt
excitari no debet baptizari in ſompno ſed ſi
no pot excitari tunc diſtinguendu eſt ſicut ſup
quia aut tempe vigilie hebat deuocione ad
baptiſmu et petiuit xpm et tunc debet bap
tizari/ aut no huit fidem et deuocione ad bap
tiſmu et tuc no debet baptizari dormiens
Sed quid ſi ſit vnu monſtru q heat duo
corpa coniuncta/ debet baptizari ut vna pſona
vel ut due Dico q cu baptiſmus fiat ꝓpter
aiam non ꝓpt corpus qntumqz eſſent duo
corpa ſi ſolum eſſet vna aia debet baptizari
vt vna pſona Sed ſi eſſent due aie debent
baptizari ut due Sed quo ſciet vtru ſit vna
aia uel due Dico q ſi ſint duo corpa ſut due
aie ſed ſi ſit vnu corpus eſt vna aia Et ideo
ſi ſunt duo pectora et duo capita ſubponendu

est esse duas aias Si aut esset vnu pectus et
vnu caput quantucuq alia membra essent du
plicata esset aia vna Capitulum sextum de ritu Baptismi

Baptismus fit duobus modis Vno modo
imergendo in aqua Alio modo i aspgendo
aqua Quis aut fiat melius dicendu q si no
timeat de periculo vel ppt debilitate baptizatis
l' aliud vel pueri vel aliquod melius fit imergendo
q aspgendo Cuius ro assignat a doctoribus
q baptismus significat sepultura xpi Vnde
dicit aplus Sepulti estis xpo p baptismu
Sed melius figurat sepultura qd fit i mer
gendo q qd fit in aspgendo Sciendu aut
q vnusquisq debet seruare ritu eccle sue
nec debet ipm mutare Vtru aute requirat
trina Inmersio vel aspsio vel sufficiat vna
dicendu q sufficit vna sed ceteris paribus
melius fit per trina quia baptismus datur
noie totius trinitatis quia trinitas melius repn
tat per trina Inmersione uel aspsione qua
p vna Ita tame q verba no finiant antequa
omes tres sint complete In hoc aut q fiat
vna vel trina quilibet debet seruare ritu
eccle sue ut dcm est sup de alio Capitulum septimum

Effectus baptismi est De effectu Baptismi
delere omem culpa ta originale qua
actuale et conferre gram et apire ianuam
regni celestis In quo differt a circucisione
q licet an passione xpi circucisio deleret
culpam originale et oferret gram tamen
ianua regni celestis apire no poterat Et
ista e snia Bede qui dicit in omelia de cir
cucisione dni Vere debet frintas vra qd

ide salutifere curationis remedium olim circumcisio
in lege contra originale peccatum quod nunc tempore
revelante gratia baptismus agere consuevit
excepto quod ianua regni celestis aperire non po
terat ¶ Sciendum autem quod baptismus aliter operatur
in parvulis et aliter in adultis quia in parvulis nihil
requiritur a parte ipsorum sed in adultis requiritur a parte
ipsorum quod non ponant obicem i. quod non habeant con
traria dispositionem scilicet quod non accedant ficti ad
baptismum sed accedant cum debita devotione Non solum
autem baptismus confert gratiam ymo etiam omnibus
ipsum suscipientibus offert qui non ponunt obicem
omnes virtutes tam theologicas quam morales et
si non quantum ad usum ad minus quantum ad habitum
Et ista est opinio consilii generalis et habetur in
constitutionibus domini clementis quinti extra de
summa trinitate et fide catholica capitulo fidei catholice
Est autem alius effectus baptismi quia per ipsum
contrahitur cognatio spiritualis que impedit
matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum
de hoc tamen dicetur infra quando agetur de matrimonio
Per baptismum autem imprimitur caracter ut dictum
est supra Et ideo baptismus non debet iterari ymo
pena illius qui iteraret secundum leges est deca
pitatio C. ne sanctum baptisma iteretur l. ij. Secundum
canones vero est quod non possit promoveri ad sacros
ordines

Capitulum octavum de annexis baptismo

Baptismus qui fit cum debita solempnitate
precedunt cathecismus et exorcismus Cathe
cismus est idem quod instructio quia in baptismo instru
itur baptizandus de fide et merito fidei Unde
a baptizando petit sacerdos quid petit et ipse
si est adultus respondet fidem Si autem sit parvulus

rndent in psona eius patrin Et tunc sacerdos
petit fides quid tibi prabit Et ille rndet vitam
eternam Et tunc dicit hec e vita etna &c Et in
isto Cathecismo facit tria sacerdos baptizando
Primo mittit digitum in aures et ponit de saliva
in ore eius et significat q baptizandus debet
habere aures aptas ad audiendum verba dei
et documenta fidei Positio salive in ore signi
ficat q debet esse promptus ad rndendum
et ad loquendum de fide q locutio fit medi
ante saliva Secundo facit ei cruce in fronte et
in pectore et significat q baptizandus debet
hre et recipere fidem xpi in corde q signifi
cat crux facta in pectore et in ore Nec debet
erubescere confiteri fide xpi quod significat crux
facta in fronte q in fronte statim apparet ve
recundia q scdm q dicit apostolus ad Ro x c
Corde creditur ad iusticiam ore aut confessio fit
ad salutem Tercio ponit de sale in ore et signat
q iuxta doctrinam apli omnis sermo eius debet
esse sale divine sapie conditus Exorcismus est
idem q adiuratio q adiuratur demon ut recedat
de anima baptizandi et det locum spui sancto advene
menti Et facit tria sacerdos baptizando q
Primo facit ei cruce cu police in fronte et signi
ficat q baptizandus consignatur ut sit templum
sive habitaculum spus sancti Secundo facit ei crce
de sputo et ad os et significat q baptizandus
debet hre os clausum ne loquatur mala verba
et ad aures signat q det hre aures cordis clau
sas ne audiat suggestiones diaboli et debet sp
vivere ut sit scdm doctrinam apli bonus odor
xpi in vita Vel istud significat q talis

debet emittere fumum devote orationis pro quia effugatur
demonium iuxta verbum Raphaelis in Thobia
dicentis fumus effugat omne genus demoniorum
et ista fiunt cum sputo i. virtute xpi quod significatur
per sputum Nam secundum quod dicit glosa super illud
verbum Johannis lutum fecit ex sputo sicut sputum
emittitur ab interioribus cordis ita filius dei gigni-
tur ex substancia dei patris // Tercio facit ei cruce
de oleo exorzizato in schapulis et in pectore et
significat quod baptizandus debet esse fortis ad
luctandum contra diabolum ad portandum onera
penitencie et ista fiunt mediante oleo divine gracie
¶ Post baptismum autem sacerdos facit tria bapti-
zando quod primo inungit eum crismate et significat
unctiones gracie spiritus sancti qua suscepit in
baptismo Secundo tradit ei vestem albam et
significat innocenciam baptismalem Tercio tradit ei
cereum accensum et significat lumen fidei quod
datur in baptismo ¶ Sciendum autem quod ista non sunt
de essencia baptismi quod sine istis potest dari bap-
tismus in casu necessitatis sed in tali casu si bap-
tizatus supervixerit debet portari ad ecclesiam
et ibidem cathezizari et exorzizari propter ritum
ecclesie servandum non autem debet baptizari iterum si
sit certum quod sit recte baptizatus sed si non est
certum quod sit recte baptizatus debet baptizari
sub ista forma Si es baptizatus ego non te
baptizo Sed si non es baptizatus ego te bap-
tizo In nomine patris etc. Et hec sufficiat dicere de
baptismo Tractatus tercius prime partis de confirmacione

Quia ad generacionem spiritualem sequitur aug-
mentum spirituale Ideo postquam de spiritu-
ali generacione que fit in baptismo dictum est

Restat dicendū de spūali augmēto qz fit in con
firmatōe Circa quā consideranda sūt septem
Primo quid sit confirmatio Scdo de materia
confirmatōis Tercio de eius forma Quarto
de ministro Quinto de suscipientibus Sexto de
ritu eius Septimo de eius effectu / Caplm

Confirmatio ut sic / primū qd ē cōfirmatio /
notificari Cōfirmatio ē consignatio fca
cū crismate in fronte baptizati ab epo cum
certa forma rōbor ad audacter confitendū
nomē xpi Caplm scdm de matia cfirmatōis

Materia sacri confirmatōis ut pōt pate
re ex dca diffinitione / est crisma / in quo
quidē crismate sunt duo s. oleū oliuaꝝ et
balsamus ¶ Et racio quare ista duo sūt matia
huius sacri est institucio xpi qui instituit ista
duo esse matiam huius sacri licet enī non
inueniat' in euangeliis quia xpus illud insti
tuerit tamē btūs petrus qui fuit vicarius
xpi et pastor et rector vniūsalis ecclie docuit
et pdicauit et pmulgauit xpm instituisse
et licet ista pmulgacio nō inueniat' in ca
nonicis .i. in eplis bti petri tamē dns ppa
habet in secretis ecclie Roman et ut haberi
ex obseruancia vniūsali totius ecclie a tempe
bti petri usqz nunc Quequidē obseruancia
pertinet autoritati cuiuslibz ut vniūsalis
ecclia regitur a spū sto et errare nō possit
¶ Et si queratur quare euangeliste nō posuerīt
in euāgeliis matias et formas sacroꝝ Ad
hoc videt btūs Dyonisius in libro de eccle
siastica Jherarchia dicens qz euangeliste nō
lueruit hoc facere ne mēe et forme sacramentoꝝ

venirent in derisione infidelium quia sedm quod
dicit salvator margarite non sunt ponende
ante porcos Tercius aut est de baptismo quia
baptismus est sacrm maxime necessitatis quia sine
bapo non pt esse homo salvus et ideo oportuit
quod forma eius esset omnibus nota et ideo quattuor
euangeliste posuerunt eam expresse in evangeliis
// Assignatur aute a doctoribus talis ro quia crisma
est propria materia istius sacri Quia in crismate ut
dictum est sunt duo scilicet oleum olivarum et balsamus
et proprietates istorum maxime conveniunt huic
sacro quia oleum olivarum est nutrimentum splen
doris et ideo ponitur in lampade ut lumen
possit ibi durare Et ideo oleum est signum maioris
noticie luminis fidei quam debet habere pre aliis con
firmatus quia ipse tenetur expresse se obicere
persecutoribus fidei et confiteri fidem Tria absque
hoc quod requiratur Unde de confirmato dicitur
in ps Inveni david servum meum in baptismi sus
ceptione oleo sancto meo unxi eum in confirmatione
Manus mea auxiliabitur ei in fidei persecutione
Balsamus aut ratione sue fragrantie designat
odore bone fame et opinionis que debet esse
in confirmato Unde in eccl Dicit cinamomum
et balsamum aromatizans odore dedi // Assignant
ergo doctores sic Illud est propria materia sacri cuius
proprietates maxime conveniunt effectui sacramenti con
firmationis ergo ista sunt propria materia sacri con
firmationis Sciendum tamen quod ista oportet esse
sanctificata sive benedicta ab epo anteque sint propria
materia istius sacri Et ideo assignatur a venerabili doctore
sancto Thoma de Aquino in iiij suo quia in illis
sacris que corpus recipit in corpore suo non

requirit significatio materie corūd quia xpc tactu
suo sacratiſſimi corporis significauit eā et ideo quia
xpus fuit baptizatus no requirit de neccitate
sacri q pus bndicat aqua anq̄ sit matia
bapmi Quia ut dicit Beda xpus tactu sue
mundiſſime carnis vim regnatiuam contulit
aquis quia etiā xpus suscepit sacrm Eucha
ristie in seipso no requirit q panis et vinū
pus bndicatur anquā sit mā sacri Eukaristie
sed in illis sacris que xpus no suscepit in se
ipso requirit q precedat materie significacio Et
ideo q xpus no suscepit sacrm cōfirmacois
in se ipso Ideo in cōfirmacōe requirit me conse
cracio et ide dico de sacro ordinis et de sacro
extreme vnctionis ¶ Alia rō aſſignat ab eode
doctore in vltiā parte Quia in illis sacris
in quibus requirit minister specialit consecratus
requirit specialit mā ꝯsecrata ut sit matia
sacri conformit se habeat ad ministrū sacri sed
in sacro confirmacois requirit minister specialit
consecratus videlicet Epus Quare in sacro
cōfirmacois requirit mā spalit consecrata
In alia mā no pt fieri hoc sacrm Caplm iiiū

Forma istius sacri De forma cōfirmacois
sunt verba que Epus dicit qñ facit
cruce in fronte confirmandi cū crismate que
verba sunt ista Consigno te signo crucis
Confirmo te crismate salutis In noie pris
et filii et ss. Ame Et quia ista forma sit co
ueniens forma huius sacri pt sic pbari Illa
forma e conueniens forma sacri per quam
et in qua exprimit ea que sunt neccia ad
sacrm Sed in ista forma exprimit ea q sut

necessaria ad sacramentum confirmacionis quia in confirma
cione est necessaria persona ministri conferens sacramentum
et ista exprimitur cum dicitur confirmo consigno
Est etiam ibi necessaria persona suscipiens sacramentum que
exprimitur cum dicitur te Est ibi etiam necessaria materia
sacramenti que exprimitur cum dicitur crismate Est etiam
ibi necessaria virtus dei conferens efficaciam sacramento
que exprimitur cum dicitur In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen
Effectus etiam sacramenti exprimitur in ista forma sed
istud videbitur infra quando agetur de effectu eius
sacramenti quare manifestum est quod ista forma est con
ueniens forma huius sacramenti

Capitulum quartum de ministro confirmacionis

Minister huius sacramenti est
ut habetur extra de consuetudine c. quanto [illegible]
sacramentis iterari vel non solus episcopus cuius racio
assignatur a doctoribus talis sicut est in politica
corporali bene ordinata ita suo modo debet esse in
politica spirituali Sed sic est in politica corporali
bene ordinata quod promouere aliquem ad statum et gradum
excellencie super alios pertinet ad illum qui
habet curam communitatis scilicet ad principem quare
cum confirmatus per sacramentum confirmacionis ponatur
in statu excellencie super alios quia confirmatus
efficitur miles christi Ideo conferre sacramentum confir
macionis pertinet ad episcopum qui habet curam
totius communitatis in sua diocesi Sed utrum
in casu necessitatis alius quam episcopus possit con
firmare Dicendum quod in materia istius contra
riantur ad inuicem sibi doctores dicunt enim quod papa
posset committere cuicumque viro fideli quod ministraret
sacramentum confirmacionis et assignant racionem quia
Ille qui tenet locum christi in terris et habet ple
nitudinem potestatis in ecclesia potest dispensare in

ſacro in omnibus illis que no fuerut iſtituta
a xpo ſed no legit² in toto canone noui teſtamti
q xpus inſtituerit ſacrm confirmacois dari
a ſolis epis Ergo ppa qui habet plenitudine
ptatis in eccli̅a et tenet locu xpi in terris
pt ordinare q ſacrm confirmacois ab alio
qua ab epo conferatur // Alij aute doctores
dicut contrarium dicut q ppa no poſſit con
mitte aliciu niſi eſſet epus q conferret ſacrm
confirmacois et aſſignant talem racionem
quia in illis que ſunt de neccitate ſacri no
pt aliq per ppam mutari Sed epus de
neccitate ſacri eſt miniſter ſacri confirmacois
et ideo no pt per aliq fieri q alius q epus
conferat iſtud ſacrm maior iſtius racois
conceditur ab omnibus / minor aute xpi pbat
ſic q ſicut de neccitate ſacri eſt q eius ma
ſit ſtificata nec aliquis poſſit iſtud mutare
ita de neccitate ſacri eſt q eius miniſter ſit
ſtificatus q ſtificacio ſit in epali conſecra
cione quare ſolus epus de neccitate ſacri
e miniſter huius // Alij aut doctores tenent
via media et dicut q dns ppa no pt con
mitte cuicuq fideli in dni q conferret ſacrm
confirmacois ſed omni ſacerdoti pt committere
et rone primi dicti aſſignant q nulli pt
committi q heat ptatem ſuper corpus xpi
miſticu ad minus quo ad diſpenſacoez ſacrorum
niſi heat ptatem ſup corpus xpi veru Et
ideo ſoli ſacerdoti pt committi q heat ptate
ſuper corpus xpi miſticu et hoc in diſpen
ſando ſacra ſed miniſtrando ſacrm confirma
cionis habet potes ſuper corpus xpi miſticu

quare soli sacerdoti pt committi qz sit minister sacri
confirmacionis Racionem secundo dicit assignat ex
quodam decreto in quo legitur qz Gregorius papa
commisit quibusdam sacerdotibus Anglie qz vn
gerent baptizatos in fronte cum crismate sed in
tali vnccione confertur sacramentum confirmacionis quare
patet qz sacerdotibus pt committi a papa qz confe
rant huiusmodi sacramentum Et istud vltimum reputo
verius Capitulum tricesimum de recipientibus confirmacionem

Sacramentum confirmacionis debet recipere bapti
zati tam viri quam mulieres quia secus
est de milicia seculari et de milicia spirituali qz
miliciam secularem non debent recipere mulieres sed
soli viri qz mulieres non sunt apte ad pugnandum
corporaliter Miliciam autem spiritualem possunt recipere
indifferenter omnes tam viri quam mulieres quia tam
viri quam mulieres sunt apti pugnare spiritualiter
contra persecutores fidei Sed milicia spiritualis
datur in sacramento confirmacionis quare sacramentum con
firmacionis possunt recipere tam viri quam mulieres et
hoc qz dicit apostolus In cristo ihesu neque masculus
neque femina vult dicere qz quo ad cristum non est
differencia de masculo et femina ¶ Sed nunquid pueri
sunt confirmandi Dicendum qz sic statim ut incipiunt
habere usum racionis quia tunc sunt apti ad confi
tendum fidem cristi et in sacramento isto datur spiritus
sanctus ad robur ut fides cristi audacter confiteatur
¶ Sed nunquid sine peccato potest aliquis obmittere ne
vmquam recipiat sacramentum confirmacionis Dicendum qz
sine isto sacramento pt saluus esse qz multi non
confirmati saluantur Sed si occurrat oportunitas
suscipiendi istud sacramentum quilibet cristianus debet
recipere et si sine causa racionabili dimittat

xpm̄ suscipe putat mortalit' nisi suscipiat xpm̄
Et ro huius pt esse ista, quia quilibet quatu in
se est debet se dispone ad suscipiendū gram̄
vel eius augmentū, si sit capax eius, per q
confertur gra vel eius augmentū sed i sacro
cofirmatois si digne suscipiat' confertur gra
vel auget' ergo quilibet hita optūitate debet
istud suscipe sacrm̄ Et ideo sacerdotes hentes
cura aiaz dent instrue prochianos suos ut
qn̄ tpus erit pmo in sua prochia suscipiant
istud sacrm̄ **Caplm Sextū de ritu cōfirmationis**
Ritus istius sacri est q qn̄ aliqs confirmat
inungit per modū crucis ab epo i fronte
cū crismate sub forma verboz sup posita Co
signo te zc Et iste ritus est conueniens cuius ro
est q in ritu sacri debet significari virtus et
effectus sacri Modo effectus istius sacri e q per
xpm̄ datur spus scus ad audacter confitendū
fidem xpi et per xpm̄ confirmatus efficit' pu
gil xpi et ista signt' in ritu istius sacri Nam
per unctione signt' q confirmatus in confir
macoe efficit' pugil xpi nam antiquitus pu
giles inungebant' Per alia signabat' q
confirmatus debet audacter confiteri fide xpi
Na a confessione fidei posset aliquis impediri
ppt duo s. ppt verecūdiam vel ppt timore
Cont pmū fit confirmato crux cū crismate in
fronte ut nō erubescat confiteri fide xpi quia
in fronte pmo apparet verecūdia q qn̄ homo
verecūdat' frons incipit erubescē Ideo contra
ruboze verecūdie inungit' frons Sed contra
timore fit etiā crux in fronte quia qn̄ homo
timet incipit frons et tota facies palescē Et

ideo cont timore confirmatus munit signo crucis
Alapa aute que dat confirmato no est de necitate
sacri sed solu dat ppt memoria **Caplm septimu de effectu confirmationis**
Effectus sacri confirmatois est ut dcm est sup In eo dat sps scus
ad robur ad audacter confitendu fide xpi Un
nisi sit obex i impedimentu ex parte suscipi
entis in isto sacro dat noua gra vel antiqua
auget Est eciam alius effectus istius sacri qr per
ipm si digne suscipiat pcta oblita mortalia
et venialia dimittunt Per istud eciam sacrm
imprimit caracter ut dcm est supra Ideo istud
sacrm no debet nec pt bis suscipi ymo qui
scient bis ipm suscipperet meret scdm leges
decapitari scdm qd dcm est sup de baptismo
¶ Sciendu aute q caracter confirmatois pre
suppoit caracterem bapmi qr nullus pt sus
cipe istud sacrm nisi fuerit baptizatus Per
istud eciam sacrm contrahit cognatio spualis
sic p baptismu q impedit mrimoniu De hoc
tame dicet infra qn agetur de mrimonio Et
hec de sacro confirmatiois dicta sufficiant

Tractatus Quartus prime partis de sacramento Eucharistie

Postq dcm est de generatione spuali q fit
in baptismo et augmento spuali q fit
in confirmatoe Dicend est de spuali nutri
mento quod dat in sacro eukaristie ¶ Circa
q considevanda sunt Undeci Primo quid
est eukaristia Scdo de ministro misse quis et
qualis debet esse Tercio de ma sacri misse
que et qualis debet esse Quarto de forma
Quinto de loco in quo debet celebrari missa
Sexto de tempe quo debet celebrari missa

Septimo quotiens in die debet celebrari missa Octavo de vestibus quibus debet indui sacerdos in missa Nono cui debet dari sacrificium misse Decimo de ritu misse Undecimo et ultimo de defectibus que possunt occurrere in missa

Capitulum primum quid est eucharistia

Eucharistia ut sit notificari Eucaristia est sacrum corporis et sanguinis christi tote totum sub speciebus panis et vini virtute verborum a sacerdote prolatorum Et dicitur ab eu quod est bonum et caris quod est gratia quia in eo continetur ille qui est fons gratie scilicet christus de cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia ut dicitur Jo. primo

Capitulum secundum de ministro eucharistie

Minister sacri eucharistie id est minister qui potest et debet celebrare missam est sacerdos rite et legitime ordinatus sine mortali peccato existens et cui non est prohibitum celebrare // Dico qui potest et debet quia multi possunt qui non debent celebrare missam sicut sacerdotes heretici excommunicati vel scismatici vel degradati non debent celebrare tamen possunt si celebrent verum conficiunt corpus christi peccant tamen mortaliter in dicendo missam Et non solum ipse celebrans ymo omnes qui audiunt missam eorum si sint notorii tales et audientes sciant Dico rite et legitime ordinatus in sacerdotem potest celebrare missam Intendendum tamen est aliquem non rite et non legitime ordinari posse duobus modis Uno modo quod in ordinatione sua obmittatur aliquid quod sit de essentia ordinis vel ordinatoris sicut quod non ordinetur ab episcopo vel quod quando ordinatur non Jungantur ei manus vel quod non tradatur sibi calix vel

q ordinans no dicat verba debita et statuta
vel q no habeat intentione ordinandi et talis
nullomo pt celebrare quia talis no e sacerdos
Aliomo qn in ordinatione sua seruatis oib9
que sunt de essentia ordinis siue ordinatois
obmittat aliquid eorum que sunt de solempnitate
ordinis vel ordinationis et talis bene pot
celebrare / tamen credo q no debeat potissime
si ex negligentia fuerit aliqd tale omissum q
sit de essentia ordinis siue ordinatois et q
de solempnitate determinat no est partis
speculatois q scire istud magis spectat ad
epm quam ad simplice sacerdote // Dico etiam
sine pcto mortali epns q nullus in pcto mor
tali epns debet celebrare missam ¶ Notandu
tamen q aliquem esse in pcto mortali pt duob9
modis esse Unomod q sit in pcto mortali no
torio Aliomod q sit in pcto mortali occulto
si primo mo q sit notorie hereticus vel scis
maticus vel excoicatus vel fornicarius no
solu ipse pccat in celebrando ut dcm e primo
omnes qui audiant missam eius Et ro est q
ista quatuor crimina magis repugnant huic
sacro Nam in hoc sacro est secretum fidei Jdeo
repellunt heretici Vinculum caritatis Jdeo
repellut cismatici et excoicati Est etiam vas
gre Und vocat eukaristia Jdeo repellunt
symoniaci qui gram emunt et vendunt Est etiam
eleuans hoiem ad statum spualem Jdeo repel
lunt notorij fornicarij qui omnes sunt carnales
Et dicunt notorij fornicarij qui ppter suspicio
one vel aliqua signa pbabilia sed qui sunt
scdm ordine iuris condempnati de tali

cemine vel sponte in Judicio confessi vel cano
nice conuicti vel propter euidenciam facti Et voco
euidenciam facti quando factum est ita notorium quod non
indiget testibus cum nulla possit tergiuersacione
celari ¶ Si sit in peccato occulto tunc sciendum est
quod aliquis esse in peccato mortali occulto potest esse tribus
modis Vno modo quia iam committit actu vel se
commisisse tempore preterito aliquod peccatum mortale de quo
non dolet nec penitet nec conterit Et talis sic
celebrans non solum peccat mortaliter ymo mortalissime
Et de tali dicit apostolus quod qui manducat et bibit
indigne iudicium scilicet iudicium mortis eterne sibi man
ducat et bibit Alio modo aliquis potest esse in peccato
mortali quia scilicet commisit aliquod peccatum mortale quod
non fuit confessus tamen non recolit de illo
peccato et tunc aut talis diligenter examinauit con
sciencium suam antequam ponet se ad celebrandum
et nullomodo potuit recordare de illo peccato et
est in proposito quod si recordaret confiteret illud
peccatum et faceret penitenciam de ipso et in generali con
terit de omnibus peccatis oblitis et iste non solum
non peccat in celebrando ymo virtute sacramenti misse
meretur veniam et absoluitur de illo peccato et ita
intelligitur illud verbum eximii doctoris Augustini
Quod sacramentum illud viuificat mortuos id est illos
qui isto modo existentes in peccato mortali celebrant
tamen si postea recordetur de illo tenetur ipsum confi
teri Et ideo quilibet tenetur antequam ponat
se ad celebrandum diligenter examinare consciam
suam si sit in peccato mortali vel ne Et ita precepit
beatus paulus dicens probet id est examinet se ipsum
homo et sic de pane illo edat et de calice
bibat ¶ Si aut aliquis ~~existit~~ existens in peccato

mortali de quo non recordatur exponat se ad cele
brandum antequam examinavit aliquo modo
consciam suam credo quod peccat quia est transgressor
precepti apostoli iam dicti scilicet illius probet se ipsum
homo etc ¶ Tertio modo potest aliquis esse in peccato
mortali scilicet quod recordatur se deliberate aliquod peccatum
mortale commisisse et tunc aut iste habet iam
copiam in presenti confessoris aut non habet ¶ Si
habet copiam confessoris tenetur antequam celebret confi
teri et nisi confiteatur peccat mortaliter nec suf
ficit sibi confessio generalis que fit in principio
misse quia illa confessio extendit se solum ad
peccata venialia et non ad mortalia et maxime
ad illa de quibus homo recordatur ¶ Si autem
talis non habeat copiam confessoris aut immi
net sibi necessitas celebrandi aut non ¶ Si immi
net sibi necessitas celebrandi puta quia est curatus
et est dies dominica vel aliqua dies solempnis et
populus sibi commissus volt audire missam et erit
scandalum in populo si iste non celebret vel forte
aliquis parochianus suus est infirmus periculose
et requirit istud ut det sibi corpus Christi et iste
non habet ostiam consecratam quam det sibi vel
imminet sibi aliqua alia necessitas legitima cele
brandi sicut sunt nuptie vel aliquod tale in istis
casibus iste tenetur conterere et penitere de peccato
suo et esse in proposito confitendi ipsum quando habebit
1º missam — opportunitatem et dicat missam suam in nomine domini quia proprius
qui est summus sacerdos absolvit eum et confiteatur
postea quando habebit copiam confessoris ¶ Si autem iste
qui sic ut dictum est existit in peccato mortali non
imminet necessitas aliqua legitima celebrandi illo
modo ponat se ad celebrandum quia absque dubio

si celebraret mortalissime peccaret ¶ Sed pone
aliquis sacerdos accepit pecuniam ab aliquo ut
dicat missam de requie numquid talis sacerdos
habet necessitatem licitam celebrandi ita quod possit
celebrare existens in peccato mortali absque hoc quod confi
teatur quia non habeat copiam confessoris // Dico salvo
meliori iudicio quantum mihi videtur quod nullus
sacerdos debet accipere pecuniam pro dicendo
missam ita quod sit intentio sua quod missa equi
pet pro pecunie tamen secundum quod dicit apostolus
si spiritualia nobis seminamus Non est prohibitum quin
sacerdos pro sustentatione vite sue non pro
misse recipiat pecuniam ab eo pro quo dicit
missam et maxime quia sacerdos non habet suffi
cientes redditus pro sustentatione vite Sed
numquid talis receptio pecunie est necessitas licita
celebrandi excusans istum quod existens in peccato mor
tali possit dicere missam absque peccato sine hoc quod
confiteatur si non habeat copiam confessoris Dico sal
uo iudicio meliori quod iste sacerdos aut est obli
gatus ratione beneficii sui collati per superiorem vel
per illum qui habet ius patronatus in illo
beneficio ad dicendum qualibet die missam sicut
sunt illi qui habent vicarias perpetuas in aliqua
ecclesia Et de tali idem videtur dicendum sicut
dixi supra de curato cui imminet necessitas ce
lebrandi scilicet quod conteratur et peniteat de peccato
suo et sit in proposito confitendi et celebret In
nomine domini et confiteatur quam cito occurrat sibi confessor
Aut iste sacerdos recepit pecuniam pro dicendo
aliqua missa singulari sicut sunt multi qui reci
piunt pecuniam pro missis rogatis sicut pro
una missa vel pro pluribus / de Requiem

/vel de spū sto /vel de btā maria /vel de infirmis
et sic de aliis Et de isto dico q nullo mo sacerdos
in pcto mortali antequā confiteatur debet se expone(re)
ad dicendū missam q peccaret mortaliter in
dicendo /nec sacerdos in tali statu debet recipere
pecuniam pro dicendo missam statim ymo debet
se excusare dicendo amice ego nō sum dispositus
pro nunc ad dicendū missam sed qn deus velit
q ego sum bene dispositus libenter faciā q petitis
interim parcatis michi Et si aliquis instanter petat
q statim dicat missam si recepit pecuniā resti
tuat statim et nullomodo exponat se ad celebrandū //
Dixi etiā supra describendo quis et qualis debet
esse minister misse cui nō est prohibitum celebrare
q dixi ppter aliquos religiosos quibus secundum sta
tuta sue religionis inhibetur q nō celebrent
quamdiu sunt in aliquibus pmis pro quibusdam
pctis pctitis ¶ Sed nunquid angelus pot esse
minister istius sacri .i. nunquid angelus pt consecrare
Dicendū q angelus neq bonus neq malus
pt consecrare q nō est susceptibilis caracteris
sacerdotalis Cuius ro est q caracter sacerdotalis
presupponit caracterē baptismale Unde nullus
pt ordinari in sacerdote nisi sit baptizatus
Dicunt ergo doctores sic nullus pt suscipere
caractare sacerdotale nisi sit baptizatus sed an
gelus nō pt baptizari et p ons nō pot in
sacro ordinari Et si dicat q licet angelus nō
sit res corporea tamē pt assumē corpus et sic
poterit in illo corpore baptizari sicut aīa ho
minis nō ē res corporea et tamē baptizatur
in corpore // Dicendū q nō est simile q aliter
unitur aīa corpori et aliter angelus /quia aīa

vnitur corpori ut forma materie Angelus autem
non vnitur sic sed solum vt motor mobili Et ideo
anima baptizato corpore baptizatur non aut angelus
quia anima et corpus faciunt vnum suppositum non sic
angelus cum corpus quesitum assumit Et ideo
cum secundum philosophum in 3° phisicorum methaphisice actiones
sint suppositorum anima baptizato corpore baptizatur
non aut angelus quare angelus consecrare non
potest ¶ Sed quid si angelus predicaret vnam hostiam
dicendo eam esse consecratam numquid illa hostia debe
ret adorari Dicendum est quod si angelus malus
predicaret eam non esset adoranda nisi constaret
pro certo quod esset rite consecrata ¶ Sed si angelus
bonus predicaret eam esset adoranda Et racio est
quia angelus malus teste saluatore mendax est
et pater mendacii et semper nititur decipere homines
quare nunquam debet sibi credi Angelus autem
bonus est semper verax et veritatis alumpnus
et semper nititur ad hominis saluacionem et ideo
semper debet sibi credi ¶ Verum quod ut dicit apostolus
Angelus malus sepe transfigurat se in angelum
lucis semper hostia ab angelo predicata est ado
randa sub condicione scilicet si est rite consecrata
nisi constaret pro certo quod esset angelus bonus

Materia sacri **Capitulum xxiiii de materia eucharistie**

Misse est duplex videlicet panis et
vinum Et racio quare ista duo sunt materia huius
sacramenti est quia istud sacramentum ordinatur ad spiritualem
nutricionem Nunc aut sicut nutricio corporalis
consistit in cibo et in potu corporalibus et panis
habet maiorem racionem cibi et vinum habet racionem
potus Ita nutricio spiritualis consistit in cibo et
potu spiritualibus Et ideo in isto sacramento datur

corpus xpi sub spe panis in cibu et sanguis xpi
sub spe vini in potu et ita dicit ipsemet xpus. Jo.
vi vbi dicit sic Caro mea vere est cibus et sang
uis meus ve e potus Sciendu aute qd panis
qui est ma istius sacri est panis de tritico aqua
elementali confectus Dico panis quia in pasta
non posset confici corpus xpi Dico eciam de tritico
qr in alio pane sicut in pane de siligine vel
de ordeo vel de quocumqz alio grano nisi de tritico
no posset celebrari missa Dico eciam aqua elem
tali confectus quia esto qd panis esset de tritico si
esset confectus cu alia aqua uel cu latte uel cum
aqua rosaceo et sic de aliis vlit et nisi esset
confectus cum aqua simplici ex tali pane non
posset confici corpus xpi ¶ Sciend eciam qd ex
precepto et vsu Romane eccie que disponete dno
omn ecclian mater est et magra Et ideo omes
eccie sibi tamqm mri et magre debent in omnibus
obedire Panis de quo conficitur corpus xpi debz
esse azimus qr et si ex vi sacri in pane fermetato
posset confici corpus xpi nichilominus q i pane
fermentato celebraret mortaliter peccaret et esset
grauiter puniendus Notand eciam qd vinu qd est
materia istius sacri debet esse vinu de vite qr
in alio vino sicut in vino maloz granatoru
vel moroz vel pomoz vel in quocumqz alio
vino nisi in vino de vite no pt celebrari No
tandu eciam qd i aceto uel in agresta no pt conse
crari et intelligo de aceto qd e omno acetu qr in
vino aliquantulu acetoso posset bene consecrari
licet no deberet qui posset hre aliud vinu Et
ro est quia no sunt eiusde spes cu vino cu
habeat contrarias virtutes In musto eciam

posset consecrari tamen credo quod melius est quod expec-
tetur quod sit bene depuratum cum mustum ratione
sue viscositatis vix posset bene euelli quin aliquid
de eo remanet in vase Racio quare ista duo scilicet
panis de tritico et vinum de vite sunt magis
materia huius sacramenti quam aliqua alia duo est ista
potissima quod scilicet christus instituit istud sacramentum
in ista materia celebrari si enim in alia materia
instituisset illa materia esset propria materia istius
sacramenti sed congruenter christus in ista materia magis
instituit istud sacramentum celebrari quam in alia quia
effectus corporales panis et vini magis spiritualiter
conueniunt huic sacramento Panis enim habet corpora-
liter confortare iuxta illud psalmi panis cor
hominis confirmet vinum habet eciam letificare
iuxta illud eiusdem vinum letificet cor hominis
Et istud sacramentum digne sumentem spiritualiter confortat
ne in via huius mundi deficiat ideo vocatur
viaticum id est viatores confortans et letificans
Et ideo vocatur Eukaristia ab eu quod est bonum
et caris quod est gracia quasi bona gracia que sumen-
tem letificat Sicut enim panis ex multis
granis conficitur et vinum ex multis racemis
confluit sic in perceptione corporis et sanguinis
christi fideles ad inuicem spiritualiter vniuntur
Ideo vocatur communio a com quod est simul et vnio quasi
simul vnio Ipse eciam christus comparauit se grano
frumenti dicens Jo. xii c. Nisi granum frumenti
cadens in terram etc. Comparauit se eciam viti dicens
Jo xv c Ego sum vitis Et ideo congrue sacramentum
corporis et sanguinis christi in vino de vite et in
pane de tritico celebratur Eciam sciendum quod licet
aqua non sit de essentia materie huius sacramenti

tamē debet admiſceri vino in calice ſed in mo
dica quātitate quia aqua ſignificat p̄p̄lm̄ Iuxta
illud Apocal. Aque multe p̄p̄li multi Ideo unio
aque cū vino in calice ſig̃ficat vnionē ſpūalē
xp̄i et p̄p̄li que fit virtute hui9 ſacrī. Sed
nūquid ſacerdos poſſet de quacūq; q̄ntitate de
iſta m̄a conſecrare Dicūt aliqui doctores q̄
nō ſed ſolū q̄ntū ſufficeret ſibi et p̄p̄lo ſibi
cōmiſſo quoꝝ rō eſt quia cū iſtud ſacrm̄
ordinetur ad vſū fideliū ſacerdos nō pōt
plus conſecrare niſi quantū ſufficit vſui
fideliū Alii aūt doctores dicūt quod non
eſt determīata q̄ntitas vltra quā ſacerdos nō
poſſet conſecrare de pane et vino ymo in q̄n
tacūq; q̄ntitate p̄ntaret ſibi panis et vinū
in tanta q̄ntitate poſſet conſecrare Cū enī
i forma conſecrationis ponat̄ iſtud p̄nomē
demōſtratiuū hic hec hoc op̄tet q̄ mātia cōſe
cranda obiciat̄ oculis ſacerdotis Vn̄ dicūt
q̄ ſacerdos exnōs in altari nō poſſet cōſecrare
totū pane qui ē in platea vel totū vinū q̄
eſt in cellario ſed totū pane et totū vinū q̄
ſibi offerret̄ in q̄ntacūq; q̄ntitate eſſet poſſet
conſecrare Et rō quia ſi prima opīo eſſet
vera ſequeret̄ q̄ ſacerdos exnōs in deſerto non
poſſet tot hoſtias conſecrare quot poſſet
exnōs in vna magna ciuitate Nec etiā ſacerdos
ſimplex poſſet tot conſecrare quot poſſet ſa
cerdos curatus que oīa ſūt abſq; rōne dcā
Et rn̄dent ad rōne alioꝝ et dicūt q̄ dcā
eſt int̄ iſtud ſacrm̄ et alia ſacra Nam eſſen
cia alioꝝ ſacroꝝ conſiſtit in dispenſatōe
et vſu mātie ſicut eſſentia baptiſmi cōſiſtit

in aspsione aque et plaτione forme Et ita est de alys sacris Sed eentia sacri eucha ristie ɔsistit in cosecratioe matie et no i usu eius pp posito q̄ nunq̄ hostia consecrata su mēt ad huc verū esset sacrm̄ Et ideo licet sacerdos no deat consecrare nisi tot hostias quot sut sibi et ppl'o suo necessaria tamen si ɔsecraret mille millia omes essent ɔsecrate
Solet eciā ab aliquibus ita istam matiā talis questio moueri Si essent hic xiij hostie consecrande et sacrdos no crederet esse nisi duo deci nunq̄ omes crederim essent consecrate
Ad hoc videt btus Richari Archepus Com postellanus Mgr in Theologia in quo dā quod libeto suo et dicit q̄ aut iste sacerdos itēdit cosecrare omes hostias q̄ sunt ante se quotqt sint tamē no credit q̄ sint nisi duodecim et tūc dicit q̄ omes sunt cosecrate Aut itendit ptise consecrare duodeci et no plu res et no deciat que sunt ille duodeci et tunc dicit q̄ nulla est consecrata q̄ cū qlib; sit cosecrabilis ita vna sicut alia et sacerdos no determinet se magis ad ista q̄ ad illa qua rone tu diceres q̄ ista no esset consecrata eadē rone ego dicā q̄ nec illa et sic poterit dici de qualibet quare neutra erit consecrata Vn̄ qn̄ sacerdos habet consecrare plures hos tias no debet se deciare ad certū nūm sed debet hr̄e intencione ut consecret quidq̄ est an se Et ista sufficiant de matia eukaristie

Capl'm Quartū de forma eucharistie

Omniū sacrorum forme consistūt in ūbis certis et deciatis Et ideo forma sacri

eucharistie in aliquibus ubis limitatis ↄſiſtit
Ad ſciend autem i quibus verbis ↄſiſtit forma
iſtius ſacri // Sciend q in miſſa ſut queda
uerba que ſut de ſolempnitate tm et queda
que ſut de ncitate Verba que ſut de ſolemp
nitate ſunt illa que ſolu faciut ad ornatu et
ad quenda decore miſſe ſicut ſut proſe et
aliqui verſus qui dicut infra gloria i excelſis
deo et infra ſcus et infra agnus dei et iſta n
faciut ad eſſencia miſſe ymo credo q quado
debet eſſe ſermo deberent dimitti totalit vel
ad minus abbreuiari q plus pficiat ſermo q
talia carmina cu iſta mulceant aures cordis
ſermo medeat languoribus cordis Verba que
ſut de ncitate ſut illa q dicte ſut de officio
miſſe // Sciendu aute q duplex eſt ncitas q
queda e ncitas ſacri et queda eſt ncitas prepti
In miſſa ergo queda verba ſunt de ncitate pre
cepti Queda ſunt de ncitate ſacri De ncitate
precepti ſunt oia illa uba q a bto petro aplo
et ab alijs ſumis pontificibus ſucceſſorib ſuis
fuerut inſtituta dici in miſſa De ncitate vero
ſacri ſut illa que xpus in cena ptulit qn ſacrm
inſtituit Et e dca mt iſta uba qua ſi quis di
mittet illa uba que ſut tm de ncitate prepti
et diceret illa que ſunt de ncitate ſacri et
heret intencione conſecrandi conſervaret tame
mortaliſſime peccaret et eſſet grauiſſime pu
niendus Si aute diceret oia illa uba que ſut
de ncitate prepti et dimitteret illa q ſut de ne
ceſſitate ſacri quatuncu intenderet ↄſecrare
nullo tame mo conſervaret Cu ergo et ſcdm
phm forma ſit q dat eſſe rei et ſine qua

res eſſe non poteſt manifeſtum eſt quod illa ſola verba
que ſunt de neceſſitate ſacramenti ſunt forma huius ſacramenti
iſta autem verba quantum ad formam conſecrationis cor
poris ſunt hec / hoc eſt enim corpus meum ¶ Sci
endum autem quod hic / enim non eſt de neceſſitate ſacramenti
quod poſito quod aliquis ſacerdos cum intentione conſe
crandi proferret iſta verba hoc eſt corpus meum
et non diceret enim / vere conſecraret ¶ Utrum
autem oporteat quod precedant aliqua verba que
ſint de integritate forme Notandum quod magiſter
Io ſcotus in quarto ſuo dicit quod omnia illa verba
ab illo loco Qui pridie patietur etc incluſiue
uſque ad locum illud ſimili modo etc excluſiue
neceſſaria ſunt ad formam conſecrationis corporis
et ratio ſua eſt quia ſacerdos conſecrans profert
verba conſecrationis in perſona chriſti oportet ergo
quod verba conſecrationis precedant aliqua verba
per que demonſtretur quod ſacerdos loquitur in perſona
chriſti Illa autem ſunt illa verba Qui pridie etc
ergo de neceſſitate oportet quod illa verba precedant
et iſtud declarat ipſe per tale exemplum Si magiſter
diceret dico chriſtum iheſum incarnatum fuiſſe certum
chriſtianis / incertum eſſet utrum illud verbum fuiſſet
dictum a beato paulo Sed ſi ipſe diceret paulus
dixit dico iheſum chriſtum etc tunc eſſet certum
audientibus certum quod illud verbum eſſet dictum
a beato paulo / ſimiliter in propoſito ad hoc quod de
notetur quod ſacerdos dicit verba iſta ſcilicet hoc
eſt corpus etc In perſona chriſti oportet quod precedat
aliqua verba per que detur intelligi quod chriſtus
dixit illa verba hoc eſt corpus etc Iſta autem
verba ſunt Qui pridie etc Alij autem doc
tores dicunt ut dictum eſt quod duplex eſt neceſſitas

ſ nitas ſacri et neceſſitas precepti Dicit ergo
q de necitate ſacramenti ſut tm iſta quatuor vba
hoc eſt corpus meu qr cu iſtis quatuor vbis
fieret conſecracio ſi ſacerdos dicet ea cu itentoe
conſecrandi omnia aute alia ſunt tm de necitate
precepti qr ſi ſcient obmitteret aliquod eorum mor
talit peccaret nichilominus conſecrant Et videtur
ad rone ſua qui dicit q ſacerdos conſecrans
loquitur in perſona xpi Et ideo oportet q dicat
aliqua vba per que denotetur q loquitur in perſona
xpi Dico q iſtud de necitate ſacri no requirit
Sed ſufficit intencio ſacerdotis intendentis
loqui in perſona xpi et propterea iſta verba
hoc eſt etc ſatis oſtendunt q ſacerdos no loquitur
in perſona propria qr nullus credit q ſacerdos
velit dice q illud ſit ſuu propriu corpus ſed
loquitur in perſona xpi cuius illud e corpus
Dicendu eſt ergo q forma conſecracionis corporis
xpi preciſe conſiſtit in hijs verbis hoc eſt etc
De hoc aut quid demret illud pnome demoſt
tiuu hoc Cu dicit hoc eſt etc eſt magna du
bitacio Ad hoc dixerut aliqui doctores q iſtud
pnomie hoc demrat corpus xpi Alij dixerut
ſbam panis ſed iſtud ſalua reuerencia dicentiu
non eſt veru Et arguo ſic contra eos ſcdm
cmunem oim doctorum et ſcdm veritate vba
ſacramentalia efficiunt illud q ſignificant Sed
verba predca ſ. hoc eſt corpus meu non
efficiunt q corpus xpi nq ſit corpus xpi
quia anteq vba illa pferent corpus xpi
erat corpus xpi nec eciam efficiunt q panis
ſit corpus xpi quia iſta eſt falſa panis e
corpus xpi ergo iſtud pnome hoc non

demrat corpus xpi nec sbam panis Et propter
hoc dicunt alii quod istud pnome hoc nihil
demrat quia dicitur recitative a sacerdote
Et ideo hoc pnome hoc non tenetur demratiue
sed materialiter tantum sed istud nihil est dictum quod non
tollit difficultatem quia licet ista verba dicantur
modo recitatiuo a sacerdote consecrante tamen
xpus consecrans in die cene non dixit ista
verba recitatiue et ideo quando dixit ista verba
istud pnome hoc aliquid demrabat Et ideo
quero quid demrabat tunc et remanet
eadem difficultas que prius Et ideo dicunt
aliqui quod istud pnome hoc nihil determinatum
demrat sed demrat aliquid indeterminatum Unde
quando dicitur hoc est corpus meum est sensus hoc
quod continetur sub istis speciebus quodcumque sit illud
est corpus meum Et si obiciatur quod illud quod
continetur sub istis speciebus pro toto tempore
quo dicuntur verba est panis quia corpus xpi
non incipit ibi esse nisi post plationem ultime
sillabe scilicet meum ergo scilicet quando dicitur sit hoc est etc
sit sensus quod illud quod continetur sub illis speciebus
sit corpus xpi quod est falsum // Dicendum quod
ista ppo hoc est etc sicut et quelibet alia donec
tota pferatur non est perfecta nec perfectum sensum
generat in animo auditoris et ideo non est iu-
dicandum de eius veritate quousque sit tota
prolata Constat autem secundum fidem quod
illud quod continetur sub illis speciebus post
plationem ultime sillabe est corpus xpi Et ideo
vere dicitur quod illud hoc demrat illud quod
continetur sub illis speciebus quodcumque sit illud
et ista sufficiant de forma consecrationis corporis//

Circa formam consecrationis sanguinis sciendum
quod in quibus verbis consistit forma conserva-
tionis sanguinis est duplex opinio Nam sanctus
Thomas de Aquino et sui sequaces dicunt quod
forma consecrationis sanguinis consistit in hiis
verbis Hic est calix sanguinis mei novi et
eterni testamenti misterium fidei qui pro vobis
et pro multis effundetur in remissionem peccatorum
Ita quod omnia ista verba sunt de essentia forme
et qui aliquod istorum dimitteret nichil faceret et
ratio sua est ista quod de essentia et integritate
alicuius propositionis non solum sunt subiectum et predi-
catum sed etiam ea que sunt determinationes sub-
iecti et predicati sed ista verba novi et eterni
testamenti etc. usque peccatorum sunt determinationes istius
predicati sanguinis mei quare omnia sunt de essentia
forme Magister autem Henricus de Gandavo et
sui sequaces dicunt quod in istis verbis tantum Hic
est calix sanguinis mei consistit forma conse-
crationis sanguinis et istis verbis dictis statim
est ibi sanguis Christi Alia autem verba que sequuntur
scilicet novi et eterni testamenti etc. non sunt solum de
essencia forme nec de necessitate sacramenti sed
solum de necessitate precepti Unde qui dimitteret
aliquod istorum verborum novi et eterni etc. licet pec-
caret tamen nichilominus consecraret Et ratio
istorum est ista quod per formas sacramentales non
importatur de necessitate sacramenti nisi illud
quod efficiunt / sed essentia sanguinis Christi in isto
sacramento directe et complete significatur per ista
verba precise Hic est calix sanguinis mei
Quare in istis verbis precise consistit for-
ma consecrationis sanguinis Que istarum opinionum

sit verior fateor me nescire || Prima tamen
reputo securiorem et ad eam confirmandam adducit
fr Bernardus de ganato / qui electus claramontensis
baccalarius in theologia in correctorio suo
contra ... talia duo ponit sig
na Primum quod sacerdos in missa non ostendit
populo sanguinem adorandum quousque compleverit
omnia verba predicta scilicet hic est calix etc usque in re
missionem peccatorum et statim dictis hiis verbis
elevat calicem ostendens sanguinem Christi esse populo
adorandum in signum quod tunc est completa con
secratio sanguinis et non ante Secundum signum
est quod beatus Ambrosius qui est unus de quatuor
doctoribus principalibus ecclesie in missali
suo scripsit omnia verba predicta aureis litteris
ergo de intencione beati Ambrosii fuit quod omnia
verba sunt de consecratione sanguinis Iudicio
autem meo pro isto videtur esse de intentione
illius decretalis de celebratione missarum Cum
Marthe Casus eius decretalis est iste Quidam
enim Episcopus attendens et videns quod in nullo
evangeliorum invenitur quod aliquis evangelistarum
posuerit ista verba mysterium fidei / mirabatur
quis fuerit tante audacie quod ausus fuerit
verbis sacramentalibus interponere verba
ista / et super hoc consuluit dominum papam Et
constat quod intentio sua erat quod illud esset
de integritate forme aliter quod suo esset illa
quia eodem modo posset querere de quolibet verbo
totius canonis Et papa non reprendit eum de
questione illa immo emendat ergo videtur quod omnia
verba illa sunt de integritate forme Et
quidquid sit de veritate istarum opinionum consulo

tamen cuicumque celebranti quod dicat omnia sub uno
contemptu et cum actuali intentione quanta
poterit consecrandi ¶ Sciendum autem quod ista
verba istius forme tangunt quatuor bene
ficia que recepimus a passione christi cuius
passionis istud sacramentum est rememoratiuum secundum
verbum apostoli prima ad cor. dicentis Quotiens
cumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis
mortem domini annunciabitis ¶ Primus effectus
siue primum beneficium passionis christi est quod per ipsam
sumus a potestate diaboli liberati et istud tan
gitur in forma sacramenti cum dicitur calix sanguinis
Sicut enim filii israel fuerunt de potestate et ser
uitute pharaonis per sanguinem agni paschalis
liberati Ita populus fidelis est a potestate demonis
liberatus per sanguinem christi secundum quod confitetur
beatus Johannes in apocalipsi dicens de christo Rede
misti nos deus in sanguine tuo ¶ Secundus effectus
siue secundum beneficium quod recepimus per passionem
christi est quod per ipsam sumus celestis glorie
heredes facti Et istud tangit in forma ista
cum dicitur noui et eterni testamenti sicut enim
pater condens testamentum filios heredes instituit
sic christus nouum testamentum ordinans fideles
instituit heredes glorie paradisi Et istud testa
mentum fuit in sua passione confirmatum
quod testamentum morte testatoris confirmatur
Et hoc est quod dicit beatus paulus in epistola ad
hebreos dicens de christo Noui testamenti me
diator est ut morte intercedente repromissionem
capiant qui vocati sunt superne hereditatis
¶ Sciendum autem quod lex euangelica dicitur nouum
et eternum testamentum ad differentiam legis mosayce

q fuit testamentum vetus et transitorium Et dicitur
nouum quia noua promittit videlicet bona celes
tia que nunquam leguntur fuisse promissa in veteri
testamento sed solum bona temporalia Et ideo quia
bona temporalia transitoria sunt Ideo testamentum
vetus fuit transitorium Et quia bona celestia eterna
sunt Ideo testamentum nouum vocatur eternum
Dicitur etiam nouum quia fuit nouo modo institutum
Lex enim mosayca fuit instituta cum sanguine
animalium secundum quod legitur et recitat apostolus in
epistola ad hebreos dicens quod postquam moyses
scripserat legem in libro et legerat coram omni
populo aspersit librum et populum sanguine dicens hic
est sanguis testamenti Sed lex euangelica
fuit instituta mediante sanguine christi secundum quod
dicit idem christus dicens Hic calix nouum testa
mentum est in meo sanguine Et istam racionem
tangit apostolus ad hebreos dicens Non enim
per sanguinem hyrcorum aut vitulorum sed per
proprium sanguinem introiuit semel in sancta eterna
redempcione inuenta et ideo noui testamenti
mediator est ¶ Tercius effectus siue tercium
beneficium quod per passionem christi percipimus est
quod per ipsam sumus de fide catholica infor
mati et istud tangitur in forma istius sacra
menti dicitur misterium fidei Sicut enim secundum quod
dicit beatus Ambrosius in libro qui vocatur
exameron sanguis extractus de ala dextra
columbe valet ad illuminandos oculos corporales
ita sanguis christi qui exiuit de latere dextro
eius pendentis in cruce valet ad illumi
nandos oculos anime ad credendum ea que sunt
fidei / Et in huius figura velum templi

quod occultabat ea que erant infra ista stoz fuit
in passione xpi scissum in signum quod ea que
erat occultata et velata sub umbra legis et
prophetarum erat manifesta et reserata ¶ Quartus
effectus sive quartum beneficium quod per passionem
xpi suscepimus est quod per ipsam sumus a pec-
catis emundati et hoc tangit in forma ista
cum dicit in remissionem peccatorum Et de hoc loquitur
beatus Johannes in apocalypsi dicens Dilexit nos et
lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo Ex hiis
patet quod forma consecrationis corporis xpi consistit
precise in hiis verbis Hoc est corpus meum forma
vero consecrationis sanguinis consistit in istis verbis
Hic est calix sanguinis mei novi et eterni testa-
menti etc usque ibi in remissionem peccatorum ¶ Et
si aliquis querat vel dubitet quare in forma
sanguinis non dicit hic est sanguis meus sicut
in forma corporis dicit hoc est corpus meum
potest dici quod causa huius est ista Hoc enim sacramentum
ordinatur ad usum fidelium qui usus est spiritualis
et sacramentalis manducatio quantum ad corpus
et spiritualis et sacramentalis potus quantum ad
sanguinem et quia homines magis abhorrent bibere
sanguinem quam comedere carnes Ideo ad removendum
horrorem non dicit in forma consecrationis sangui-
nis hic est sanguis meus sicut dicit hoc est
corpus meum sed dicit hic est calix sanguinis
mei et est ibi quedam figura quam grammatici
vocant methonomia quando scilicet continens ponitur
pro contento sicut quando dicitur bibatis istud
vas vini quia non est sensus quod homo bibat
vas sed quod bibat vinum sic quando dicit Hic est
calix sanguinis mei non est sensus quod virtute

verborum sit ibi taliter quod antea erat ibi sed quod
sit ibi sanguis christi ¶ Si aliquis etiam dubitaret
quare in forma consecrationis corporis non dicitur
hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur sicut
dicitur in forma consecrationis sanguinis qui pro
vobis effundetur cum ita bene corpus fuerit
traditum pro nobis sicut sanguis effusus ¶ Ad
hoc est dicendum quod istud sacramentum est in memoriam
tuum passionis et mortis christi ¶ Ita dicit apostolus
I ad cor xi ¶ Quotienscumque sumetis panem hunc
et calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec
veniet dies scilicet iudicii ¶ Christus etiam istud sacramentum
instituens dixit ¶ Hoc facite quotienscumque su-
mitis in mea commemoratione ¶ Hoc est in me-
moria mee passionis ¶ Passio autem et mors
christi melius reputantur per effusionem sangui-
nis quam per traditionem corporis ¶ Ideo dicitur
in forma consecrationis sanguinis qui pro vobis
effundetur et non dicitur in forma consecrationis
corporis quod pro nobis tradetur ¶ Notandum etiam
quod licet ex virtute verborum forme consecrationis
corporis sub specie panis sit tantum corpus
christi et virtute verborum forme consecrationis
sanguinis sub specie vini sit tantum sanguis
tamen ex quadam naturali concomitancia sub utraque
specie est totus christus et verus deus et verus
homo ¶ Ita dicitur in prosa de corpore christi ubi dicit
Sit caro cibus sanguis potus manet tamen
christus totus sub utraque specie Capitulum quintum de loco
constatur omnibus peritorum ubi dicitur missa
Cuncta quod mirabilis est influencia loci
...... et venera mirabilis in tantum est
mirabilis quod rem mutat et alterat a sua

natura ſicut narrat Ariſtoteles in libro de plantis
de pomis pſicis ductis a pſia ubi venenoſa
inventa fuerunt Nam illa que naſcuntur ibi
comeſta inficiunt ea autem que naſcuntur apud
nos ſunt ad comedendum ſuavia et iocunda
per que patet manifeſte quantum facit locus ad
mutatione rei Et propter hoc fuit preceptum filiis
iſrael in libro numerorum ne offerrent ſacrificium
niſi in loco quem deus elegiſſet Si ergo ſacri
ficium yſrahelliticum quod de carnibus hyrcorum et
vitulorum et agnorum fiebat non debebat of
ferri niſi in loco ſancto et mundo quanto magis
Officium catholicum in quo corpus verus deus
et verus homo offertur non debet offerri
niſi in loco mundo et ſancto Unde locus in quo
regulariter miſſa debet celebrari eſt eccleſia
et ita dicit Augustinus dicens Extra eccleſiam non
eſt locus veri ſacrificii et dico regulariter
quia in aliquibus caſibus poteſt celebrari miſſa
extra eccleſiam ¶ Notandum autem quod quo ad
nunc eccleſia poteſt accipi duobus modis quia
uno modo idem eſt quod congregacio fidelium
qui congregantur fide et caritate et ita ac
cipit Augustinus eccleſiam quando dicit quod extra eccleſiam
id eſt extra fidem eccleſie non eſt locus veri ſacri
ficii Alio modo eciam idem eſt quod iſta domus
materialis in qua dicuntur hore et miſſe et extra
eccleſiam ſic dictam poteſt in aliquibus caſibus
miſſa celebrari ſicut in honeſto exitu vel
quando ad aliquam feſtivitatem vel adoracionem
alicuius ſancti vel ad obſequium alicuius defuncti
vel propter aliquam miſſam novam vel ad aliquod
aliud tale convenit multitudo magna populi

et ecclia est pua ita q no pt ibi recipi ppl'us
pt in cimiterio vel in aliqua platea honesta
et munda cristi altare et debet ibi decenter
aptari ne pulvis uel flatus venti uel aliqd
aliud posset ibi aliq offendiculu inferre De
licencia aut diocesani pt ppt aliqua neccessi
tate missa celebrari in domo alicuius i aliq
camera apta ad hoc Ita tame q semper
celebret super altare portatile i super
aliq tabula lapidea alicui stipiti annexa
benedictam ab epo et ista tabula debet esse
integra qz si esset fracta no debet ibi cele
brari missa nec etia si esset a stipite amo
ta ymo peccaret qui ibi celebraret ista etia
tabula debet esse lapidea et no de aliqua
alia mã Et ro huius e una q xpus qui
ymolatur ibi vocatur petra Unde dicit
aplus petra aut erat xpus Alia ra est
qz sepulchru xpi q repntat altare fuit
excisum in petra ut dicit euange et
ppt istã eande ~~racione~~ rone corporalia debent
esse linea et no de aliqua alia mã quia
xpus in monumento fuit Involutus i sindone
munda i in lino candidissimo et corporalia
sunt ista linteamina quibus xpus mortu9
fuit Involutus Calix etia no debet ee
de vitro qz de facili posset frangi nec de
ligno quia lignu porosum est et i poris
posset sanguis subintrare nec de cupro
vel auricalco quia inducunt fastidiu et
esset periculu de vomitu pt aut fieri
de auro vel argento vel stanno Et ra
endiu aut q qm totu altare e benedictum

no optet q sit ibi tabula talis ¶ Notandum
vero q altare siue sit in ecclia siue ext eccliam
semp debet erigi versus oriente ita q ille
qui dicit missam habeat facie ad oriente
Et rō est vna q xpus vocat oriens luc' i
visitauit nos oriens ex alto et de xpo cātat
ecclia O oriens splendor lucis etne zc Alia
rō est q scdm q dicit phs ps orientalis
e dextra ps celi scdm aute q dicit xpus i
matheo deus statuet in iudicio bonos a
dextris ut ergo in iudicio mereamur poni a
dextris debemus orare versus oriente q
principalior omni oronu e missa Ideo ille
qui dicit missam debet hre faciem ad oriete
Quod aut ecclia in qua dicit missa sit con
secrata vel no nichil facit ad missam licet
quantu ad solempnitate misse semper si
possibile e debet dici in ecclia consecrata
et sic mltu honorificu et vtile est eccliam
esse consecrata quia qn aliquis ca oronis
intrat eccliam consecrata remittut sibi pcta
venialia ¶ Sciendu eciā q in mari nunq
debet celebrari missa ppt periculu effusionis
sanguis In ecclia eciā sanguis uel seminis
effusione polluta no debet celebrari missa
et si aliquis ibi celebraret peccaret grauiter
no tame ex hoc efficeret irregularis sicut
fuit declaratum per dnm Bonifaciu octauu
extra de pena excoicandis et interdic c in
qui in ecclia Si eciā ecclia esset predco
mō polluta no posset in cimiterio sibi con
tiguo celebrari q qn ecclia est polluta cim
teriu sibi contiguu reputatur similiter

polutum non aut econuerso i. si cimiterium sit pollutum
quod ecclesia contigua sit polluta Cum principale trahat
annexum non annexum principale ut dicitur extra
de consecratione ecclesie uel altaris c si ecclesiam li vi Unde
in cimiterio annexo et contiguo ecclesie pollute
non debet aliquis celebrare nec debet etiam
aliquis ibi sepeliri / secus esset si cimiterium non
esset contiguum ecclesie quod posito quod ecclesia esset
poluta cimiterium non sibi contiguum non esset
polutum ut patet capitulo preallegato ¶ Tempore
aut interdicti non debet dici alta voce nec
ianuis apertis missa nec etiam alie hore in
ecclesia nisi in quatuor festiuitatibus s. in
die Natalis domini In die resurrectionis domini
In die penthecostes / et in festo assumptionis
domine nostre ¶ Ne autem ecclesie defraudentur ser
uiciis debitis et ne diuinum officium negligatur
et ne fidelium deuotio minuatur et deuotio
fidelium augeatur tempore cuiuscumque interdicti
ianuis clausis excommunicatis et interdictis exclu
sis campanis etiam non pulsatis debet missa
et totum diuinum officium tam diurnum quam noctur
num dici sub missa voce in ecclesia ita quod non
possit audiri ab hiis qui sunt extra // Omnia
ista habentur extra de sententia excommunicationis et interdicti
c alma mater li vi Et qui contrarium fecerit
est irregularis et ineligibilis nec etiam ipse
potest eligere nec potest absolui nisi in casu mortis
nisi per sedem apostolicam ut habetur extra de sen ex
is qui in ecclesia li vi // Aliquo etiam excommunicato
presente nullus debet celebrare nec in ecclesia
nec alibi Alioquin peccaret mortaliter et
ultra hoc esset suspensus ab ingressu ecclesie

nec posset absolui nisi ab illo qui tulit smaz
excōicatōis ut dicit extra de priuilegiis c° exporre
li vi // Et nō cōtempnat istud quia q sic suspensus
celebraret esset irregularis ut hēt expresse
extra de sen exc c is cui li vi Capitulum sextum de
Vt dicit sapiens tpre quo debet dici missa
in psalmo oīa tempus habent et hoc ro
nabilit res enī penes varietate tempore
maxima accipiunt imutacione quod euiden
tissime apparet in lactuca que in tempore
sue iuuentutis frigide et humide sit nature
feruoris sanguinis et colore extinctiua exoq
froridescit in humore conuertitur calidum
et amarū quo obest coleritis siue calefactis
// Ex qua re liquide apparet quantū res penes
mutacione tempore mutent et alterent
q satis pulchre fuit figuratū Exodi c° xvi
vbi legit qd mana collectū tempe debito
erat hns ome delicamentū et omez sopore
suauitatis qd aut colligebat tempe non
debito s. Sabbato computrescebat et vermibus
scaturiebat // Mana istud erat figura corporis
xpi Vt dicit in historia corporis xpi ubi
dicit huius sacri figura pcessit qn pluit
dns mana patribus in deserto Sicut ergo
mana nō debebat colligi nisi tempe debito
ita istud sacrosctm sacrificiū nō debet offerri
nisi tempe debito et statuto Sciendū ergo
q missa debet celebrari de die et nō de nocte
Nisi in festo Natiuitatis xpi in quo missa celebratur
media nocte quia illa hora fuit nat xpus
de hoc tamē magis dicet infra Antiquitus
eciā in vigilia resurrectionis dicebat missa

de nocte Vn in orone miſſe dicit adhuc q hac
ſacratiſſima nocte etc Ratio quare miſſa cele
brat de die non de nocte eſt iſta qr i miſſa
rememorat paſſio xpi que fuit facta de die et
no de nocte Alia ro eſt qr per nocte ſignificat
ſtatus pcti p die ſignificat ſtatus gre ut dicit
gloſa ſup illud verbu apli ad Roman Abi
ciam⁹ opa tenebrar .i. pcti et induamur
arma lucis .i. virtutis que ſut arma gracie
ad ſignificandu ergo qr ille qui dicit miſſa
debet eſſe in ſtatu gre et ſine pcto dici miſſa
de die et no de nocte ¶ Qua aute hora diei
debet dici miſſa Notandu qr tres ſut hore
pricipales in quibus debet dici miſſa ſ· tcia
ſepta nona Et quare in iſtis tribus horis
magis qua in alijs deat dici miſſa Ratio
eni e ut frequent dcm eſt Miſſa dicit in
meoria paſſionis xpi xpus aute in iſtis
tribus horis fuit paſſus et crucifixus hora
aute tercia fuit crucifixus linguis Judeor
et ſnia pilati quia hora tercia clamabant
Judei crucifige eu et illa hora pilatus ad
iudicauit fieri peticione ipor Hora ſepta
fuit eleuatus in cruce vn dicit in Johanne
Erat aut hora vi et crucifixerut eu Hora
aut nona emiſit ſpm Vnde dicit i Matheo
Et circa hora nona exclamauit voce magna
et ſequit emiſit ſpm Et iſtud itelligo de
miſſa q dicit ſolempnit in eccia quia miſſe
pticulares pnt dici a pricipio aurore uſq
ad ſepta et in diebus ieiunior uſq ad nona
poſt nona aute non debet celebrari miſſa
niſi forſan in diebus ieiunior et voe ordinu

Incidentaliter autem notandum quod non solum missa
verum etiam omnes alie hore canonice dicuntur
in memoria passionis xpi // Matutinum enim
dicitur in memoria xpi quia xpus hora ma
tutina fuit captus et vinctus et multipliciter
delusus et debet dici matutinum media nocte
iuxta illud psalmi Media nocte surgebam ad
confitendum tibi super iudicia iustificationis tue
// Prima dicitur in memoriam xpi quod illa hora xpus
in domo Cayphe ligatus ad columpnam fuit
gravissime flagellatus ita quod secundum quod predixit
erat ysaias A planta pedis usque ad ver
ticem non erat in eo sanitas // Tercia dicitur
in memoria xpi quod in illa hora xpus ductus
ad pilatum fuit crucifixus linguis iudeorum
clamantium et dicentium tolle tolle crucifige
eum Et tunc fuit impletum illud psalmi Ape
ruerunt super me os suum sicut leo rapiens
et rugiens // Sexta dicitur in memoria xpi
quod illa hora xpus spoliatus et illusus a mi
litibus fuit clauatus in cruce et fuit imple
tum illud psalmi foderunt manus meas
et pedes meos // Nona dicitur in memoriam
xpi quod in illa hora xpus felle et aceto po
tatus expiravit dicens pater in manus tuas etc
Et tunc fuit impletum illud psalmi Dederunt
in escam meam fel et in siti mea potaverunt
me aceto // Vespere dicuntur in memoria xpi quod
illa hora xpus datus a pilato nobili decu
rioni Joseph fuit de cruce depositus // Com
pletorium dicitur in memoria xpi quia illa hora
xpus a sua matre tristissima et aliis sanctis
mulieribus lamentatus et aromatibus

conditus fuit poſitus in ſepulchro et ſic bo
num eſſet et congruum quod quelibet iſtarum
ſeptem horarum dicetur in hora ſua dedicata
iuxta illud ps Septies in die laudem dixi tibi
¶ Verum quia propter rei familiaris occupaciones
vel propter quandam fragilitatem nequid iſtud
ſeruari ſeruetur tamen illud quod ordinatum eſt
extra de celebracione miſſarum c. presbiter ubi
dicitur ſic presbiter matutino officio expleto ſcilicet
media nocte mane penſum ſue ſeruitutis
videlicet prima tercia ſexta nona veſ
pamque perſoluat ita tamen ut horis compe
tentibus aut a ſe aut a ſcholaribus comple
antur Deinde pactis horis et infirmis viſi
tatis ſi voluerit exeat ad opus rurale
ieiunus et dicantur omnes iſte hore per modum
quo precipitur quod diuinum officium tam diurnum
quam nocturnum dicatur ſtudioſe pariter et deuote
Et qui ſcienter tranſgreditur illud mandatum ſtatim
ſe mortaliter peccare utpote quod eſt tranſgreſſor
precepti eccleſie ¶ Notandum autem quod non debet
dicere miſſam quouſque dixerit matutinum
congruum eciam eſt quod prima dicatur ante miſſam
alie eciam hore preter veſperas completo
rium poſſunt dici eciam ante miſſam vel poſt

Capitulum ſeptimum quociens in diebus debet dici miſſa

Ex quo dictum eſt quod miſſa debet dici de
die reſtat dicendum quociens in die
debet dici miſſa ¶ Et eſt ſciendum quod dicitur
extra de celebracione miſſarum c. Conſuluiſti Illud debet
dici miſſa niſi ſemel in die valde enim
felix eſt qui celebrat vna digne ¶ Excipitur
dies Natiuitatis domini qua iſta die cele

extra eodem titulo c. dolentes ubi precipitur

brant' tres ¶ Ita q sacerdos pt in illa die
celebrare tres missas ut di' de cse d i c Nocte
sta // Et ro quare illa die dicunt' tres // Una
e ppt misterium quia p istas tres repñtat'
tres status · s · status an legem et status sub
lege et status gre ¶ Illa missa q cantat'
media nocte repñtat statum qui fuit
an legem qn totus mudus erat in tenebris
Un in missa illa cantat' illa pphia ysaie
ppls gentiu qui ambulabat i tenebris
vidit lucem magna ¶ Secda missa q dicit'
in aurora signat statu q fuit sub lege
in quo statu inceperut scire xpm per
dca legis et pphaz sed no habebat pfcta
noticia de eo et ideo cantat' in aurora
qn incipit apparere lux diei sed no bene
clare Un in missa illa cantat' lux ful
gebit ¶ Tercia dicit' de claro die et signt
statu gre in quo sum' et dicit' officium Puer
natus est nobis ¶ Alia ca est ad repñtadu
tres Nativitates xpi Nam prima dicit' ad
repñtandu Nativitate etna qua nascitur
xp deo pre Und di' in introitu misse illi'
Dns dixit ad me filius meus es tu ego ho
die genui te et dicit' illa missa de nocte qn
est tempus obscuru ad designandu q illa
Nativitas est nobis occulta ¶ Secunda dicit'
ad repñtandu Nativitate spualē qua
nascit' in aiabus iustoz p gram Unde
cantat' in illa missa lux fulgebit hodie
sup nos lux · s · gra dei ¶ Tercia repñtat
Nativitate temporalem qua natus est ex
bndicta maria virgine pro salute nra

Vn cantat² puer natus e nobis ¶ Verumtam
si considerent² euangelia q dicunt in istis
prima missa represntat natiuitate temporale
qua xpus natus e scdm carne ex maria
virgine Vn illud euangeliu q dicitur in
illa missa s exiit edictu a cesare augusto
loquit² de ista Natiuitate ut patet intu
enti Scda missa signt Natiuitate spiri
tuale filij dei qua nascit² xpus i aiabus
iustoru p gram Vn in missa de luce dr²
euangeliu illud Pastores loquebantur q
totu loquit² de natiuitate filij dei spuali
ut patet intuenti Tercia represntat natiui
tate etna qua nascit² ex pre Vnde tunc
dicit² illud euangeliu In principio erat vbu
q totu loquit² de natiuitate etna filij dei
¶ Notandu etia q in die parasceues no debet
dici missa et ro est qr istud sacrm e figa
passionis xpi que tali die fuit fca et
veniente veritate debet cessare figura
Alijs aut diebz no debet dice sacerdos
nisi vna missa nisi in casu necitatis in
quo pt celebrare duas missas tantu Et
vn9 casus e si aliquis moriat² et sacrdos
celebrauit missam de die pt dice pro
defunctis s missam de Requie dumodo
sit ieiunus et no sit alius sacerdos qui
celebret Alius casus est s i sit aliquis
in periculo mortis et petat corpus xpi
sibi dari et sacerdos non habeat hostia
consecrata pt iteru celebrare dumo sit
ut dixi ieiunus et no sit alius paratus
celebrare quia istud semp intelligendu

e// Ultimus casus e ppt' ncitate nuptiaz qn
s· transit tempus nuptiaz et dcta missa
supuenit aliqui qui hent cotbe' potest
sacerdos iteru celebrare dumo sit ut dixi
sup// Ultimus casus e ppt' ncitate pegrinoz
qn s· dicta missa supuenit pegrini et
istu casu pont Raymundus in suma sua
De d eius reuerentia istud videt' expsse
cont istud caplm ex de cele. missaz Ite
referente Casus eni illius capli e qd Arc
epus sepontinq in die cene dni de atiq
consue:: tenet' qfice crisma in eccle sia
sepontina et ide archiepus ascendit
de mane de qsue:: ad garganica eccliaz
ut recipiat ibi pegrinos rpnus loci et
ibi a clero et pplo celebrare compellitur
Un sup hoc imploraut consiliu pape
et papa rndit qd in eccla sepontina i
qua tenet' crisma confice tnmo deat
celebrare Ex quo maifeste apparet qd roe
pegrinoz non debet transgredi consti
tucio de unica missa celebranda in die
Und saluo meliori iudicio magis approbo
cosue:: que seruat' in aliquibus ecclys
gallicanis qn s· venit dca missa aliq
pegrini ad aliqua ecclam si non sit
ibi sacerdos parus dice missa sacerdos
induit se sicut si deberet missam dicere
et dicit eis officiu de bta virgine uel de
spu sco uel de trinitate uel de illo sancto
pro quo fit pegrinacio no tame dicit
canone nec consecrat et ondit eis reli
quias loco eleuacionis corpis xpi Et ista

missa portat missa sicca tamē si alibi fiat
cōsuetudo illa iuxta opinionē Raymūdi nō
cōdempno ea || Alius casus ē ꝓpt necitate
honestatis vel utilitatis ut si dicta missa
superuenit aliqua magna ꝑsona q uelit
missā audire pt sacerdos iterū celebrare
dummo sit ut dixi & istud casū ponit glosa
sup capitm cōsuluisti De ista necitate
nescio q dicā qr nō video hic tanta neci
tate q ꝓpterea debeat transgredi madatū
de unica missa celebranda ꝑserti cū mag
ne ꝑsone non multū temporibus nris ita
assiciant ad missas Et illi qui assiciunt
ducant secū ꝓprios sacerdotes || Alius casus
ē ꝓpt necitate debiti sicut qn sūt due
ecclie annexe et quelibet ē curata .i.
hente curā aiaꝝ et habet reddit9 ita
tenues quod nō sufficeret duobus sacer
dotib9 sed vn9 solus sacerdos habet curā
vtriusqȝ in isto casu sacerdos pt una
die in qualibet celebrare in illis diebus
in quibus tenet ꝓ ꝑplo suo missā uel
ad ministrandū sacra uel alia officia
que requirūt missam Et iste casus in
multis locis contingit et seruat i ptib9
Tholosanis Et credo q in iure nō iue
nit preceptū expssum de vna missa
tm celebranda cum in ōibus capitulis
in quibus fit mencio de ista materia
ponat istud ubū sufficit q ubū non
inportat vim coactiua || Consuetudo tn
ecclesie q permanet cunctisqȝ auctē hz et
tenet hoc et ideo nullus debet facere

contra ea et si facit peccat et puniri debet
In quotidoz aut casu sacerdos celebrans plures
missas non debet sumere aliquid nec vinum nec
aqua nec aliquid aliud post susceptionem
sanguinis sed solum debet lauare os et ca
uere quantum sibi potest ne aliquid transglutiat
quia sacra a ieiuno sunt recipienda et in
qualibet missa corpus christi recipiat et
sanguine et in ultima recipiat ablutionem
que tunc recipit post sumptione sanguinis
christi et non in aliis ut dixi Habent ista
de celebratione missarum et excepte et de quasi de v ut
ieiunium et cetera q i michi Capitulum octauum de vestibus
Omni tempore quibus induitur sacerdos in missa
vestimenta tua sint candida ubi est
sapientis Quantum faciat debitus usus
vestimentorum ad debita administracione
officiy quod quis exercet satis ondit experientia
medicorum Compertum est enim quod col
lirium salubrit dolorum oculorum init⁊ cura
tritum ab apothecario induto veste qua
die precedente indutus circuyerat inde erit
i missuz oculis paciente cruciabat ⁊ Si
ergo vestis indebita nocet in confectione
collirij quanto magis nocet in consecracione
corporis christi Vnde figuratiue fuit preceptum
legis latori Moysi in exodo isto modo facies
vestes sanctas aaron in quibus sanctificatus
ministret michi Vnde sciendum quod omnes
vestes quas induit sacerdos in missa dent
esse sanctificate i benedicte ab episcopo Notandum
quod illa vestis que primo induitur siue illa cam
isia pura uel superpellicium non est de essentia

misse i simplici sacerdote q dico ppt epos
et canonicos regulares quorum talis vestis
e habitus Sciendum ergo q computata illa
camisia de qua dictum est vel loco eius co
putato sup pellicio Septe sunt uestes quibus
induitur sacerdos i missa s. illa camisia vel
loco eius superpellicium amictum alba cingulum
manipulus stola et casula Et iste septe
vestes significant septe dona spiritus sancti
quibus debet esse sacerdos pfusus Unde
dr i Induam virtute s. spiritus sti ex alto
Vel signant q det esse contra septe pcta
mortalia munitus et armatus Unde
aplus Induite vos armatura dei ut pos
sitis stare adusus insidias diaboli vel
signant septe virtutes s. tres virtutes
theologicas et quatuor cardinales quibus
debet esse sacerdos adornatus Und aplus
Induamur arma lucis glo arma virtutum
quia non e licitum indutum sacco i. peccato
aulam Regis i. xpi qui e rex Regum
intrare ut dicitur in libro hester Vel
significant q debet esse sacerdos Septe
opibus misericordie deditus Und aplus Indui
mini domini sicut electi dei viscera misericordie non
est nus ut di in pso Vel signant q Septe
petitiones orois dnice exaudiunt i missa
i signum cuius legitur in libro hester q
hester induta uestibus regiis fuit exau
dita ab asuero vel signant q sacerdos
digne cum istis septe vestibus celebrans
habebit septe dotes in paradiso Quatuor
ex pte corporis et tres ex pte aie In cuius

signum legitur in genesi quod Jacob indutus vestibus
esau valde bonis habuit benedictionem patris
Vel significat quod prius illius toto tempore quo mun
dus durabit quod tempus septem diebus voluitur
erit nobis presens in isto sacro et ita promisit
ipse qui non mentitur dicens Luce ego vobiscum
sum usque ad consumationem seculi ¶ Et ut
specialius de unaquaque veste dicatur Sci
endum quod illa camisia vel suppellicium significat
quod sacerdos debet habere mundiciam vite Est
enim illa camisia vel suppellicium de lino
albo et mundo et propter hoc dicit Lavabo inter
innocentes manus meas et circumdabo altare
tuum domine // Amictus quod ponitur super caput significat
elevationem mentis ad deum qua sacerdos
debet habere precipue maxime quando dicit missam
unde dicit ipse Sursum corda .i. corda sint
elevata sursum ad deum // Alba que est longa
significat perseverantiam in bono quam debet habere
sacerdos quia qui perseveraverit usque in fine
hic salvus erit Cingulum quod prohibet ves
tes ne fluant per terra significat timorem dei qui
prohibet ne anime fluant per peccatum Quia
ut dicit sapiens Qui timent dominum prepa
bunt corda sua et in conspectu illius sancti
ficabunt animas suas // Manipulus significat fruc
tus bonorum operum que boni sacerdotes re
portabunt in paradiso unde de eis dicit ps
Venientes venient cum exultatione porta
tes manipulos suos // Stola significat morti
ficationem carnis unde ponitur ad modum
crucis Ad denotandum quod sacerdos debet
portare cruce in corpore suo et ita dicit

aplus mortificatoem ihu xpi i corpe nro circuferentes // Casula que opit alias ves tes et pemmet omnibus alns sicut caritate q pemmet oibus vtutibus et que coopit mltitudine pctoz In caritate g° radicati et fudati uiste vniamq ut dit aplus Multe alie adaptiones possent adduci sed iste quo ad nuc sufficiant Caplm Nonu cur

Q uoma non debet dari Eucharistia

e bonu sume pane filioz et mitte canibus et margarite no sut porcis do nande Cu in isto sacro cotineat panis puius qui de celo descendit xpus s verus deus et verus homo qui e illa preciosissia margarita qua qui inuenit homo ab scondit et p gaudio illius vadit et vedit omnia que habet et emit eam Ideo istud sacrm no est dandu canibus uel porcis pctoribus s crudelibus et i mudis Qrd videndu ergo quibus debet dari istud sacrm Videndu est pmo de modis manducandi istud sacrm Sciendu g° quod istud sacrm pt sumi corpalit' tantu sicut si aliquis infidelis qui no credit in isto sacro esse veracit' corpus xpi sumet hostia consecrata sumeret hoc sacrm corpalit' tm qr constat qd no sumet spualit' cu no perciperet fructu sacri nec etia recipet sacrame talit' qr iste recipit istud sacrm sacra mentalit' qui credit in isto sacro esse veracit' corpus xpi sed iste ut dcm est no credit quare no recepit istud sacrm

sacramentalit' sed solu corpalit' Et id dico
de mure vl de cane vel de quacuq alia
bestia comedente hostia oserata. Q'dam
recipiunt istud sacrm spualit tm sicut
fideles iusti et sci cu deuotione audientes
missa uel hntes deuotione ad audiendu
ea qui licet no comunicent sic tamen
pticipes fructus istius sacri Et sic itelli
gitur verbu Augustini dicentis Crede
et manducasti crede .s. fide formata et
manducasti .s. spualit' Quida omedut
siue sumut istud sacrm sacmentalit' et
corpalit' insimul sicut falsi xpiani q
sumut istud sacrm in pcto mortali tales
eni corpalit sumut qr suppoint qr reci
piut spes consecratas et etia sumunt
sacmentalit' qr exquo sunt xpiani credut
sub illis spebus corpus xpi veraciter
cotineri et sic vtunt sacro ut est sacrm
sed no recipiut spualit qr no pcipiut
fructu sacri Quida recipiut istud sa
crm corpalit et sacmentalit et spualit
insimul sicut illi qui cu fide et deuocoe
et exntes in caritate et gra dei recipiut
istud sacrm qui ex pceptoe eius multa
bona pcipiut in presenti .s. gram et
in futuro glam Secundo videndu est
q requirutur ad debita sumptione istius
sacri et sunt tria .s. imunitas a peccato
mortali eleuacio mentis ad deu prudencia
corporis De pmo dcm e sup in pmo caplo
et dicetur etia aliq in isto De scdo de
eleuacione mentis ad deu dicit sacerdos

ante inceptionem canonis Sursum corda quando
dicet quod volens sumere istud sacramentum debet habere
cor sursum eleuatum ad deum / De tertio scilicet de mun
dicia corporali videmus quod tractaturi aliquod
sacramentum manus suas lauant et ideo cum in
isto sacramento tractetur ille qui est sanctus sanctorum requi
ritur in sumente mundicia corporis ¶ Notandum
ergo quod immunitas a peccato mortali de necessitate
requiritur ad debitam susceptionem istius sacramenti
Alia autem duo requiruntur de magna con
gruitate Et ideo si aliqua immundicia cor
poralis habeat aliquomodo secum annexam
culpam mortalem et ebitudinem mentis scilicet
pollucio que accidit in sompniis Videndum
est de ista pollucione quomodo impedit sump
cionem istius sacramenti ¶ Sciendum quod pollucio

Nota

que accidit in sompniis non est peccatum de se sed
potest esse effectus peccati mortalis vel venialis
vel nullius peccati secundum quod causa eius potest esse
vel peccatum mortale vel veniale uel nullum
Semper ergo recurrendum est ad causam vnde
prouenit ista pollucio Potest autem ista pollucio
prouenire uel ex cogitatione preterita vel ex ebri
etatis crapula vel ex temptatione diabolica
vel ex infirmitate uel alleuiatione nature /
Primis duobus modis non potest esse sine peccato
mortali vel veniali quia si cogitatio deli
berata et cum consensu precessit vel ebrietas
vel crapula fuit deliberata uel consuetudina
ria fuit peccatum mortale Et ideo talis pol
lucio impedit de necessitate sumpcionem istius
sacramenti Si autem cogitacio non fuit cum consensu
deliberato uel ebrietas non fuit deliberata

nec consuetudinaria fuit peccatum veniale Et
ideo talis pollucio non impedit de necessitate sump
cione istius sacri Sed tamen de congruitate impe
dit et potissime si fuit cum turpi ymaginacione
quod ex tali ymaginacione ut communiter depingitur
mens / Sed si sit aliquid quod preponderaret sicut
devocio festivitatis vel timeat de scandalo
non debet dimitti propter hoc percepcio corporis
christi Si autem proveniat ex illusione diabolica
non credo quod debeat dimitti maxime si eveniat
tempore magne festivitatis uel generalis comonis
Si autem eveniat ex nature infirmitate uel
allevacionis si dimittat propter reverenciam
laudabile est nisi sit aliud quod reformet
partum ut dictum est supra Et illud decretum quod dicit
quod homo post talem pollucionem debet abstinere
viginti quatuor horis intelligendum est cum
distinccione predicta ¶ Viso ergo quot modis
sumitur istud sacramentum et que requiruntur ad
debitam sumpcionem istius sacri videndum est
nunc qui debent sumere istud sacrum ¶ Un
sciendum quod istud sacramentum debet sumi nisi
a ieiunis ut dicitur vii. q. i. michi de his d. v.
ut ieiunium ¶ Notandum vero quod duplex est
ieiunium quia quoddam est ieiunium nature
quoddam est ieiunium ecclesie Ieiunium nature
solvitur per sumpcionem cuiuscumque cibi vel
potus Ieiunium ecclesie solvitur per comestionem
cuiuscumque sumpti in modum cibi vna com
mestione excepta Quando ergo dicitur
quod sacramentum eukaristie debet sumi a ieiunis
intelligitur a ieiuno nature quia primo
debet intrare in os excipiendum iste sanctissimus

cibus qua quicunque alius cibus ita q ille qui
sumit istud cibu sacrosctm nichil ante sump
serit illa die p modu cibi vel potus Ve
runtame q necitas no habet legem et infirmis
no e lex imposita Infirmi et illi qui sunt
in necitate constituti non sut obligati ad hoc
quin quacunque hora siue de die siue de nocte
siue post prandiu siue an possut quando
eis nee fuerit sumie istud sacrm Sed qd
si aliquis sacerdos uel alius qui debet coi
care de mane lauat sibi os et forte trans
glutit aliquid de aqua nuqd impeditur a
perceptione istius sacri Dico q an sump
cione istius sacri decens e q quilibet spua
lit et corpalit mundet se quantu pt Et
ideo lauare os an suptione istius sacrmeti
approbo et laudo Ita tame q caueat ne aliqd
de aqua trnsglutiatur scienter Veru tame
si aliqd transglutiat sed no in magna et
notabili quantitate tame transglutiatur
cu saliua et p modu saliue no credo q
impediat susceptione istius sacri Sed
pone q aliquis de nocte comederit amsiu
vel semiculu vel aliquid aliud et aliquid
de reliquijs remansit inter dentes nuqd
impedit suptione istius sacri Dico q no
ex quo scient non facit sed trnsglutit in
modu saliue Istud etia sacrm no debet
sumi nisi etia ab illo qui habet usu rois
Vnd no debet dari pueris anqua pueni
ant ad annos discrecionis sicut habetur
extra de pe et re Omnis utriusque sexus
quia an istud temp9 nesciut discerne

mt istud cibu corpale et sic no exhibent reue
rencia debita tanto sacro Eadem etia roe
istud sacrm no e dandu amentib9 siue fu
riosis Distinguendu e tame de istis qr aut
tales fuerut furiosi a Natiuitate ita q nuqz
huerut vsu rois et credo q talibus istud
sacrm no det dari qr istud sacrm reqrit
actualem deuotione in suscipiente et tales
non possut hre ea Aut tales aliquotiens
huerut vsu rois sed amiserut ipam ppt
aliqua causam et habent aliqua lucida
Interualla tempore ergo quo habent talia
lucida intualla si petant cu deuocon istud
sacrm et uelint ipm reuerent accipere
debet eis dari Ita tame q tempore furie
nullomo det eis ppter causam ia dcam
Freneticis etia no debet dari istud sacrm
maxie si timeat de irreuerencia ad sacrz
sicut de exspuicione vel de aliquo alio tali
Loquor de freneticis in quibus ligatus est
omnio vsus roms Demoniacis aute si cu
cu deuocione et reuerencia peteret credo
q debet dari cu tales habeant vsu roms
et actuale deuocione ad sacrm et credo
q tanta deuocione possent hre ad sacrm
q vtute illius sacri a demonio liberarent
Leprosis etia non debet dari istud sacrm
q itelligo de leprosis sic infectis q non
posset corpus dmnicu sic trattare quin
reiicerent ipm sicut sut multi quibus
ceciderunt labia et dentes et sunt toti
corrosi usqz ad guttur sicut legit de quo
dam Monacho Cisterciens in vita sancti

Ludouici quondam Regis Francie cui quando
ponebat bolus in ore cadebat sibi bolus
de ore et tali sic leproso non debet dari cor
pus christi Alii autem leproso potest bene dari
Sacerdos etiam leprosus non debet in presentia
populi celebrare sed si ad partem et in secreto
vellet celebrare posset et ita intelligo prima
capitula extra de cle. egro. de rectoribus et tua
nos Huguitio etiam dicit quod sacerdos leprosus
posset celebrare aliis leprosis Dampnatis
etiam ad mortem pro criminibus suis nisi de
gratia speciali non datur corpus christi sicut illis
qui suspenduntur vel conburuntur vel quo
libet aliter interficiuntur Illis autem qui propter crimine
heresis comburuntur si cum deuotione et humi
litate et reuerentia petant debet dari
corpus christi sicut habetur extra de hereticis
c. super eo li. vi. Sed nunquam existenti in peccato
mortali est corpus christi dandum Dicendum
est quod peccatum aut est notorium aut est occultum
Si est notorium puta quod est notorius vsura
rius vel notorius concubinarius vel quo
libet aliter notorius peccator nisi desistat
et secundum statuta ecclesie condigne peniteat
non est sibi dandum corpus christi quantumcumque
petat ymo est sibi dicendum amice non est
bonum sumere panem filiorum et mittere canibus
Si autem est peccatum occultum aut iste petit
corpus christi tempore quo tenetur communicare
puta generalis communionis vel quod est infirmus
et sic de aliis casibus in quibus tenetur
quilibet communicare Aut petit alio tempore
Si petat alio tempore quantumcumque petat

in publico non tenet' sacerdos dare ipm sibi
sed debet sibi dicere amice mo no est tempus
comunicandi et ideo ego no dare tibi corp9 xpi
mo sed expecta temp9 statutu Si aute
petit tpre quo tenetur comicare tunc aut iste
petit corpus xpi i publico aut in secreto
si petit i secreto no e sibi dandu immo est
monendus ne petat in publico Sed si ille
ptinax in malicia sua petat in publico sibi
dari corpus xpi sacerdos debet dare sibi
ipm qr no debet eu pdere nec aliqs debet
puari iure suo quousqz sit declaratu ipsu
amisisse ius illud Et ideo cu quilibet per
rochianus habeat ius petendi corpus xpi
a curato suo et curatus sit obligatus ad
dandu isto tpe corpus xpi parochianis suis
et nullus fidelis puetur isto iure nisi per
pctm mortale nec debet puari isto iure
quousqz sit notoriu ipm pctm mortale
comisisse Et io quatumcuqz sacerdos sciat
subditu suu esse in pcto mortali nisi pctm
sit notoriu non debet sibi denegare corp9
xpi tempre statuto et in publico petat
sibi dari Et ita legit fecisse btus bernardus
Unde cu quada die comicaret monachos
suos quida que btus bernardus sciebat esse
in pcto mortali int' alios accessit ad comio
nem et btus ber9 dedit sibi corpus xpi
dicens submissa voce iudicet dns inter
me et te qi vellet dicere dns scit qr tu indigne
accedis et ergo no possu tibi negare et
ipse iudicet int' me et te et stati ille miser
recepto corpore xpi cecidit mortuus Et

io quilibet caveat sibi ne indigne accedat
sacerdoti sed sibi xpi Et sacerdotes bn̄ facerēt
si istud exemplū uel similia frequent' suis
subditis incūlcarent ¶ Sed nūq̄ suspectis
de crimine debet dari istud sacrm̄ Dico q̄
triplicit' ē suspectio uel suspicio q̄ quedā
est suspectio violenta quedā pbabilis q̄dā
levis ¶ Suspectio violenta dicit' que non
admittit' pbacio sicut si alig's inuenīret
cū aliqua in lecto solus cū sola nudus cū
nuda loco et tp̄e adhoc statutis nec etate
nec parentela nec aliquo alio obstantibus
eet violenta suspectio uel psūptio q̄ cog
novisset eā ita q̄ nō admitteret pbatio
contrarium ¶ Pbabilis suspectio est illa q̄
orit' ex aliquib9 signis pbabilibus sicut si
aliquis inueniretur frequent' cū alia loq̄ns
in locis suspectis esset pbabilis suspectio
q̄ male agerent ¶ levis suspectio ē q̄ orit'
ex fama et inordinata suspectione alicuius
et illa dicit' levis .i. fatua suspectio sicut
si videre aliquē bonū virū aliquā bonā
iuvenculā salutantē ul sibi arridentē nō
in loco nec tp̄e suspecto fatuū esset me psū
me' q̄ male agerent Et io dicit Salomō
Qui cito credit levis est corde Quando
q̄ querit' vtrū suspectis de aliquo crimine
deb3 dari corpus xpi Dico q̄ si de aliquo
habeat' suspectio violenta de aliq° crimine
notorio q̄ tali debet denegari corpus xpi
Verbi gra de aliquo habet' suspectio vio
lenta q̄ sit notorie hereticus vel usura
rius uel concubinarius et sit de aliis dico

q antequam sibi det corpus christi debet se purgare
de huiusmodi crimine extra de pur ca c iii Si autem
habeatur de eo solum suspicio probabilis non debet
sibi denegare corpus christi quousque esset probatum
contra eum licet si notorie haberet talis suspicio
contra eum esset monendus quod purgaret se antequam
accederet ad communicandum et si consentiret bene
faceret Si autem perseveranter instaret et negaret
crimine de quo probabiliter presumeretur contra eum
non credo quod ante probationem esset privandus
iure suo quod habet in petendo et accipiendo
corpus christi presertim cum res sua agatur et
si indigne susciperet noceat sibi et non alii
Tamen credo quod sacerdos ad tempore potest et debet
sibi dicere aliqua verba comminatoria dicendo
Si digne accipis proficiat tibi ad salutem corporis
et anime Si indigne iudicet dominus inter me et
te Si autem presumptio levis habeatur contra
aliquem de quocumque crimine propter talem suspec
tionem cum sit levis et fatua non debet agi
contra eum in speciali In generali tamen esset bonum
si sacerdos diceret aliqua verba ostendendo quod
nullus debet presumi esse malus nisi constet
pretexto quia multi multa loquuntur et quod quilibet
debet se purgare et quo ad deum et quo ad
proximum antequam accedat ad istud sacramentum ¶ Ex
communicatis debet dari istud sacramentum
Dico quod non quamdiu enim sunt excommunicati divisi
sunt a perceptione sacramentorum et communione fidelium
Sed quid si aliquis excommunicatus est in periculo
mortis et petit corpus christi sibi dari Dico
quod iste vel est excommunicatus a canone sive a
iure aut a iudice Si est excommunicatus a canone

siue a Iure sacerdos debet eu absolue' si ipe
petat humiliter absolucoem quod in periculo mor
tis simplex sacerdos pt absolue' a quacumque
snia excoicacois lata a canone eciam si
absolucio esset sedi aplice reseruata debet
tamen in quocumque casu absoluat sub hac for
quod si dns pstet sibi vita quod statim quam
cito comode potit vadat ad eu qui eu
absolue pt mandatu illius sup illis pro
quibus excoicatus fuerat humilit' recep
turus Et nisi faciat stati relabitur in
eande sniam excoicacois ipo iure ut het
extra de snia ex eos qui li vi ¶ Si aut
e excoicatus a Iudice aut e excoicatus pro
contumacia tm aut pro aliquo delicto sicut
pro debito uel quocumque alio tali Et quo
cumque sit debet absolui si petit humiliter
absolucoem Ita tamen quod det pignora ul
caucione ydonea quod parebit .i. obediet ma
datis ecclie et satisfaciat passis iniuria
Et si neque dare pignora uel caucione iuret
quod satisfaciet quamcito poterit ¶ Sed si
aliqs eqns in pcto mortali uel excoicatus
eqns in periculo mortis mittit pro sacerdote
ut confessione eius audiat et det sibi
corpus xpi et antequam sacerdos veniat
ad eu amittit loquela nuquam debet sibi dari
corpus xpi Dico quod si itelligit aliqs mo
nendus est si no pt loqui quod ondat aliqua
signa contricionis scilicet quod lacrimas manus
eleuet ad deu et percuciat pectus et per
aliqua signa ondat se pete' absolucoem
a pctis et a snia excoicacois et pntes

et amici eius dent loco eius et vice pmitte
et fideiubere vel dare pignora si pnt q si
dns pstet sibi vita pntabit se gspectui ei9
qui eu absolue pot mandatu eius humilit'
recepturus et sic debet absolui et coicari
Si aut nichil intelligit si constet et pbari
pot q signa contricionis et pnie presserit
debet absolui et comunicari receptis tamen
prius caucionibus vel pignoribus vel iu
rameto a pntibus vel amicis per modu
qui dcus est Caplm decimu de ritu misse
Qvonia honeste et scdm ordine oia
fiant verbu e apli informantis et
instruentis nos quo ordinate et honeste opa
nra maxime illa q ad cultu dei ptinet facianus
nt q missa e pncipalius si ergo in aliis nris
opibus honeste et ordinate nos hre debem9
multomagis i missa Dicendu est ergo q sa
cerdos armis spualibus armatus .i. sacris
vestibus de quib9 sup dcm est indutus det
pcede ad altare Et quia ut dicit Salomon
Sapiens in pu° smonis accusator est sui ĝd p viij
pmo debet accusare se ipm in gfessione fa
ciendo gfessione gnalem q valet ad remis
sione pctor venialiu et mortaliu oblitor
Sed de mortalibus de quib9 recordat' det
anteq induat se et antequa accedat ad
altare sacramentalit' confiteri facta gfessioe
pcedat ad missam Notandu quare istud
sacrm vocat' missa scdm Aug9 missa dicit'
q dn istud sacrm gficit' mittit' celestis
missus et scdm q exponit Innocentius
Ille celestis missus e magni consilii angelus

et mittit ad conſecrandu iſte et iſte e ſacerdos
inuiſibilis qui principalit conſecrat et efficit
hoc ſacrm vbicu*m*q*ue* conficiat Vn ipe eſt ſa
cerdos et ſacrificiu vt dicit Aug*ustinus* Alia roe
aſſignat hugo dicens q ipa hoſtia poteſt
vocari miſſa q*uia* tranſmiſſa e p*ri*mu a p*at*re
ut eſſet nobiſcu poſtea a nobis p*at*ri ut pro
nobis intercedat ¶ Sciendu aut q miſſa in
tribus linguis celebrat*ur* .ſ. hebraica greca
et latina Nam alla ame oſanna ſabaoth
ſumu*n*t*ur* de hebraica kirieleiſon xpeleiſon
ſumu*n*t*ur* de greca reliqua o*mn*ia ſu*n*t latina
Dicit*ur* aut miſſa in iſtis tribus linguis q*uia*
titulus xpi in cruce pendentis fuit ſcriptus
hebraice grece et latine ¶ Diuidit*ur* ergo
miſſa in quatuor p*ar*tes .ſ. in obſecrationes
or*ati*ones poſtulationes grar*um* actiones Prima
ps p*ro*tendit*ur* a principio uſq*ue* ad offertorium
Scda ps p*ro*tendit*ur* ab offertorio uſq*ue* ad fine
or*ati*o*n*is dnice .i. uſq*ue* ad fine p*at*er n*oste*r Tercia
aut ps p*ro*tenditur uſq*ue* ad co*mmun*ione Quarta
vero ps p*ro*tendit*ur* uſq*ue* ad fine ¶ Prima pars
cotinet decem ul' undecim ptes Nam p*ri*mo
dicit*ur* Introitus et dicit*ur* introitus q*uia* tunc
p*ri*mo ſacerdos miniſtraturus ad altare debet
intrare ¶ Et ſciendu q antiquitus loco intro
itus dicebatur totus verſus pſalmi et cantabat*ur*
a clero circa gradus altaris et ideo voca
bat*ur* graduale Sed Ieronimus qui ex ma
dato damaſi pape eccliaſticu officiu pro
maiori pte p*re*ter cantu inſtituit ordinauit
Introitus diuerſos ſcdm diuerſitate feſtor*um*
et dier*um* et de illo pſalmo qui loco introitus

cantabat' accepit vim usu. Et est sciendum quod
in profestis diebus introitus bis cantatur ad sig
nificandum quod in christo sunt due nature huma
na scilicet et divina. In solempnitatibus vero
dicitur ter ad designandum tria tempora scilicet tempus
quod fuit ante legem tempus sub lege et tempus
gratie. Unde duabus primis vicibus dicitur sub misse
quod in primis duobus temporibus non aperte nec
clare loquebantur homines de christo. Tercia autem
vice dicitur alte quod in tercio tempore in omnem
terram exivit sonus evangelii. Et. Post in
troitum sequitur kyrieleison christeleison kyriel
Idem est quod domine miserere christeleison Idem est
quod christe miserere et dicitur propter patrem et filium
et spiritum sanctum. Et dicitur novies propter novem
ordines angelorum quibus virtute misse
associari petimus. In diebus solempnibus
post kyriel cantatur ympnus angelicus
scilicet Gloria in excelsis quem ympnum in Nati
christi angeli cantaverunt usque ibi bone vo
luntatis. Reliqua omnia laudamus te etc. que
sequuntur beatus Hylarius episcopus pictavensis ap
posuit et ad missam cantari instituit et
debet cantari iste ympnus in festis apostolorum
martirum et confessorum in quorum honore de
dicata est ecclesia et in festivitatibus beate
marie. Sed quando in diebus profestis cantatur
missa de beata virgine vel de spiritu sancto vel de
quocumque alio sancto non debet in ea ymp
nus angelicus vel symbolum decantari
licet in missa propria populo decantetur. Et
ro est ut dicitur extra de celebratione missarum c. consi
lium ut inter communem et solempnitate dicta

ondat In ſabbato aut qn cantat de beata
virgine credo q debet dici gloria i excelſis
q illa dies eſt ſpecialit dedicata bte vgini
ppt multa q no optet hic dici ¶ Dicto ymno
angelico ſacerdos conuerſus ad pplm ſa
lutat ipm dicendo Dns vobiſcu q ſalu
tacio ſumpta fuit de veti teſtamento ſ. de
libro Ruth qn dixit booz meſſoribus Dns
uobiſcu Sciendu tn q epus loco dns uo
biſcu dicit pax uob q epus repntat pſona
xpi qui ſalutabat diſcipulos ſuos dicebat
pax vobis ¶ Et ſciend q quauis in eccla
no ſit niſi unus ſemp tn ſacdos debet dice
Dns vobiſcu q loquit toti eccle Et vndet
Et cu ſpu tuo q vnſio fuit ſumpta ab aplo
i epla ad thimo ¶ Poſt ſalutacoez et vnſi
one ſubiungit ſacdos Oremus loqns quaſi
comunicus in pſona totius ppli et dco oremus
d orone et iſta oro vocat colleta q oli
ſacdos ſiue epus omi pplo collecto dicebat
iſtam oroem q nos tpibus nris no poſſum
ita pplm colligere dicimus oroem q gnali
et antiquo vocabulo vetento vocat colleta
¶ Sciendu q iſte oros dent dici ſub certo nuo ita
q dicat vna vel tres ul quoq ul ſeptem
Ex rn dr vna ſignt vnitate eſſencie q eſt
i tribus pſonis Ex rn dicut tres ſignt tri
nitate pſonaz Nam pma ſignt pſona
pris Scda ſignt pſona filij Tercia ſignt
pſona ſpus ſci Vel dicut tres q in
paſſione ſua cuius iſtud ſacrum e memo
riale ter legit oraſſe Primo qn orauit
q tranſiret ab eo hora paſſionis Scdo qn

quando

dixit pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt
Tertio quando dixit pater in manus tuas commendo
spiritum meum Quinque quando dicuntur significant memoriam
quinque vulnerum christi Septem dicuntur ad deno
tandum quod sacerdos si digne dicit missam exau
ditur pro omnibus septem petitionibus que in
oratione dominica continentur Vel ad signandum quod pe
tit septem dona spiritus sancti et aliis pro quibus
dicit missam virtute misse infundi Et ut dicit
Magister Johannes belleti non debet dicere ultra septem
Et est sciendum quod quando dicitur missa pro vivis
non debet dici aliqua collecta pro defunctis nec
econverso scilicet in missa pro defunctis non debet dici
oratio pro vivis nisi illa communis scilicet Omnipotens sempiterne
deus qui vivorum et Si autem in missa pro
vivis aliquo casu dicatur collecta pro mortuis
non debet dici ultima sed penultima vel ante
penultima quia finis debet reddere omni
principio Et dominus collectis redditur amen ad
confirmationem Collectis finitis dicitur epistola
et dicitur ad populi informationem Et dicitur epistola
ab epi quod est super et stolon quod est missio quasi
super missa quia epistole fuerunt supra misse
evangelio Et nota quod nullus debet dicere
in missa epistolam nisi sit subdiaconus unde
melius est quod sacerdos legat eam quam puer qui
iuvat eum ad missam Et post epistolam dicitur
responsorium quod sic nominatur quia versu suo
vel epistole respondere debet Versus vero dicitur a
vertendo quia illi qui dicunt ipsum se debent
vertere ad orientem Postea dicitur alleluia cum
versu suo quod est canticum letitie In tempore
ieiuniorum quod est tempus luctus non debet dici

alla nec eadē rone in miſſa pro mortuis
In maximis ſolempnitatibus poſt alla debet
dici ſequentia .i. proſa q̄ eciā ē canticū
leticie et ſignat iſta duo leticiā glorie
padiſi ad quā virtute miſſe eciā deue
tiv̄e ſpamus ¶ Poſt hec immediate
ſequitur euangeliū et in p̄ncipio ille q̄
legit euangeliū ſalutat pplm ut red
dat eū attentū ad audiendū euāgeliū
Dicit᷑ aut̄ euangeliū ab eu q̄ ē bonū
et angelus q̄ ē nūcius q̄ſi bonus nūcius
q̄ in euangelio nūciatur xp̄us qui eſt
magni conſilii angelus Vel q̄ in eo
nūciant᷑ om̄ia que ptinet ad ſalutem
etnam ¶ Et nō q̄ qn̄ euāgeliū ſumit᷑ de
p̄ncipio debet dici Inicium ſc̄i euangelii
ſicut i euangelio liber g̃nacois et i euā
gelio ffuit in diebus herodis Regis et in
euā° In p̄ncipio erat v̄bū Cū autem
euangeliū nō ſumit᷑ de p̄ncipio debet
dici ſequēcia ſc̄i euāgelii et ē ſenſus v̄ba
ſequēcia ſūt ſc̄i euāgelii ¶ Notandū eciā
q̄ dc̄o titulo euangelii debet rūderi Glā
tibi dn̄e q̄a in euāgelio agit᷑ de glā dei et
nr̄a qualit᷑ videlicet xp̄us dyabolū vicit
et nos redemit et victor ad gloriā p̄ris
aſcendit Et ideo auditores euangelii le
tantes ad laudes ſui redemptoris exela
mant dicentes glā tibi dn̄e q̄ſi dicant᷑
dn̄e gloria tua que in euāgelio p̄dicat᷑
nobiſcū ſine fine pmaneat et ſemper
creſcat ¶ Notandum eciā q̄ qn̄ legitur
euāgeliū duo cerei debet accendi i ſignū

q dns misit discipulos binos et binos an faciem suam predicare evangelium Tam cito tam clerus quam laycus tam proferens quam audiens debet munire se signo crucis in fronte in ore et in pectore In fronte quia frons est locus verecundie Unde homines inverecundos effrontes id est sine fronte dicimus propter hoc ergo quod in fronte signum crucis imponimus significamus quod non erubescimus credere in christum crucifixum et eum verum deum et hominem confiteri In hoc autem quod os et pectus signamus significat nos audacter et simpliciter confiteri ore et fideliter et firmiter credere corde christum crucifixum cuius liber legitur deum et dominum nostrum esse Sacerdos itaque vel diaconus evangelium lecturus se signat in fronte in ore et in pectore quasi dicat non erubesco evangelium christum ore predico et corde Librum etiam signat ac si dicat hic est liber crucifixi Dum autem evangelium legitur cuncti deponunt velamina capitum propter duo Primo ad ostendendum quod evangelica doctrina omnia velamina legis antique removit Secundo ad significandum quod omnes quinque sensus debent esse apti ad audiendum evangelium Et sciendum quod ille qui dicit evangelium debet habere faciem ad aquilonem In signum quod virtute evangelii debemus nos munire contra insidias diaboli qui venit ab aquilone Quia ut dicitur Jere. ab aquilone pandetur omne malum Sic etiam evangelio quilibet debet se munire signo crucis contra diabolum ne rapiat sermones evangelii de corde eius Post

euagelium Inmediate sequitur simbolum scilicet
Credo in unum deum quod non debet dici nisi in
diebus solempnibus non tamen in omnibus
sed solum in illis de quibus fit mencio in
symbolo Unde debet dici in omnibus diebus
dominicis et in festo sancte Trinitatis et in na
tali et circumcisionis et in Epyphania et in
Pascha In ascensione In penthecoste et
in transfiguracionis domini et in festo omnium sanctorum
In festo beate marie semper virginis et omnium
apostolorum et sancte crucis In aliis aut solep
nitatibus non debet dici Dicto symbolo sequitur
Offertorium quod dicitur ab offerendo quod tunc
offerimus ea que sunt necessaria ad missam scilicet
panem et vinum et aqua et sacerdos offert
ista duo dicens Suscipe sancta trinitas et
et facit signum crucis super panem et vinum
ad hoc ut deus ea sanctificet Et non quod sacer
dos benedicit aqua et non vinum quod aqua
significat populum qui indiget benedictione dei vinum
significat christum qui est super omnia benedictus et in
hoc terminatur prima pars misse que est ad
populi instructionem et preparationem ad tantum
sacramentum Sequitur secunda pars que est de materie
consecratione Et ista habet quatuor partes
Prima dicitur secreta 2a praefatio 3a canon
4a dicta oratio Recepta oblatione sacerdos
lauat sibi manus et rediens ad altare
inclinat se profunde dicens In spiritu humili
tatis et ad denotandum quod per mundiciam
et innocentiam vite et humilitate et contri
tione cordis efficitur quis dignus minister
huius sacri et erigens se vertit ad populum

Dicens Orate fres etc. et io illi qui audiunt
dent orare pro eo dicendo illu psalmu Ex-
audiat te dns in die tribulacois etc. vel dicedo
Dns sit in ore tuo et in corde tuo et suscipiat
sacrificiu de manibus tuis et de ore tuo pro
tua et nra omniq salute ¶ Tunc dicit sacdos
sub silentio secretas Et e sciend q totidem
secrete et eode ordine et de eisde debet dici
quot collecte presserut ante i exordio misse
ante eplam et no plures neq pauciores
Dicit secreta quia secrete pnunciant Cu tn
olim alta voce diceretur Vn etiam omnibus lay- 1 ab
cis sciebat scdm aut q narrat mgr Johes
belleti in suma sua Contigit semel ut quada
die pastores quida super lapide quendam
ponerent pane et dicerent secreta et uba
alia Canonis sup pane qui ad verborum
~~[illegible]~~ platione in carne couersus e in quos
diuinitus acerrima vindicta fca fuit na oes
ictu fulminis mortui sut Et io statutu fuit ut
de ceto ista sub silentio dicerent ita q nesci-
ant a laicis Alia ratio e ne vilescant sicut
sacra scriptura tradita e obscure ne vilescat
¶ Postea sacerdos dicit alte Per omnia scla sclor
et rnso Ame Sacerdos vero no vertens se ad
pplm salutat ipm dicendo Dns vobiscum
de qua salutatoe et eius rnsione dcm e sup
Et quia in isto sacro requit magna eleuatio
mentis ad deu Ideo dicit sacerdos Sursum
corda qsi dicat habete corda sursu eleuata
iuxta ubu apli dicentis Que sursum sunt
querite Et pplus qsi obediens dicit Hemus
ad dnm .i. corda eleuata ad dnm Et q pro

omnibus que deus contulit grates ei reddere debem⁹
subiungit sacerdos Gratias agam⁹ dno deo nostro Et ppls
qui consentiens reddit Dignum et iustum est ¶ Post
ea sequitur pfacio et dicitur pfacio qui prolocucio
ad misterium pparacio Ita quod in pfacione noiant
quidam angelorum ordines quia in missa angelos esse
pntes credimus et assistere sacerdoti Dicta pfa
cione subiungitur cantus angelorum scilicet Sanctus Sanctus
Sanctus Dns deus sabaoth id est exercituum etc Osanna
idem est quod salua obsecro Et dicitur ter sanctus
ad denotandum trinitatem psonarum quia dicitur primo
sanctus pro psona patris Secundo pro psona filii
Tercio pro psona spiritus sancti et dicitur Dns deus
in singulari Ad ostendendum quod una est essentia
in tribus psonis et sumitur de ysaya ysayas
enim dixit se vidisse Seraphim clamantia sanctus
sanctus sanctus etc Unde nos cantica angelorum can
tamus quia per hoc sacrificium homines associari (assum)
angelorum ordines non dubitam⁹ et ideo cum eis
in excelsis saluari clamamus ¶ Post dicitur alius
versus scilicet Benedictus qui venit etc qui versus
sumitur de euangelio quod est liber crucifixi Et in
isto usu significam⁹ xpm in mundum venisse et
ab eo saluari clamam⁹ ¶ Postea sequitur Canon
Et incipit canon Te igitur et durat usque pax
dni Et dicitur Canon quod est nomen grecum et vult
dicere in latino Regula Et io Canon id est regula quia
per huius uba regulariter fit hui⁹ sacri consecra
tio vel quia celebrans in omnibus regulari se debet
habere et totum quidquid continetur in isto canone ex
cepto pr nr totum dicitur sub silencio Et huius
ca est triplex Primo quia deus non attendit cla
more oris sed cordis Unde dicit btus Br Ro

clamor sed amor intrat in aure dei Secunda ca
e ne minister qui cu summa devotione et reverentia
et recollectione mentis debet dice et proferre oia
verba canonis longo clamore deficiat vel impe
diat a sua devotione Tercia e ne p frequentem
et cottidianu usu verba vilescant et in locis
no competentib9 dicant et sic fiant i ruyna
ut sup de pastoribus dixi In quoda em decreto
prohibet sub anathemate ut nullus nisi sacris
vestibus indutus et in libro et super altare
consecratu proferat verba canonis Et io quia
vir pollutus labiis ego sum et ista sacratissia
verba sunt archana qd no licet ea loqui hoi
pctori de ipis taceo Hoc tamen dico qd nulli
ppria auctoritate nisi dno ppe licet aliqd de
eis subtrahe vel addere Notand tamen qd
canon signant incipit per ista lram t que
antiquitus fiebat p modu crucis qm sacri
ficiu qd [illegible] virtute verbor istor pficit e
memoratiuu dnice passionis Vnd xpus qn
instituit hoc sacrm dixit Hoc facite i mea
commemoratione et qm vba ista sunt effectiva
a passione xpi unde ymago crucifixi det
ibi depingi In istis etia sacratissimis verbis
fit oro gnalis pro eccl'ia sca catholica et pro
ppa qui e caput eccl'ie et pro epo et credo
qd debet intelligi de epo in cui9 diocē dicit
missa et de epo etia qui ordinauit celebrante
Orat etia pro Rege qui e dns tpalis Orat
etia p omnibus orthodoxis i xpianis catholice
et aplice fidei cultoribus que verba exppo
nunt in tercia pte hui9 opis qd agetur
de credo in deu Sed p ista vba corpu

dicit' scismatici et heretici iudei sarracenj pa
gani Postea fit oro specialis pro illis qbus
obligatus e sacerdos Et credo quod sicut eis
e obligatus ex ordine caritatis ita tenet' eos
ordinare ita q pmo ponat illud cui pmo e
obligatus et sic de alijs Ita tame q si spali
dicit missam p aliquo q virtute sacrificij
referat ad ipm et ppt hoc no excluditur
qui possit et debeat orare p alijs ¶ Et tn
circa ista oroem aduertend q3 det esse me
talis et no vocalis Et ro pt assignari q
ad nuc duplex Pma ut sacerdos sit magis
recollectus et attentus quia sermo aliquocies
impedit attencione Scda ad ondendu q
deus no attendit clamore oris sed cordis ut
dcm est ¶ Notandu eciã q nullus fidelis
cuius occurrat meoria debet excludi ab ista
oroe ymo quilibet cuius occurrit memoria
e deo spalit comendandus vel sacerdos p'
caret ¶ Notand eciã q sacerdos anteq dicat
missa dicat mentalit deo Dne deus ego
i missa intendo tibi recomendare i. tu et istu
postea in missa sufficit q dicat metalit
Memeto dne illorum quos antea tibi reco
mendaui Postea nominant' multi sci et sce
qui omes pro xpo se sacrificauerunt expone
do se morti Et ista quo ad nuc sufficiant
quantu ad verba canonis ¶ Sed dicendu
est aliq de signis q fiut in canone Unde
sciendu e q scdm q dicit dns Innocencius
in libro de missa crucis signaciones q fiut
in missa sut vigintiquinq et fiut in septe
vicibus et significant expsse passione xpi

// Prima vice fuit tres dicendo illa vba h̄ dona hec munera etc et signt trina traditione xpi Nam fuit traditus a deo patre qui eu i mundu misit Scdo a juda proditore qui eu vendidit Tertio a judeis qui eu pilato ad crucifigendu tradiderut // In scda vice fuit quinqz dicendo illa vba bndicta ascripta etc et signt quinqz psonas que fuerut in passione xpi videlicet psona xpi vendita psona jude vendentis et psone ementiu q fuerut tres .s. pontifices pharisei et scribe // In tercia vice fuit due dicendo illud verbu bndixit q verbu dicit p̄mo sup pane scdo sup vinu et fuit iste due cruces ppt conversione dupli cis materie .s. panis et vini // In quarta vice fuit quinqz dicendo ista verba hostia pura hostia scam etc et signt quinqz vulnera que xpus ptulit in cruce In quinta fuit due una super corpus et alia sup sanguine dicendo ia verba sacrosctm filii tui corpus etc et signt vincula quibus xpus fuit ligatus et fla gella quibus fuit flagellatus In sexta fuit tres dicendo illa verba sanctificas etc et signt tres crucifixiones xpi Nam primo fuit crucifixus linguis judeor Scdo sma pilati Tertio manibus militu In septia fuit quinqz tres in corpe sup calice et due a late et signt tres cruciatus .s. passionis compassionis copassionis et aqua et sanguinem q fluxerut de late xpi et sic fuit in universo xxv qui est nus cubitus ad designandu q quntucuqz mul tiplicat sacrificiu semp est unu Et istud sufficiat de signis et per cons de scda pte

misse que e ad materie misse consecratione ¶ Se
quitur tercia pars que est ad sacri susceptione Et
in ista parte primo sacerdos frangit hostiam
in tres partes quarum una signat corpus christi mis
ticum i. fideles qui permanent in mundo Secunda
illos qui sunt in purgatorio Tercia illos qui
sunt in paradiso Et dicit per omnia secula seculorum et
responso amen dicit sacerdos pax domini sit semper
vobiscum | faciendo cruces cum parte hostie et signat
quod per morte christi fuit pax inter deum et hominem
reformata || Et dicit agnus dei ab agno quod
est pius quia christus sua pietate nos redemit
vel dicitur agnus ab agnoscendo quod solo balatu
matrem sua agnoscit sic christus in passione
matrem sua agnouit Et ideo dicitur ter agnus
dei quod christus in cruce pendens ita agnouit
scilicet patrem suum ei obediendo et matrem virgi
nem virginum commendando et genus humanum
redimendo et dicitur bis miserere nobis et ultimo
dicitur dona nobis pacem ad ostendendum quod in
mundo isto et in purgatorio indigemus gratia
dei et in paradiso habemus pacem et requiem
opulentam || In missa pro defunctis dicitur dona
eis requiem quod missa pro eis dicitur ut veniat
ad requiem paradisi ¶ Postea ponit una parte
hostie in calice et signat ut dominum est mortuos
qui sunt inebriati gloria paradisi Secundum illud psalmus
Inebriabuntur ab ubertate domus tue et tor
rente voluptatis tue potabis eos ¶ Postea
accepto pacis osculo secundum quosdam ab euka
ristia secundum alios a calice secundum alios ab al
tari dat pacem diacono et ille subdiacono et
sic per istos descendit ad alios Ad designandum

q pax dei que exsupat omem sensu p xpm
descendit ad platos et p platos ad subditos
Et sigt etia q omes qui volut esse pticipes
fructus istius sacri dent ee vinculo pacis et
caritatis astricti ¶ Postea dicit quada oroe
sacerdos recipiat istud sacrm sacratissimum
sub spe panis et vini laycis aute no datur sub spē
vini ppt piculu effusiois / post sumptione sacri
det aliq recipe de vino et abluere os nisi eet
alia missa illa die celebraturus Et sic tminat
tcia ps misse que e ad sacri sumptione ¶ Seqt
quarta ps q ptinet ad graru actione in qua
pmo cantat coio et dicit coio a con q est
simul et vnio q simul vnio Ad denotandu
q v'tute huius sacri sumus per caritate vniti
deo et pximo // Postea dicit post coio .i. qda
oro que sic vocat quia dicit p9 coione et
debet dici eode nuo et eode ordine quib9 fu
erut dte collce ante eplam et eode mo ter
minari Postea salutato pplo et rndso Et cu
spu tuo dicit sacerdos Ite missa e et e sensus
Ite p9 me ad xpm et seqmi eu q missa e
hostia pro nobis ad deu pr(e)m placand(a) vel
ite ad ppria q missa e copleta ¶ Et nota q
Ite missa e no det dici nisi qn dicit gloria
in excelsis sed debet dici Bndicamus dno et
in missa pro mortuis requiescant in pace
// Si querat quare no in fine cuiuslibet misse
dicit Ite missa e Rndeo Corpus xpi misticu
q e ecclia est triplex s. q e in celo glorificatu
.i. sci qui sut in padiso aliud q ad huc i tris
ambulat .i. fideles qui sut i mudo isto aliud
q ia recessit de hoc mudo no tame ad huc

e in padiso .i. fideles qui sut in purgatorio Erz
ergo quelibet missa totius corpus xpi instituu
respiciat sicut patet p triplice hostie ptitione
tame scdm ista triplice dram gtingit missa
tpliciut appriari qdam enim celebrant ad ho
nore scoz et qr xpi sut cora deo Ideo i talibus
missis licenciat ppłus et dicit Ite missa e
qi dicat festinate ingredi in illa requiem
Quedam speialit celebrant ad salute viuoz et
qr no sum certi de salute nra Ideo debemus
esse solliciti ne p nram ignaviam misse effica
cia euanescat Ideo dicit in istis missis in
fine omni tempe bndicam dno scdm illud
pphe Bndicam dnm in oi tempe Quedam
dicit speialit Ad requie defunctoz et i illis
dicit Requiescat in pace Et nota qr sacerdos
vertit se quinquies ad pplm et septies salutat
eu Qz quinquies convertit se ad pplm fit qr
xpus quinquies apparuit in die resurrectionis
sue Primo marie magdalene in orto Scdo
mulieribus euntibus uel redeuntibus de orto
Tertio bto petro sed ubi uel qua hora nescitur
Et io qn tercio convertit se sacerdos no loquit
alte Quarto apparuit discipulis qn intrauit
ad eos ianuis clausis et thomas no erat cu
eis Quinto apparuit duobus discipulis euntibus
in emaus Qd aute septies salutat pplm
fit qr vtute misse salute consequemur eterna
in qua hemus septe dotes quatuor a pte
corpis et tres a pte aie Nota etia qr illud
qr sacerdos incipit missam in dextra parte
altaris et postea vadit ad sinistra et iterz
redit ad dextra fit qr xpus de dextra pris

venit ad sinistra mundi et iterum redit in die ascensionis ad dexteram patris Iuxta Io Exivi a patre et veni in mundum iterum relinquo mundum et vado ad patrem ¶ Si autem queratur utrum Canon debeat dici tarde vel cito i. an debeat sacerdos multum morari in canone dicendo vel non // Dicendum quod sacerdos debet cum bona maturitate et cum magna attencione dicere omnia verba canonis non tamen debet ibi morari multum ne musce morientes i. diabolice temptaciones perdant suavitatem unguenti i. suavitatem huius sacrificii Quia voluntas hominis mutabilis est et numquam in eodem statu permanet et ideo sub figura fuit dictum filiis Israel quod comederent agnum paschalem festinanter ¶ Notandum etiam quod missa numquam debet dici sine lumine Et ista sufficiant de ritu misse licet multa alia possent dici

Capitulum undecimum quomodo occurrendum est defectibus qui possunt accidere

Ubi maius periculum intendit ibi est plenius consulendum Et quia in celebratione misse nisi debito modo fiat imminet maximum periculum Ideo defectibus qui possunt in celebratione misse contingere debent summo ope praecaveri Et si contingant sunt ut melius poterit corrigendi ¶ Potest ergo esse defectus in missa ante consecrationem vel in ipsa consecratione vel post consecrationem Ante consecratione potest esse defectus si non ministretur debita materia puta si loco vini ministretur aqua Unde ponatur quod sacerdos vel ille qui servit sibi in missa ponit in calicem aquam credens esse vinum album quid debet facere sacerdos // Dicendum quod sacerdos aut percipit istum errorem ante consecrationem aut post Si percipit ante consecrationem debet aquam eicere et ministrare vinum cum aqua et sic peragere misterium suum Si

ante aduertat p9 conſecrationē corporis aut adu
tit antequā ſumat corpus aut poſtquā ſumpſerit
corpus ¶ Si antequā ſumat corp9 debet miſtrare
vinū cū aqua in calice et reincipe ab illo loco
Simili mō poſtquā cenatū ē ꝛc et pſequi totum
uſque in fine ¶ Si aut aduertit p9 ſūptionem
corporis debet admiſtrare unā hoſtia nō ꝯſecrata
et ponē vinū cū aqua in calice et reincipere
a principio canonis ſcdm quoſdā / tn̄ credo qđ
ſufficeret reincipē ab illo loco Comantes et
memoria venerantes ꝛc et pficē miſterium
ſuū // Et ſi dicas qđ forte iſte nō pcipit iſtū er
rore quouſque ſupſerit aqua que loco vini fuit
poita in calice et ſic nō eſt ieiunus et ſic videt(ur)
qđ nō debet celebrare In iſto caſu ſic dico qđ
iſtud eſt tenendū pro regula gnali qđ quandoque
ſut duo pcepta fortius magis obligat // Modo
circa celebratōem miſſe ſut duo pcepta Unū
ē qđ miſſa dicat(ur) a ieiuno Aliud qđ ſacrm̄
integrū pficiat(ur) .i. qđ celebrans ſemp ꝯſecret
ſub utraque ſpē .ſ. panis et vini Conſtat aut
qđ pceptū de integritate ſacri fortius ē quā
pceptū qđ ſumatur a ieiuno cū illud reſpi
ciat eentiam ſacri iſtud uſū ſacri quare quā
tumcumque iſte ſupſerit aquā et ſic nō ſit ieiun9
Nichilominus tn̄ debet facē ſicut dcm̄ eſt qđ
habeat .ſ. hoſtia nō ꝯſervata et vinū et aquā
et reincipiat a principio canonis uel ab illo
loco Comantes ꝛc et ſic totū pſequat(ur) uſque
in fine ¶ Sed quid ſi ille qui miſtravit vi
nū in calice nō poſuit ibi aqua quid faciendū
eſt in hoc caſu Dico qđ ſi ſacerdos aduertit
iſtud ante conſecratōem ſanguinis debet ponē

aqua in calice et ſic ↄſecrare pt ¶ Si aut aduertit
pꝰ ↄſecrationē ſanguinis dȝ ↄteri de negligentia
et ↄcedere in miſſa qꝫ vinū ē ꝑpā mā huiꝰ ſacri
et nō aqua ut dcm̄ ē ſupa debet tn̄ admiſceri
ex quadā congruitate ¶ Sed quid ſi ſacerdos
aduertat venenū ee immiſſū in calice vel ara
nea uel muſca ibi cecidiſſe nunqd debet ſumere
Certe quantu ad venenū et aranea dico qꝫ
nō ſine calix vite fiat calix mortis ſꝫ ſanguis
ille dēt poni in aliquo vaſe mundo et apto
et dēt poni int reliquias cū aliqua ſcriptura
notificante ibi ee ſanguinē xpi et qꝫ nō ſumat
ab aliquo qꝫ ſpēbus illis eſt admixtū ve
nenū et niſi ſacerdos ſuſceperit corpus debet
ponere aliud vinū in calice cū aqua et itera
ꝑe ab illo Similī mō etc ¶ Si aut iā ſuſcepit
corpus debet hrē alia hoſtia ut dcm̄ eſt ſupra
Quantū aut ad muſca dico qꝫ ꝓpt muſcam
nō dȝ dimittere qn ſumat Non tamē credo
qꝫ nō debeat tranſglutire muſca ſed ſufficit
qd lauetur et lotio ſumatur Si aut timeatur de
vomitu comedat aliqd ↄhibens vomitu et
muſca ↄburatur et cinis in ſacrario reſeruetur
Et idē dico de aranea qꝫ ſ dēt conburi et cinis
in ſacrario reſeruari ¶ Sed pone qd ſacerdos
eleuat hoſtia apparet ſibi eſſe ſpēs pueri uel
carnis quid fiet tunc Dico qꝫ aut apparet ita
oībus aut ſacerdoti tm̄ aut ꝑplo tm̄ ſi appet
ita oībus aut ſacerdoti tm̄ In iſto caſu debent
effundi orones ad deū ut reuertat ad ſpeciem
panis et ſi fiat dēt ſumi Si aut debet hrē
alia mā et conſecrari et ſumi Si aut nō ap
peat ſacerdoti ſed ꝑplo tm̄ dēt ſumi a ſacer

dote ¶ Sed qr contingit q calix cadat et san
guis effundat quid ergo faciendum est tunc Jn
tendo q quid agendum est in isto casu doceamur
ex quodam decreto pii pape in quo decreto dicit
sic Si per negligentiam aliquid stillauerit in terra
lambatur et tabula radatur si non fuerit tabu
la ut non conculcetur locus radatur et igne consu
matur Si sup altare stillauerit calix sorbeat
minister stillam et tribus diebus peniteat Si
sup lintheum altaris stillauerit et ad aliud stilla
peruenerit quatuor diebus peniteat si usque ad
tercium distillauerit .i. stilla peruenerit nouem
diebus peniteat Si usque ad quartum xx diebus
peniteat et lintheamina que tetigerit stilla tribus
vicibus minister abluat calice supposito et aquam
ablucionis sumat et in aliquo vase iuxta
altare condat ¶ Si quis per ebrietatem eukaristiam
euomerit si laycus est xl diebus peniteat Cleri
vel Monachi diaconi vel presbiteri lxx diebus
peniteant Episcopus xc ¶ Si vero infirmitatis
causa euomerit septem diebus peniteat Jsta
habentur de con d ii c. si per negligentiam et c. Si
quis per ebrietatem et materia illius vomitus debet
accipi et comburi et cineres iuxta altare re
condi ¶ Que pena debet esse ista dicunt aliqui
q omnibus diebus illius pene debet ieiunare
in pane et aqua et cessare a comunione Alii dicunt
q sufficit q faciat aliqua abstinentia vel dicat
aliquas oraciones ¶ Sed pone aliquis sacerdos
induit se ad missam et postquam iam processit in
missa recolit se aliquod peccatum mortale commisisse
de quo non fuit confessus vel recolit se excomuni
catum fuisse quid faciet iste sacerdos si procedat

videtur putare mortale quod iudicium sibi manducat et bibit. Si autem ex toto dimittit magnum scandalum in populo generat. Dicunt quidam quod talis sacerdos non debet dicere verba consecrationis sed simpliciter hostiam debet sumere. Sed istud non est verum ymo est erroneum quia faciendo sic videtur graviter peccare quod talis videtur deum illudere faciendo irreverentiam sacro et populum decipit quia facit ydolatrare et ita ei se astringit. Ita habetur extra de ce missarum c. de homine. Et ideo dico quod si iste non possit dimittere missam absque scandalo quod doleat et peniteat et conteratur de peccato suo doleat etiam quod ita tarde penituit et quod proponat confiteri tam cito quod poterit habere opportunitatem et consecret in nomine domini quia in isto casu summus sacerdos absolvit eum. Et licet quidam dicant simile esse in summa confessionis tamen credo quod si sacerdos in isto casu non processit ad consecrationem debet dimittere fingendo se ipsum infirmum et habere aliquam necessitatem licitam et si non potest dimittere doleat et proponat se absolvi facere et credo quod quantum ad illud punctum est absolutus a summo sacerdote et hoc quantum ad culpam. Utrum autem sit absolutus quantum ad penam irregularitatis non determino quo ad nunc. Sed pone quod sacerdos habet conscientiam quod omisit aliquid de verbis canonis utrum debet ea repetere. Dico quod aut habet conscientiam probabilem et quasi certam aut habet conscientiam levem et scrupulosam. Si habet conscientiam certam vel multum probabilem quod dimisit aliquid de verbis canonis debet repetere potissime si habeat talem conscientiam de verbis consecrationis quod non intelligitur iteratum quod dubitatur supple probabiliter

vel nescit᷒ ee factu vt de q. d. iiij. Cu nulla
extra de pbro no bap mit vemens Debet
tn ut credo sacerdos hre ista intencōez si dixi
ista v̄ba no intendo ea repete tu intenciōe
conservandi sed si no dixi nuc dico ea argu
ex de bap et eius effcu c ij Propt aute
leue et scrupulosam qstiam no dz uterari
huiōi verba Et io sacerdos multu debet
ee attentus et recollctus qn dicit hec v̄ba
¶ Sed pone sacerdos qn dicit missa faciendo
signa cu hostia forte propt frigus vel ppt
inaduitenzia vel aliq aliud cadit hostia
in sagne q debet fieri Dico q debet eam
dimitte ibi ne extrahat eam inde sed
sumat cu sangne q signa et fractiones
que fiut cu hostia magis fiut i sigficacōe
q sint de cendria misse ¶ Sed pone etia
q ppt frigus sanguis congelat᷒ in calice
tuc sacerdos tantu det exalare in calice
q liqfiat tn credo q tuti eet q calix inuol
ueret᷒ pannis calidis et si no sufficeret q
poneret in aqua feruenti cauendo tame ne
aqua intraret ¶ Sed pone sacerdos quado
dicit missa morit aut patit᷒ aliqua infir
mitate ita q no pt finire missā quid facī
endu est in isto casu Dico q circa istam
mām e vna regla gnalis talis q semper
ille qui dicit missam det sume et pfice
istud sacrm si possibile e et si no potest
alius pt sume et pfice loco eius In casu
g° ppoito Dico q sacerdos aut morit uel
impedit᷒ an intepcione canonis aut post
si ante no e curand si post aut an oset

cione aut post Si an alius sacerdos debet
se inque et incipe ubi ipe dimisit Sed si mo
riat vel impediat p9 gsecratione alius sa
cerdos det supple q remanet supplendu et
suscipe sacrm Sed ponat q moritur vel
impedit postq sumpsit corpus et anq sumat
sangne In isto casu dico q alius sacerdos det
sume sangne et comple officiu misse Sz
pone q mus vel alia bestia sumat spes cose
cratas Dico q si possent extrahi ille spes
ab illo aiali deberet apiri et spes ille vue
rent pom in sacrario et aial conburi et
cineres intra altare recondi Sed pone
aliqs sacerdos p tantu tempus reseruauit
illas spes q sut ia putresce vel corrupte
quid det fieri de istis spebus Dico q istud
in ma ista hendu est pro regla gnali q
tam diu manet in istis spebus corpus et
sanguis xpi q diu manet sba panis et vini
et tam cito sub spebus istis desunt ee corp9
et sanguis xpi quacito desinit ee ibi sba
panis et vini Et ideo si ille spes venerunt
ad tanta corruptione q sba panis et vini
no manent sub eis ia no est ibi corpus et
sanguis xpi et ideo no dent sumi sicut cose
crate Sed sacerdos postq sumit in missa
corpus xpi sumat eas reuerent sed no ut
cosecratas Si aut no venerut ad tanta
corruptione qn sub eis possit manere et
manet sba panis et vini deberent sumi
vt consecrate Sz quid si ex illis spebg
corruptis sint gnati vermes q debet fieri
de illis vermibus Dico q debet conburi

et cineres infra altare recondi et sacerdos ex cuius negligencia acciderit deꝫ grauiter puniri. Et io sacerdos debet cauere ne nimis longo tempore reseruet eukaristiam nec quod reseruet eam in loco nimis humido ita quod ille species posset defacili corrumpi. Hec circa sacramentum eukaristie et eius misterium et ornamenta presbyteri dixi ut simplices in aliquibus certitudinem inuenirent et in alijs quod longum tractatum exigit daretur eis occasio dubitandi cogitandi et interrogandi Continuacio ad subsequencia

Ordine in huius libelli prius posito consequendo dicto de sacramentis que producunt promouent et conseruant hominem in esse spirituali que sunt baptismus confirmacio et eukaristie sacramentum. Di-cendum est nunc de sacramentis quibus si recidiuet homo sunt ut resurgat et ista sunt penitencia que sanat hominem a peccato et sacramentum extreme vnccionis quod sanat reliquias peccatorum. // Verum quia in secunda particula huius opusculi agitur de confessionum audiencia et penitencie imposicione ideo tractatus de sacramento penitencie usque tunc differatur ne oporteat sepe reiterare eadem quia eciam dignius debet precedere minus dignum. Sacramentum autem ordinis est dignius sacramento extreme vnccionis ideo primo dicendum est de sacramento ordinis quam de sacramento extreme vnccionis Tractatus

Tercius prime partis de sacramento ordinis

Quia conferre sacramentum ordinis de iure et regulariter ad solos episcopos pertinet qui vnccione sacra quam eos teste beato Johanne de ordinibus ecclesie recepimus ideo circa materiam sacramenti ordinis pauca dicta. Cum istos ac venerabiles episcopos

ſit theo ut pres ac dnos et bre deſiderꝰ in
mīſtros Verū qꝛ ſacerdotibus ordibus tota eoꝝ
ptas ī collatione ordīnū tribuitꝛ Ideo aliqua
de ſacro ordīe expedit eos ſtire que ſub bīu
compendio ꝯphenda Et hec quo ad nūc ad
quīqꝫ poſſūt reduci de quibꝰ p ordīne eſt
agendū Primo quid ē ordo 2o quot ſūt ordīes
3a ſi in quolibꝫ ordīne imprimit caractter 4o
in quo actu imprimit caractter cuiuſlibꝫ ordīnis
5o et ultīo que requirūtꝛ ī ſuſcipiēte ordīes

Ordo ab hugone **Capłm primū qđ ē ordo**
de ſto victore deſcribitꝛ ſic Ordo ē ſig-
naculū quoddā in quo et p qđ ſpualis ptas
ſeu officiū tribuitꝛ ordinato Et ponitꝛ ibi
ptas quo ad ordīnes ꝯprie dictos ſꝫ officiū
ibi ponitꝛ quo ad ordīnes comūiꝰ dictos

Et nūō ordīnū **Capłm ſcđm q̊t ſūt ordīes**
diuiſificantꝛ doctores Canoniſte et The-
logi Doctores qꝫ canoniſte dicūt qꝛ ſūt noue
ordīnes .ſ. pſalmiſtatus hoſtiaratus lectoratus
Exorziſtatus Acolitatus ſubdiaconatus dia-
conatus et pbratus et Epatus Et forte ro que
mouet doctores canoniſtas ē qm̄ cū ī quolibꝫ
ordīne tribuatꝛ ſpualis ptas uel officiū ubi ē
ſpualis ptas vel officiū ubi ē ſpual ordo
Sed in Epatu attribuitꝛ ſpualis ptas et in
pſalmiſtatu ſpuale officiū Ideo Epatus eſt
ſpualis ordo et etiā pſalmiſtatus Ut ergo
militans eccłia correſpondeat triūphanti ſicut
ī triūphanti eccłia noue ſunt ordines ange-
loꝝ ita ī militanti ſūt noue ordīes miſtroꝝ
et ē ſatis apta congruentia // Doctores vō
theologi multi et quāplures ex eis tenent qꝛ

no sit nisi septe qr ponit qr psalmistatus
no e ordo nec etia epatus ut sic septiformis
gre spus sti videat septe ordines Quid qr sit
De istis satis pyto qr psalmistatus non est
ordo sicut nec pma tonsura de q magis
videret cu psalmistatus conferat a simplici
sacerdote Prima aut tonsura ordinate ab epo
cfert Und ut dicit doctores tonsura non est
ordo sed dispo ad ordines dispo inquatu non
necitatis sed cogruentie De epatu aut utr
sit spalis ordo dubito et ideo istud dimitto
determinaci maior Thomas i iiij dicit qr ordo
dicit tpliciter Unomo ordo e nome Officii et
sic psalmistatus e ordo Alio mo ordo e no
dignitatis et sic epatus e ordo Alio mo est
nome cuiusda spualis ptatis et sic no sunt q
nisi septe ordines tm Et isto mo put cocordari
jura et opiniones doctor Numerus aut et
sufficientia istor septe ordinu sic pt hri coiter
a doctoribus Ois ordo ideo dicit ordo qr or
dinat ad corpus xpi put in sacro Eukaristie
ctinet et scdm qr magis de propinquo acce
dit ad hoc scdm hoc dicit maior ul dignior
ordo Pt q ordinari aliquis ordo ad corpus
xpi ut ad ipm cservandu et sic e Pbratus
cuius e corpus xpi cservare Vel ad ipsum
cservatu pplo dispensand et sic e diaconatus
cuius atiquitus erat sagne xpi pplo dispe
sare Und dicit btus laurencius bto Sixto
Vide degenere etc Vel ordinat ad mam
de qua cficit pbro pntanda vel ppanda
et sic e subdiaconatus cuius e hostia et calice
cu vino et aqua ppare Vel ad huius mam

ad altare asportanda et sic est Acolitatus cuius
est cum pixide cum hostia et urceolos cum vino et aqua
ad altare asportare Vel ordinatur ad diabolum
ne hominem a susceptione istius sacri impediat
effugandum et sic est exorcista cuius est demones
abiurare Vel ordinatur ad dignos admit
tendum et indignos excludendum et sic est hosti
arius cuius est hostium ecclesie custodire ne indigni
intrent Vel ordinatur ad ea que de ipso in veteri
testamento dicta erant proponendum et sic est lector
cuius est prophetias veteris testamenti in missa
legere Et sic habetur sufficientia septem ordinum
communiter dictorum Horum ordinum quidam vocantur mino
res scilicet lectoratus hostiariatus exorcistatus
acolitatus et isti dicuntur non sacri Alii autem
tres scilicet subdiaconatus diaconatus presbyteratus
vocantur maiores et sacri Capitulum tertium si in quolibet
Quum secundum ordine imprimitur caracter
quod dictum est supra cum agetur de sacramentis
in generali caracter sit quedam spiritualis potestas
per quam recipiens sacramentum imprimentes caractere
potest facere vel recipere aliquid quod non potest ille qui non
recepit huiusmodi sacramentum Et recipiens quemlibet
ordinem possit facere aliquid spirituale quod non potest ille
qui caret ordine illo sicut presbyter potest consecrare
quod non potest facere non presbyter Ideo in quolibet ordine
imprimitur caracter Et si dicas quod non ordinatus
potest facere ea que sunt ordinis sicut non acolitus potest
portare hostiam et urceolos ad altare non valet
quia secundum quod dicitur communiter Illud possumus quod de iure
possumus nullus autem potest facere de iure ea que
sunt ordinis nisi sit ordinatus Notandum tamen
quod caracteres omnium ordinum presupponunt caracter

tare baptismi Cum enim baptismus sit ianua et
fundamentum omnium sacrorum et secundum apostolum ubi fun
damentum non est super edificari non potest nullus nisi
sit baptizatus potest esse capax alicuius sacramenti extra
de pbro non bap missum ·c· veniens ¶ Sed
numquid caracter alicuius ordinis presupponit carac
tare alterius ordinis i. utrum ille qui non
est subdiaconus potest ordinari in diaconum vel
non diaconus in presbyterum Dico quod de necessitate unius
ordinis caracter non presupponit caracterem alterius
ordinis unde non subdiaconus potest ordinari in
diaconum et non diaconus in sacerdotem licet
non debeat ymo de rigore iuris debet poni
Si ex malitia vel ignorantia aliquem ordinem
pretermisit Sed ex negligentia est ei imposita
ei penitentia pro eo quod fuit ignorans vel negligens
medium ordinem pretermisit Ad ordinem pretermissum
poterit promoveri interim a superioris ordinis
executione suspensus Greg. Ordinate ad
ordines accedendum est Nam casum appetit
qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus
querit ascensum d. xlviii Sic olim extra de cle.
per sal. promoto et uncto ¶ Sed numquid carac
ordinis presupponit tonsuram vel caractare
confirmationis licet hugutio dicit quod nullus
nisi habeat primam tonsuram potest ordinari in sacer
dotem argumentum xl. d. si. Tamen docto
res Theologi communiter dicunt quod caracter ordinis
non presupponit de necessitate primam tonsuram
nec confirmationem ymo non tonsuratus
vel non confirmatus posset ordinari licet
non debeat fieri dictum est enim supra quod tonsura
est dispositio ad ordines congruentie tantum non

aut neccitatis ¶ Notandu tamen sedm illos q
ponut q epatus e ordo q caracter ordinis
epalis psupponit caracterem sacerdotale q no
sacerdos nullo mo pt esse epus Et istud vi
det sentire illud c extra de excre pla c ex
heris Ordo em sacerdotalis e quasi substan
tiale fudamentu ordinis epalis Capitulum quartu
in quo actu imprimit caracter i quolz ordine

Uiso q in quolibet ordine imprimit caract
videndu est in quo actu imprimit caract
in quolibet ordine ¶ Et e sciendu q cu in sacro
ordinis caracter sit res sacror oportet q ad impres
sione caracteris concurrant duo q requirut in
omni sacro s aliqd sensibile signu q e materia
sacri et aliqua verba determīata que sut for
sacri In actu g in quo imprimit caracter in
sacro ordinis oportet q sint ista duo et ista
duo sut tradiciois alicuius sacri deputati
ad execucione illius ordinis et placio aliquor
verbor In ordine ergo sacerdotij imprimitur
caracter sedm Thoma i tradicione calicis cu
pane et vino et placione vbor que tunc
dicit epus s accipe ptate consecrandi etc Alij
dicut q in vnctione manuu imprimitur sibi
caracter primu tn reputo verius In diacono
imprimit caracter in tradicoe libri euangelior
cu verbis ad hoc deputatis Subdiacono ip
mit caracter in tradicoe calicis tame sine
pane et vino Acolito imprimit caract ut dicut
quida in tradicoe candelabri Thomas dicit
q in tradicoe vrceoli et istud reputo verius
qz vrceolus directius respicit eucharistiam
q candelabz Exorciste imprimit i tradicoe

libri exorzismor / lector in tradicione libri lecionis
pphar / Hostiarius in tradicione clauium eccle Ita
tn q in quolibet ordine dicant simul cu tradi
cione Instrumenti verba ad hoc deputata q sn
verbis nichil fieret Credo etia q no sufficit q
Epus porrigat huiusmoi instra ymo optet q or
dinandus corpalit tangat ea cu istud videat
sonare verba forme qua pfert Epus du por
rigit huiusmoi instra vn dicit accipe Et io adu
tat circa hoc diligent quibz ordinadus Caplm

Q Nonu quintu q requirunt i recipiente ordies

Onsidm phm actus actiuor no sut n i pa
ciente disposito Ideo ut ordines digne rcipiat
Sciendu q ad hoc q ordines rite licite et digne
recipiant in gnali requirunt qtuor Primum
e sexus debitus s. q sit masculus vn mlier
no posset ordinari nec. posset rcipe caracterem
alicuius ordinis clericalis ut dicit Ambros super
eplam ad Thimoth et het xxiiij q v Mulier
et xxxiij q v mlierem extra de sen ex demo
nialibus Ratio aute quare mulier non pot
recipe caracterem alicuius ordis e Qr xpus
qui fuit institutor sacri ordis no pmouit aliq
mlierem ad aliq sacru ordine Licet ergo be
atissia virgo Maria dignior et excellencior fu
erit aplis omnibus no tn illi Sed istis dns
claues regni celor commisit ex de pe et re
noua Et si forte in aliquo c inueniat mlier
vocari / Diaconissa vel pbra intelligendu est
q illa vocabat sup qua fundebat aqua
bndcta rone cuius consequebat aliq bnficiu
spuale forte legendi Omelia i matutinis vel
aliq q no licebat aliis monialibus Pbra

aut appellatur quod secundum morem primitiue ecclesie
erat vxor presbiteri vel aliqua vidua de rebus
ecclesie curam habens ad instar matris familias
vocabatur presbitera Et ita exponenda sunt omnia
capitula que loquuntur de materia ista § Secundum
quod requiritur est etas legitima Circa quod sciendum est
quod doctores canonum faciant multas auentias circa
materiam istam Tamen vidimus oculata fide nostris
temporibus ad sacros ordines promoueri pueros
imberbes Imo vidimus aliquos ad dignitates
et personatus et etiam ad episcopatum et Cardinalatum
infra tempus capacitatis ad subdiaconatus super
tione promotos quod quia ex dispensatione fit sed
apostolice que spiritu sancto regitur non debet ab aliquo
reprobari Istud tamen regulariter est tenendum quod
nisi in fauore religionis fiat nullus debet
promoueri ad ordinem subdiaconatus nisi com
pleuerit annos xviii Credo autem quod dominum
episcopi si nate fuerit potest in hoc dispensare et
dispensant cotidie prout exigit ecclesie necessitas
que in omnibus istis debet attendi Tertium quod
requiritur est morum honestas Cum enim porte dig
nitatum uel ordinum infamibus et suspectis
patere non debeant ut l. xxx d. Quintum extra de
iure patronatus relatum super omnia requiritur in promouendo
ad ordines seu ecclesiasticas dignitates quod sit
bone fame et honestus in moribus et vita et
cuius condicionis sit et quos mores debeat promo
uendus ad sacros ordines habere ondit apostolus
in epistola ad Thimotheum et in epistola ad titum ita
dicens Oportet episcopum sine crimine esse vnius vxoris
virum sobrium prudentem pudicum ornatum hos
pitalem doctorem non violentum non percussorem

modestum no litigiosum no cupidum no neophitum
domum sue bene ppositum Et licet ista auctoritas
videatur intelligi de epo tn scdm Augustinum
et Ambrosium extendenda e ad alios ordinandos
lxxxiiij d cognoscamus ¶ Notandum etiam q de
singulis condicionibus positis i auctte pdta multa
essent dicenda tamen requireret magnum trac
tatum qi superficialiter ptranseundo pauca dicam
Dicit ergo primo sine crimine q no est intelligendum
de omni crimine cum nemo sine crimine vivat et ut
dicit Jeronimus res pene extra naturam e ut aliquis sine
pecto sit Et io intelligendum e de crimine enormi
siue mediocri iniquitato et notorio ¶ Et nota q
existens in pecto mortali quocunque siue manifesto
siue occulto peccat mortaliter recipiendo sacros
ordines sicut in recipiendo alia sacra d. pl.
multi d xxv illud xxij q iij Audi Et io debet qli
bet confiteri antequam recipiat sacros ordines
¶ Secundo dicit unius uxoris virum Et istud est
intelligendum negative i no plurium d lxxxii.
Posuisti quia si intelligeretur affirmative seque
retur q virgines et qui nullam duxisset uxore
no possent promoveri q esset absurdum Et
loquitur apostolus scdm morem primitive ecclie in
qua licitum erat ordinatis habere unam uxorem
dummodo duxissent eam virginem modo autem
no e licitum cum votum castitatis sacris ordinibus
sit annexum De bigamis et quare non promo
ueantur et quid e bigamia et quot modis contra
hitur quo ad nunc taceo q excederet metas
huius tractatus Alie conditiones s sobrium
prudentem et rectum satis sunt note et ideo de
eis nihil dico ¶ Notandum autem q de diversis

caplis de corpore decretoꝝ et decretaliū colligūt
alie condiciões q nō dēt eſſe in ordinando
videlicet q nō ſit ſolenniter penitens Nō cu
rialis nō ſeruus ſeu ad raciocinia obligatus
nō corpore viciatus nō de pbro uel alis ille
gittime natus nō adultus i egritudine bapti
zatus nō pegrinus uel ignotus nō minoris
etatis De quolibet iſtoꝝ pſequi exigeret ma
iore tractatu quā pńs opuſculū expoſtulet ¶
Quartū q requirit ē pericia lraꝝ Vn ordina
dus et pmouendus ad regimē aiaꝝ debet hre
noticia et pitia ſacre ſcripture ad aias infor
mandas et ꝓpt hoc ſtatutū ē ut in eccliis me
tropolitanis teneant doctores theologie et q
clerici exeuntes pitia ad audiendū theologiā
pcipiant integre ſtipendia ſua et ſi nō ſuffi
ciunt eis eccia debet eis nccia miniſtrare ex de
mgris q nō nulli Debet etiā hre pitiā ſcriptu
rarū ſclariū et hoc ad erudicione ut poſſint
diſcerne verū a falſo et per eas hre aditū
ad theologiā Ideo ſtatutū ē ut teneantur
mgri liberaliū artiū in ſingulis eccliis cathe
dralibus et in aliis quaꝝ poſſet ſufficere fa
cultatis qui earūdē eccliaꝝ clericos et alios
ſcholares paupes gratis inſtruat ꝓpt q aliq
cpetens bnficiū mgro in eccia aſſignet ex
e pallegato et intelligo de ſtris triuialibus
ſ. gramatica logica Rethorica et maxime de
gmatica et quadriuiales ſcie ſ. Ariſmetrica
Geometria muſica Aſtronomia parū aut
nichil faciunt ad ſcias pietatis ut aut Ieron9
xxxvii d Si quis gramatica De hoc ſ. qua
ſtiam dent ſacerdotes hre requirere ſupra in

pheꝛmo huiꝰ libelli Et licet mlta alia circa iſta
mam ſacri ordīs poſſent dici iſta tame ſuffi
ciant ad hoc q pńs libellus expoſtulat Tractatꝰ
ſextus pime partis de extrema unctione

Nunc de ſacro extme unctionis dicendū eſt
Circa q̄ conſideranda ſut ſepte Pmo que
e eius matia Scdo q eſt eius forma Tercio quis
e eius miſter Quarto quis e eius effcus Quito
quibꝰ debet dari Sexto i quibꝰ ptibus corpis
debet fieri Septio et vltio vtrū debeat iterari

Materia Caplm pmu de matia huiꝰ ſacri

Mateꝛia ſacri extme unctionis e oleū oliuarū ab
epo bndcm Et ro quare oleū oliuaꝝ e ma
huiꝰ ſacri/ eſt inſtitucio xpi q inſtituit iſtud
ſacrm fieri in oleo qn aplos miſit vngere infir
mos et ſanare eos et huic cocordat pmulgacio
bti Jacobi qui dicit Infirmat quis in uobis
Inducat pbros eccliē et orent ſup eū vngentes
eū oleo ſto e Et eſt ſciend q qn in ſcripturis
inuenit ſimplicit oleū intelligi debet de oleo
oliuaꝝ quia illud e ſimplex oleū alia aute
no ſi fuerit inuenta vel ppt defcm iſtius
ſicut oleū nucū vel oleū lini et ſilia vel ppt
aliqua medicina ſicut oleū amigdalū vel
oleū laterū et ſilia Racio aute congruencie
quare tale oleū e ma huiꝰ ſacri e q ppetas
iſtius olei maxie conuenit effcui huiꝰ ſacri Et
eni oleū e mitigatiuū doloꝝ ideo ponitur
in vulneris Unde ille ſamaritanus infudit
oleū i vulneribus ſauciati ut dicit in luca
Sed effcus iſtius ſacri e mitigare dolore tam
ſpuale q corpale ut dicetur infra qn agetr
de effcū iſtiꝰ ſacri quar oleū oliuaꝝ e ppa

ma huius sacri ¶ Notandum aut quod ad hoc quod oleum
sit propria et conveniens ma huius sacri oportet quod
sit primo ab epo benedictum Et istud innuit btus
Jacobus qui dicit ungentes eum oleo sto i. sctifi
cato Ratio istius quare sit optet quod sit sctificatum
posita e sup i tractatu de confirmatione c. v
videam ibi Capitulum scdm de forma sacri extreme unctionis

Forma istius sacri sunt verba que dicit sacerdos
qui inungit infirmum scilicet ista Per istam
sanctam unctionem et sua piissima miam indul
geat tibi deus quidquid deliquisti per visum per au
ditum etc. Item quod in ista forma tangitur virtus
istius sacri de qua virtute dicetur infra quando
dicetur de eius effectu ¶ Et sciendum quod dra e inter
formas aliorum sacrorum et istius quod forme aliorum sacra
mentorum sunt indicative ut patet discurrendo
per singulas sed forma istius sacri e optativa ut
patet inspicienti ¶ Notandum aut quod in missali
ambrosiano invenitur ista forma Ungo oculos
tuos uel aures tuas etc. et per istam sanctam uncti
onem etc. De hoc aut non e curandum sed forma
qua utitur Romana ecclia e obseruanda Si
aut aliquis quereat quare in forma istius sacri
magis utitur Romana ecclia verbo optativo quam
in aliis formis Dicendum quod istud e quod ut
dicitur infra istud sacrum non debet dari nisi
propinquis morti qui iam sunt in recessu / optatur
salus ita ecclia in forma ista optat salutem
recedentibus ex hac vita Capitulum tertium de ministro

Minister huius sacri extreme unctionis
e pbr et non alius Unde nullus nisi sit
pbr pt ministrare istud sacrum et istud patet
ex inducta auctoritate bti Jacobi Infirmat quis

in vobis inducat pbros ecclie &c Racio quare
ſolus pbr e miniſter huius ſacri e quia ille qui
het diſpenſare ſacra corporis xpi miſtici optz
q heat ptate ſup corpus xpi verum ſz iſte
eſt ſolus pbr quare ſolus pbr het miniſtrare
ſacra Nec e inſtancia de baptiſmo q baptiſmus
e ſacrm maxie neccitatis Ideo optet q heat
miniſtrum maxie comem vide de hoc ſupra
de baptiſmo c iii Vtrum aut opteat q ſint
plures pbri vel ſufficiat vnus videtur
ex auctte allegata q ſint plures q dicit
pbros in pli Thomas in iiii ſuo videtur dicere
q ſi no poſſint hri plres ſufficit vnus cu
miniſtris Ita tn q ſemp vnus debet inungere
et dice vba Et ſi quando pferens moriatur uel
aliter impediatur alius debet pficere illud q
remanet pficiend Capitulum quartum de effectu ſacri extreme
Effectus iſtius ſacri e iſte ſicut me vnctionis
cm e i infirmitate corpali ita ſuo mo
debet ee et e in iſirmitate ſpuali In iſir
mitate aut corpali ſic e q poito q aliquis
ſit curatus ab infirmitate ad huc remanet
in eo queda debilitas corpalis pueniens ex
pſtina infirmitate Ideo indiget dupli
medicina vna q ſit egritudinis ſanatiua
et alia q ſit debilitatis q remanet repatiua
Sic e ſpualiter Infirmitas ſpualis e pctm
Vn pſalmiſta i pſona pctoris Miſerere mei
dne qm iſirmus ſum medicina ſanatiua iſti9
iſirmitatis e pnia Sed poſtq homo ſanatus
e ab iſta iſirmitate ad huc remanet in eo
queda debilitas ſpualis Et cont iſta debi
litate ordinat iſtud ſacrm Vn effectus huius

sacri est sanatio istius spiritualis debilitatis Est
etiam alius effectus quod per ipsum venialia peccata
et oblita mortalia remittuntur et gratiam habitam
auget et nouam confert Est etiam alius effectus
quod si sit expediens anime suscipientis sanitas
corporis sibi restituitur virtute istius sacri probat
omnia ista per auctoritatem inducta Infirmatur quis in
nobis inducat presbiteros ecclesie et orent super
eum vngentes eum oleo sancto et alleviabit eum dominus
a languoribus suis et si in peccatis sit dimittentur ei

Capitulum quintum quibus debet dari extrema vnctio

Ex predicta autem colligitur quod istud sacramentum non
debet dari nisi infirmis quia dicitur Infir
matur quis in nobis Non autem debet dari quibus
cumque infirmis sed solum illis qui sunt in periculo
et sunt propinqui morti qui cum devotione an
petierant istud sacramentum posito etiam quod sint fre
netici Cum enim istud sacramentum sit sacramentum exeun
tium non debet dari nisi exeuntibus vel illis qui
sunt parati ad exitum ab hac vita

Capitulum sextum In quibus partibus corporis debet homo vngi

Quoniam purgata materia medicina debet applicari
periculis patienti Ideo materia peccati purgata per
primam istud sacramentum quod est medicina ut dictum
est contra debilitatem derelictam ex peccato debet
applicari membris que sunt organa sensuum
per quos morbus peccati in animam intrat Vnde in
sacro isto debent inungi oculi aures os et nares
manus et pedes et renes Ita quod ad oculos di
catur Per istam sanctam vnctionem et suam piissimam
medicinam indulgeat tibi deus quicquid deliquisti
per visum Ad aures per auditum Ad os per gustum
Ad nares per odoratum Ad manus per tactum

ad pedes per greſſu ad renes p ardore lib-
dinis pmittendo i ſingulis Per iſta ſancta
vnctione etc Sed q fiet de ceco a natiuitate
qui no peccauit p viſu vel de ſurdo a Nati-
uitate qui no peccauit p auditu uel de claudo
qui no peccauit p greſſu debent inungi i iſtis
membris Dico q ſic q licet cecus no peccauit
in videndo tn peccauit forte mordinate viſu
appetendo Et ita dico de ſurdo et de claudo
Iſto etia q aliquis no habeat oculos vel alia
membra in quibus fit vnctio debent tame
i vngi i locis circumuicinis ppt racionem iam dictam

Capitulum ſeptimum vtru extrema vnctio debeat iterari

Cum in iſto ſacro no imprimat carrater
manifeſtu e q iſtud ſacrm iterari pt
cu homo poſſit multociens ad morte infir-
mari Vtru aut in eadem infirmitate poſſit
multociens iungi Dico q infirmitatu queda
ſut breuis duracionis ſicut ſinotha vel ſino-
thus uel canſon et ſic de alijs et in talibus
infirmitatibus non debet iſtud ſacrm iterari
tamen ſi recidiuacet aliquis cu recidiuum
ſit alia infirmitas a prima a recidiuo poſſ-
itato iungi Alie ſut infirmitates diuturne
ſicut tuſſis febris ethica et ſic de alijs que
durant p annu uel plus et ſic cu i talibus
infirmitatibus poſſit multociens ho venire
ad punctu mortis in talibus pt iſtud ſacrm
iterari Iſta e ſententia Thome i iiij ſuo dicit tn
q ſi inueniat ſententiam alicuius doctoris i contrarium
no condempnat ea Illud aut q dicunt
quida quod ille qui fuit inunctus ſi curetur
no debet poſtea ſe balneare e queda fatuitas

quia sequet[ur] q[uod] cu[m] caput sit iunctu[m] c[on]firmate
no[n] deberet lauare caput cu[m] eius unctio sit
dignior ista tu[m] q[uia] infirm[us] iungit[ur] debet e[ss]e
ibi aliquis minister qui cu[m] stupa abstergat
locu[m] unctionis et postea stupa illa det c[om]buri

Continuacio ad subsequencia viz tractat[us] septimus

Expedito cu[m] dei p[ri]me partis de sponsalib[us]
adiutorio tractatu de sacris q[ui] generat
uegetant nutriu[n]t p[ro]mouent repant ho[m]i[n]em
in vita spirituali Restat tractandu[m] de sacro
q[uod] ho[m]i[n]em p[ro]ducit et c[on]s[er]uat in esse et vita cor
p[or]ali s[cilicet] de sacro m[at]ri[moni]i Quia vero libellus
iste inuentus e[st] p[ro]pt[er] simplices qui no[n] su[n]t multu[m]
in iure p[er]iti Allegacio[n]e[m] q[ue] multoru[m] iuriu[m] que
tam de iure canonico q[uam] ciuili in ista materia
plus q[uam] in aliis precedentib[us] adduci[tur] simplicibus
et minus p[er]itis c[on]fusione[m] inducat Ideirco
ab hui[us]mo[d]i allegacio[n]ib[us] quantu[m] potero absti
nebo Cu[m] simplices hui[us]mo[d]i allegaciones nec
leg[er]e n[e]c[ess]eccia intellig[er]e scient Et cu[m] aut[em] s[ecundu]m
p[h]ilosophu[m] sicut dispo p[re]cedit forma[m] sic sponsalia
p[re]cedu[n]t m[at]ri[moni]u[m] Ideo p[ri]mo de sponsalibus
e[st] agendu[m] Circa q[ue] c[on]sideranda su[n]t Quinq[ue]
P[ri]mo q[ui]d su[n]t sponsalia et vn[de] dicant[ur] Sc[d]o
qualit[er] c[on]trahant[ur] Tercio qua etate deb[e]nt
contrahi Quarto q[ui]s sit effectus sponsaliu[m]
Quinto et ultimo in quibus casibus dissoluant[ur]

Capitulum p[ri]mu[m] q[ui]d su[n]t sponsalia et vnde dicant[ur]

Sponsalia su[n]t futurar[um] nuptiar[um] pro
missio ex qua diffinic[i]o[n]e q[ue] co[mmun]is e[st] ta[m]
nomistis et legistis patet quod sponsalia
deb[e]nt p[re]ced[er]e m[at]ri[moni]u[m] sicut p[ro]m[issio] p[re]cedit fu
tur[um] Dicu[n]t[ur] aut[em] sponsalia a spondeo spodes

q idem e q pmitto tis Caplm ſcdm quot modis
Contrahūt ſpoſalia / contrahant ſponſa
quatuor mois // Unomo nuda pmiſſione
ſicut qn dicit accipia te in vxorem et accipi
am te in viru Aliomo datis arris ſponſali
cijs ſ pecunia uel aliquibus alijs rebus Alio
modo anuli ſubarratione Et iſtud vulgarit
no dicit deſponſatio ſed ppe ſubarratio
nūcupat Aliomo interueniente Juramento
ita tn q ſemp ſunt vba de futuro ut dictu
e q ſi eſſent verba de pnti ia no eſſent ſpon
ſalia ſed mrimoniu Caplm tciu in qua etate
Quoniam poſt poſſut contrhi mrimoniu
ſeptenniu .i. poſt etate vij annoꝝ tam
pueri q puelle incipiūt hre diſtrecione que
requit in ſponſalibus ꝯtrahend Ideo poſt
ſeptenniu put contrahi ſponſalia Si vero
an ſeptenniu ipi uel eoꝝ pntes noie ipoꝝ
contrahant ſponſalia nichil agunt inſi
venerit ad ſeptenniu incipiant eis placere
Quia ſi qn venirent ad ſeptenniu incipiant
eis place ex tunc valent Ita q licet ſponſus
no cognoſcat ea corpalit / conſanguinea tamē
eius no poterit hre in vxorem nec equſo
Et nota q etas contrahendi mrimoniu apta
i puella eſt xij annoꝝ In puero xiiij annoꝝ
et ſi an contrahūt no e mrimoniu ſz ſpoſalia
tm niſi fuerit ita etati nubili ppinqui q
poſſint carnalit commiſceri ~~in tn~~ etate vide
atur malicia ſupplere Caplm qrtu quis ſit
Sponſalia cotrahūt effectus ſponſalium
duobus mois quia quadq cotrahūt ſub
condicione quadq pure Si contrahunt ſub

condicoe apposita hoc pt eſſe multis modis
qr͂ condicio apposita aut eſt poſſibilis aut
impoſſibilis ut puta contham tecu ſi tetigero
digito celu Aut ſi ſit nr͂ia puta q̄ dicit con
traham tecu ſi ſol oriat͛ tales dent haberi pro
no adiectis .i. no appoitis Si aut condico ſit
poſſibilis aut e honeſta aut ihoneſta Si
ſit honeſta q̄ dixit contham tecu ſi pater
meus voluerit vel ſi dederis centu no tenet
mrīmoīu niſi condicio ſit impleta Etia ſi
conthendo ſponſalia fuerit appoītu iura
mentu et iſtud intelligiſe niſi carnalis copula
fuit ſubſecuta int͛ eos q̄ tuc dicit͛ veru
ee mrīmoīu int͛ eos quia vident͛ a condi
cione appoita receſſiſſe Si vero condicio
ſit inhoneſta et ſit cont͂ natura et ſbam
mrīmoīj puta q̄ dixit contraham tecum
ſi pcures tibi venena ſterilitatis uel ſi pro
pecuīa adulterandam te tradas vel do
nec inueīa alia pulchriore iſta gdicio
viciat contractu ita q̄ no ſunt ſponſalia
nec mrīmoīu Si vero gdicio ſit ihoneſta
ſed no ſit cont͂ natura mrīmoīj puta q̄ dixit
contham tecu ſi hoīem interferis uel ſi furtu
feceris et ſimilia pro no adiecta dent heri
et e abicienda et tenet ſponſalia ¶ Notad
tu q̄ licet dcm̄ ſit q̄ ſponſalia poſſunt con
trahi ſub gdicoe pmiſſe pecūe no tame pt
pmitti pecuīa in modu pene Et ſi pmiſſa
fuit no tenet pene pmiſſio nec pt peti
ut ſi dicat͛ ſic niſi contrahero tecu tibi dabo
centu marchas no valet addicio pene cum
libera deant ee gugia . ff . de verbo . obli . c .

deſponſa velut Si aut contrahant ſponſalia
pure i· ſine cdicione et ſint ambo apti ad cō
hendu mrimonu ſi in ſponſalibus interuenit
Iuramentu compellendi ſut p excoicatione
cſūmare mrimonu niſi forte timeat de vxo
ricidio vel aliquo piculo Sed ſi alt' illoꝝ
ctraxerit cu alio p verba de pnti iniūget
pma de piurio et fide mentita et abſol
uet ab excoicatione Si aut no interuenit
Iuramentu monendi ſut cōſumar mrimonu
no cogendi qz inuite nuptie malos cōſue
uerunt hre pentus Si aut neuter eſt
i etate nubili tenet expectare donec pue
niant ad annos etatis legitimos ad mrimonu
contrahend Et ide dico ſi vnus e in etate
legitima et alt' no qz ille qui no e in etate
nubili tenet aliu expectare uel ſi ſe mu
tuo ſe abſoluerint poterut iudicio eccle
ſepare Capłz quītu i qb' caſib' diſſoluut ſponſalia
Ex quo ſponſalia ſemel contracta ſut
ſemp ligant ita qz ſi contrahat ſpon
ſalia poſtmodu cu alia et no eſt cpreſſu ad
carnalem copula cōpellend' e redire ad pri
ma Si vero cognouit carnalit ſcdam cu
ia mrimoniu dicat debet remane cu ſecuda
et no redire ad pma Diſſoluut aut ſpon
ſalia in octo caſibus Primus e ſi alter eoꝝ
vult tnſire ad religione qz pt facere alto iuito
etia ſi fuerit mrimoniu p verba de pnti cōt
tum dūmo no fuerit p carnale copulam
cōſumatu et ille qui remanet in ſclo rema
net abſolutus a vinculo ſponſaliu et hoc
qn alt' fuerit pfeſſus i religione illa Scds

e qd sponsus no inuenit quia transfert se ad alia regione recepta tn prius prima de purio uel fide no seruata si p ea steterit quominus matrimonium fuerit consumatu ¶ Tercius si alt sponsorum post contracta sponsalia incurrit lepram vel paliſim aut oculos aut pedem aut manus amisit seu aliq ei turpius euenit ¶ Quartus si superueniat affinitas puta quia sponsus cognouit consanguinea sponse et eiusd et ad hoc pband sufficit sola fama ¶ Quintus si mutuo se absoluerint quida tn no recipiunt istu casu vn dicut q illa decretalis extra de spon. preterea no est decretalis uel loquitur de promissione gratuita ¶ Sextus si alt eorum fuerit fornicatus ¶ Septimus qd sponsus de futuro de facto cu alia vel sponsa cu alio contrahit p verba de pnti uel p verba de futuro et sequitur carnalis copula tunc solvuntur prima sponsalia ppt maius vinculu superueniens Sed det agere primam de fide uel de promissione mentita ¶ Octauus qn minor venit ad etate legitimam et petit absolui a vinculo sposaliu et dari sibi licencia nubendi alibi Et nota qd omes isti casus pter primu s. qd vult transire ad religione intendendi sut de sponsalibus de futuro que proprie dicuntur sponsalia ¶ Nota etia q in duobus casibus de pdcis ipso iure soluuntur sposalia s. qn intrat religione et qn contrahit matrimoniu cu alto uel cu alta In ceteris vo casibus soluenda sut p iudiciu ecclie Septimus titulus

Post tractatu prime ptis de matrimonio de sponsalibus dicendi e de matrimonio

Et circa hoc consideranda sunt octo Primo quid est
matrimonium et unde dicatur Secundo qualiter contrahatur
Tercio quando et ubi et quibus verbis fuit matrimonium
institutum Quarto quare fuit sic institutum matri-
monii Quinto qui possunt contrahere matrimonium
Sexto quot modis dicitur matrimonium Septimo
quot sunt bona matrimonii Octavo et ultimo
qui impediunt matrimonium **Capitulum primum quid est matrimonium**

Matrimonium a doctoribus diffinitur
sic Matrimonium est viri et mulieris coniunctio
individuam vite consuetudinem retinens Non
dicit viri et mulieris vel virorum et mulierum
quia nec unus vir plures mulieres nec
una mulier plures viros habere potest Dicit
individuam vite etc. Hoc est quod neuter absque
consensu alterius potest continenciam profiteri vel
orationi vacare et quod inter eos dum vivunt vinculum
permanet coniugale Aliter diffinitur sic Matrimo-
nium est viri et femine consortium totius vite
divini et humani iuris communicatio Dicitur
matrimonium de matre matris et mutuo munus
Unde matrimonium quasi matris munium id est officium quod
dat mulieribus esse matres Vel ideo magis
denominatur a matre quam a patre quia eius officium
magis apparet in matre quam officium viri **Capitulum secundum quomodo contrahitur matrimonium**

Solo consensu
contrahitur matrimonium quia si solus desit
cetera etiam cum ipso coitu frustrantur Ex quo
enim vir per verba de presenti consentit maritali
affectu in mulierem et mulier in virum sicut in verbis
consuetis dicit Accipio te in meam et illa respondit
Accipio te in meum Vel sic volo te de cetero habere
in uxorem et illa respondet volo te habere in virum

vel quibuscumque verbis vel signis exprimatur
consensus statim est matrimonium Et dico signis
quia surdus et mutus posset contrahere matrimo
nium Verumtamen si loqui possunt contrahentes
verba sunt necessaria quantum ad ecclesiam consensum
mutuum continentia vel exprimentia Capitulum tercium
In paradiso quando et ubi fuit institutum matrimonium
terrestri fuit matrimonium institutum et etiam
ante peccatum Quibus autem verbis fuit institutum
Dicunt aliqui quod illis Crescite et multiplica
mini et replete terram Sed non credo istud
esse verum fuerunt enim verba potius benedictionis
nubencium Unde dico quod verbis ade prophetico
ore prolatis fuit institutum quando dixit Hoc
nunc os ex ossibus meis et caro de carne
mea propter hoc dimittet patrem et matrem
et adherebit uxori sue et erunt duo in carne
una Unde hoc supra de sacramentis in generali capitulo primo
Capitulum quartum que fuit causa institucionis
Due sunt principales cause matrimonii licet
sint multe secundarie principalis causa
et prima est susceptio sobolis et propter hanc
causam instituit deus matrimonium in paradiso
ante peccatum inter primos parentes quibus dixit Cres
cite et multiplicamini Secunda causa est vitatio
fornicacionis et ista causa habet locum post peccatum
Unde de ista dicit apostolus propter fornicacionem unus
quisque uxorem suam habeat et unaqueque
virum suum est Cause secundarie sunt multe scilicet pacis
reformatio pulchritudo uxoris et divitie et
similia Ita tamen quod intencio principalis illorum qui
contrahunt non feratur ad ista sed ad prima
duo Capitulum quintum qui possunt contrahere matrimonium

Omnis homo qui pt consentire i coniugale affectu et carnale copulam exercere nisi expresse phibeat pt contrahe mriomum Dico qui consentire pt quoniam licet puer infra etatem legitimam constitutus hoc est infra xiiii anos et puella infra xii dicat verba apta ad mriomu contrahendu tn qr consentire no pt nullu est mriomu Similr ille qui infamis e vel furiosus dicat illa uba no contrahit quia consentire no pt et hoc veru est qmdiu e in furore constitutus qm si aliquo mo habet lucida intualla et alique modo redit ad sana mente nubere pot et testari et omia q alii possunt pt et ipe ut C de codicillis l et codicillos vii q i quus triste Dixi etia carnale copula exerce et ideo ille qui caret utroqz testiculo uel e frigidus naliter contrahere no pt Dixi etia n expsse phibeat qr edictu de mriomo contrahendo est phibitoriu i omis qui no phibet ad mriu contrahe pt Phibent eni alique ppt votu ppt ordine et ita de aliis impedimentis de quibus dicet infra Et nota qr mriomu contrahi pt int abntes p pcure sicut fuit fcm int dnm Regem Aragonu et dnam Regina que nuc est Quot modis

Matrimoniu dicit Dicitur mriomum multis modis Na mriomu aliud legitimu aliud clandestinu Mriomu legitimu e qn ab his qui super femina ptatem habent uxor petit et a pentibus sponsatur et legibus dotat et a sacerdotibus ut mos e bndicit a paranymphis custodit et solempnit accipit

Non tamen intelligas quin sine solempnitatibus istis possit esse verum matrimonium Sed sicut est in aliis sacramentis quod quedam sunt de necessitate sacramenti quedam de solempnitate tantum Ita et in matrimonio quedam sunt pertinentia ad substantiam matrimonii sicut consensus per verba de presenti expressus et iste solum facit matrimonium quedam sunt ibi ad solempnitatem et decorem sicut solempnitates predicte sine quibus est verum et legitimum matrimonium quantum ad virtutem licet non quantum ad honestatem ¶ Clandestinum matrimonium est quod fit sine solempnitatibus predictis et qui sic contrahunt exponunt se magno periculo possent enim alter alterum dimittere quando vellet et de facto cum alio vel alia contrahere et sic in adulterio manere Unde in talibus consule dum est in foro penitentie ut de novo in facie ecclesie contrahant ¶ Item matrimonium aliud initiatum aliud consumatum Initiatum per verba de presenti perfectum sive consumatum per carnalem copulam ¶ Notandum tamen quod matrimonium potest esse perfectum duobus modis Uno modo sanctitate Alio modo significatione Matrimonium ergo potest esse perfectum sanctitate ante carnalem copulam Unde Augustinus scribens ad quandam que simul cum viro suo votum emiserat castitatis dicit sic inter cetera Non quod post temperabatis a commixtione carnali ydeo maritus tuus esse desierat ymo tanto sanctius coniuges manebatis quanto sanctiora concordiore placita servabatis Sed matrimonium non est perfectum significatione ante carnalem copulam commixtio enim corporum viri et uxoris significat coniunctionem nature divine et humane in persona filii dei Vide hoc supra de sacramentis in generali capitulo primo Et sic solvitur

illa questio utrum inter beatam virginem Mariam
et Joseph fuerit perfectum matrimonium quia fuit perfe
ctum ... sed non significatione ¶ Triuda dicitur matrio
mum iniciatum per sponsalia de futuro ratum
per consensum de presenti consumatum per carnalem
copulam ¶ Item matrimonium aliud legitimum et
non ratum aliud ratum et non legitimum // Matrio
mum legitimum et non ratum est inter infideles et dicitur
legitimum quia legali institutione vel provincie
moribus non contra iussione domini contrahitur
sed non est ratum matrimonium quod sine fide fit
August. Non est ratum coniugium quod sine deo est Ra
tum sed non legitimum est quod inter legitimas personas
fideles fit sed sine legitima solempnitate con
trahitur Ratum et legitimum matrimonium est inter
legitimas personas cum debita solempnitate con

Capitulum septimum quot sunt bona matrimonii ... trattatum

Bona matrimonii principaliter sunt tria
scilicet fides proles et sacramentum In fide
attenditur ne post vinculum coniugale cum alio
vel cum alia coheat In prole ut amanter sus
cipiatur religiose educatur In sacro ut coniugium
non separetur ¶ Et nota quod prima duo bona
quorum sunt in matrimonio quorum non Tercium vero
inseparabiliter adheret matrimonio Capitulum octavum

De impedimentis matrimonii

Impedimenta
matrimonii sunt duodecim que impediunt
matrimonium contrahendum et dirimunt iam
contractum Si tamen ipsa vel aliquis ipso precedat
matrimonium quod consensum coniugale excludit
Si vero sequitur matrimonium nullum prestant im
pedimentum sicut patet per ista exempla
furiosus non potest contrahere matrimonium tamen

si postquam contraxit efficiatur furiosus non propter
hoc soluitur matrimonium Item qui habet utrumque
testiculum scisum non potest contrahere matrimonium Si
vero post contractum matrimonium sciatur non propter
hoc soluitur matrimonium Et ita intendendum est
de alijs impedimentis ¶ Que autem sint impe
dimenta matrimonij in hijs quatuor versibus
continentur: Error condicio votum cognacio crimen.
Cultus disparitas vis ordo ligamen honestas.
Si sis affinis si forte coire nequibis. Hec fa
cienda [struck through] connubia facta retractant ¶ Preter
ista duodecim impedimenta que impediunt
et dirimunt matrimonium sunt alia duo que im
pediunt matrimonium contrahendum sed non dirimunt
iam contractum scilicet tempus feriarum et interdictum
ecclesie unde versus Ecclesie vetitum necnon tempus feriarum
Impediunt fieri permittunt facta teneri Qua
liter intelligi debeant dicendum est de vnoquoque

De impedimento erroris

Numeratis omnibus impedimentis de quolibet
eorum dicendum est Et primo de impedimento
erroris persone qui ex sui natura non ex constitu
cione ecclesie sicut pluraque impedimenta
matrimoniale consensum excludit quoniam qui errat
non consentit ut ff de iur omn in si per errore
et errantis voluntas nulla est ut C de
iuris et facti ignorantia cum per testium non idcirco
Unde si mulier vel vir errent in matrimonio
contrahendo nullus est consensus qui solum
facit matrimonium ¶ Nota tamen quod triplex potest
esse error circa personam Unus ipsius persone ut
si de petro credatur quod sit Guillermus circa
personam Alius est error fortune ut si de

paupe credat q sit dives Alius e error qualitatis ut si de ignobili credat q sit nobilis vel de corrupta q sit virgo Modo error psone impedit mrimoniu ut si credens contrahere cu Martha contrahit cu maria nullu e mrimoniu Error aute qualitatis fortune no impedit mrimoniu verbi gra aliquis contrahit cu aliqua credens eam esse virgine vel filia Regis et tn ipa e meretrix vel filia rustici tenet mrimoniu vel credit contrahe cu divite et contrahit cu paupe tenet etia mrimoniu q i hys ita De impedimeto condicois

Impedimentu condicois inductu e ab eclia in favore libertatis Et de hoc sciendu est q si mulier contrahit cu servo sciente vel liber cu ancilla tenet mrimoniu et validu est Si vero libera contrahit cu suo ignorant que credit ee liberu vel liber cu ancilla nullu e mrimoniu int eos nisi postq vir cognovit eius condicoem ee tale consentiat in ea verbo vel fco vel carnali copula

¶ Nota tame q error deterioris condicois impedit et dirimit mrimoniu no aute error paris vel melioris ut si servus contrahit cu ancilla qua credit libera vel cu libera qua credit ancillam q no decipit nec habet q obiciat ei De condicoibus appositis in mrio vide s de sponsalibus c in q ide in dictu e ibi ut hic De impedimeto voti

Circa impedimentu voti No q intelligitur de voto continentie sive de voto castitatis Et circa hoc e notandu q duplex e votu ctinentie Na quodda e simplex quodda

ſolempne Votu ſimplex impedit mrimoniu
contrahendu ſed no dirimit iam contractu
Votu aut ſolempne impedit contrahendu
et dirimit iam contractum Quod aut uotu
ſit ſolempne licet olim fuat altracio inter
doctores tn hodie e declatu p dnm Bonifac
ctauu ep de uoto et uoti re c° Quod uotu
li vi Vbi dicit q votu ſolepnizat quatu ad
dirimendu mrimoniu duobus modis Vno°
p ſuſceptioem ſacri ordinis ſ ſubdiaconatus
diaconatus pbratus Alio mo p pfeſſione
expreſſam vel tacita facta alicui de religionibȝ
approbatis Promoti g ad ſacros ordines vel
religioſi no poſſut ctrahere mrimoniu Nō
penalem conſtitucoem in cſtitucoibus dni
Clementis cont religioſos ctrahentes de
fcto ſ q ſut excoicati et irregulares n pt
tu eis niſi per ſede aplica diſpenſari De

Cognacio impedimeto cognacois carnalis
eſt triplex queda carnalis quedam
ſpualis et queda legalis Et pimo audiedȝ
eſt de cognacoe carnali que nalit predit
alias et iſta appellat conſanguinitas Vi-
dendȝ e g quid e conſanguinitas Et vn dicat
Quid eſt linea cſanguinitatis et quot ſunt
linee Quod ſint gradus et quomo cputat
et uſqȝ ad que gradu phibeat mrimonium
Conſanguinitas eſt vinculu pſonaȝ ab
eod ſtipite deſcendentiu carnali ppaga
cione contractu Stipite dico illa pſona
a qua aliqui duxerut originem ſicut de Ada
fuerut ſtipites Cayn et Seth et filiorū
qui ex eis deſcenderut dicit cſanguinitas

a con et sanguine qui comune sanguine habentes vel de vno sanguine procedentes. Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate iunctarum ab eodem stipite descendencium diuisos gradus continens. Linee sunt tres scilicet ascendencium descendencium et transuersalium. ¶ Prima est ascendencium scilicet illorum a quibus traximus originem sicut pater mater auus auia proauus proauia abauus abauia

¶ Secunda est descendencium scilicet illorum qui duxerunt originem a nobis sicut filius filia Nepos Neptis pronepos proneptis abnepos abneptis

¶ Tercia est transuersalium siue collateralium id est illorum a quibus non ducimus originem nec ipsi a nobis vt sunt soror filij duorum fratrum qui dicuntur fratres patrueles filij duarum sororum qui dicuntur fratres consobrini et eorundem filij et nepotes vsque ad quartum gradum Notantur ista xxxv q v primo gradu ¶ Et nota quod due linee descendentes faciunt vnam transuersalem vt apparet in hoc exemplo filij duorum fratrum attinent sibi linea transuersali et quilibet eorum recta linea descendit ab auo eorum communi qui fuit stipes communis a quo traxerunt originem et sic de omnibus alijs est intelligendum

¶ Nunc videndum est quid est gradus Et non aliter computant gradum canoniste et aliter legiste Nam secundum canonistas due persone in linea transuersali faciunt vnum gradum Secundum legistas quilibet facit vnum gradum ut puta duo fratres sunt in primo gradu secundum canonistas qui secundum legistas sunt in secundo filij duorum fratrum secundum canonistas sunt in secundo qui secundum legistas sunt in

tercio et ſic de ſingulis ¶ Sed quia iſtud parum
aut nichil facit ad propoſitum ideo dimittatur
et videamus quid eſt gradus ¶ Gradus eſt
habitudo diſtancium perſonarum qua cognoſ
citur quota generacionis diſtancia due perſone
inter ſe differunt ¶ Gradus ita computatur in
linea aſcendenti Pater mater ſunt in
primo gradu Avus ava in ſecundo Proavus proava
in tercio Abavus abavia in quarto ¶ In deſcen
denti linea computantur ſic Filius et filia
ſunt in primo gradu Nepos neptis in ſecundo
Pronepos proneptis in tercio Abnepos abneptis
in quarto ¶ In tranſverſali vero linea compu
tantur ſic Duo fratres ſunt in primo gradu
Filii duorum fratrum in ſecundo Nepotes eorum duorum
fratrum in tercio pronepotes in quarto Ultra
quartum gradum nulla conſanguinitas extenditur quantum
ad impedimentum vel impediendum aut di
rimendum matrimonium licet antiquitus exten
deretur uſque ad ſeptimum gradum ¶ Videndum
eſt ergo qualiter ſecundum iſtam doctrinam
conſanguinitas invenienda et computanda ſit
inter aliquos Cum igitur vis ſcire de aliquibus
puta Bartholomeo et Bertha quoto gradu
conſanguinitatis attineant ſibi accipe aliquem
comunem parentem a quo ambo traxerunt
originem verbi gracia petrus generavit Jaco
bum et Johannem qui fuerunt fratres ecce primus
gradus Vel ſi non potes ſcire quis fuit
pater eorum dicas Jacobus et Johannes fuerunt
fratres hoc autem dico quod ſemper fratres ponendi
ſunt in primo gradu vel frater et ſoror vel
due ſorores Procede ergo in computacione ſic

Jacobus et Johanes fuerut fres qui ut dcm
est facuit pmu gradu Jacobus generauit
Andream ecce scdus gradus Andreas ge
nuit philippu ecce tcius gradus Philipp9
genuit Bartholomeu ecce quart9 gradus
de quo nuc agit Modo veniatis ad Johem
qui fuit fr Jacobi et pcede sic Jacobus et
Johes ut dcm e fuerut fres Johes genuit
Thoma Thomas genuit Bertham de qua
nuc agit ecce tcius gradus Vides ergo qz
Bartholome9 et Bertha attinent sibi ex una
parte in quarto gradu et in alio in tercio
et hoc loquendo vsualit quia scdm vitate
no attinent sibi nisi in quarto gradu et
sic no pt esse mrionu int eos Et idem
faciendu est de illis qui magis uel minus
vicini sut in 9sanguinitate dicendo in tali
gradu et tali attinent sibi Et qz ita 9pu
tandi sut et nuande psone colligit expsse
ex illis duabus decretalibus extra de 9sag
uinitate tua nos extra de testibus licet
quida Sed pone due psone que attinent
sibi ex una parte scdo et tcio gradu et ex
alia in quarto gradu Nuqd poterint 9trahere
mrionu int se Dico qz sic qz semp standu
est remotiori psone i 9sanguinitate extra de
9sang. et affi c. Inter In hoc eni casu remo
cior psona extra meta 9sanguinitatis existit
Vn no attinent sibi ex quo 9sanguinitas no
e int eos Et sicut antiquitus ois 9sanguinitas
trahebatur in septimo gradu Ita hodie omis
9sanguinitas tratur in quarto Ex dictis pot
pate qz 9sanguinitas impedit et dirimit

mrimoniu usq ad quartu grad consanguinitatis
inclusiue et no ultra De cognacoe spuali

Uiso de cognacione carnali uidendu est de
cognacoe spuali Un uidend e quid est
cognatio spualis quot sint eius spes quomo
impedit mrimoniu in quibus sacris contrahatur
¶ Cognatio spualis e ppinquitas puemens
ex sacri dacione uel administracoe Verbi gra
sacerdos baptizat pueru tu suscipis eu utriq
uestrum e pr spualis istius pueri et compat patri
eius Spes spualis cognacionis sut tres una
dicit compatnitas Et dicit compatnitas a con q e
simul et patnitas q s   patnitas uel q
cois patnitas Nam unus compat semp e pr
spualis pueri et alter carnalis Alia dicit
patnitas et ista attendit int eu q suscipit
et illu qui suscipit . i . int pueru et patrinu
Alia dicit fratnitas que attendit int filium
tuu spualem et filios tuos carnales Restat
ergo uidendu q iuris sit de mrimo taliu
et pmo dicendu e de compatnitate ¶ Notadu
ergo q duplex e compatnitas quia queda e
directa s illa qua ego contraho p me ipm
et ista impedit et dirimit mrimoniu Ut si
ego suscipio filiu Berthe mulieris uel ipa
meu nunquam potero ea hre in uxore Et si
accepero eam separandu e mrimoniu ita dicit
ex de cognacione spuali ueniens Alia dicit
compatnitas indirecta siue emergens illa s illa
qua unus coniugu postq sunt una caro ef
fecti contrahit p actum alterius sicut illa quam
contraho per actu uxoris postqua e a me
carnalit cognita sicut si uxor mea filium

aliorum suscipit ¶ Ambo parentes pueri sunt compa
tres mei quamuis ego non suscipiam eum quem
cotant sibi quiges ad muicem actione ¶ Et de
hoc ponit exemplum euidentissimum in quadam
decretali extra de cogna spuali c. ¶ Martinus
vbi dicit sic Martinus duxit Bertham in vx
ore et lotharius tabrgam ¶ Postmodum lothar
ius leuauit de sacro fonte filium Martini et
Berthe ¶ Demum mortuus est lotharius et
Bertha et remanserunt Martinus et Tabrga
cuius maritus suus lotharius acquisierant
compatrinitate per filium Martini // ¶ Querebatur
vtrum Martinus posset contrahere matrimonium
cum dicta thebrga ¶ Et videt dns papa quod nullo
modo ¶ Et sic patet quod compatrinitas tam directa
quam indirecta impedit matrimonium contrahendum
et dirimit iam contractum // ¶ Modo videndum
est de fraternitate que attenditur inter suscipientem
et illum qui suscipitur id est patrinum et matrinam et
filiolum et filiolam ¶ Et est dicendum quod nunquam
potest esse matrimonium inter tales et si contraxerit
de facto sunt separandi ¶ ¶ Vltimo videndum
est de fraternitate spuali que attenditur inter
filiolum et filiolam et filios et filias car
nales patrini ¶ Et licet doctores antiqui varia
dixerunt circa materiam istam tamen firmiter
et sine omni dubitatione est tenendum quod omnes
filii duorum compatrum siue ante compatrin
itate geniti siue post possunt licite matrimonialiter
copulari excepta illa persona mediante
qua peruentum est ad fraternitatem ¶ Nam illa
nunquam potest copulari matrimonialiter alicui filiorum
sui patris spualis ¶ Item nota quod compater

licite pot accipe in vxore filia compris sui
nisi sit illa qua mediante compres sut effi
Solet aut dubitari vtru aliquis posset hre
duas comres i vxores .s. vna post aliam
Vñ qz dicendu e qz refert vtru qmrmitas pre
dat mrimoniu uel sequat si predat licite pt
hre duas qmres in vxores vbi gra Maria
et Bertha sunt qmres Postea Martinus
contraxit cu Maria et ea cognouit ea mortua
pt contrahere cu Bertha et e ca qz per vnione
carnis sequente non trahit ad vnione spus
predente Si aut qmaternitas sequat mrio
miu supple p carnale copula qsumatum
Tunc distinguе qz si vxor tua suscipit fi
liu alterius tunc ista cuius filius suscipitur
efficit qmat tua per factu vxoris tue et
mortua vxore tua no potes illa hre in
vxore tua et eandem comprmitate velle
gas acquiri vxori p maritu Si vero filiu
vxoris tue que de viro alio genuit aliq
mulier de sacro fonte leuauerit uel ad qfir
macione coram epo tenuerit illa mulier
est qmr vxoris tue et no tua quia no fuit
tibi qmrmitas acquisita Vñ mortua vx
ore tua poteris eam hre in vxore Vnde esti
filius tuus que de alia muliere genuisti
suscipiat ab aliquo qz no acquisita copat
nitas vxori tue et in hoc casu sicut i alio
pt aliquis hre duas qmres in vxores et
aliqua duos qpres i maritos Et istud po
tes scire p quatuor vsus .s. istos Que mi
vel cuius mea natu de fonte leuauit hec
mea qmr fieri mea no valet vxor Si

qua mee natiu no ex me fonte leuauit hac
post fra mee no me vexabor hre ¶ Notand
etia q laycus no pt ohe mrioniu cu illa
qua baptizauit et si de fcto ctraxerit est
mrimoniu dissoluendu extra de cognatione
spuali Ne du li vi Item no q filius sacer
dotis uel alius viri qui baptizauit puel
lam no pt ctrahe cu dca puella in c°
pallegato ne du ¶ Notand etia q solu per
sacrm baptismi et cfirmacois ctrahitur
spualis cognacio que impedit mrimonium
contrahend et dirimit iam contractum
Per cathecismu aut licet contrahatur
talis cgnacio q impedit chend no tn ct
hitur talis que dirimat ia ctractu extra
de cog spuali p cathecismu li vi

De impedimento cognationis legalis

Quia cognacio legalis q ad opcio dicit
vix aut nuq hetur in usu et par
tractat de ea in iure canonico Ideo de hac
supsedeo quo ad nuc

De impedimento criminis

Criminu quedam impediut
mrimoniu ctrahendu et dirimut iam
contractu sicut incestus vxoricidiu raptus ali
ene vxoris solempnis pnia et si quis insidiado
mrimonio pprium filiu de fonte suscipit ut possit
eu puare carnali debito et copia sui Ite homi
cidiu pbri. oia ista crimia et forte multa alia
impediut ut dixi mrimoniu contrahendu sed no
dirimut iam contractu ymo si sint adolescentes
et timeat de eoz incotinencia etia debet eis
dare licencia nubendi ¶ Sunt aut crimina
tria q no solu impediut contrahendu ymo
etia dirimut ia cotractu Primu e qn aliqs

adulterat' cu aliqua coniugata et iste uel alia machinat' i morte viri adulte cu effcu uel in morte vxoris viri ut simul contrahant i hoc casu contrahe no dent et si contraxerint sunt separandi // Secdm eciam si adult' pstat fide adulte ut ducat ea post morte ltimi eius mariti vl post morte vxoris viri adulteri / Tercium e qn no pstat fide de ducendo ea sed simplicit eam ducit quia ut dicit Celestinus papa plus est duce q fide dare de ducendo et istu casu itellige qn pimu mriomu e veru et ltimu qnd si no fuerit veru sed putabat' esse veru nllm pstat impedimentu scdo mriomo Si vero nullus istor casuu intuenit bn pt q's qhere cu ea qua polluit p adulteriu ¶ Nota etia q si mulier q qtrahit cu quiugato sit eu ee quiugatu nuq pot eu hre post morte vxoris Sz si ignoret eu esse coniugatu ymo credet ypm esse solutu no obstante eo q qtraxit cu eo viuente vxore ltima potit qtrahe cu eo p' morte ltime vxoris

De ipedimento dispavis cultus

Ad hoc q mriomu sit ratu et ltimu optet q utercp quiugu sit fidelis Vn fidelis no pt qtrahe mriomu cu Iudea ul sarracena uel gentili ul pagana et si qtraxerit de facto nllm e mriomu Sponsalia tn pt fidelis cu ifideli qtrahe sub ista forma q ifidelis couertat' ad fide Infidelis tn pt qtrahe cu infideli dumo sint eiusde ritus s Iudeus cu Iudea Sarraten9 cu sarracena Sed pone alt' quiugu qutit' ad fide alt' remanet in ifidelitate quid fiet de istis dico q si infidelis no vult habitare cu fideli uel si vult cohitare no tn vult cohitare sine

contumelia creatoris vel absque hoc quod trahat eum
ad infidelitatem vel ad peccatum mortale in istis tribus
casibus contumelia salvatoris solvitur ius matrimonii
contractum ad fidelem et potest fidelis licite contrahere nec
est differentia quantum ad hoc utrum coniunx fuerit iudeus
vel paganus quia idem ius est hodie in utroque ¶ Si
autem infidelis vult cohabitare fideli sine contumelia
creatoris tenetur et si fidelis vult habitare secum
bonum facit ut dicit apostolus in prima epistola ad Corinthios Si
autem non vult habitare secum non est compellendus
tamen illo vel illa vivente non poterit contrahere
cum aliquo vel cum alia quamdiu durat matrimonium
¶ Sed si unus iudeus vel paganus contraxit cum
consanguinea sua secundum ritum suum convertuntur ad fidem
remanebit tale matrimonium Dico quod dummodo non
contraxerit in gradibus divina lege prohibitis
qui ponuntur Levitici xviii quia infideles
non artantur canonicis institutis Et quia sacramento
baptismi non solvuntur coniugia sed crimina dimittuntur
¶ Item unus paganus plures habens uxores convertitur
ad fidem numquid retinebit omnes vel quam ex eis
retinebit Dico quod solum retinebit illam que fuit
prima eius uxor quia nulla aliarum fuit vere
eius uxor Si autem alter coniugum labatur in heresim
vel in infidelitatem qui manet in fide non potest
contrahere et tenetur continere quamvis licet in isto casu
sit contumelia creatoris sicut in primo tamen matrimonium
fidelium ratum est et nullo casu superveniente potest
dissolvi Matrimonium autem infidelium non est ratum et
ideo dissolvi licite potest

De impedimento violentie

Violentia de sui natura sine constitutione ecclesie
impedit matrimonium quia excludit consensum
liberum qui solus facit matrimonium Nam ubi

metus vel coactio interueniat non potest consensus locum
habere Sed quia magna est differentia inter vim et vi et
metum et metum Ideo videndum est quid sit vis vel
coactio et metus et que violentia et quis metus
Vis sive violentia est maioris rei impetus qui
repelli non potest Metus est instantis uel future
mentis trepidatio Vis sive coactio vel violentia
quia pro eodem accipio alia levis alia violenta
levis non excludit consensum matrimoniale sed vio
lenta excludit Violenta coactio est cum quis trahitur
capillis invitus ducitur uel ligatur Item metus
alius cadit in constantem virum alius non Ille
qui cadit in constantem virum excusat et exclu
dit consensum matrimoniale Quis autem sit metus
qui cadit in constantem virum Dicendum quod metus
mortis cruciatus corporis servitutis stupri et de
hoc sunt versus Excusare metus hos posse putato
necis Stupri sive status verberis atque necis
Notandum etiam quod iste metus posset cadere in una
persona et non caderet in alia sic talis metus posset
cadere in me qui non caderet in Rege quia non est verisimile
hominem clare dignitatis in urbe timuisse Vel quod
Rex metu pueri militis timeat semper quia metus
talis non est verisimile Verumtamen si per apertissimas
probationes de metu habeant repellitur presumptio que
contra eum est ut dicitur ibidem Et sic Judex secundum diver
sitatem personarum et locorum iudicabit qualis sit
metus et secundum hoc iudicabit pro matrimonio vel
contra Notandum tamen quod qualiscumque sit metus vel
violentia si mulier que allegat metum uel vio
lentiam steterit per annum et dimidium cum viro vel
si consenserit in carnalem copulam non debet postea
audiri si allegat metum vel violenciam

Ordinum ut dicitur De impedimento ordinis
e ſup quida ſut minores ſ. hoſtiarius lector
ciſta exorcatus acolitatus et iſti no impediut
mriomu gtrahendu nec dirimut ia gtractu
Alij aute dicut maiores ſ. ſubdiaconatus di
aconatus pbratus et iſti impediut mriomu
gthendu et dirimut ia contractu qz iſtis or
dinibus votu ſolempne eſt annexum De impedi
Impedimentu mento ligationis alterius
ſ. cu quis e alligatus alti vxori adeo ſp
fuit validu qz antequa aliqua conſtitucio eccliie
ſup hoc emanaret nuqua alligatus vxori
pt vel potuit alia recipe nec vmqm licuit
hoc abſqz ſpeciali diſpenſacoe dei qui fuit iſti
tutor mriomij Sicut diſpenſauit cu abraha
et Jacob et alijs prearchis Sed qm aliqs pt
eſſe ligatus mlieri p ſponſalia tm et aliqs
p mriomu videndu qz iuis ſit i vtiqz caſu
ideo nond qz ſi aliqs gtraxit ſponſalia cum
aliqua p vba de futuro no debet ghere cu alia
nec illa cu alio et ſi gtraxit cu alia ſpoſalia
etia p uba de futuro debet dimitte ſcdam et
redire ad pma/ Si aut contraxerit cu ſcda
ſpoſalia p uba de pnti vel per verba de
futuro et fuerit ſecuta copula carlis debet
ſtare cu ſcda etia ſi ſponſalia contracta cu
pma fuerit cu iurameto vallatu ſed debet
age pmam de piurio et fide mentita Si
aut e mrimoalit alligatus vxori ſed no
e ſecuta int eos copula carnalis pt alter
alto inuito religione intrare et q remanet
cu alio uel cu alia contrahe Si aut fuerit
int eos ſecuta copula carnalis nuqm qdiu

vxorem put ſe dimitte niſi cā fornicacois et
tūc ſi ſe dimiſerint uel reconcilient uel rma
neant inupti qui ſcdm v̈ba ſaluatoris ſi
alti nupſerint mechant ¶ Sed ponat vxor
credit maritū mortuū contrhit cū alio dico
q q̄diu ita credit nec ille reūtit excuſat ab
adulterio et fornicacoe p ignoranciā fcī et filij
ſi quos ex ſcdo ſuſcepit iudicant legittimi Sed
ſtatim cū reūterit p̄mus dēt recedē a ſecūdo
et redire ad p̄mū q ſi nō facit adultera iudi
cat ¶ Sed quid ſi nō reūtit credit tm̄ eum
viue quid faciet nō exiget debitū a marito
que accepit reddat tm̄ exigenti Iſtud conſiliū
dat exª de ſcdis nupcijs dn̄s et redemptor
¶ Iste pone vir iuit in exercitū ɔtra ſarracenos
uel i regione longinqua nō reūtit neſcit vtr̄
ſit viuꝰ uł mortuus quid faciet vxor Dico
q quātūcūq ſit iuuencula ɔtrahē nō pt donec
ſit cta de morte mariti Sed qualit̄ certificabitur
Rndeo q p iuramtū illius ſub quo militauit
et ecia ſocioꝝ qui morte eius nouerint Et
ſcdm leges adhuc debet ſpectare p annū antequam
nubat Sed ſcdm canones ſtatim poſt iuramtū
p̄ſtitū ɔtrahē pt exª de ſe nup Sup illa

De publice honeſtatis iuſticia

Publice honeſtatis iuſticia e impedimtū ab eccl'ia
introductū ꝓpt eius honeſtatē Cuius due ſpēs
erant antiquitus Nūc aut e vna tm̄ q ɔtrahitur
ex deſponſacōe puta ſi aliq̄s deſponſauit
puellam ſepte annoꝝ licet eā nō cognoſcat
nullus tm̄ de ɔſanguinitate eius poterit eā hr̄e
in vxorē nec ipſe aliam de ɔſanguinitate eius ulla
Ideo dixi ſepte annoꝝ quia ſi ante ſepte ſpon

pura et certa i. sine condicione contrahantur nullius
sunt momenti nec aliquid prestant impedimentum
nisi post septennium sponsalia approbaverint
Nota etiam quod declaratum est hodie de iure novo quod
licet sponsalia sint nulla racione consanguinitatis
aut affinitatis aut religionis aut quacumque
alia racione dummodo non sint nulla racione etatis prestant
impedimentum publice honestatis iusticie extra
de spon(salibus) libro vi. De affinitate

Affinitas est propinquitas personarum ex carnali
copula proveniens omni carens parentela
Et dicitur ex carnali copula quia tam per fornicariam
quam per matrimonialem copulam contrahitur affinitas
Et licet olim essent tria genera sive tres modi
affinitatis tamen hodie primum genus tantum stat ii et iii
de medio sublatis. Nota ergo quod primum genus
affinitatis contrahitur ex persona addita consangui-
nitati per carnalem copulam iuxta illam regu-
lam que dicit quod persona addita persone per carnis
propagacionem mutat gradum attinencie sed non
mutat genus. Sed persona addita persone per
carnis commixtionem mutat genus attinencie
sed non gradum versus Mutat nupta genus sed
generata gradum. Et ut melius intelligatur ponatur
exemplum. Ego et soror mea sumus una consanguinitas
accipiat soror mea maritum sive amasium scilicet
petrum. Iste petrus qui est persona addita consangui-
nitati mee per carnis commixtionem mutat genus
attinencie sed non gradum quia petrus non est consan-
guineus meus sed est michi affinis et sic mutat
genus attinencie sed non mutat gradum. Nam
sicut soror mea est consanguinea mea in primo
gradu Ita petrus est michi affinis in primo gradu

Ita etiam intelligas de maritis vel amasiis omnium consanguinearum mearum quod in quoto gradu consanguinitatis ipse attinet michi in toto gradu affinitatis mariti vel amasii earum attinent michi. Et quod dixi de maritis consanguinearum mearum idem per omnia intelligas de uxoribus consanguineorum meorum quod in quoto gradu ipsi sunt michi consanguinei in toto gradu ipse sunt michi affines. Nam si aliquis est michi consanguineus in ii° gradu uxor sua est michi affinis in ii° gradu et sic de aliis gradibus. Idem dico de consanguineis uxoris mee quia in quoto gradu sunt consanguinei sibi in toto sunt affines michi et omnes consanguinei mei sunt affines uxori mee in illo gradu in quo sunt mei consanguinei. Et ideo nota quod sicut consanguinitas usque ad quartum gradum impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. Ita affinitas usque ad eundem gradum sicut idem. Notandum etiam quod cum gradus in affinitate habeant ortum ex consanguinitate cum dubitatur de affinitate aliquorum recurrendum est ad illam personam qua mediante sunt ventum ad affinitatem et requirendum est quoto gradu distat ab illa persona de qua agitur secundum modum supra assignatum de consanguinitate ubi dictum est quomodo gradus sunt computandi in consanguinitate in quoto gradu distant in consanguinitate toto distant in affinitate. Notandum etiam quod licet uxor consanguinei mei sit affinis michi tamen filius quem suscepit ex consanguineo meo non est michi affinis sed consanguineus sed si habet filium ex alio qui michi nil michi attinet ille filius nec esset michi affinis nec consanguineus

Filius aut consanguinei uxoris mee erit michi af-
finis sicut parens suus sed in alio gradu quia
si parens est in primo gradu filius erit in 2o
et sic de aliis ¶ Nota etiam quod licet moriatur
consanguineus mediante quo contrahitur affinitas
persona tamen que superuiuit remanet michi
affinis ¶ Notandum etiam quod licet dicendum sit quod
affinitas contrahitur per concubitum fornicarium
intelligendum est si fiat ordine nature quia si aliquis
cognosceret aliquam contra naturam hoc est si
extra vas debitum aliquis polluerit aliquam
quamuis talis pollucio sit execrabilis et crimi-
nosa et dampnabilis nulla tamen ex tali
concubitu contrahitur affinitas Quia talis concu-
bitus nec facit sanguinis nec seminis commixtionem
nec carnis vnitatem per que contrahitur affinitas
Et idem videtur michi dicendum si aliquis euasit
claustra pudoris alicuius vel posuit virgam viri-
lem infra membra mulieris non tamen peruenit
ad consumacionem operis quia ex hoc nulla contrahitur
affinitas Ita dicit Raymundus et hostiensis quia
commixtio seminum requiritur ad affinitatem De im-
potencia coeundi

Inter alia impedimenta
matrimonii impotencia coeundi obtinet maxi-
mum locum quia contrariatur directe et ex natura sui ma-
trimonio qui ordinatur ad prolem suscipiendam
vel ad fornicacionem vitandam et vtrique istorum
contrariatur impotencia coeundi Quia vero non
omnis impotencia coeundi hoc facit Videndum est quod
est impotencia coeundi et eius species que impedit
matrimonium et que non ¶ Impotencia coeundi est
vicium animi vel corporis vel vtriusque quo quis impe-
ditur alteri carnaliter commisceri ¶ Species istius

impotencie sunt multe Quedam alia est naturalis alia acci
dentalis Naturalis ut frigiditas in viro arthacio in
muliere defectus etatis in puero Accidentalis
ut castracio maleficium quod fit per quedam maleficia
que dicuntur sortes sive strice Item naturalis impotencia
alia temporalis alia perpetua Naturalis impotencia
si temporalis impedit matrimonium per tempus quo durat
si est defectus etatis in puero quia quamdiu est minor
etatis non potest contrahere matrimonium vide extra de spon
salibus in iiii c Naturalis impotencia sicut frigiditas
in viro si sit perpetua impedit matrimonium contrahendum
et dirimit iam contractum De artacione que est
in muliere dicas ita quod si potest ei subveniri beneficio
medicine uel per assiduum usum cum homine
convenientis stature non impedit matrimonium cum
illo a quo potest cognosci carnaliter Et non quod si
per artacione se petiit ab illo qui eam cognoscere non
potuit per usum alterius cum se copulavit sit facta
ydonea primo separanda est a secundo et reddenda
primo Si vero sit talis artacio quod ei subveniri
nullo modo possit beneficio medicine impedit matrimo
nium contrahendum et dirimit iam contractum
Si queras quomodo scietur si sit temporale aut perpetuum
dico quod a principio omne maleficium reputatur
temporale sed quando per triennium cohitaverit dantes
studiose operam copule carnali si adhuc durat
impedimentum reputatur maleficium perpetuum
Si aut sit impotencia accidentalis sicut
est castracio firmiter tenendum est quod talis impotencia
impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam
contractum De maleficio autem distinguendum quod aut
est temporale aut perpetuum si sit temporale nullum prestat
impedimentum matrimonio Si perpetuum impedit

ϙthendu et dirimunt iã contractu Notandu tn̄ ꝙ id ꝙ dcm̄ ē de castratione et maleficio itelligēd est qn̄ p̄cedunt mr̄io͂ᵐ ꝙ si supuenīat mr̄io͂ nullū p̄iant ipedimētū Idem intelligo de quo libet alio impedimēto et intelligo omīa que dixi de mr̄io͂ fideliū ꝙ de mr̄io͂ ꝙ est inter infideles nichil ad nos De diuorcio ꝙ fit per ista ipedimenta no dico aliq ꝙ istud ptinet ad officiales seu platos no aut ad curatos q̄bꝰ dirigit͛ p̄ns libellus De tempore feriaꝝ

Dicto de impedimentis q impediunt mr̄ioᵘ ϙtrahend et dirimunt iã contractu Atte tend ē de impedimētis que impediunt ϙtrahēd sed no dirimunt iã ϙtractu Circa tempꝰ feriaꝝ nota ꝙ in tempe feriaꝝ p̄unt ϙtrahi sponsalia et ecia mr̄ionīu ꝙ solo cosensu ϙtra hit͛ sed traductio vxoris nuptiaꝝ solempni tas et carnalis copula p̄hibent͛ Et nota ꝙ tempus feriaꝝ ē ab aduentu dn̄i vsqꝫ ad octas epḣie et a Quadragesīa vsqꝫ ad octas pasche et tribus diebus an̄ ascensionē vsqꝫ ad octas penthecost et de hoc hn̄tur vsus Aspices vetere ecīa ϙi quis ħn̄dcā Non licet hic licet hic hic no licet hic licet hic non De ipedimēto eclesie

Circa intdcm̄ ecclie istud firmiter tenend ē ꝙ qn̄ aliquis p̄hibet͛ ϙtrahe cū aliqua uel ꝙ forte dicit͛ esse consangnea eiꝰ uel affinis uel forte sponsa alterius non det ϙtrahe Sed si contrahant ñ aliud impedimētū ñ intdcm̄ ecclie impediat possūt simul ma nere et no sūt sepandi nisi ad tempus ut agant p̄niam̄ ꝙ mandatū ecclie ϙtempse runt Et ita sūt intelligendi omēs canones

qui dicitur eos esse separandos quod exponendum est
non simpliciter ad tempus ¶ Sane ut dicitur circa
matrimonium pericula euitentur statutum fuit in concilio
generali ut cum matrimonia fuerint contrahenda in
ecclesiis a presbiteris publice proponatur competenti termino
prefinito ut infra illud qui voluerit et valuerit
legitimum impedimentum apponat et ipsi presbiteri
nichilominus investigent utrum aliquod impedi
mentum obsistat Cum autem apparuerit probabilis
coniectura contra matrimonium contrahendum contractus
prohibeatur expresse donec quid sit faciendum super
eo manifestis apparuerit seu constiterit documentis
¶ Si autem parochialis sacerdos istud facere
contempserit vel quilibet regularis qui clam
destino matrimonio interfuerit per triennium ab officio
suspendatur gravius puniendus si culpe qua
litas postulaverit Sed et hiis qui taliter copu
lare presumpserint etiam in gradu concesso condigna
pena iniungatur Si quis autem contra matrimonium legiti
mum maliciose impedimenta obiecerit post primam
qua debet agere de peccato canonicam non debet effugere
ultionem Et istud optime observatur in ecclesiis Gal
licanis ubi per tres dies solempnes antequam contrahatur
matrimonium in ecclesia publice inducitur Et si aliquis
sciat aliquod impedimentum quare matrimonium non
debeat fieri proponat illud et vocatur banna in
francia Et quicumque istis bannis pretermissis contrahunt
sunt excommunicati Unaqueque tamen ecclesia in suo sensu
habundet secundum quod habet in usu Explicit prima
pars huius opusculi Incipit secunda
Verus ac pius Samaritanus dulcis
Ihesus qui vinum et oleum infundit in
vulneribus sauciati a Iherusalem in Ihericho

Deſcendens qui inciderat in latrones ſtatum
ruinamque peccati eiuſque medela et remedium inſigni
et mirabili parabola declarauit Iheruſalem enim
que viſio pacis dicitur innocencia baptiſmalis per quam
berſabee que puteus ſacietatis interpretatur .i. anima
cuiuſlibet copiam baptiſmalis aque puteo
ſaciata vero et pacifico ſolo modo pro ſe ihesum
qui est pax noſtra faciens vtraque vnum Iuxta
verbum prophete de ſpe ſaciata in fide congrue interpretatur
Iericho vero que luna que nunquam in eodem ſtatu
manet interpretatur ſtatum peccati quo homo ſtultus
.i. peccator teſte ſapiente uel ut luna mutatur
euidentiſſime prefigurat Homo ergo .i. Iherico
ho deſcendens est peccator qui baptiſmalem inno
cenciam deſerens per decliua et abrupta viciorum
prolabitur et deſcendit et ſic ab infernis latronibus
ſpoliatur bonis ſuis ſiue donis gratuitis et in
naturalibus ſauciatur Huic pietatis ac miſericordie oculus
reſpiciens ihesus christus pro cuius ſanacione de
ſummis celorum ad yma mundi deſcendit et in utero
intemerate virginis carne aſſumens et ſauciati
vulnera in ara crucis alligans funiculis cari
tatis vinum mortificantis penitencie et oleum indul
gencie leuientis infundit in corpus In cuius rei
ſignum ſue ſalutifere predicacionis exordium iſto ſa
lubri ac ſuauiſſimo themate inſigniuit Penitenciam
agite appropinquabit enim regnum celorum vbi incidit
primam ad priam reprimitur Demum opere
quod prius ſibi dederat conſummato ſanciato ſ. homine
iam ſanato ne eum abſque cuſtode deſeret ipſum
ſanciatum commendauit ſtabulario .i. ſacerdoti curato
et dedit ei duos denarios duas ſ. claues eccleſie
que ſunt diſcernendi ſciencia et ligandi et ſoluendi

ptas exhibens dixit Cura illius habe Vt igitur
sacerdotes curati qui non sunt multum in Iure cano
nico vel sacra Theologia experti aliquam noticiam
haberent per quam possent inter lepram et lepram dis
cernere et sic penitentie salutaris ministrare medelam
In secunda parte huius operis aliqua ex diversorum doctorum
sententiis et maiorum meorum dictis diligenti stu
dio ut melius et brevius potui compilavi Vt si
qui Neophiti et minus experti curati in foro penitentie
dubitaverint istud opusculum sit eis qualecumque
introductorium ac directivum Hoc autem non presumens
de viribus propriis cum nulle sint attendatur sed
confidens de clementia salvatoris qui bene omnia faciens
surdos facit audire et mutos loqui Vnde lectorem
meum affectum considerans me topicata lingua non
mordeas Et si aliqua utilia inveneris ea attribuas
deo soli Si minus aut utilia alias expressius inutilia
mihi et ea superna caritate corrigas et emendes

De penitentia et primo de solempni penitentia

De penitentia igitur primo tractaturus primo dicam
aliqua de penitentia in generali Postea dicam de
qualibet eius parte in speciali Penitentia igitur secundum
Ambrosium diffinitur sic Penitentia est preterita mala
plangere et plangenda iterum non committere
Secundum Aug. diffinitur sic Penitentia est quedam do
lentis vindicta puniens in se quod dolet commisisse
Et dicitur penitentia de pena ne et teneo es Vnde penitentia
quasi pena tenens inquantum penitens per penam quam
sustinet punit in se illicita que commisit Probantur
ista omnia de pe. d. iij. circa prin. Aug. in libro
v. in ruisione diffinit penitentiam ita Penitentia est
quedam res optima et perfecta omnes defectus
revocans ad perfectum Verum licet a doctoribus

multe et varie fuit distinctiones de pnia quo
s. e virtus et quo sacrm Monetur etia multe
circa hanc matiam questiones omissis oibus
illis cu magis qone qp edificacoem gtineat circa
de divisione pnie accendu est ¶ Sciend ergo
qp vno modo dividit' sicut genus in spes Alio mo
dividit' sicut totu in ptes Pma divisio e qp
pnia alia solempnis Alia publica alia pvata
¶ Circa solempne pniam quatuor st notanda
Pmo qualis sit uel que sit eius forma Unde
sciend e qp pnia no dicit' solempnis qp fit
in publico sed quia i ponit' cu solempnitate
quada Unde sciend qp feria quarta i capite
ieiunij in die s' cinerz illi qui dent age ista
pniam pndant se in ecclia cora epo et coram
sacerdotibus et epus pmissa aliqua admoni
cione ondit eis magnitudine et qualitate ac
enormitate pcti sui et indutos cilicio eicit
eos de ecclia cantando illud Rm In sudore
vultus tui zc et sic sunt extra ecclam usqz
ad die iovis cene qua die recipiunt' et admi
tunt' ad ingressu ecclie no tame ad coionem
quousqz sint per epm reconciliati Et de hoc
habetur plane et pfte d l c In capite Scdo
notanda est ro hui' solempnitatis et e tri
plex Una e ad terrore alioz Alia e ad eru
bescentia delinquentis Alia e ad sigficacoe
exectionis ade de padiso Un cu grandibus
suspirijs debet sibi denunciare Epus qp sicut
adam ppt pctm suu fuit exectus de padiso
Ita ipe ppt pctm suu eicit' de ecclia Et hoc
sicut habet xxxiij q iij c ultimo talis pnia
no e iteranda Et ita intelligit' ibi Ambr'

quod ponit de pe d. i. Rui dicit q sit unctio
e bom ita uncta e pnia q loquit de pnia
solempni que no debet iterari nisi de osuetu ne
alicuius eccl'ie aliqd aliud obtinet tunc enim
posset sine piculo iterari ¶ Tercio nondu
pro quibus criminibus et quibus psonis debet
impom ista pnia Ubi sciend q non debet
impom nisi pro graui et enormi vulgatissio
crimine q tota comouerit urbe uel ciuitatem
ne debet impom clerico nisi deposito q semel
ea egerit no pot pmoueri ad sacros ordi
nes nec ministrare in ordine suscepto l d ex
penitentib xxxiij d illatis Racio aut hui
phibicois est quadruplex ¶ Prima e ordis
excellencia q no sunt digni suscipe vasa
i ordines sacroz qui dudu fuerunt vasa
viciorz licet enim pctm sit deletu p pniam
remanet tn aliqua cicatrix et aliqua irregu
laritas q ipm impedit a susceptioe ordinis
¶ Scda ca e timor labendi ex pstina osue ne
surgens pseuerens enim incorandi crimis labem
no het sacerdotij lucidam dignitate hoi d in
sacerdotibus ¶ Tercia ca e ppt scandalu ppli
Cu enim talis pnia imponat pro crimine enor
mi et vulgatissimo q totu comouerit urbe
no posset talis sine magno scandalo ministrare
l d de his vo ¶ Quarta ca est q no habet
fronte redarguendi alios cu ipse constitus
sibi se comisisse illa eade q corriperet uel
maiora xxv d p[ri]m et lxx iudei Dispesatur
aute cu solempnit penitentibus i minoribus
ordinibus ppt necitate uel vtilitate eccl'ie
vt di l d placuit Et si queras quis pot

ſacē diſpenſacoem dico ꝙ epus ex quo nō eſt
ei ꝓhibitū ex de ſen. ex nup Et ſi dicas contra
ꝑ illud ꝙ dr l di c ex penitentibꝫ ubi dicitur
ꝙ epus ſcient ordinās ſolempnī penitēte debet
priuari ꝓtate ordinandi Dico ꝙ nō obſtat
qꝛ illud intelligitur cū ordinat abſqꝫ diſpenſacōe
vel cū iordinate et ſiue ca legitima diſpenſat
li d Et in aliquo Solempnī etiā penitens nō
pt ꝯtrahē matrimoniū Si aūt ꝯtraxerit tenebit
ꝓbantur iſta l di ꝯfirmandū et xxxiij q vj c
vltimo ¶ Quarto notandū a quo pt impoī
ſolempnis pnīa Et ē ſciendū ꝙ ſolempnis
pnīa nō debet impoī niſi ab epo uel de mā
dato eius a ſacerdote Solus etiā epus uel in
articulo neceſſitatis de mandato eius a ſacerdote
pt reconciliare ſolempnī penitentes ¶ Et
ſi bn̄ penituerint pnt reconciliari i octauis
paſche et ꝯmunicare et hr̄e ingreſſu eccliē ſin autem
manebunt ſic uſqꝫ ad finē vite et de hoc
hetur xxxiij q vj c vltio Et quia materia maxime
tangit Reuerendos et sctiſſimos epos quorum
ſeruus et diſcipulus ſū quam ſimplices ſacerdo
tes Ideo michil plus dico de materia iſta

De publica penitentia

Publica pnīa
vocatur ꝓprie illa q fit in facie eccliē
nō tn̄ cū pdicta ſolempnitate ſicut qn̄ iniūgitur
peregrinacio ꝑ mūdū cū baculo cubitali uel
cū veſte aliqua uel aliquo alio tali Et hanc
vt credo poſſet imponē quilibet confeſſor
ꝯfitenti ſibi qꝛ nō inuenio ꝓhibitū niſi forte
conſuetudo eet in ꝯrarium uel niſi epus reſer
uauerit ſibi Et eſt ſciendū ꝙ iſta pnīa nō
debet impoī clerico niſi depoito nec etiam

impom det laico nisi pro crime graui et mani
festo Et quia iudicare de criminbus grauibus
et manifestis ptinet ad epos credo et consulo
q ille cui talis pnia eet imponenda esset rmit
tendus ad epm pbant ista de pnia d vi
Sacerdos Et credo q talis pnia posset ite
rari totiens quotiens iteraret pctm pro quo
e imponenda de pe d iii c Reputet et c
Septies cadit iustus et c ad hoc instat psidi

De pnia priuata

Priuata pnia e illa que singulariter e priuate fit cot
tidie cu quis pcta sua secrete confitet sacerdoti
et de ista specialiter intendit hic ¶ Et nond
q quelibet pfecta pnia het tres partes s
cordis contricione oris cofessione opis satis
factione Unde Johes os aureu pfecta pnia
cogit pctorem omnia sufferre In corde em est
cotricio In ore cofessio In ope tota humilitas
Het e fructifera pnia de pe d i pfcta ¶ Triua
em tribus modis offendimus deu videlicet
delectacoe cogitacoe imprudenti locucione et
supbia operis Et scdm Regula medicor contraria
contrariis curant tribus modis optet ut sa
tisfaciam s cordis cotricionis oris confessione
opis satisfaccoe Und pnia sit pfcta e Illud
Exodi ac sacrificiu triduum q petebant filii
isrl i opiam deu per fide videntes i egipto
i i tenebris pctor exentes dum dicebat deus
hebreor vocauit nos ut eamus via triuum
dieru s cotricio cofessio satisfactio i solitudie
huius mundi et sacrificemus sacrificiu pnie deo
nro ne forte accidat nobis pestis i culpa
i pnti et gladius i pena in futuro Pnia

tria sit p̄sta ē illa scala bndcta cū ystis tbus gradibus qua vidit Jacob erecta a tra usqȝ i celū et dnm̄ īnupu scale et hoc ꝓpt tria Primo vt ascendente p ea fortit̄ sustineat Scdo vt si forte neccium fuerit ascendenti per ea manu porrigat Tercio cū ascendens fati gatus fuerit in ipm̄ respiciat iactatus tota cura in eo In p̄mo gradu ē dolor In scdo pudor In t̄cio labor De hꝫ igit̄ tbus ptibus pnie p ordīe ē dic̄e dū et p̄mo de ꝯtrione

Tractat9 p̄mus scde partis de contricione

Circa ꝯtrione septe p ordīe sūt conside randa p̄mū quid ē ꝯtricio Scdm̄ de qntitate ꝯtricionis Tercium de eius qualitate Quartū de eius duratione et intencione Quītū de quibus deb̄t ee contricio Sextū que sūt cause inductiue ꝯtrionis Septimū quis est effcūs contricionis Capl̄m p̄mū quid est cōtricio

Ad videndū quid ē contricio Notandū qꝫ contricio sumit̄ hic ad similitudīe cōtricionis i corpalib9 Vn̄ sciendū qꝫ res dr̄ corpalit̄ conteri qn̄ i minutas ptes terit̄ sicut spes aromatice terunt̄ i mataliolo Vn̄ dr̄a ē int̄ fractione et ꝯtrione Na fractio ē qn̄ res frangit̄ i magnas ptes Contricio qn̄ frangit̄ siue teritur i minas ptes Dolor em̄ de pctis dr̄ cōtricio et nō fractio ad desig nandū qꝫ penitens nō solū deb̄t de pctis in gnali ꝯfiteri ymo de quo libet in speali de hoc tn̄ magis dicet̄ infra v c° huius tractatus Sed quare magis dicit̄ ꝯtricio qꝫ dolor Dico ergo qꝫ scdm̄ qꝫ dr̄ btus Bern9 sup cantica Jo vocat̄ contricio et nō dolor quia sic vngentū

sanatiuu efficit² ex multis herbis tritis in mor
tario sic vnguentum compunctionis conficit² ex herbis
multorum peccatorum natis in aia peccatrice que ut di²
in ps° e terra deserta inuia et inaquosa tritis in
mortaliolo contritionis Et licet istud sit ve et studiose
dcm tn no reddit rone huius qz contrit² Ultima
scdm hoc magis diceret² homo conterens et peccator
diceret² contritum Et io e sciend qz in contritione
tria sunt attendenda s' primo qd est qd conterit²
Scdo a quo conterit² Tertio ad quid conterit²
siue ad quid contritio terminat² ¶ Illud qd conte
rit² est cor peccatoris qd e quasi vas fictile reple
tum veneno peti Et io Johel propha inducens
aucte dei contritione dicit Conuertimini ad me
in toto corde vro in ieiunio et fletu et plan
tu et scindite s' in contritione corda vra ¶
Illud qd corde peccatoris conterit² e duplex
mola quarum vna e superior .i. sursum eleuans
et ista e spes venie proueniens ex consideratoe diuine
me Alia e mola deorsum deprimens et
ista est timor pene veniens ex consideratoe
diuine iusticie / Et istas duas molas semp debet
tenere verus penitens nec vmqua debet
eas destre nec det eas diabolo pignori tra
dere In cuius figura di² in deutronomio Non
accipias loco pignoris superiore et inferiore
molam .i. no despes propter magnitudine et
enormitate peccatorum sed spera in dei mia
nec psumas sed time grauitate tormen
torum ex dei iusticia ¶ Illud ad qd contritio term
nat² est cor peccatoris durum ut lapis emolles
cat et liquefiat ut cera qz scriptum e Cor
durum male habebit in nouissimo Et ideo ve

contritus pot dice factu e cor meu tamq cera liquescens Et de tali di ps Cor cotritu et hu liatu deus no despicies ¶ Visa ergo pe tate istius nois ctio videnda e q est contricio Et sciendu q contricio a magistris diffinit sic Contrio e dolor voluntarie p ptis assuptus cu pposito confitendi et satisfaciendi Ad eui dentiam istius diffinitois videnda e de singlis ptibus positis in diffinitoe Dicit ergo cotrio est dolor Cu em scdm q dicit contraria ctris curent et medicina debeat esse ctraria infir mitati et ctricio sit medela pcti et in pcto fuerit delectatio opz q in contricione sit dolor Et ita di in apoc Quantu glorificauit se et in delicijs fuit in pcto ppetratioe tantum date ei tormentu et luctu in contritioe Et notanda q non solu in ctrione e dolor sed eciam gaudiu est ibi Cu em pctor recordat se per pctm offendisse creatore suu qui eu creauit ad sua ymagine et prem suu celestem qui eu pascit et corpalit et spualit et redemp tore suu qui eu liberauit per suu pprium sangne recolit etia se amisisse p peccatu suu glam padisi et meruisse pena inferni dolorem habet Sed qn cogitat se p istum dolore elongari a pcto et reciliari deo gau det et no imerito Sicut em gaudet qui de naufragio euadit sic ve ctritus det gaude qu se videt pctu naufragiu euasisse ¶ Sequit voluntarie assuptus Cu em deo no placeant coacta seruicia nisi dolor ctriciois esset vo luntarius no esset deo acceptus nec gratus Si em pctm teste Augo adeo e voluntarium

q si no est volutariu ia no e pctm sic contritio debet adeo volutarie esse assupta q si non est volutaria ia no est contritio Et ro istoru e q omis actus meritorius et demitoris oportet q sit a volutate elicitus vel imperatus alis non esset nec meritorius nec demeritorius Sequitur cu proposito confitendi et satisfaciendi Vere enim contritus debet esse in volutate et in proposito cofitendi qu habebit optunitate alias contritio sua esset ficta et nulla Et ro e quia sicut ad pfcoem totius integralis requirat q omnes ptes eius sint simul sicut ad pfcoem domus requirit q sint simul tectu parietes et fundamentu Ita ad pfcoem vere pnie requirit q ista tria s. contritio cofessio et satisfactio q sunt ptes integrales eius inquantu e sacrm sint simul in re uel in voto Et hec sufficiant de gtitoe q e in se Capitulum secundum de quantitate contritionis

Quantitas contritionis mensuratur penes quantitate doloris q essentialr est ipa contritio uel e annexatus a contritione Notandum ergo q in contritione e duplex dolor secundum q dolor dicitur duobus modis Nam dolor vno modo e idem q displicencia volutatis inquantu s. volutati displicet aliqua rem fore uel fuisse Alio modo idem est q passio resultans in sensualitate inquantu s. in pte sensitiua sentitur aliqs dolor ex illatione alicuius nocumenti Sicut qn pscinditur membru uel vulneratura corpus uel conburitur Loquendo de dolore primo modo put s. dolor est displicentia volutatis talis dolor e essentialiter ipa contritio et sic dolor contritionis debet esse et e maximus si sit vera contritio Unde

dico qd pctm tantu debet displicere voluntati et roi
qd nllo pacto como vel icomodo pro nulla re uel
let in ipm consentire uel consensisse Et ro hui9
e qd contricio si sit vera cotricio no pot esse sn ca
ritate Ad hoc aut qd aliqs heat caritate qntu
cumqz puam nce est ut diligat deu sup oia
Hoc aut e dilige deu sup oia qd pro nullo dap
no uel como vellet offende deu uel offendisse deu
et io cu pctm sit offensa dei pctm tantu debet
displicere voluntati informata caritate qualis
e volutas ve contriti qd nullo mo nulla sorte
pro nullo dapno vel comodo uellet eu face
vel fecisse Et hoc e qd dicit in Jhemia vbi dicit
luctu unigeniti fac tibi vbi dicit glosa docet
penitente qd face debeat et sic nichil dolencius
morte unigeniti Ita eciam nichil debet esse do
lencius qd offendisse deu p pctm Et sic dico qd
loquendo de dolore put dolor dicit displicencia
voluntatis dolor contricionis est maximus ita qd no
ee maior Si aut loquamur de dolore put nominat
dolore creatu in sensualitate sic talis dolor est
effectus contricionis in qntu s. aliqs ve et pfte contritus
ex dolore pmo. s. ex displicencia et detestacoe
pcti in qntu est offensiuu dei prrupit in fletu
et lacrimas et lamenta sicut legitur de Beata
maria Magdalena et de sto petro aplo Et
sic dico qd no optet qd in contricione iste dolor
sit maior loquendo quorudaz alio dolore Videmus
enim mltos viros et mlieres ve penitentes scdz
humanitus pot constare qui magis flent et
plorant p morte consanguineor uel amicor
vl pro amissione alicuius rei tpalis qd ploret
seu fleant p pctis suis Et racio e quia enim

iste dolor sit in affcōe sensualitatis et affcio que est in sensualitate sequatur experimentale et sensuale cognicōem sed pauci ymo paucissimi sint qui ita habeant sensuale seu experimentale cognitione diuine deuotionis sicut habent delectionis istorum corporalium seu temporalium Et ideo pauci ymo paucissimi sunt qui ita sensibiliter doleant de pecto sicut dolent de aliquo dampno temporali seu corporali Sed si inuenirentur aliqui esset multum perfectum et esset multum laudandum Sic ergo patet quod loquendo de dolore prout dolor dicit displicentia et dissensio voluntatis dolor contricionis debet esse maximus i maior quocunque omni alio dolore loquendo aute de dolore prout dicit passione resultante in sensualitate sic non est necesse quod dolor contricionis sit maior omni alio dolore esset tamen multum congruum Sed quod sit verus penitens nunquam vellet plus sustinere quamcunque penam temporalem sic penam inferni uel morte uel quamcunque alia pena quam peccare uel peccasse Dico quod nullus in mente sua debet ponere sibi talem questione nec etiam alicui alii quia istud esset se uel aliud ponere in temptacione et mens humana est multum infirma ex parte sensualitatis quia semper refugit morte et mala corporalia Etiam quantumcunque sit homo perfectus Sicut patet in saluatore nostro ihesu christo qui imminente hora passionis dicebat Tristis est anima mea et hoc quantum ad sensualitate usque ad morte et exponens se ipsum dixit spiritus i voluntas promptus est super ad sustinendum morte Caro aute i sensualitas infirma quia refugit morte Quare nemo

det se ponere in tali perplexitate nec confessor debet
hoc interrogare Istud autem requirit de necessitate
in quolibet vere contrito et vere penitente quia ubi
necessitas foret citius sustinet omnem penam quam
offendere deum per peccatum Et hec de generalitate contritionis
sufficiat Capitulum tercium qualis debet esse contritio

Nunc de qualitate contritionis dicendum est Circa
quod sciendum est quod contritio debet habere septem condi
tiones Primo enim debet esse districta Unde
debet esse cum spe venie Ita quod vere contritus numquam
debet desperare de venia sed debet sperare de dei
misericordia quia plus potest deus parcere quam homo peccare
Unde Augustinus super illud verbum quod dixit cayn et est in
genesi iiii maior est iniquitas mea quam ut veniam
merear Dicit mentiris cayn mentiris maior
est dei pietas quam quevis iniquitas Et Ambrosius
Nemo desperet Judam proditorem non scelus quod commisit
sed quia desperatio fecit penitus interire
Sed quia nemo scit utrum dignus sit amore vel
odio dei non debet nimis presumere sed semper
debet timere quia initium sapientie timor domini Et io
verus penitens granum i. animam suam debet
conterere inter duas molas timoris scilicet et spei
ut ex farina sit trita barutello discretionis
mundata aqua lacrimarum et compunctionis commota
bonum panem in clibano cordis igne caritatis
decoctum faciat hospiti suo christo Ita quod in
die judicii dicat sibi Esurivi et dedisti michi
manducare Secundo debet esse amara et ita
dicebat ille sanctus Rex Ezechias dominus Recogitabo
tibi omnes annos meos in amaritudine
anime mee Et si sit talis faciet pacem inter deum
et animam peccatricem Unde idem Ezechias Ecce

in pace amaritudo mea amarissima Amara
debet esse contricio quod peccator delectatus fuit in co
gitacione illicita Amarior quia consensit
Amarissima quod opus illicitum perpetravit
Et si sic fiat poterit dicere sit contritus illud
quod sequitur Tu autem eruisti animam meam ut non
periret proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea
¶ Tercio debet esse lacrimosa Unde psalmus La
vabo per singulas noctes lectum meum lectum stra
tum meum lacrimis meis stratum meum rigabo Ita fecit
beatissima maria Magdalena que lacrimis lavit
pedes ihesu et ideo fuerunt sibi peccata remissa ¶ Quarto
debet esse premeditata Unde in auctoritate allegata Reco
gitabo tibi omnes annos dicit ysaias loquens anime
peccatrici Sume citharam cithara id est prime cir
cui civitatem id est civitatem anime cogitando et reme
morando singula peccata meretrix id est anima peccatrix
que peccando cum diabolo fornicata es ob
livioni tradita et a deo propter peccatum oblita ¶
Quinto debet esse universalis id est de omnibus peccatis
¶ Sexto debet esse continua de hijs dicetur in duobus
capitulis infra sequentibus ¶ Septimo debet
esse integra id est cum proposito confitendi et satis
faciendi alias non esset contricio sed derisio et de
hoc dictum est supra capitulo primo Capitulum quartum de dura
tione contricionis

Ad sciendum quantum debeat durare
contricio notandum est hic secundum quod dictum est
supra capitulo ij In contricione est duplex dolor unus
est dolor qui idem est quod detestatio sive displi
cencia voluntatis et iste debet semper durare quam
diu homo vivit ¶ Notandum tamen quod cum preceptum de
contricione sit affirmativum et preceptum affir
mativum obliget semper sed non ad semper sed pro

loco et tpe preptu de contricione sit obligat q no
oportet qd semp homo sit in actu cterendi sed
qncuq occurret sibi meoria de pcco q displiceat
sibi illud fecisse Et ita intelligit vbu Augusti
li° de pnia vbi di q semp doleat et de dolore
gaudeat et sequit vbi dolor finit ibi deficit
pnia Vnd qn d' semp doleat intelligend est
semp qn occurrit memoria de pcco Similit
qn dr vbi dolor finit intelligendu e uel actu
vel hitu Et ca quare sic debet durare contricio sp
e q nec e certus ad minus de lege coi si pctm
e sibi p ctricione remissum q nescit si ctricio
fuit sufficiens Vnd dicit in ecclesiastico de ppici
atu pccor noli esse sine metu Posito eciam q
aliquis sciret p revelacione divina pctm sibi
fore dimissum adhuc deberet sibi displicere
peccasse semp qncuq occurrat sibi meoria
de pcco alit peccaret novo mo q sic culpa
e velle peccare ita culpa e velle pccasse Alig
dolor e in ctricione dolor s. qui redundat i sen
sualitate qn scz homo ex displicencia pcci
prrupit in fletu et lacrimas et talis dolor
no optet q semp durat tn pauci ymmo
paucissimi sunt qui eciam vna hora sic pos
sint plorare pcca sua quomnis toto tempe
vite sue esset tn mlte pfcois qui semper
qn recordatur de pctis suis posset ea plorare
Sic legit de bto petro aplo q sep portabat
sudariu in sinu cu quo tergebat lacrimas qn
recordabat de pcco q fecerat qn negaverat
xpm no poterat lacrimas contine et tamen
bn sciebat xpm sibi dimisisse pctm Caplm
quintu de quibus debet esse contricio

Peccatum quoddam est actuale quoddam originale
Actuale est quod committitur actu proprio in quantum
homo agit quod non debet agere Et istomodo diffinitur
peccatum sic Peccatum est omne factum uel dictum vel concu
pitum contra legem dei Originale peccatum est quod
contrahit homo ex origine in quantum scilicet homo
descendit ab Adam secundum rationem seminalem ita
quod peccatum originale formaliter nichil aliud
est quam carentia iustitie originalis Unde
sciendum quod Adam in sui creatione acceperat a deo
quoddam donum supernale quod donum vocabatur
iustitia originalis que iustitia ita ordinabat
hominem quod anima hominis in omnibus obediebat deo
Ita quod in nullo mouebatur contra voluntatem dei
Et corpus ita obediebat anime quod in nullo mouebatur
contra voluntatem anime uel contra imperium eius et
per istud etiam donum omnia animalia erant subiecta
homini et obediebant sibi ad nutum secundum illud psalmi
Omnia subiecisti sub pedibus eius oues et boues
vniuersas insuper et pecora campi volucres
celi et pisces maris Istud donum acceperat Adam
non solum pro se sed pro tota posteritate sua Ita
ut omnes qui descenderent ab eius semine ipse
transfunderet istud donum Istam scilicet iustitiam origi
nalem et isto dono per peccatum suum ipse priuauit
se et totam posteritatem suam ita quod omnes qui
descendunt ex eius semine carent isto dono et
talis carentia vocatur peccatum originale Ad
videndum ergo de quibus debet esse contritio primo
videndum est vtrum homo debeat conteri de peccato
originali Et dicendum est quod non cuius ratio est quia solum
de illo debet homo dolere et conteri quod est actu
proprio commissum uel quod fuit in potestate sua non

comite Sed pctm originale no fuit actu ppo
contractu nec fuit nec e in ptate alicui no
contrahe illud quare nullus tenet dolere vel
conteri de pcto originali et duo tem de neci
tate Congruu enim e vt adulto qui accedit
ad bbm displiceat pctm originale no i spe
ciali qr fuit contractu sed in gnali inquantu s
ome qr sepat a deo det displice ¶ De pcto
aut actuali quo det homo gfiteri de eo Rnd
qr in gne duplex e pctm actuale na qdda
e mortale quodda veniale ¶ De pcto mor
tenet homo gfiteri singularit et sigillatim
de quolz ita qr no sufficit contrio gnalis
Imo quilibet verus penitens det diligent
examinare et distincte gsciam sua ita qr reco
gitet dies horas et tempora et loca et psonas
et omes circumstancias in quibus et cu qbus
pccare potuit et pccauit et ita sicut occurr
sibi meoria de pcto qr singularit et spealit
gterat de quolibet Ita tamen qr licet de qlibz
pcto mortali verus penitens summe debeat
dolere tamen scdm qr vnu pctm est grauius
qr aliud intensius debet magis conteri de
vno pcto qr de alio ¶ Sed qd fiet de pctis
oblitis Dico qr aliquis pot esse oblitus pec
catorum suorum duobus mois vno mo qr sit ob
litus in speciali sed no in gnali i qr bene recor
dat se pccasse mortalit sed tn no recordat
qua spe pcti puta si fuit fornicatus vel furatus
et sic de alijs et talis det dole et conteri i
gnali De pcto in speali tenet gteri de negli
encia sua p qua venit i obliuione pcti sui
Et tenet facere qr in se est qr recordet i speali

de pcto suo vel recogitando vias suas vel orado
deu q ducat sibi ad meoria Alio mo pt esse
aliquis oblitus pcti sui ita q no recordet nec
in gnali nec in speali et adhuc tenet conteri
in gnali et uoto conteri in gnali no sub gdi
cione gteri i dicendo vel cogitando dolore gte
ror si pccaui sed voto gteri in gnali gteri sub
extimacione pbabili Det em hoc pbabilit
homo crede q in multis offendit deu quoz
no recordat et si sub ista extimacoe doleat
sicut si certus esset gtritus esset et penites
vn quilz det frequent dicere cu ps delicta
iuuentutis mee et ignorancias meas ne me
mineris / Ruo aut det homo gteri de pcto
veniali / Notand q tria sunt gna pctoz vel
aliud Nam quoddam est veniale ex subrep
coe et de hoc no tenet homo conteri in speali
nisi de gtrus / Quodda est veniale ex volu
tate cui si consentiat incidit homo i mortale
sicut delcatio morosa in cogitacoe de actu
carnali est pctm veniale Sed si sit ibi
consensus est pctm mortale et de tali veni
ali qn occurrit memoria de eo det homo
penite et diligent aduteze ne sit uel fuerit
ibi consensus / Quodda e veniale q p freq
tacione sui auget libidine pccandi et tata
poterit esse libido pccandi q illud q de na
sua erat veniale ex illa libidine fit mortle
sicut mendaciu iocosum de na sua e veniale
sed totiens poterit iterari q augebit intm
libidine menciendi q ex tanta libidine pt
homo mentiri iocose q pccabit mortaliter
Et de tali det homo penite aduertendo et

pcauendo ne multiplicent de hoc tame magis
dicetur infra qn aget de confessione pctorum
vemalud qz eo mo tenet de eis conteri quo
tenet ea confiteri

Caplm septi[m]u[m] que sunt cause i[n]ductiue co[n]tricio[n]is

Cause inductiue cotriois
sut mlte Prima et pricipalis e amor dei
Illud em qz spualit det retrahe hoiem ne p[e]c-
cet et si peccauit qz corrigat et emendet est
amor dei Et iste amor gnat sic in aia pctoris
Cu em amor sequat cogitatione quia ut d[icit]
Aug[ustinus] Inuisa diligimus incognita nequaqz qn
pctor cogitat et recognoscit dei bonitate et
iusticia cui displicet ome malu et nullomo
velmoq aliq malu impunitu et recogitat se
multa mala comisisse que displicent diuine
bonitati et ppt q est dignus puniri grauiter
timet Conu[er]sa vlterius cogitat dei bonitate
et miam qua patus e omi dolenti et peni-
tenti remitte quatacuqz culpa qntacuqz mag-
nam sperat de venia et sic monet ad detes-
tandu pctm et iste motus vocat attricio .i.
qdam contricio imp[er]fecta et ita deus qui nuqz
deficit infundit lume gre in aiam pctoris
Et illo lumie pctor illustratus calescit i amore
dei et detestatione pcti ita qz timor seruilis
pcedit et pparat cor pctoris ad contricionem
Sed amor .i. feruor caritatis pficit ipam et
de hoc ponit exm Aug[ustinus] dicens qz sicut i su-
tura sotularium seta porci pcedit et sic via
filo no tn remanet in sutura sic in contricioe
pcedit timor pene et iste timor pparat ad
caritate et amore dei qui postqz iam est in
aia repellit omem timore Et ita di[cit] btus

Johes in pma canonica sua dicens pfecta ca
ritas foras mittit timore. s. seruile qui est
timor pene no aut filiale qui est timor of
fense ¶ Scda ca e pudor i. verecundia de pctis
commissis Vnd dit Job res dignas confusione
agunt Et nau Reuelabo pudenda tua
in facie qr enim pctor cogitat qp omnia eius
pcta qntumcumq secreta et occulta sunt deo
manifesta et apta et qp nisi peniteat de
hiis deus ea reuelabit et manifestauit toti
mundo monet ad cotricione et pniam de
pctis Vnd dit Boetius Magna e nobis indicta
necitas pbitatis cu oia agamus cora oculis
judicis cuncta cernentis ¶ Tercia ca e detes
tatio vilitatis pcti tanta enim e vilitas pcti
qp de filio dei fit seruus diaboli Vnd dit btus
Petrus Qui facit pctm seruus e pcti A quo
enim quis supatus est eius seruus est Cu ergo
pctor sit ppt pctm a diabolo supatus ppter
pctm e seruus diaboli factus Induit enim pctm
in aia ymagine diaboli Vnd Anselmus fecisti
me dne ad tua ymagine et ego sup induxi
orribilem ymagine Vnd aia pctatrix
considerans vilitate pcti pt dne perdum
qp dicit intremens Vide dne et considera qp
factus sum vilis ¶ Quarta ca est consideratio
de die judicii et penarum inferni qr enim pec
cator considerat qp de omni facto dicto cogitato
contra lege dei oportebit eum reddere rone in
die judicii iuxta verbu saluatoris i matheo
dicentis De omni verbo ocioso qp locuti fuerint
hoies sup terra reddent rone in die judicii mo
netur ad contricione et pniam de pctis suis

no Unde Jheronimus loquens de die judicii dicit Quo
tiens illum diem considero toto corde contremisco
Siue comedo siue bibo siue dormio siue aliquid
aliud facio semper videtur in auribus meis illa
tuba terribilis insonare Surgite mortui et
venite ad iudicium Unde peccator ista attenta
mente cogitat totus tremit in corde suo Si
enim ut dicit beatus Petrus vix iustus saluabitur
impius et peccator ubi apparebit Et gregorius
Quid faciet virgula deserti i. peccator ubi gau
debit cedrus paradisi ¶ Quinta causa est dolor
de amissione celestis patrie quando enim peccator cogi
tat se per peccatum suum gloriam paradisi perdidisse non
est mirum si dolet Immo est mirum quod non crepat
per medium Si enim ploret et dolet pro amis
sione peccunie quanto magis debet dolere et plo
rare pro amissione celestis glorie Et ideo dicebat
beatus Johannes in Apocalipsi Tene quod habes ne alius
accipiat coronam tuam ¶ Sexta causa est dolor de
multiplici offensa creatoris quando enim peccator
considerat se offendisse deum qui eum creauit
de nichilo et insignivit eum sua ymagine et
redemit suo sanguine non est mirum si doleat et
peniteat se de peccato Et hoc dicit beatus Bernardus
Dolor de peccatis debet esse acer quod offendimus
deum creatorem omnium Acrior quod offendimus patrem
nostrum qui nos pascit multiplicat et gubernat
Acerrimus quod offendimus redemptorem nostrum qui nos
liberauit suo sanguine a vinculis peccatorum crudelitate
demonum et acerbitate gehenne ¶ Notandum singu
liter peccator sit ut dictum est debeat dolere et conteri
de peccatis tamen semper debet sperare in domino et
in pietate et misericordia sua Ita quod debet sperare de

venia et glā q2 qui sperat in dño nō confū
detur nec ꝯfusione culpe nec pene Capl͞m septimū
Effectus contricionis quis est effectus contricionis
e multiplex Primo pz ex vi nominis vocab
dicit̃ enim contricio quasi simul ex toto tero q̄
intelligendū esse q2 in contricione totū cor peccatoris
ad litteram stringitur et patitur pmma angustia
dolore et ira et ira et indignacōe q̄ ꝯtempit
contra pcta Vn̄ dn̄s p ꝓpheta Scindite
corda vr̄a Item ps Sacrificiū deo spūs ꝯtri
bulatus cor contritū et humiliatū deus nō
despicies Et scdm q̄ dt̃ btūs Bn̄d Contricio
mundat aīam a reatu culpe liberat a pena
jehenne et ab orrenda demonū societate et a
vilissima pcti servitute restituit bona spūa
lia que pctor amiserat p pctm Restituit
etiā societate ad spualem ecclie communione
bonorū qua om̄ que in ea fiunt fiūt parti
cipatione de filio ire efficit filiū grē et p ꝯns
pticipē hereditatis eterne ¶ Notandū aūt
q̄ de hoc quomodo s p solam ꝯtricione remitt
tur pctm sūt varie opiniones ¶ Quidam
enim dicunt q̄ sicut tribus modis offendimus
deū s corde ore et ope Ita i tribus modis est
necio deo satisfaciendū s contricione cordis
Confessione oris Satisfactione operis aliās
nō dimittit pctm Et isti fundant intencione
suā p illud caplm de pe d iii Perfecta et
dicunt isti q̄ omēs auctes que dicunt pcta
sola contricione cordis dimitti sunt intel
ligende cū articulis necitatis excludit oris
confessione ¶ Alii dicunt q̄ in contricione dimit
tuntur pcta sub condicione s si ꝯfiteantur et

fundant isti sua intentione per i° q° di de pe
d. m. c. Sane in fine Item dicit q sola cor
dis contritione dimittit petm cuilibet ad
ulto si vere gterit et pponit ab aliis abstine
et confiteri et deo satisfacere sedm iudicium
eccle et fundant isti intencoem sua p i°
c. de pe d. i. Magna pietas dei ut ad sola
pmissione peta dimittat nondum pnunciat
ore et tame deus iam audit in corde et
hec opinio e verior et magis tenet^2 cont a
doctoribus Et q ista opinio sit verior patet
p exm lazari que primo suscitauit dns ihus
corpus anteq a discipulis solueret Lazarus
em mortuus e petor qui e mortuus p petm
iuxta vbu Ezechiel dicentis aia q peccauerit
ipa morietur Iste suscitat a dno qn sibi remit
tit petm in gtrione et postea absoluit a dis
cipulis i. sacerdotibus in gfessione Patet etia
p exm de decem leprosis qui in via antequa
venirent ad sacerdotes mundati sunt Lepsi sunt
petores qui dum vadunt ad sacerdotes i. dum
in gtrione hnt ppositu confitendi mundant
a petis et ita di ps Dixi confitebor adusum
me iniusticia mea dno et tu remisisti impi
etate peti mei dixi i. firmit in aio pposui
Notandum g° q ista tria sunt simul i tpe
licet heant int se ordine nale s. iustificano
gtrio petor remissio Nae em habeo itelligere
q prius quis heat gram q gterat predit g°
gra sequit dilcio qui qui gram het diligit
sequit contricio qui qui diligit conteritur
sequit petor remissio Et iste processus colli
gitur de pe d. i. Omis qui no diligit manet

in morte Et Aug⁹ Eme caritate quo quis vera
cordis contricione habe potit Patet q quomo
ſola contricione pctm dimittit Aliud aut fiat
abſolucio ſacdotis ad remiſſione pctoru dicet
infra qn agetur de confeſſione Et iſta ſufficiat
de contricione Tractatus ſcds ſcde partis de confeſſione
Circa confeſſione conſideranda ſut xi
pmo de inſtitucõe cofeſſionis Scdo
qui tenent ad cfeſſione Tercio de tempore
quo quis tenet ad cofeſſione Quarto cui e
facienda confeſſio Quito de quibus e faci
enda cofeſſio Sexto de cdicionibus quas debet
hre confeſſio Septimo de iteracione cfeſſionis
Octauo quomo ſe det hre ſacerdos ad cfitente
Nono de interrogacionibus fiendis i confeſſione
Decimo de ptate clauiu et effcu confeſſionis
Undecimo de ſigillo confeſſionis / Capl primu
Ad euidencia / De inſtitucõe cofeſſionis
eorũ que dicenda ſut de confeſſione
Notandu q in ſcriptura duobus modis accipit
confeſſio Una uno mo confeſſio idē eſt q
dei laudacio Un cfiteri iſto mo idē e q deu
laudare et iſto mo accipit qn dicit Confite
mini dno i laudate dnm qm bonus eſt Alio mo
idē e q pctor cora ſacerdote manifeſtacio Et
iſto mo diffinitur ſic Cofeſſio e lcitima coram
ſacerdote pctor declaracio Et dicit cfeſſio qu
ſimul vel ex toto vel undiq faſſio Et de cofeſ
ſione iſto mo dicta intendimus hic Videndu
e q° qn fuit inſtituta et quis fuit inſtitutor
confeſſionis Quantu ad primu Sciendu
e q duplex e confeſſio pctor ſ mentalis
et vocalis Confeſſio mentalis pctoru eſt

de dampne legis nature adiute quodammo
p fidem Cum em homo sit et apprendit se of-
fende vel offendisse deu que no videt nisi
per aliquem radium fidei nra dictat sibi q ab eo
ima huiuslit est petenda et hoc nuq e nisi
recognostat culpa q fit p confessione metale
Confessio vocalis e duplex Quedam fit deo
quedam fit homini loquendo igitur de confessioe vo-
cali q fit deo credo q confessio fuit de necitate
salutis statim post lapsum primi hois et ro
q me monet ad hoc est ista Omni tempore
in quo e et fuit infirmitas fuit necia medicina
contra illa infirmitate Sed statim p9 lapsum
primi hois fuit infirmitas peti no solum originalis
sed etia actualis ad minus quo ad multos ergo
post lapsum primi hois statim fuit necia
confessio facta deo etia vocalit Et istud pz
ex quada glosa que ponitur supra illud
verbu Gen iii Adam ubi es dicit glosa
sic verba sunt increpantis et ad confessioem
cogentis no ignorantis et constat q loquitur
de confessione vocali fienda deo quia tunc
deus no homo vocalit loquebatur ipi Adam
Ergo ab illo tempore citra fuit necia confessio
isto mo dicta Loquendo aut de confessione
vocali fienda homini dico q fuit instituta
in lege noua xpo videlicet incarnato Et
tunc no ante fuit congruum tale confessionem
institui Et ro que me mouet ad hoc est
duplex secundum q confessio ordinatur ad duo scilicet
ad peti deletionem et manifestatione et ad
reconciliatione facienda deo et ecclie eius
Ex primo pz quomodo in lege noua debuit

instituti confessio et hoc sic ¶ Notandum tamen quod
ad evidenciam istorum que dicenda sunt quod status
peccati vocatur tenebre et status gracie lux ista
dicit apostolus loquens Ephesijs Postquam fuerunt
conversi ad fidem et fuerunt in statu gracie
dicens Eratis aliquando tenebre nunc autem lux
in domino Et in epistola ad Romanos Abiciamus
opera tenebrarum glossa id est opera peccati et induamur
arma lucis glossa id est virtutis In ea ergo lege
debet institui confessio hominum facienda in
qua orta fuit lux vera que illuminat omnem
hominem venientem in hunc mundum Ista est lex
nova christo scilicet incarnato ergo in lege nova
debuit institui confessio hominum facienda
¶ Et secundo sic ex hoc quod confessio ordinatur ad
reconciliationem faciendam deo et eius
ecclesie propterea quod debuit institui in lege
nova Ideo enim confessio fit homini ut homo
sit iudex et arbiter inter deum et peccatorem
Arbiter autem talis debet esse qui possit manum
imponere in utramque partem Ideo ille cui est
facienda confessio oportet quod possit ponere manum
in deum cui vult confitens reconciliari et
in hominem qui confitetur talis autem esse non
potuit quousque deus factus est homo quia tunc
datus est nobis mediator dei et hominum homo
christus ihesus Et hic postquam corporaliter ascendit
in celum reliquit in ecclesia aliquos loco
sui constituit arbitros et rectores ecclesie
quibus commisit auctoritatem reconciliandi
peccatores deo et ecclesie sue Et ideo in lege no
va christo scilicet incarnato debuit institui confessio
Cum enim confessio habeat efficaciam ab absolutione

et absolucio virtute clavium Quequidem claves
fuerunt date homini in noua lege dicente xpo
bto Petro aplo et in ipso omnibus aliis Tibi
dabo claues regni celorum quorum remiseritis
pcta remittuntur eis et quorum retinueritis
retenta erunt Manifestum est quod confessio fa
cienda homini in lege noua fuit instituta pref
fit tamen in figura in lege antiqua In hoc
quod sacerdotibus data erat autoritas distinguendi
inter lepram et lepram et inter pphanum et scm
Sed ista erant quedam corporalia et non spiritualia
Et hanc figuram ondit xpus in lege noua
fuisse impletam quando leprosos mundatos ad
sacerdotes mittebat dicens Ite ondite vos
sacerdotibus ¶ De scdo quis fuit institutor
confessionis Dico quod xpus ipse met Ro fuit
tractata sup in prima pte huius opis qn age
bat de sacris in gnali et intelligo quod fuit
institutor autoritatiue Et credo quod beatus
Jacobus minor qui fuit epus Iherosolomi
tanus et primo inter aplos celebrauit missam
qn dixit Confitemini alterutrum pcta vra fuit
pmulgator eius instituciois sicut dictum
fuit supra de sacro extreme vnctionis Capitulum

Omnes / seruandum quis tenetur ad confessionem
adulti postquam ad annos discretionis
puenerint ita quod possint discernere bonum et
malum tenentur semel in anno s. in pascha confi
teri ex statuto concilii gnalis quod ponitur extra
de pe. et re. c. Omnis vtriusque sexus et
contra transgressores illius statuti ponitur pena
ibidem quod viventes ab ingressu ecclesie arceantur
et morientes xpiana careant sepultura

Et hui9 iustissimi ac saluberrimi statuti potuit
esse et credo q fuit triplex ro ¶ Prima fuit
vniu'salis indigentia Omnes enim peccauerunt
et egent gla dei Non e enim qui faciat bonu
et non peccet vt dicit sapiens Ideo quilibet
debet deu glorificare confitendo se peccatore Qui
enim se peccatorem confitet' deu glorificat ondens
se dei gra et mia indigere ¶ Secunda ratio fuit
sacre coionis reuerentia Cum enim oes teneat'
in pascha coicare ut digne et munde possit
accedere ad tm sacrm oportuit premitti reme
diu purgatois et locionis pcti q fit i confes
sione ¶ Tercia ro fuit discrecio gregis Dum
ne s lupi absconderent' in grege qui man
ducarent agnes Ideo statutu est ut Rectores
eciam agnoscerent vultu om suor ne he
tici sub pelle innocentie malicia sua pal
liarent Ideo omns cuiuscumque et cuiuscumque condi
tionis sint tenent semel in anno confiteri
vel putant mortalit et debet pena pcta
puniri ¶ Sed pone aliqs no het consciam
de aliquo pcto mortali nisi solu de venialibus
sed homo no tenet' pcta venialia confiteri g°
ad minus talis no tenet' confiteri Dico sine
preiudicio et saluo meliori iudicio q aliquis
pt teneri ad confessione ppt duo Vno mo
ppt vinculu pcti Alio mo ppt vinculu precepti
Pcta venialia no tenet' quis confitet' ppter
vinculu pcti cu possint remitti sine confessi
one tame sunt confitenda ppt preceptum
quo tenet' quilibz confiteri semel in anno
qn s confitens no het nisi pcta venialia
Vn si heret mortalia q confiteret' no tenet'

de innitate ad venialia de hoc tamen magis late dicetur infra ¶ Sed ulterius pone quod aliquis est ita attentus circa divina quod non habet remorsum de aliquo peccato nec mortali nec veniali aut ergo iste tenetur confiteri aut non si non tunc non omnes tenentur ad confessionem cuius contrarium dictum est si autem tenetur et non habet conscientiam de aliquo peccato nec mortali nec veniali tenetur ad confitendum et dicendum contra conscientiam suam et ita neutrum quod nephas esset dicere quia ad minus talis non tenetur confiteri Dico quod cum sapiens dicat septies in die cadit iustus impossibile est ut credo secundum statum maiorem quod aliquis habens intellectum et usum rationis transeat unum diem et unam septimanam sine remorsu alicuius peccati venialis et quod totum annum transeat hoc habeo magis pro impossibili Nec credo quod numquam istud donum fuerit collatum alicui sancto nisi Christo et beate virgini matri eius Nec istud donum credo apostolos habuisse quod venialiter peccaverunt ut dicit Gregorius et Augustinus in libro de natura et gratia Si omnes sancti et sancte dum adhuc viverent et interrogati essent utrum sine peccato essent omnes una voce dicerent Si dixerimus quod peccatum non habemus ipsi nos seducimus et veritas in nobis non est excepta beata virgine maria de qua cum de peccatis agitur propter honorem filii nullam volo prorsus questionem habere Et Jheronimus Res pene contra naturam est ut sine peccato aliquis sit Ideo homo quantumcumque sit perfectus debet cogitare corde et confiteri ore se esse peccatorem

Rina ut dit Gregori9 Bonarum mentiu
e ibi culpa inuenire ubi culpa no e Un
de cōi lege tenent omes ad confessione Et
si deus de spalissima gra daret istud do
nū alicui q nec mortale nec veniale
pctaret Credo q ad hoc ne contempneret
pceptu ecclie talis debet se pntare confes
sori suo no q diceret se pctorem q mentiret
sed deberet dice Dne ego no habeo osciaz
de aliquo pcto nec mortali nec veniali
tn ppter pceptu ecclie pnto me vobis sicut
dixi q sctificatus in utero det suscipere
sacrm bapti licet no heat pctm originale

Caplm xiiii de tpe quo tenet homo confiteri

Uxta sapiente oia tpus hnt et ideo
nunc videndu e de tempe quo est
confessio facienda . si e facienda statim cu
ho pctauit uel pt differri usq ad tempus
statutu in decretali Ois vtriusq sexus
usq ad xl ame Ad cuius ergo euidentia sciend
e q nos possum9 loqui de confession ul qntu
ad ppositu intius uel qntu ad ocu extius
Sed pmo mo sic dicut comuit oes doctores
q tenet ppone ofiteri qn tenet pmo de
pcto oteri q sine pposito confitendi et satis
faciendi no dimittit pctm in contricoe Et
dico pmo coteri q sicut dictu e supra seper
qn occurrit meoria de pcto tenet homo
dole et oteri de eo mo quo dcm e supra
licet etia fuerit ipm ofessus tame ex quo
semel e legitime confessus no tenet iterum
confiteri De hoc tame magis dicet infra
qn agit de iteracione confessionis Sed si

loquamur de confeſſione actuali quando ſcilicet homo tenetur
actualiter confiteri in iſta materia ſentiunt diuer-
ſimode doctores Quidam enim dicunt et diſtincte
quod quantumcumque aliquis peccauerit non tenetur confiteri
ante paſcha ſed bene tenetur conteri et fundant inten-
tionem ſuam ex duobus Primo quod preceptum de
confitendo eſt preceptum affirmatiuum et ideo non
obligat niſi pro loco et tempore determinatis Tempus
autem determinatum ab eccleſia eſt quadrageſima Ideo
nullus ante quadrageſimam tenetur confiteri niſi
eſſet in periculo mortis Secundo quod actus confeſſi-
onis non eſt neceſſarius ad iuſtificacionem quia per
contritionem eſt iuſtificatio et ita confeſſio eſt ſolum
neceſſaria ex precepto et obligatione eccleſie et eccleſia
non cogit ante paſcha niſi periculum mortis im-
mineat ergo ante illud tempus nemo tenetur confiteri
niſi in caſu mortis Alii dicunt quod peccator exiſtens
in peccato mortali tenetur ſtatim quando habeat diſcreti
et ydonei ſacerdotis copiam et peccati commiſſi
memoriam confiteri peccatum ſuum nec obſtat decre-
talis illa Omnis utriuſque ſexus quia illa decretalis
non dicit quod uſque tunc differatur ſed dicit quod
non differatur ultra ſicut eccleſia prohibet ne
ultra quis ultra annum remaneat in contemp-
tatione non tamen dat licenciam remanendi uſque
ad illam horam Iterum cum illa decretalis non
fuerit edita pro negligentibus ymo contra negli-
gentes Si antequam illa decretalis eſſet edita
peccator tenebatur confiteri ſtatim quando offerebat
ſe oportunitas ſic videtur quod teneatur poſtquam eius edi-
tione Que iſtarum opinionum eſt verior fateor
me neſcire tamen dicere ſicut dicit prima opinio
videtur michi periculum dicere ſicut dicit ſecunda videtur

michi dicitur ¶ Sctus Thomas de aq̄no in quadā
q̄one de quolibet ponit aliquos caſus i q̄bus
aliquis ꝯons in pcto mortali tenet̄ ſtati ꝯfiti
¶ Primus eni qn̄ e i infirmitate de q̄ eminet
ſibi piculu mortis et iſte caſus pt colligi ex
hijs que ponūt̄ ext̄ de pen et re. Cu infir
mitas corpalis ¶ Scdus caſus e qn̄ habet
fare aliquid de quo eminet ſibi piculu mor
tis licet pro tpe illo ſit ſanus ſicut ſi haberet
tranſire marie vel longam via fare uel aliq
aliud tale ¶ Tercius e ſi habet aliq̄ fare q̄
ꝯons in pcto mortali no poſſet fare ſine
pcto mortali ſicut ſi heret dicē miſſam uel
recipe uel miniſtrare aliq ſacrm ecclie ¶
Quartus caſus e qn̄ ꝯmiſit aliq pctm de
quo curatus ſuus no pt abſolue eu et habet
copia alicuius qui pt abſolue eu et timet q̄
tpe ſtatuto no poterit hre copia tut tenet
ſtatim confiteri ¶ Quintus caſus e qn̄ ꝯſcia
ſua dicit ſibi ſtati ee confitendu quia aut
tenet̄ depone ea aut fare ſcdm ea cu no
ſit erronea ſed ſalubris Omes eni dicut q̄
licet non ſit nccm ſtatim confiteri e tamen
multu congruu Iuxta dcm ſapientis dicētis
Ne tardes confiteri ad dnm et ne differas de
die in die ſubito eni veniet ira illius et in
tpe vindicte diſpdet te Ita q̄ Raymundus in
ſuma ſua ponit quinq rones ppter quas
e multu utile et congruu ſtatim confiteri
¶ Prima e ppt incertitudine hore mortis
Vn dns in ewan° bti luce Veniet dns
ſerui illius in die qua no ſpat et hora q̄
neſcit et ptem eius cu infidelibus ponet

Item diuiti permittens sibi longam vitam Stulte
hac nocte repetent animam tuam a te et ea
que preparasti cuius erit // Secunda est quod morans
in peccato semper accumulat peccatum peccato et per
consequens penam pene Vnde apostolus ad Romanos An
ignoras quoniam benignitas dei ad penitenciam te ad
ducit secundum duriciam tuam et impenitens cor
thesaurizas tibi iram in die ire et reuelacionis
iusti iudicij dei qui reddet vnicuique secundum opera
sua Et Osee dicit Maledictum mendacium furtum
omicidium inundauerunt et sanguis sanguinem
tetigit id est peccatum adducit peccatum Vnde gregorius
Peccatum quod per penitenciam non diluitur mox suo pondere
ad aliud trahit ¶ Tercia est quanto maiore mora
steterit in peccato tanto magis elongabitur a deo
et per consequens tanto difficilior erit conuersio Iuxta
id quod communiter dicitur Qui hodie non est cras minus
aptus erit Et ouidius Principiis obsta sero
tarde medicina paratur cum mala per longas
conualuere moras Et psalmista Domine qui elongant se
a te peribunt ¶ Quarta est quod in magna egri
tudine vix potest aliquis penitere seu eciam de
peccatis cogitare Vnde Iheronimus Cum egri
tudine opprimeris vix potes aliud cogitare
quam sentis et illuc rapitur intencio mentis
vbi est vis doloris Multa enim que dicit Augustinus
occurrunt tunc impedimenta Ira morbus vrget
pena tenet filij vxor mundus que illicite dilexit
eum ad se vocant Tene ergo certum et dimitte incertum
id est age penitenciam et confitere dum sanus es et non
differas vsque ad infirmitatem Iuxta consilium
sapientis dicentis viuus et sanus confiteberis
¶ Quinta est quod nisi peccator in vita ista exaudierit

dnm clamante qd confiteatur et fiat primaz cla
mabit postea ipse ad dnm et non exaudiet
Exemplum de divite epulone qui in inferno se
pultus non est exauditus etiam pro una gutta
aque Non est ergo differenda vel tardanda confes
sio sed est multum utile et congruum quod statim fiat
Ricardus aut in iiii° suo super sentencias loquens
de materia ista dicit quod aliter censendum est in casu
isto de religioso aliter de layco Nam religiosus
cum totum tempus vite sue sit sibi tempus proprie
habita copia sacerdotis ydonei si peccavit
mortaliter credo quod tenetur sine mora confiteri
et intelligitur sine mora sicut recta ro ordinabit
Laycus vero ronabiliter potest expectare tempus
ple quod est tempus proprie Unde cum illud tempus sit
magis optimum eis ad satisfaciendum et confitendum
si expectent illud ronabile est iudicare quod non
peccent dum tamen proponant firmiter tunc tempus
confiteri De clericis aut iudicare non au
deo consilium aut sanum do quod omnes qui cadunt
in mortale confiteantur statim cum possint non
enim videtur vere contritus qui tam diu vulnus
peccati portat occultum verba sunt Ricardi Quidquid
sit de ista materia credo in casibus quos ponit
sanctus Thomas de necessitate teneri quilibet statim
habita opportunitate confitendi Credo etiam quod
consilium Ricardi sanum sit et salubre et debet
exequi cum diligentia et virtute Capitulum quartum
Quoniam ille cum est facienda confessio
Quando cum est facienda confessio sacramentalis oportet quod
habeat claves Videndum est primo aliquid de
clavibus ¶ Notandum quod primo quod nomen clavis
translatum est a corporalibus ad spiritualia Clavis

erat in corpalibus e instrm ad remouendu
aliq obstaculu q impediebat ne poſſit hri
aditus ad domu Sic etia in ſpualibus
illud q remouet pctm mortale q e obstaculu
ad ingrediendu regnu celeſte vocat clauis
Et iſta clauis e triplex // Na queda e clauis
autoritatis et iſtam habet ſolus deus Vn
de iſta claue loquebant Iudei du dicebat
Q[ui]s pt dimitte pcta niſi ſolus deus q[uas]i
dicerent nullus et hoc veru e autoritatie
// Alia e clauis excellencie et hanc het xpus
homo et de hac claue loquit yſaias i pſoa
dei loques de xpo Dab claue dd ſuper
humeru eius et dicit xpus ho clauem
excellencie hre mgntu ipe p paſſionem
ſua ſatiſfecit pro pctis nris et no ſolu
pro nris ymo pro totius mudi natura
huana vt di[cit] btus Jo et hoc veru e qntu
ad efficacia Vel di[citur] hre xpus homo claue
excellencie mgntu effcm ſacroꝝ pt dare
ſine ſacris // Tercia e miſterii clauis Et
iſta claue habent ſacdotes et datur eis
i collacione ordinis ſacdotalis et de iſta
ſiut dcm Petro tibi dabo claues regni
celoꝝ et de iſtis clauibus loquimur hic
Sciend g[ui]o q duplex e clauis miſterii vna
e ſcia diſcernendi Alia e ptas ligandi et
ſoluendi De ſcia aut diſcernendi quo eſt
clauis et quo no et ſi eſt alia clauis ſcdm
rem a potencia ligandi et ſoluendi eſt
magna dubitas int doctores Theologos
Et io no dico aliq amplius de iſta ma
cu dnis ppa Johes qui nuc viuit loques

de clauibus in quada expunatante sua q in
pit Prima quorunda mentes affatiat men
tione de ista diuisitate doctor et nichil deti
net Vnde ex quo ipse relig. indetiatu teme
rarium eet aliq. detiadre seu diffinire Istud
tn firmit tenendu est q iste claues cuilibz
sacdoti dant in sua ordinatoe sed iste cla
ues no pnt exire i actu donec sacdos heat
mam in qua agat et hoc uel p comissione
cure aiar sicut hnt epi uel archiepi
et oms alij hntes cura aiar uel puilegiu
sicut hent fres pdicatores et minores et
alij qui ex puilegio dm ppe uel eporu
pnt pdicare et confessiones audire Ex
dnis s° pt pate cui sit sacramentalis cofes
sio facienda et dico sacramentalis confessio
ad excludend cofessione osiliati na sine
directiua qn s pctor cfitetur alicui pctm
sui ut sibi sup eo consulat et eu dirigat
no vt eu absoluat q talis confessio pt
fieri cuicuq bono viro qui eu pt iuuare
et osule uel orando uel instruendo Sed
loquendo de cfessione sacramentali que
fit p absolucoem dico q ex dcis patent
due conclusiones Prima est q confessio sa
cramentalis e facienda sacerdoti et no alij
i q no det nec pt fieri nisi tantu habenti
claues et iste e solus sacdos Et rō est q
absolutio fit vtute clauiu ita q nullus
pt absolue in foro pnie nisi heat claues
q patet q ut dcm e claues ordinantur
ad soluend Istud tn melius dicet infra
qn agetur de ptate clauiu Sed nullus

habet claues nisi sacerdos cu claues dent^r in
collatione ordinis sacerdotalis ergo no pt n^r det
fieri nisi sacerdoti Et ita di^t Aug ext pont^r de
pe d vi Qui vult confiteri pcta sua ut inue
niat gram querat sacerdote Tercia conclusio
e qp confessio facienda e pprio sacerdoti Et ista
conclusio patet sic licet em ut dcm e oes
sacerdotes habeant claues no tamen oes hnt
mam in qua possit exercere vsum clauiu sed
solu illi quibus commissa e cura aiaz respu
illoz quoz cura eis est commissa Et tales solu
talibus e confessio facienda et tales sut ppri
sacerdotes ergo solu pprijs sacerdotibus e confessio
facienda Et pot aliquis dice quid est uel
quis e ppus sacerdos Aliqui dicut qp pprius
sacerdos e sacerdos prochialis qui habet
administrare sacra ecclesiastica et isti e confessio
facienda Et videt^r dcm istoz fundari in
rone ista Illi det fieri confessio qui habet
administrare sacrm eucaristie Ad hoc em
e datu pceptu de confitendo in pl^a ut fideles
digne accederent ad sacrm eucaristie in
pascha Cu g sacerdos prochialis sit obli
gatus et teneat^r officio suo administrare sa
cramentu eucaristie prochianis suis Ideo
omnes prochiani sui tenent^r confiteri sibi ad
minus in pl^a Et ista videt^r esse intencio
illius decretalis Omis vtriusqz sexus et illius
capli de pe d vi placuit Istud etia videt
de intencione sacre scripture in veteri testa
mento vbi di^r pu xxvij Diligenter ag
nosce vultu pecoris tui Sed vultus pec
catoris scdm glosam e conscia qua no pt cognosci

nisi p confessione q° opz q ille qui habet cura
cognoscat confessione q no pt fieri nisi
audiat ea Hoc etia idem videtur dice
scriptur in novo testamto vbi di ad hebreos
vlt° Verum obedite p oia ppositis vris ipi eni
pervigilant q̄s rone reddituri p aiabus vris
Ergo si ille qui habet cura tenetur redde roem
pro aia subditi videtur necessarium q sciat stati
aie subditi q no pt fieri nisi audiat eius
confessione quare oportet q quilibet subditus
confiteatur suo curato Alij distinguunt de ppio
et dicunt q ppriu dicitur duobus modis vno
mo dicitur ppriu scdm q dividitur cont alienu
Alio mo dicitur ppriu scdm q dividitur cont ge
Ad Io dicunt isti q quilibet tenetur confiteri ppio
sacerdoti scdm q ppriu opponitur alieno non
aut scdm q opponitur coi Nam constat et ceru
e q si aliquis fuisset confessus pcta sua
dno ppe vel epo vel Archiepo suo fatuu
et temerariu esset dice q teneret illa
eadem pcta confiteri suo pvochiali curato Cu
g° isti qui ex privilegio pdicant et audiat
confessiones sint vicarij dni ppe et epoz
confessi eis no tenentur iteru confiteri sacdoti
suo prochiali cu tales sint quasi quidam
pmarij pticulares Et io sicut confessi pma
rijs dni pape et epoz no tenentur iteru
confiteri curatis suis ita nec confessi istis
Et ita e hodie declaratu per dnm nrm ppa
Jo· xxij in quadam decretali sua ex̄ uagante
q incipit vas electois Istud etia videtur esse
de intentione illius decretalis sup cathe
dram que ponitur extra de pe et remiss

i ꝯſtitucoib⁹ dnı̄ Clementis c̄ Dudu̅ a bone
memorie Vbi dr̄ ꝙ fr̄es p̄dicatores et minores
tantu̅ habeant de ꝑtate i ꝯfeſſioib⁹ audiend
q̄ntu̅ prochialis ſacerdos de iure noſcitur
hr̄e ſed confeſſi ſacerdotib⁹ prochialibus
no̅ tenent̄ iteru̅ ꝯfiteri ergo nec ꝯfeſſi eis
Et ſc̄dm̄ iſta via illa decretalis Omnis
vtriuſq̄ ſexus loquit̄ de ſac̄dote ꝓprio p̄ut
ꝓpriu̅ diuidit̄ cont̄ co̅mune Vn̄ e ſenſus
ꝯfiteat̄ ꝓprio ſacerdoti i· no̅ alieno Et quit⁹
ſit de hoc tn̄ ſi illi qui audiut confeſſiones
ex p̄uilegio dnı̄ ppe inducerent ſibi ꝯfitētes
ad ꝯfitendu̅ ſemel in āno ſuis curatis bene
facerent Et ad hoc inducut̄ in illa decr̄tali
dnı̄ bndicti xi qui fuit in ordine p̄dicator
q̄ incipit int̄ cunctas et tenent̄ ad hoc q̄
licet illa decr̄talis ſit reuocata in quantu̅
ꝯriat̄ decr̄tali Bonifaci que incipit ſuper
cathedram no̅ tn̄ q̄ntu̅ ad a͠a q̄ equitate
ꝯtinent e reuocata ¶ Sed nu̅q̄d ſacerdos
prochialis p̄t abſolue̅ ſubditu̅ ſuu̅ de oi̅
pc̄cō Dicend ꝙ Raymu̅dus i ſu̅ma ſua
ponit quinq̄ caſus de quibus ſacerdos prochi
alis no̅ p̄t ſe intromitte̅ niſi ſpecialit̄ fuit
ſibi ꝯmiſſu̅ / Primus eſt e ſolempnis pnīa
iponenda / Sc̄dus caſus e qn̄ peccatori
e anexa excōicacio / Tercius e vbicumq̄
inuenit̄ irregularitate ꝯtracta / Quartus
caſus e de incendiariis In iſtis quatuor
caſibus hoſtien̄ addit tres Ita ꝙ ſit vn⁹
caſus de publico pc̄tore ſicut de publico
blaſphemo / Sextus caſus e de incendi
ariis / Septimus caſus e ſi ſit ꝯſuetudo

in epatu q aliqua certa crimina ad epm refe
rant sicut obtinet consuetudo in pluribus
epatibus De homicidiis sacrilegiis falsariis
violatoribus immunitatis ecclesiastice Sodo
mit incestuosis periuris et aliis enormibus
criminibus que epi sibi retinent secundum q eis
videtur expediens de quibus non pt certa regula
dari Sed unusquisque curatus habeat sinodale
suum cum quo se dirigat in via ista Dominus
Guillelmus durandi in reportatorio suo dicit
qd ponere tot casus non e nisi auferre ptatem
curatis cum possint omnia de iure q non sunt d.q
eis expresse phibita ¶ Notandum etiam q Raym..
in summa sua ponit sex casus in quibus
unus sacerdos prochialis pt absolvere et au
dire confessiones subditorum alterius sacerdotis
Primus e cum ille exoneus deliquit in prochia
sua Secundus e si mutavit domicilium in
prochia sua sicut e de scolaribus studentibus
parisius vel alibi Tertius si fit vaga
bundus sicut sunt illi paupes qui vadunt
vagabundi p mundum Quarto qn aliquis
habet sacerdotem imperitum vel maliciosum
et omnino insufficientem et vult ire ad magi
strum qui sibi melius consulat pt ire ad
eum petita tamen prius licentia et obtenta
a pprio sacerdote et sacerdos tenetur eam sibi
dare Quintus casus e si aliquis volens
facere longum iter ut pote ire ad sctm Jacobum
vel ad quatuorque alia peregrinationem ut locum
petit licentiam a suo curato q possit in iti
nere confiteri quia tunc quilibet qui pt
audire confessiones potest eius confessionem

audire Sextus casus e qn e in articulo ne
cessitatis qr in isto casu poterit cfiteri cuicuq
sacerdoti In alijs aut casib9 pfatis no pt
cfiteri nisi potenti audire confessiones vel
ex comissione iure vel ex pulegio // Sed quid
fiet de militibus siue de nobilibus vl qui
buscuq alijs qui habent domicilia i diuisis
prochijs et p vna parte ani morantur
in vno domicilio et p alia pte an mo
rant in alio cui confitebunt isti Dicendu
qr tles dnt cfiteri illi curato in cui9 prochia
hnt pncipale domiciliu vel in cui9 prochia
morant p maiore pte anni ¶ Sed pone
hic e vna mulier fragilis et prona ad
pctm timet de curato suo qui e leuis et
lubricus qr si cfiteatur sibi qr sollicitat ea
ad malu vel qr reuelabit confessione nuq
cfitebit ista sibi Dico qr si timet veris
imilit et pbabilit de istis vel de aliquo
istoru debet pete licentia a curato suo qr
confiteat alij et si pt hre copia supioris
sicut Epi pmariy sui vel alicui9 religi
osi hentis ptatem audiendi confessione
cfiteat sibi Sed si ista no pt hre copiam
alicui9 istoru et curatus suus e ita mali
ciosus qr non vult sibi dare licentia cfi
tendi alij quid faciet ista psona Dico qr
si timet de sollicitatore emendet se deo
orando qr eripiat ea a temptatore et doret
sibi virtute et cstantia resistendi et cfi
teat in loco publico et deus qui teste aplo
nemine pmittit temptare supra id qd pt
sed faciet cu temptacion puentu et adiu

uabit eam et sic no commouebit In casu aut
ubi timeret de reuelatione confessionis credo
q si timor eet vona et no leuis ut fatuus
q sine licentia sua si ipe negaret ea uis
concedit sibi q s alii hnti ptate audiedi
confessiones possit confiteri Ita tame q
sit in pposito q ubi heret curatu suffici
ente confiteret sibi ¶ Sicut enim ille qui
ctrahit mrimoniu apponendo condicionem
inhonestam cont sbam mrimonii priuatur
iure mrimonii ut dicitur xxxii q iiii In c. ceta
xxxii q ii Aliqn solet queri ex de cdici
appo vide c ultio Ita sacerdos no suas
ea que sut de sba confessionis ymo facies
contra ea e priuatus iure q habebat i audi
endo confessiones Cu igit tenere secretu sit
de sba cfessionis quantu e ex pte cfessoris
sacerdos reuelans cfessione e priuatus
iure q hebat in audiendo cofessione Et io
si timetur iuste et ronabilit q iste curatus
reuelaret cfessione nullus tenet sibi
cofiteri Veru est q ista ro no ccludit nisi
cont eu qui iam reuelauit cfessione no
cont eu qui reuelaturus e sed hoc facit
sequens ro Iter q pro caritate institutu
e cont caritate militare no det Sed cfes
sio instituta e p caritate quia quilibz tenet
se diligere ad honorem dei eu glorificando
et se ei humiliando et eu sibi reconsiliado
g° no tenet militare cont caritatem se
ipm prodendo et diffamando q fieret
si homo teneret cfiteri illi de quo iuste
et ronabilit psumet q reuelaret cfessionem

Vnde Aug^9 ortans ad p^mam et ofessione di^t
Non dico ut te prodas Sed si aliquis ofite
ret^2 scient^9 alicui qui ofessione reuelaret
pderet se q^2 no det sibi ofiteri Sed pone
ppus sacerdos et heticus vel scismaticus
vel symoniacus vel excoicatus nu^q^3 det
sibi confiteri Dico sine piudicio q^2 no et ro
e gnalis q^tu ad omes tales Cum enim
participare cu excoicato in sacris sit ptm
mortale et omes tales sint excoicati de
iure et ofessio sacrametalis sit sacrum quicuq^3
talibus confitetur pccaret mortalit Sed
q^tu ad hetcu e spalis ro quia hereticus
de facile poneret sibi cofitente in errore
vel induceret in desperatione sicut fecerunt
pharisei Jude qui ofessus fuit eis dicens
Peccaui tradens sangne iustu et ipi loco
sui consilii dixerunt ei q^2 ad nos tu videris
Vlterius pone di^2 cour et declarabit infra
quod nullus det diffamare n^r accusare aliu
in ofessione Sed pt contingere q^2 si aliq^s
confiteat^2 curato suo oportebat q^2 diffamet
aliu Sicut ponat^2 aliq^s peccauit cum
mre sua que e bene nota curato vel cum
filia vel cu sorore quas etia curatus bene
nouit oportet q^2 talis expmet et nominet
psona in ofessione dicendo habui re cu
mre vel cu filia vel cu sorore et sic cum
iste sint note ut dcm e curato remanebt
diffamate apud eu Dicendu q^2 talis det
ofiteri si heat oportunitate tale qui no heat
noticia istar psonar Vnde talis debet
venire ad curatu dicens ego habeo casu

q̄ nō debeo dicē vobis ideo peto licenciam
alteri confitendi et ſacerdos tenet᷑ ea dare
ſibi et ea habita debet querē ſacerdote
qui nulla hēat noticia de pſona cum quia
pctauit Et conſulo ſac̄rdotibus curatis q̄
ſint faciles ad tales licencias concedendas q̄
ex hoc proueniret duplex bonū vnū e q̄
ipsi exonerarent᷑ Aliud e q̄ alij aptius et
melius ac ſecurius confitent᷑ ¶ Sed nunq̄
qui pctauit cū curato ſuo tenet᷑ ſibi confiteri
dico q̄ cū verecundia ſit magna ps ſatisfc̄ōis
et homo non tm̄ verecūdet᷑ De illo qui eſt
conſcius ſcelerꝭ quantū de vno alio mulier iſta
nō debet confiteri illi nec ipē det ea audiē
ymo debet ſibi dicē vade ad aliū tamē ſi
confiteret᷑ ſibi et ipē abſoluet ea eſſet abſo
luta ¶ Sacerdos aut̄ curatus cui confitebit᷑
dico q̄ ſi quando committit᷑ ſibi cura ipē petet li
cencia q̄ poſſet eligere confeſſorē vel commiſ
ſionē curē dicēt ſibi Epus Ne ex hoc q̄ habes
curā alioꝝ detrimentū aīe tue paciaris
concedim⁹ tibi q̄ poſſ eligē ydoneū confeſſorē
qui te abſoluē valeat eſſet multū ſecuriū
tenet᷑ aut̄ cōmuniter q̄ i commiſſione cure detur
eis talis licencia implicite vel commiſſo cure
eſſet eis noticia ¶ Sed nunq̄ ex hoc poſſunt
confiteri ſimplicib⁹ ſac̄rdotibus qui nō hēnt
auctoritatē audiendi confeſſionē Dico q̄
nō de rigore Juris Et eſt duplex rō Vna
quia iſte nō eſt modus dandi iuriſdictionē
ei qui alias nō hēt Alia quia licet curati
ſint licenciati q̄ poſſint confiteri tamē iſti
nō ſunt licenciati q̄ poſſint eos audire

Tame credo q ex quo epi sciuerent q curati confitent ipsis et ipi absoluunt eos et no phibent ymo dissimulant videt eis dare tacite ptate audiendi et absoluendi curatos
Notand aut q si aliquis sit in pciculo mortis et no posset hri copia sacerdotis potest et det confiteri layco fideli et no excoicato Ita het de pe d i C Que pemtet de qse d iiij sanctio Et Aug Tanta e vis cofessionis vt si articulus necitatis immineat et de e sacerdos qfiteat proximo Ita tn q talis qfessio no est sacrm tu desit ibi illud q e formale in sacro s ptas clauis rone tame voluntatis bone qua ptendit in verundia qua meret absolui a deo Et ille qui audit qfessione tenet orare pro eo dicendo misereat tibi et si sciat vel pr nr Ita tn q si euadat pcilm tenet iteru qfiteri illi pt eu absolue Caplm qntu de quibus est facienda cofessio
Expedito qn supficialit facienda cofessio tiu e qfessio facienda Restat videre de quibus debet fieri Et est sciend q det fieri de pctis Ita dicit in ps Dixi qfitebor aduersum me iusticias meas dno iusticias Et no iusticias Et in canonica Jacobi Confitemini alterutre pcta vra no bona vel virtutes sicut faciebat phariseus dns Gras tibi ago dne q no sum sicut ceteri hoies fornicatores adulteri velut etia hic publicanus Jeiuno bis in sabbato decimas do om q possideo Det ergo qfessio fieri de pctis Notand aut q pctoze qda sut venialia queda mortalia Quatu

aute ad pcta venialia simplicit loqndo
non sunt confitenda de necessitate. Cu em de
na sua sunt venialia qr etiam ipm nome
importat put p se venia consequi sive per
pmam minorem confido s. contritione in generali
de ipis vel p expiorem assumptam sicud per
percussione pectoris et similia. ¶ Vnde est
notandum q pcta venialia multis modis remit
tuntur etiam absq confessione. Vno mo p confessioez
generale que fit in prima et in completorio et in
pn° misse. Alio mo p bndictoem epalem
Et idem credo no tame assero de bndictoe
sacerdotis que fit in fine misse. Alio mo p bn
dictoem aque bndicte de cose d. iij. Aqua sal
aspsam bndicom c ut ea cuncti aspsi sanctificent
Alio mo per percussione pectoris. Alio modo qn
quis dr deuote orom dnicam s. pr nr et hoc
virtute illius vbi dimitte nobis debita nra
Alio mo vt dicunt aliqui p ingressum eccie
consecrate et intelligo qn ingreditur causa
orois. Alio mo p deuotam susceptione aliorum
sacri potissime sacri eukaristie de co d. iij.
Cum omne crimen. Intelligo tn qn dico sit
vel sic venialia dimitti intelligo qn psona
non het nisi venialia qr si haberet morta
lia nunq sibi remitterentur venialia
quousq mortalia essent dimissa. ¶ Quamuis
aute pcta venialia quantu e de na sui no
sint de necessitate confitenda tn multu e congruu
maxie viris pfectis sicut sunt religiosi et
plati q confiteantur qr pena eoru multu mi
nuitur virtute clauium. ¶ Notandum tn q
in casu contingit q homo tenetur confitei pctm

veniale et hoc ppt dubiu et hoc s. qn dubitat
pbabilit de aliquo utru sit mortale vel veni
ale et qr si no penitet sicut de mortali dis
crimine se exponit et ideo debet confiteri sic
iacet in consciā sua et iudicio sacerdotis reli
quat utru sit mortale vel veniale et
consulo sacerdoti q no sit minus pnus ad in
ducand pccā mortalia sed pt dicte ee pctm
et inducere hoiem ad pniam ¶ Tenet etiā
homo cfiteri pctm veniale ppt ecclīasticu
statutu qn s no habet remorsu cstie de
aliquo pcto mortali qr cu ex statuto eccle
teneat quilibet confiteri in pl talis tenet
confiteri et cu no habeat pccā mortalia q
confiteat optet q confiteat pccā venialia
¶ Sicut tamē aliqui q sufficit q pndet se
sacerdoti dicens Dne ego no heo cstiam de
aliquo pcto mortali tn pnto me vob ut
videatis mea cstiam pmu tamē reputo
securius ¶ Tenend e ergo no ee necuum
cfiteri pccā venialia sedm q talia sut e
tn multu utile et expediens ut teneat
quis ad cfitend ea de bono et equo nisi
in duobus casibus vel qr ligatur a cstia
s. qn dubitat utru sit mortale vel veni
ale vel a cstitucoe ecclīastica qn s no heat
mortalia q cfiteatur ¶ Quantu ad pccā
mortalia dico q oia pccā mortalia tam
occulta qua manifesta tenet quilibet dis
tincte et sigillati cfiteri et si exciderunt
a memoria sua tenet laborare qntu po
terit q recordet ¶ Quod aut tenet cfiteri
pccā mortalia etiā cfessori patet qr ad hoc

q ſacerdos abſoluat pctorem oportz q ſciat
pcta vt deus cui9 locum tenet ſed non pt
ſcire vt deus niſi dicat in qfeſſione ergo qn
tumcunq ſit manifeſtum pctm qfeſſori pctor
det ſibi dice ipm in qfeſſione Unde ſicut
in foro iudiciali no ſufficit ut iudex ſciat
tamen ut priuata pſona ymo optet q ſciat
ea vt iudex ita in foro ſpuali no ſufficit
q qfeſſor ſciat pctm vt homo ymo optet
q ſciat ipm vt deus ·i· q dicat ſibi in
qfeſſione ¶ Tenet etiam qfiteri pcta qntu
cumq ſint occulta cui9 ro eſt ſicut enim
medicus corpalis no pt dare ſalubre
remedium niſi cognoſcat infirmitate Ita
confeſſor qui e medicus aie nullo pt impone
pniam ſalutare niſi cognoſcat pctm no
pt aute cognoſce pctm occultum niſi reue
let ſibi in qfeſſione optet ergo q pctm qn
tumcunq occultum q confiteat Juſtum e eni
vt pctor qui no erubuit pctare in conſpcu
dei cui nichil pt occultari no erubeſcat
ipm qfiteri hoi confeſſori Apparet ergo
q pcta mortalia qcunq ſint ſiue occulta
ſiue manifeſta oia et ſingula diſtincte et
ſingillatim ſint qfitenda ¶ Sed numqd
circumſtancie pctor ſunt qfitende dicendum
q circumſtancie pctor que ſunt attendende in
qfeſſione in hoc verſu qtinent Quis quid
vbi per quos quotiens cur quo qn Quilibz
attendat aie medicamina dando Quis vtz
ipe pctor ſit maſculus vel femella ſenex
vel iuuenis nobilis vel ignobilis liber
vel ſeruus in dignitate ſeu officio poſitus

ſeu cōſtitutus aut priuatus ſane mentis vel
inſanus ſciens vel ignorans ſolutus vel cōiu
gatus clauſtralis clericus vel laicus cōſang
wineus affinis vel extraneus xpianus he
reticus Judeus vel paganus ¶ Quid vtrum cōmiſit
adulterium fornicacionem vel ſtuprum omicidium
ſacrilegium et ſimilia Item illud quod perpetrauit ſit
enorme vel mediocre vel paruum Item vtrum
ſit manifeſtum vel occultum Item vtrum ſit an
tiquum vel nouum et ſimilia ¶ Vbi ſcilicet in loco prophano
an ſacro in domo dei an alibi ¶ Per quos
ſcilicet per mediatores et per nuncios quia oēs tales
ſunt participes criminis et dampnacionis et ipſe
e reus pro peccatis eorum Item per quos id est cum quibus
et pro quibus et contra quos ¶ Quoties id est quo
tiens cognouit adulteram vel fornicariam et
vtrum vnam vel plures quotiens dixit proprio
verba contumelioſa id est iurioſa et quoties itera
uit iniurias et ſimilia vulnus enim iteratum
tardius ſanatur ¶ Cur ſcilicet quali temptacione
vel occaſione hoc fecerit et vtrum preuenerit
ipſam temptacionem vel occaſionem vel fuerit
preuentus ab ea Item ſi ſponte vel coactus
et qua coactione cōdicionali videlicet an
abſoluta Item vtrum cupiditate vel pau
pertate Item vtrum ludo an nocendi animo et
ſimilia ¶ Quomodo id est de modo agendi et paciendi
endi quod melius actu quam locione ſcitur ¶ Quando
id est ſi tempore ſacro puta diebus feſtiuis vel
vel diebus ieiuniorum vel alijs diebus Item
ſi ante acceptam penitenciam aut poſt frangendo
ipſam penitenciam Iſte igitur ſunt circumſtancie que
ſunt in omni peccato attendende quarum quedam

respicit psona pccantis sicut ista Quis
Quedam respicit ipsum pctm et hoc vel
quantu ad sbam pcti et sic est quid vel quantu
ad modu agendi sic e quomo vel quantu ad
causam finalem et sic est Cur vel quantu ad
cam iuvante et sic est Per quos vel quantu
ad frequentia actus et sic e quoties Queda
respicit tempus et sic e qn Queda res
picit locu et sic e Ubi ¶ Harum vero circu
stanciarum queda mutant spem pcti sicut
accipe rem aliena invito dno est pctm
furti Modo isti pcto addatur ista circustancia
ubi i. q accipiat de loco sacro ia mutatur
spes pcti q no solu e furtu ymo sacrilegiu
Similit cognoscere no sua est fornicatio
addatur ista circustancia quid s. q ista no
sua sit cuiugata iam e adulteriu vel q sit
virgo ia est stupru vel q sit consanguinea
iam e incestus vel addatur ista circustacia
quomo i. q no cognoscat mo debito iam
mutatur spes q est pctm contra natura
¶ Similit inebriari de na sua no e pctm
morle addatur ista circustancia s. quotiens
q habet iam in usu q inebriet se q tunc
e pctm mortale ¶ Similr pcutere aliu iniu
riose e pctm addatur ista circumstancia Quis
i. ille qui pcutitur sit clericus iam mutatur
spes q iam e ibi excoicatio et ita de aliis
circustanciis ¶ Queda vero circustancie non
mutant spem pcti tamen aggravant pctm
verbi gra cognoscere soluta non sua e forni
catio in s. addatur ista circustancia Qn i.
q cognoscat tempore sacro licet no mutet

ſpes pcti tamē aggrauat vel addatur iſta
circumſtancia quid · i · q̄ fornicat publice et in
manifeſto certe iam aggrauat pctm̄ et ſic
de alijs circumſtancijs ¶ Queda aut circumſtancie
alleuiant pctm̄ ſicut pcute clericū e pctm̄
addat iſta circumſtancia Cur · i · q̄ aliquis pcu
tiat eū ludo ia minuit pctm̄ Rapere rem
aliena e pctm̄ addat iſta circumſtancia qn̄ q̄
ſ accepit ea tempore neccitatꝭ ite minuit
pctm̄ et de alijs ¶ Patet ꝰ q̄ circumſtanciarū
queda mutat ſpem pcti queda aggrauat
ſed nō mutant queda alleuiant // Modo
de circumſtancijs mutātibus ſpem pcti dicut
concordit doctores q̄ ſūt de neccitate ꝯfitēdē
Vn̄ nō ſufficit dicē in ꝯfeſſione accepi rem
aliena ymo ſi accepta fuit de loco ſacro
oportet q̄ exprimat dicendo accepi iſtud de
ecclia vel de tali loco nō etiā ſufficit dice
pctaui cū muliere ymo oꝫ q̄ exprimat an
erat coniugata vel vīgo vel ꝯſanguinea
vel religioſa et ita de alijs // De circumſtācijs
aute aggrauantibus ſed nō mutantibus
pctm̄ eſt dubitas int doctores Nā quidā
dicut q̄ tenent confiteri de neccitate Alij
dicut q̄ nō de neccitate e tame multum
ꝯgruū et vtile q̄ confiteant et hoc maxie
iuriſpitis et intelligentibus Et credo q̄
confeſſores debent interrogare de huiōi
circumſtancijs et potiſſime ſimplices de hoc tn̄
magis dicet infra // De circumſtancijs aute
alleuiantibus dicut doctores q̄ nō debent
confiteri niſi forte interrogaret de eis ¶ Ex
dictis ergo patet quo pctā tam venalia

qua mortalia sut confitenda Que aut sut
peta mortalia dicet aliqualit infra qn
aget de interrogationibus fiendis in confessioe
q si ponent hic opteret iteru pone ibi Capitlm

sextu de condicoibus quas det habe confessio

Ad sciend qualis det esse confessio No
tandu q dd propha in ps po pmali
ponit sumarie condicoes confessionis dns Dixi
confitebor adusum me iniusticias meas dno
et tu remisisti impietate pcti mei Ubi innuit
q confessio debet esse Primo pmeditatiua So
dixit dixi i in corde meo disposui Secudo
debet esse apta no palliata ideo dixit confi
tebor i no palliabo Tercio det ee accusatoria
ideo dicit adusum me i contra me no excusado
nec defendendo me Quarto det ee verunda
ideo dixit iniusticias i pcta de quibus homo
verecudat Quinto det ee ppria ideo dixit
meas et no alienas Sexto det ee meritoia
Nam sequit tu remisisti impietate pcti mei
Ut aut magis pticulariu predamus notad
q confessio ad hoc q pficiat det hre xvi condi
tiones que ctinent in hijs vsibus Sit sim
plex humilis confessio pura fidelis atqz fre
quens nuda discreta libens verecunda Inte
gra secreta lacrimabilis accelerata Fortis et
accusans et sit parere parata Dicit ergo sit sim
plex simplex dicit q sit sine plica Unde
confessio det ee sine plica alicuius fictatis
ita q no taceat veru nec admisceat fciu
etia humilitatis causa Unde aut En humilitat no
causa mentiris si non eras pctor antequa
mentireris mentiendo efficeris Unde confitens

no debet celare q fecit nec dice q no fecit
sed simplr et de plano narrare pcta sua
quia ut dicit sapiens Qui ambulat simplr
ambulat cfidenter ¶ Secunda cdicio e q sit
humilis talis fuit cfessio istius publicani
de quo dixit xpus in luca q no audebat
oculos ad celu leuare sed pcuciebat pectus
suum dicens Deus ppicius esto michi pctori
Et io recessit iustificatus) Ideo dicit btus
Petrus humiliamini sub potenti manu
dei ut vos exaltet in tempore visitacois
quia ut dicit Job humilem spm suscipiet gloria
¶ Tercia cdicio e q sit pura ut non fiat
ppter ypocrisim vel ppter vana glam sed
fiat pure et ppter deum et non fiat timore
seruili i timore pene inferni sed timore
filiali i timore offense diuine sicut dcm
e supra de contricione fiat etia sine omni
ficcione quia talis cfessio eet confessio lupi
de quo fabulose narratur q semel cfitebat
et confessor dixit sibi pacis signa facis
animo tn extimo primu qm ducet licet pn
das ctricione et pmaneo in facie malicia
tn retines in aio ¶ Quarta cdicio e ut
sit fidelis s. tam cfitens q cfessor sint in
fide catholica et fiat scdm doctrina ecclie
no scdm doctrinam hereticor ita etia qd
fiat sub spe venie Non sit sicut cfessio
iude traditoris qui postq fuit optime
cfessus dicens pccaui tradens sanguinem
iustu desperauit de venia et abiens laqo
se suspendit pbant ista de pe d Quis
penitet et di vi Qui vult ¶ Quinta cdicio

e q sit freques q du r intelligend e Vnomo
si frequent recidevit p pctm mortale frequet
resurgat per pniam et de hoc habet de
pe d ij Repuit Septies in die cadit iustq
et capitlo ad hoc instat pfidi Qhomo vt
etia eadem pcta frequet confiteat In aug
Quato gfitebit plurib quis turpitudinem
timis tanto facilius consequet venia remis
sionis De hoc tn quo ad hoc tenet qs aget
infra qn agetur de iteratoe confessionis
Sexta conditio e q sit nuda q no debet gfi
teri per nutum vel p eplam sed viua uoce
et ore pprio pncipalit ut qui p se pccauit
per se erubescat Iterum no det confiteri verb
vel nominibus ciminu palliat sed quodlibet
pctm suu suo pprio noie qntuncq turpe
exprimat honeste tn et omes circustantias qn
tumcuq turpes et abhominabiles exprimat
vt sit tota sanies apostematis expellatur
De circustanciis quomo sint confitende hes
sup c° pcedenti Nota etia q mutus pot
et det confiteri p signa et homo qui est
alterius lingue et ydeomatis ita q si gfes
sor no intelligeret eu debet gfiteri p inter
ptem Et interpres ita tenet tene secrete
cofessione sicut sacerdos Nota etia q si
aliquis scribat pcta sua in carta ut meliq
recordet de eis et legat cora sacerdote
bnfacit Septima conditio e ut sit discta
vt s distincte ac sepatim gfiteat singula
pcta sua no confuse Iuxta illud ps Lauabo
p singulas noctes lectum meu lauabo
mq in confessione p singulas noctes i per

singula pcta lind meu .i. gstiam mea Item
vt eligat peritu judice Aug9 sacerdotem
quere qui te sciat ligare et solue De hoc gre
sup Cui e facienda gfessio ¶ Octaua gdicio
est qz sit libens .i. volutaria vt no sit sic
confessio Acor qui coactus confessus e et
lapidatus sed sit confessio dextri latronis
in cruce licet enim dolere debeat ppt pcta
q comisit det tn gaude ppt vita quam
recupat Vn couenit dolor et gaudiu
ee simul et semel in eod subiecto ps Scdm
multitudine dolorm meorum in corde meo
gsolaciones tue letificauerut aiam mea
¶ Nona gdicio e qz sit verecuda Cu magna
vecundia det pctor confiteri et sit medis
venia Aug9 laborat mens paciendo eru
bescencia et qm vecudu ee e magna pena
qui erubescit pro xpo fit dignus venia de
pe d .i. quem penitet Non tn det ee tanta
verecudia qz ppt eam dimittat dice veritate
Vn sapiens Ne confundaris pro aia tua
dice veru qm e pctm adducens pctm et
e gfusio adducens gloriam ¶ Decima gdicio
e qz sit integra s. qz dicat oia pcta no diui
dendo ea int duos sacdotes sed oia dicat
vni nichil penitus dimittendo De 9em
sume bonus opus in pfectois no nouit aut
totu hoiem sanat aut nichil Vsus de hoc
Diuina dei pietas venia no dimidiabit
Aut nichil aut totu te penitente dabit
Aug9 Caueas ne vecundia ductus diuidas
gfessione ¶ Vndecima condicio e qz sit
secreta tam ex parte gfitentis qz ex pte

confessoris Ex parte ↄfitentis vt no p̄dicet
pctā sua in plateis ne alij scandalizent̄ in
pctō suo et ne sit de illis qui ↄland̄ tu ma
lefecerint Ultimo aut debet esse secreta ex
pte confessoris dicet̄ infra qn̄ agetur de
sigillo confessionis ¶ Duodecima conditio est
qȝ sit lacrimabilis hoc dicit Jheremias per die
et nocte no des requie tibi neqȝ taceant ta
pilli oculi tui Johes crisostimꝰ lacrime lauat
delictu qȝ pudor e confiteri Et in ciuitate max
imu signu ↄtritionis sunt lacrime potissime
in hoie adulto na in puulo vel muliere no
e multu curand de lacrimis Nam de mlieribꝰ
dit Ouidius ut flerent oculos erudiere suos
¶ Terciadecima ↄdicio est qȝ sit accelerata i.
festina et de ista conditōe require sup̄ t° qn̄
e confessio facienda ¶ Quartadecima ↄditio
est qȝ sit fortis exemplo bte marie mag
dalene q adeo fuit fortis i penitendo ꝓpter
amara intrius ↄpulsione quia nullo pudore
obstante publice fuit ↄfessa turpitudinem
suoꝝ pctoꝝ Sic pctor debet ee fortis in pe
nitendo et ↄfitendo qȝ pro nullo retrahatur
a ↄfessione pctoꝝ quia scriptu est fortis
e ut mors dilectio ¶ Quindecima ↄditio
e qȝ sit accusatoria qȝ dicat se commisisse
pctm ex ꝓpria malitia accusando se fortiter
non ptendens excusacōes in pctis sicut
fecerunt primi pntes Und sapiens Justus
in principio accusator e sui venit amicus
eius et inuestigabat eu Iste amicus e deus
et nisi pctor modo accuset se cora isto
amico i. cora sacerdote dei vicario i. futuꝰ

hebit multos accuſatores ſ. deum ꝓpriaꝫ ꝯſtiaꝫ
diabolum pccm et etiã totũ mundum quia ut
dᵗ ſapiens Pugnabit orbis terrarꝫ contra
inſenſatos Si aut modo accuſet ſe deus
excuſabit eum ¶ Septadecima ꝯdicio eſt ꝙ
ſit pere pata i ꝙ ſit obediens Aug⁹ ponat
ſe penitẽs omnino in ptate iudicis et in
iudicio ſacerdotis nichil reſeruans ſibi ut
oĩa eo iubente paratus ſit facere pro recipien
da vita aĩe quecũqꝫ faceret pro euitanda
corporis morte et hoc cum deſiderio quia vitam
recuperat infinita cum gaudio enim debet facere
immortalis futurus ꝗ faceret pro differenda
morte moriturus Raymundus in ſumma
ſua addit alias duas condicões Prima
ꝙ ſit ꝓpria ſ. ut ſe ipſum accuſet et nõ aliũ
Vñ ps Deus vitã meã annũciaui t' vitã
m̃qꝫ mea nõ aliena vel ſi crimẽ vel pccm
alterius proderet nõ eet criminis illi⁹ cõfeſſor
ſed proditor vel detractor Vñ nullus debet
nominare aliũ in ꝯfeſſione nec ſacerdos debet
interrogare de nõie Fallit aut iſtud ubi circũ
ſtancia facti ẽ talis ꝙ alr̃ nõ pt confiterj
pccm puta ſi cognouit matrem filiam vel
Aliud aut et quomõ ſit faciendũ i iſto
fo dcm ẽ ſupra c Cui ẽ facienda ꝯfeſſio
¶ Scda ꝯdicio quã addit Raymund⁹ ẽ ꝙ
ẽ ꝙ ſit moroſa et nõ dicant pccã in
tranſcurſu ſicut campſores ꝯputat numos
ſed cũ maturitate et mora et deliberatione
ut ꝗo hoc attendatᶻ deuocio et maior ha
beatur contricio et verecundia Confiteatur
g⁰ penitens ꝗue forma pdcam et hita

remissione pctor hebit pma btor Caplm septimum
Licet vt dcm / De iteratione confessione
e sup multu sit vtile et fructuosu freqns
confiteri aliqn tame e ncium Notandu
ergo q doctores ponut aliquos casus i quibus
de necitate salutis e confessio iteranda Primus
e ppt enormitate sceleris sicut qn aliquis
het aliquem casu de quo gfessor suus non pt
eu absoluere et remittit eu ad supiore cui
det confessione qua inferiori fecerat iterare
supiori vt sciat que pnia e ei imponenda
nisi forte supior committet vices suas qntu
ad casu illud inferiori Pbatur iste casus expresse
q xx c latore ex de pen et re significauit
Secundus casus e ppter ignorantia gfessoris
Si eni gfessor suus sit imperitus et nesciat
sibi imponere pniam pro pctis gfessis debet
eu remittere ad confessore pitu qui ei sciat
imponere pniam salutare et iste tenetur pcta
pmo confessa iteru confiteri illi vnde Aug
Sacerdote quere qui te sciat ligare et sol
uere Tercius casus e pro gtemptu satisfactionis
vt qn quis fuit confessus de pctis suis et
gtempsit facere pniam sibi impositam et
excedit a memoria q fuit illa pnia tenetur
iteru confiteri illa eadem pcta si recordatur
de eis Pbatur iste casus de pe d vi si aplus
Distinguendu e tame in isto casu quia aut
iste confitetur eidem confessori cui pmo fuerat
gfessus aut alii Si confitetur eidem gfessori
si ille confessor recordatur de pctis sibi pmo
gfessis non tenetur nisi velit iteru confiteri
illa sibi sed sufficit dicere ego dne sui gfessus

vos alias et vos recordamini de quibus et ſciatis
quod ego contempſi facere penitentiam quam michi impoſu
iſtis et non recordor quod fuit Et ideo venio ad
vos ut michi illam vel aliam imponatis
Si aute non recordatur credo quod tenetur ſibi
iteru confiteri et idem dico ſi confiteatur
alij ¶ Quartus casus e propter malitia ficti
omnes quando ſ aliquis ſcienter retinet aliquod pctm
mortale in confeſſione quia illud quod retinuit
et omnia alia iteru debet confiteri Et ro eſt
quod confeſſio prima non fuit facta in caritate
cum ipse remanet in pcto mortali ergo impoſſibile
fuit aliqua pcta dimitti ergo ſi non fuerunt di
miſſa debent iterum confiteri Aug⁹ Dicio
dimi minutu omni timoſo quo ergo qui pcta
reſeruat de alijs recipet venia de pe d
iij Sunt plures ¶ Nota tu diſtinctione poita
in caſu precedenti quod ſi confiteatur eidem ſacerdoti
ſufficit quod dicat quando fui vobis confeſſus
retinui malicioſe pctm et hoc ſi confeſſor
recordetur de alijs pctis ſed ſi non recordetur
tenetur iterum oia confiteri Et idem dico ſi conſ
teatur alij Et quod in iſtis quatuor caſibus
ſit de neccitate confeſſio iteranda concordant
omnes doctores ¶ Sunt aut alij caſus in
quibus doctores adinuicem variant ¶ Primus
caſus e propter pcti obliti recordatione ¶ Secundus
caſus e propter pcti reciduatione Dicunt
enim aliqui doctores quod quando recordatur aliquis
de aliquo pcto mortali quod non fuerat confeſſus
vel quando reciduat in aliquod pctm quod ante non
fuerat confeſſus puta fuerat confeſſus de ad
ulterio et iteru committit et relabitur in

adulterum Iterum tenetur omnia peccata prius confessa
confiteri Et quantum ad primum capitulum est ro
quia aliter non esset confessio integra Quantum autem
ad secundum casum est ro istorum qui dicunt quod omnia
peccata quantumcumque prius dimissa redeunt
per ingratitudinem Alii dicunt quod sufficit dicere
in generali se alias peccasse et de novo de hoc
peccato recordatum fuisse vel de novo hoc peccatum
commisisse Tercii dicunt quasi medio modo
dicentes quod in predictis duobus casibus peccata
eiusdem generis iterum confiteri in speciali peccata
vero alterius generis sufficit confiteri in generali
Verbi gratia aliquis recordatur modo se commisisse
furtum si alias fuerat confessus de furto tenetur
iterum confiteri de eodem furto in speciali ut
dicit prima opinio De aliis vero peccatis sufficiat
confiteri in generali ut dicit secunda opinio et
idem dico de recidivo Que istarum opinionum
sit verior vel in quo iudicio meliori ut unusquisque
eligat que voluerit Magister Gotfridus
de Fontanis magister in theologia parisius in quodam
suo quotlibet addit unum alium casum scilicet quando
aliquis confitetur et non dolet nec penitet
de peccatis vel de peccato preterito nec proponit
abstinere in futurum talis tenetur iterum confiteri
Et inter multas rationes quas adducit pro hoc est
una Quia in essentialiter ordinatis posterius
non potest esse sine priori et multo minus potest
stare cum contrario prioris sicut aliquis non
potest confirmari nisi prius sit baptizatus et
baptismus et confirmatio habent naturam ordinem
sed contritio et confessio habent naturalem essentialem
ordinem inter se quare ad hoc quod confessio valeat

homi optet q contritio p̄cedat ꝯfeſſione vel
ad minꝰ ſit ſimul cū ea Sed in caſu ꝓpoſito
ꝯtricio nō p̄cedit nec e ſil cū ꝯfeſſione ymo
eius oppoitū e ſimul cū ꝯfeſſione .ſ. delectatio
et ꝯplacentia in pcto quare illa confeſſio
nichil valuit quare optet q itereturVer
e q fr Bndꝰ de Bauaria Baccalarius in theologia et q clerus claromonten in correctorio
ſuo ꝯt dom̄ Mgrm Godofridū dicit q talis non
tenet̄ iterū ꝯfiteri de nouitate Sed tenet̄
ꝯteri de pctis confeſſis ficte et de ipa fictione
et vtute ꝯfeſſionis p̄mo facte et ꝯtricionis
penitencie remittunt̄ ſibi pcta Arguit g°
ſic Tantū valet et pt ꝯtricio in virtute
ꝯfeſſionis facte quātū valet et pt in virtute
confeſſionis fiende ſed contrio in virtute ꝯfeſ
ſionis fiende delet omnia pcta ut tenet doctrina
fidei g° et i vtute ꝯfeſſionis ia facte Confeſſio
enī ia facta habuit exiſtencia reale et ideo
vtus eius pt opari melius q illius ꝯfeſ
ſionis que nondū fuit Que iſtar opionū
ſit verior neſcio tamē credo q ſaltim talis
tenet̄ ꝯfiteri in gnali ſic Confeſſus fui
alis mlta pcta de quibus non penitebam
nec ꝓponebam abſtinē ſed mō ꝯteror de
ipis et ſum patus face pniam mich in
iūctā niſi fecerit ea Et credo q ſi in ſpali
confiteret̄ oīa pcta bene faceret et iſtud
videt̄ ſentire Raymūdus in ſumma ſua
et ronem eius vide ſup̄ in iſto codē caplo
ubi quartus caſus eſt Caplm octauū quō ſe det
Oſtenſo de ꝯfeſſioe hre ſacdos ad cōfeſſione
q et qualis debeat eſſe Reſtat unde

De confeſſione Et p̄mo quo ſe debeat h̄re ad ꝯfi-
tentem Circa q̄ notandū q̄ ſacerdos debet gere
vice ſpūalis medici pctōr vice ſpūal' egroti
Sicut enī corporalis medicus accedens ad
egrotū p̄mo mulcet egrum et ꝯpatit̄ ei
ſeu conformat ſ' infirmo verbis blandis ſalute
pollicet̄ vt eger fidencius detegat morbi
q̄ntitate doloris acerbitate Sic ſacerdos
quaſi ſpūalis medicus dū ad eū accedit
pctōr quaſi ſpūalis egrotus debet pctōrem
verbis allicere blandimentis mulcē ut
facilius egrotus .i. pctōr detegat morbū .i.
pctīm debet ergo ꝯfeſſor pctōrem monere
et docere ut ad pedes eius ſedeat humiliter
nec patiat̄ eū ſedere de pari Et ſi e mlier
debet eam docē ut ſemp ſedeat ex transuerſo
no reſpiciat ſacerdos facie mlieris qr ut
di̇ in Abbacuk facies mulieris ventus
vrens nec eciā reſpiciat quēcūq ꝯfitēte
in facie quia audacius ꝯfitebit̄ Item pio
ac dulci et ſuaui alloquio debet ipm inducē
ad ꝯpunctione et confeſſione proponens et
oſtendens bn̄ficia que ꝯtulit ſibi xp̄us po-
tiſſime in paſſione quomo .ſ. pro ſaluād
pctōribus voluit tantū dolore ſuſtinere
Item qr ut ipe dicit no veni vocare iuſtos
ſed pctōres Item oſtendat ei q̄ illi q' plus
peccauerut ſi bn̄ penitent poſtea magis
diligūt̄ a deo et magis exaltant̄ Sicut
pz in dd' Petro et Paulo Magdalena
et latrone qui oms fuerut maiore pec-
catores et qr bene penituerut de pctīs
ſuis poſtmodū fuerut multū et ſingularit̄

exaltati a deo Exponat etiā ꝓpt mīam
et pietate caritate et manſuetudinem
quib9 paratus ē recipe pctores Suadeat
etiā ſibi ꝙ nō verecundet̄ ſibi confiteri ꝙ
ipe pctor ſicut ipe ymo forte plus ꝙ̄ ipe
et nō ꝯfitetur ſibi ſicut hoī ſed ſic tenenti
locū dei et ipe citius pmitteret ſe occidi
quā ꝙ revelaret pctm̄ eius Et ſi forte ex
omnibus iſtis pctor nolit confiteri Exponat ei
confeſſor terrore et pena inferni quot mala
ſunt parata pctoribus quā dure deus punit
eos qui nolunt penitē ꝙ mīr parcit peni
tentibus Et iſtis oībus expoſitis audiat
ſimplr ꝯfeſſione ipius caueatqꝫ ſibi ꝙ nō
ſpuat nec oſtdat aliqꝫ ſignū abhoīa
tionis quantūcūqꝫ pctor ꝯfiteat pctm̄
flagitioſum et enorme Et omnia audiat
cū manſuetudine et paciencia / Capitulum nonū
Qualis quidā / De interrogationib9 faciendis
dicit ꝙ interrogationes nō / in confeſſione
ſunt fiende in confeſſione tamē quia eor
dem et verecundiam hominum Ideo credo
ꝯrium ſ. ꝙ ſunt faciende interrogationes
Vnd Aug9 ſuper illud ſcm̄ Cum ſit pctō
ē p̄mus in illam lapidē mittat Caueat
ſpualis iudex ꝙ ſicut nō cōmiſit crimē
neqcie ita nō careat munē ſcire oportet
enī ꝙ ſciat cognoſcere quicqd debeat iudicare
Iudiciaria enī ptās hoc expoſtulat
vt ꝙ debet iudicare cognoſcat Diligens
ergo inquiſitor ſubtilis inveſtigat ſapient͛
et quaſi aſtute interroget a pctore ꝙ
forſitan ignorat vel verecūdia velit

occultare Cognito igi^r tinue varietates ei9
no dubites investigare et locu et tpus
et cetera quibus cognitis assit benivolus pat9
erige et secu onus portare heat dulcedi
nem in affectione pietate in aliorum tinue
distructione in varietate het et multa alia
de nia ista ponit^r de pe d vj Ce^r vult
Grege Clauis apitionis est sermo correctois
qe increpando et increpando culpa detegat
culpa qua sepe nescit ipe eciam qui ppe
trauit Joh iij d Sit rector et ita scdm
verbu btj Job subtilit e educendus de sinu
pctoris obstetricante manu .i. industria cfes
soris coluber tortuosus Viso g^o qr itroga
tiones sut faciende in cfessione Videnda
e de quibus sunt faciende et quo ordine
Notandu g^o qr introgaciones sut faci
ende de pctis mortalibus et de circustacijs
eorudem Vt g sciat^r de quibus sut intro
gacionibus faciende optet scire que sut p^c
cata mortalia Sciendu tn qr pctm pt
ee mortale dupl^r Vno mo ex na sua sicut
fornicacio e pctm mortale ex na^r sua
Alio mo aliquis actus pt ee pctm mortale
ex intencione sicut cantare in eclia no
est pctm mortale ymo pot ee meritoriu
sed cantare ut placeat mulieri et alliciat
ea ad pccandu e pctm mortale Et qr
intenciones huane sunt qi infinite Ideo
de hijs q sunt pcta ex intentione no pt
certa regula dari loquim^r g^o de hijs que
sut pcta mortalia ex na^r sua Notandu
g^o qr omes trasgressores preceptorum de calogi

ſut pcta mortalia De hys tn dicet in tcia
pticula huj9 opis qn aget de dece pceptis
legis Queda etia nuant ab aplo i epla
ad Roman vt e ydolatria vicium gt natura
iniquitas malitia fornicatio Auaricia ne
qcia Inuidia homicidiu contencio dolus
malignitas ſuſurratio detractio gtumelia
ſupbia Elatio Inuentio maloru inobedi
encia inſipiencia inco poſitio Et iſtis adiu
git illos qui ſut ſine affcone ſine federe
et ſine mia Et iſta oia ſut pcta mor
talia patet ex hoc q ſequit ſ q q talia
agut digni ſut morte Nullus aute e
dign9 morte niſi pro pcto mortali ergo
oia pdca ſut pcta mortalia Sed vt
de pctis mortalib9 poſſit hri cta regla
Notand q omnia pcta mortalia ad
ſeptem vicia capitalia reducut Et qui de
ſepte vicia capitalia gtment in iſta dicoe
Saligia Vn notand q in iſta dictone
Saligia ſut ſepte lre et glibet deſeruit
ſuo pcto mortali Na p iſta lram ſ intel
ligit ſupbia per a Auaricia p l luxuria
p i Ira p g Gula p i Inuidia p a accidia
Vn9 Dat ſeptem vicia hec dictio ſaligia
Iſte ſut ſepte male radices que terra
deſerta i via et maquoſa Auare omn
pctor de quib9 ego ſu vna radicar et
ex qualibet earu pullulant michi ram
vt em tradit Greg ſup Job Ex iſta
mala radice ſupbie oriut ſepte peſ
ſimi rami ſ inobediencia iactancia ypo
criſis gtencio ptinacia diſcordia pſuptio

De radice Avaricie nascuntur sex s. prodicio fraus fallacia periurium Inquietudo contra miam sordis obduracio || De infecta radice luxurie nascuntur Octo s. cecitas mentis inconsideracio Inconstancia precipitacio amor sui odium dei amor presentis seculi orror sive desperatio futuri seculi || De pestifera radice ire pullulant sex s. Rixe tumor mentis contumelie clamor indignacio Blasphemie || De vorati radice gule nascuntur quinque s. inepta leticia scurrilitas Immundicia multiloquium hebetudo sensuum || De sicca radice invidie germinant quinque odium Susurratio detractio exultatio in adversis proximi afflictio in prosperis || De radice nequam accidie procedunt sex s. malicia Rancor pusillanimitas desperatio torpor erga precepta vagatio mentis circa illicita || Iste igitur sunt vii radices cum ramusculis suis que in universo sunt xlix et sic computatis vii radicibus erunt in universo l. de quo quinquagenario dicit helyas propheta Si servus dei sum descendat ignis de celo et devoret te et quinquaginta tuos Ita debet dicere confessor confitenti Si pro quod homo dei sum i. quod loco dei sum descendat ignis de celo i. ignis spiritus sancti descendat in animam tuam et devoret in te veterem hominem et quinquaginta tuos i. istas radices || Nunc quarto videndum est quomodo sacerdos debet interrogare de istis Si enim peccator vel per se vel ad interrogationem sacerdotis confiteatur De superbia dicendo peccavi peccato superbie sacerdos debet interrogare

de mo dicendo p que modu fuisti supbus
fuisti vnq̄ inobediens mandatis maioꝝ
tuoꝝ sic eccl̄ie vel plati vel parentu
vel dn̄i vel mgr̄i et hoc scd̄m odicone
psone que semp̄ det inspici Et si dicat
q̄ sic interroget quibus mandatis et quo
et quociens et quare et qn̄ et vbi et que
circumstantie ut dc̄m ē supra sūt in oībus
pctis considerande : Item interroget iactasti
te aliqn̄ de bonis collatis tibi a deo : siue
sint bona nr̄e : sicut sūt pulchritudo for
titudo aptitudo nobilitas et similia : siue
sint bona : fortune sicut sūt diuicie et
denarij agri possessiones et alia bona
tpalia Siue sint bona gr̄e sicut sunt
sapia sc̄ia eloquencia virtutes et sīlia
debet dice ergo fuisti vnq̄ elatus i mente
tua uel gloriasti te vnq̄ de fortitudine
pulchritudine fortitudine aptitudine
nobilitate diuicijs sapia sc̄ia eloquencia
et v̄tutibus et ceteris alijs bonis collatis
tibi a deo : Ita q̄ nō humiliasti te cora deo pro
huiusmod bonis t̄ collatis sicut et qn̄tu debuisti
vel credidisti ista hr̄e ex meritis tuis et non
ex gr̄a diuina vel pp̄ter ista credidisti
plus valere q̄ alij ita q̄ ctempneres dn̄a
vel sc̄ia alioꝝ et dedignareris ēē equalis
eis Si dicat q̄ sic interroget quociens et
quomo : Item interroget ad hoc ut comen
dareris et honorareris pre alijs fuisti
vnq̄ ypocrita ita q̄ ondereris exterius
scītatem et bonitatem et interius retineres
malicia et iniquitate : Et si dicat q̄ sic

interroget quotiens et quos et sic de aliis
¶ Item interroget eum numquam quod non honora
baris uel promouebaris specialiter mouisti
umquam contentiones et discordias in ciuitate
vel in villa uel in societate vel collegio
Et si dicat quod sic interroget eum si mala
fuerunt inde secuta et quod quorum omnium illorum
est ipse reus ¶ Item interroget numquam propter
superbiam tuam ne videreris superari ab illis
fuisti pertinax in sustinendo contra veritatem
et iustitiam sententiam tuam vel consilium
tuum vel verbum tuum Et si dicat quod sic inter
roget eum si aliquod dampnum est inde secutum
quod si sic ipse tenetur ¶ Item interroget eum
presumpsisti umquam facere quod excederet vi
res statum et conditionem tuam et tuorum
Et si dicat quod sic interroget eum fuit ne aliquis
lesus vel dampnificatus ex hoc quod si sic
ipse tenetur et ita poterit ista pessima ra
dix superbie euelli de corde peccatoris ¶
Eodem modo dicendum est de radice auaritie
quod si peccator per se uel ad sacerdotis interroga
tionem confiteatur de peccato auaritie inter
roget eum de modo dicendo fecisti umquam
fraudem vel falsiam vel dixisti umquam men
dacium vel periurasti in emendo uel ven
dendo uel comutando uel aliquem alium
contractum faciendo Et si dicat quod sic Inter
roget eum quam fraudem uel falsiam Sed
ipse non specificet sibi eam Istud enim est
sciendum pro regula generali quod in istis inter
rogationibus non debet descendere confessor
ad specialia peccata vel ad speciales circumstantias

pctoꝝ Quia forte mlti post tales inter
rogationes delinquerent q̄ꝛ ouderent
ei modi et maneries pctoꝝ que spe
als nesciret cogitare Et id semp int
roget in gnali dicendo sicut dictu est
fecisti vnq̄ fraude vel falsitatem etc. Et
si dicat q̄ sic Interroget qua et quare et
quib9 modis et cont quos et quotiens
et in quibus casibus ¶ Item interroget
eu dimisisti vnq̄ ppt auaricia tua
imple' septem opa mie et spensiret
ea sibi dicendo vidisti vnq̄ aliquem esu
riente tu no dedisti manducare et sic de
aliis opibus mie de quib9 dicetur infra
in tcia pticula Et si dicat sic interroget
eu de circustancijs vt statim dcm est ¶
Circa etia pctm auaricie interroget eu de
ludo furtu rapina vsura de quib9 dicet'
aliq̄ infra ¶ Sequit' de fetidissima radice
luxurie Circa qua notand e q̄ luxurie
septe sut spes / Prima e fornicatio / Scda
adulteriu / Tercia stupru / Quarta incestus /
Quinta raptus / Sexta sacrilegiu / Septia
pctm contra natm ¶ Fornicatio e concubitus
soluti cu soluta Adulteriu e alieni thori
violatio Stupru e illicita defloratio vir
ginu Incestus e affiniu uel consanguinea
abusus Raptus est cu puella violenter
de domo pris extrahit' ut corrupta in
vxore vel concubina habeatur Sacrilegiu
vt hic sumit' e religiosor vel religiosaz
no͂ vel pmotor ad sacros ordines ¶ Pctm
ctra natm fit mltis modis Vno mo qn

non seruatur spes sicut qui fit cum iumento et
istud vocatur bestialitas Et de hoc in lege
moysi Qui coyerit cum quocumque iumento
morte moriatur Aliomodo fit qui seruatur
spes sed non seruatur sexus sicut masculus
cum masculo vel femina cum femina et istud
vocatur proprie peccatum sodomiticum quia sodomite
isto vicio laborabant Aliomodo fit qui non
seruatur vas debitum vel modus debitus
licet seruetur sexus scilicet qui vir abutitur
vasculo mulieris vel qui non cognoscit
eam modo naturali Aliomodo fit qui idem est
agens et patiens sicut qui vir corrumpit
se ipsum per se vel mulier se ipsam Et
istud vocatur peccatum mollitiei Unde dicit
Apostolus Neque molles neque masculorum
concubitores regnum dei possidebunt
Circa istud ergo maledictum peccatum luxurie
cautissime debet procedere sacerdos in interrogando
ita quod non descendat nimis ad particularia
quia frequenter compertum est tam viros quam
mulieres per nimis expressam nominationem
et interrogationem cecidisse in peccata que non
nouerant intrisse Unde si peccator per se
vel ad interrogationem sacerdotis dicat se
peccasse peccato luxurie sacerdos interroget
eum utrum sit solutus et utrum peccauit
peccato fornicationis vel adulterii vel stupri
vel incestus vel raptus vel sacrilegii vel
peccato contra naturam et interroget eum si illa
cum qua peccauit erat soluta vidua con
iugata vel virgo affinis vel consanguinea
vel religiosa et utrum habuit per violentiam

vel ne et istud sufficit si cōfitens ē psona
intelligens ¶ Sed si ē psona simplex int'
roget vtrū cognouit mo nāli nō tamē
descendendo ad pticularia · i · nō intro
get si cognouit eā ante vel retro etc.
de alijs ¶ Et introget etiā de nūo psoār
· i · si cognouit vna uel plures nullo tn̄
modo introget de nominibus psonarum
¶ Introget etiā de nūo actuū · s · si semel
vel bis vel plures ¶ De tpe · s · si tempe
sacro vel nō sacro et etiā de loco et etiā
quali temptacōe peccauit et vtrū pue
nerit temptaconem vel fuerit puentus
ab ea ¶ Et vtrū peccauerit sponte ul coactus
et qua cōdicione an cōdicionali an abso
luta ¶ Et vtrū peccauerit ex libidine uel
ex paupertate et istud hēt locū potissime
in mulieribus et ita de alijs q̄ magistra
verū experiencia docebit eū ¶ Sed q̄ ista
pessima radix luxurie ita extendit ramos
suos q̄ etiā coopit lectos lege inictorum cuit
torū ¶ Sciend ē q̄ pctō luxurie pt homo
peccare multis modis etiā mortaliter cum
vxore sua qui modi cōtinent in istis v'sib'
Quinqz modis peccat cū vxore maritus
abutens ¶ Tempe · mente · loco · cōdicōe · mō ·
¶ Tempe · i · si cognouit eā tempe menstruōe
q̄ si sciens homo faciat peccat mortalit'
et in lege veti mandabat' interfici ¶ Sed
quid de muliere menstruata nonne peccat
sicut vir ¶ Dico q̄ si vir tempe men
struoe petat debitū sibi reddi ab vx
ore ipa det quātū pt psuade ne petat

dicendo se ee infirma nec ee parata ptur
ad opus illud no tame debet se dicere
ee in passione illa nisi constaret sibi
de prudentia et discretione viri q vir
posset tantam abhominatione concipere
contra ea q dimitteret ea Sed si gstaret
sibi de discretione et prudentia viri pos
set sibi revelare et si ipe nollet desiste
reddat sibi debitu cu dolore cu et ama
ritudine ad Tempe etia si cognovit
vxore diebus ieiunior vel dier scoru
vel dier rogonis vel tempe puerperii Non
tn credo q sit in isto casu pctm morte
du tn no transgrediant limites mrioni
sicut dicet statim licet sint monendi q
tempe tali abstineat actu carnali
Mente i intentione Circa q notandu
q quadruplici mente i intentione pt vir
accede ad vxore Vnomo ut gnet ex ea
plem que sit ad servitiu et cultu dei
Aliomo ut reddat debitu q ab eo exigit
et si cu tali mente accedat ad ea no solu
no pccat nec mortalit n venialit ymo
meret Almo ibi nihil aliud gtineatur
Aliomo q contrahit gcupiscentia carnis
et si talis gcupiscentia manet infra
limites mrioni s q nllo mo accederet
ad ea nisi eet vxor sua e solu pctm
veniale Si aut ista gcupiscentia trans
grediat limites mrioni ita s q accedat
ad ea no solu sicut ad vxore sed sicut
ad mulierem ita q si fret alia ita pmptu
sicut ista ita accedet ad ea ia e pctm

mortale Loco .i. ſi cognouit ea in eccliaꝫ
vel in Cimiterio uel in alio loco ſacro Et
in iſto caſu credo ꝙ uterqꝫ peccat mortalit
¶ Condicione .i. ſi cognouit ea cu ↄdicione
inhoneſta et illicita ſicut vſu fuit sup
qd agebat de mrionio ¶ Modo .i. ſi cog
nouit ea contra modu inſtitutu a natura
et iſtud e grauiſſimu pctm in vxore Aug
vſus qui e ↄtra nam execrabilis fit in
meretrice ſed execrabilius in vxore xxxii
q v Adulterii Scdm q iſta potit ſacdos
formare interrogaciones ſuas de pcto luxurie
circa viru et vxorem ſaluo tn ꝙ no deſ
cendat nimis ad pticularia ¶ Circa pctm
ire ſi pctor p ſe uel ad interrogacionem ſa
cerdotis ↄfiteat de eo potit interrogare
ſacerdos ꝓpt ira blaſphemaſti vnq de
deo vel de ſtis eius Et ſi dicat ꝙ ſic Int
roget quomo quociens quare et ſic de
aliis circumſtanciis ¶ Item interroget Dixiſti
vnq propt ira verba ↄtumelioſa pxio
Et ſi dicat ꝙ ſic Interroget que verba et
quare et quociens et vbi et cora qbus
Interroget etia ſi fuit iniuriatus alicui ꝓpt
ira pcuciendo vel verberando eu Et ſi
dicat ꝙ ſic interroget quis erat ſi erat
clericus vel laicus religioſus uel ſecularis
et ſic de aliis circumſtanciis pſone Interroget
etia quociens iterauit iniurias et ubi
et quare et ſic de aliis circumſtanciis ¶ Circa
pctm gule Si pctor p ſe uel ad interro
gacione ſacerdotis ↄfiteat de pcto
gule Interroget ſacerdos ſi ꝓpt gulam

ſua fregit vnq̄ ieiunia eccl̄ie uel ſi gme
dit carnes in eis quare et quotiens ſi
inebriauit ſe et ſi habet i ꝯſuetudine
ꝗ inebriet ſe et ſi ꝑpt͛ ebrietatē dixit
verba ſturrilia et inhoneſta ul iniurioſa
et quotiens dixit et quibus et de aliis
Et nota ꝙ ſcd̄m ꝙ dicit Greg͛ Quinqȝ
modis peccat homo ꝑ gulam et ipſi
moi ꝯtinent͛ in hijs v͛ſib9 Certuqȝ quiqȝ
mois gula dāpnat edentem Dū nimiu
comedit dū edendi ꝑuenit hora Queriᵗ
delicias ꝑat eſcas delicioſe Aut ſumit
auide ꝙ nō erat delicioſum ¶ Et nota ꝙ
comedere multū uel ꝓne ꝯplexionis
uel etatis vel laboris nō ē pc̄m dū tn̄
nō ſtudio vel ardore vel auiditate ſu
mat͛ Item precioſitas i moderata maxime
in diuitibus qui talib9 vti ſolent non
ē pc̄m dū tn̄ mō nō ſumat͛ nimis auide
nec ſtatus ſuus obſtet ¶ Et quia ſtā ē meno
de ebrietate ¶ Nota ꝙ ebrietas di͛ iijbus
modis Primo mō di͛ pena et obliuio me
tis iſta nō ē pc̄m xv q i Sane Scdo
mō di͛ ebrietas frequens actio bibendi
ſic ut ait Aug9 ē pc̄m veniale niſi ſit
aſſidua quia tunc ē pc̄m mortale maxi
me ſi nouit vires vini et nō vult ap
ponē aquā xxv d c cum is Tercia di͛
quedā diſpo mentis et ſtudiū ad iebri
andū et iſta ē pc̄m mortale ~~xxxv~~ d. · ccc v.
Ante oīa ¶ Circa pc̄m diudie Si pctor
ꝯfiteat͛ de pc̄o inuidie uel pſe uel ad
interrogationē ſacerdotis Interroget

ſacerdos ſi placuit ei malum vel dampnum
proximi et ſi displicuit ſibi bonum vel
comodum Iterum ſi unquam ex Invidia detraxit
ſibi imponendo ei falsum crimen vel bonum
quod erat in eo diminuendo vel occultando
vel malum quod erat in eo augmentando ut
illis qui non noverat manifestando Item
quotiens fecit talia et quare etc. de aliis
circumstantiis Item ſi portat odium vel
rancore vel malam voluntatem proximo
et quare etc. de aliis ¶ Circa accidiam
interroget ſacerdos ſi potuit multa bona
facere que non fecit dicere que non dixit cogitare
que non cogitavit et multa mala vitare que
non vitavit Item ſi ex negligentia omisit
ire ad missam ad ſermonem et ad alia
bona opera et de aliis ¶ Secundum ergo doc
trina istam ſacerdos poterit formare inter
rogationes ſuas quia in istis unctio qua
accepit a deo et experientia docebunt eum
magis quam aliqua lectio Verum quod iuxta
varietate personarum variande ſunt inter
rogationes Ideo iuxta varietate conditionum
debet ſacerdos variare interrogationes
Unde ſi confitens ſit religiosus interroget
de tribus votis regule ſcilicet obedientia pau
pertate et castitate Interroget eum de obser
vantiis regularibus Et potissime de duo
decim abusionibus claustri quibus frequenter
religionis status corrumpitur et ſunt iste
prelatus negligens discipulus inobediens
iuvenis ociosus Senex obstinatus Mo
nachus curialis Monachus ſeu canonicus

regularis causidicus Habitus preciosus cibus
exquisitus Rumor in claustro Ebs i capitulo
Dissolutio in thoro Irreuerencia circa altare
Et secundum ista et secundum alias obseruancias regu-
lares confessor potest et debet formare interro-
gationes ¶ Circa etiam clericos seculares fa-
ciende sunt interrogationes de Symonia de
negotiatione et aliis que pertinet ad aua-
ricia Et si habet administrationem uel beneficium
interroget de dilapidatione bonorum uel si
expendit in malos usus bona ecclesiastica
Item utrum intersit diuinis officiis et horis
canonicis Utrum portet coronam et habitum
congruentem Utrum dicat perfecte et complete
officium diuinum Item interrogandi sunt de luxu-
ria de venatione de irregularitate de
ludo alearum et si est in sacris de aduoca-
tione et similibus de quibus sepius solet
peccare ¶ Circa principes interrogandum est
de iusticia Circa milites de rapina Circa
mercatores et alios officiales artes mech-
anicas exercentes de fraude de dolo de men-
dacio de periurio de furto et similibus Circa
burgenses et ciues communiter de usuris de pig-
noribus Circa rusticos et agricolas de
Inuidia de furti maxime circa decimas
et primicias tributa et census ¶ Et est
sciendum quod licet forma generalis supra posita
sit obseruanda in omnibus tamen secundum formam
diuersarum personarum et officiorum studiosius et
specialius est circa specialia crimina insistendum
Factis istis interrogationibus si confitens est
persona simplex interroget eum si sciat pater

pr et Aue maria et Credo in deu et si sciat
se signare et si nescit instruat eum vel
moneat eu q addiscat Deind interroget
eu si temptat aliqua temptatoe et q
et quomo se heat in resistendo ut doceat
eu modu resistendi Similiter q si teptat
de supbia cogitet de humilitate filii dei
q humiliavit semetipm factus obediens usq
ad morte Cogitet etia de casu diaboli q
ppt supbia sua de padiso cecidit i infnu
et de angelo diabolus e factus Si teptet
de avaricia cogitet de brevitate vite et
instabilitate et vanitate mudi et q nihil
secu asportabit de omib9 divicijs suis
Si temptet de luxuria cogitet de morte
et qualis erit caro post morte cogitet
etia de penis inferni et gaudijs padisi
et multa talia det eis ondere et docere ¶
hoc facto recolligat et repetat in finali
cfessione sua dicens Amice tu fuisti cfess9
a° gravitate pcta ista et ondat ei gravitudine pctor
increpando eu dure et inducendo ad
lacrimas et cpunctione et contricione Et
adhuc multu valet si sacerdos ondat vul
tum dolorosum et lacrimabile pctori Sic
legit de bto ambrosio q qn aliqs cfi
tebat sibi lapsu suu ita amare flebat q
confitente quantumq obstinatu ad fletu
et lacrimas puocabat Sic det facere sacdos
ut si pctor verecundia ductus ad lacrimas
inutet ut lacrime admonentis lacrimas
excitent penitent Et io summope caveat
sacerdos q no adulet alicui i cfessione

ymo quatitudꝫ sit magna vl vereuda
psona increpat et corrigat eam dure
Caueat tn ne nimis exaspet vel q no
sit nimis durus verbo Sed si pctor bn
vult penite pmittat sibi venia de pctis
ita q semp pctor recedat consolatus ab
eo Et istis recte pactis faciat sibi ofessi
one gnale monens q si recordet de
aliquo pcto mortali veniat ad ofessi
one et sit imposita pnia absoluat eu
in noie dni Ita tn q si sit excoicatus
maiori excoicatoe nullo mo absoluat
eu donec sit ab excoicatoe absolutus
Sed q scdm commune doctna quilibet
habens cura aiaz pt absolue a minori
excoicatoe Ideo antequa pcedat ad
absolutione de pctis absoluat eu ab ja
excoicatoe Auete dei michi comissa absoluo
te a vinclo excoicatois si qua incurristi
p aliqua pticipatione excoicatoz Et
postea absoluat eu a pctis oblitis et
ofessis Sed ponat aliqs sacerdos habet
aliquos prochianos surdos uel mutos ul
cecos vl furiosos vel demoniatos et forte
sit istos esse in pcto mortali quid faciet
de istis si eni moneat surdu ad pniaz
no pdest q no audit Si mutu no pt
ofiteri Et si aliquis talu e cecus no pt
vide signu ul mutus nec etia pt lege
furiosus no e capax racois nc etia demo
niatus Dico q sacerdos debet facere
posse suu ut eos inducat ad pniaz et
otricione scdm q e possibile s verbis

vel scriptis nutib9 ut signis et oib9 aliis
modis quib9 poterit et si no pt oret ad
dnm et fratres orare pplm suu ut deus
illustret corda eoru ad pniaz et cu nichil
omiserit de cotingentib9 no imputabitur
sibi Quo aute se det hre sacerdos ad infir
mu qui amisit loquelam et no pt qfiteri
vide supra pte pma tractatu de eucha
ristia caplo ix / Capitlm decimu de ptate
Omnia supra / clauiu et effectu cofessiois
de effcu qtriois agerent dcm est
q pcta i contricione dimittuntur Dubium
consistit q dimittit sacerdos vtute clauiu
i absolucoe cu no dimittat culpa q
illa ut dcm e dimittit in cotricione Ver
etia pena quia adhuc postq absolutus
e remanet obligatus ad penam Circa
ista materiam istud videtur michi dicendu
Iste enim qui accedit ad qfessione aut e
pfecte contritus aut non Si e pfecte
contritus tuc deus vtute contricionis
remittit sibi pcta Ita q antequa accedat
ad qfessione mundatus e a culpa Si
aut non e pfecte qtritus tuc vtute qfessi
onis ista impfecta contricio reducit ad pfcaz
ita q de attrito fit virtute qtricionis
qtritus et virtute confessionis remittit
sibi pctm qntu ad culpam Notandu
tame q qn dr pcta in contricione vel
cofessione dimitti intelligendu e deu dim
tere pctm no qtrione vel confessione vn
Ambro9 Et pcmt de pe d i Verbu dei
pcta dimittit Et Aug9 de qse d iii Nemo

tollit pcta nisi solus xpus qui e agnus
tollens pcta mudi tollit aute et dimit
tendo que facta sut et adiuuando ne fiat
et pducendo ad vita vbi fieri no pos
sunt Quod aut dicit solus xpus no
excludit prem et filiu et spm stm qr
in diuisa sut opa trinitatis Et istud
vbu est qntu ad opa que sut ad ext
Quid ergo faciut ibi claues vel
absolucio sacerdotis Dicendu qd dicut
aliqui qd deus mudat aiam a macula
culpe et sacdos absoluit ea a vinculo
pene etne fateor qd no intelligo istos
No enim video qd aliquis postqua mu
datus e a macula culpe mortalis sit
obligatus pene etne cu ista pena no
debeat nisi pcto mortali Si ergo deus
mudat aiam in gtione a culpa mortali
absoluit ea et p qns a vinculo pene
etne Et ideo dicunt aliqui quod qualis
pctm in gtione dimittatur inqntu ad
culpa et qntu ad reatu pene etne tn
pctor ad huc remanet obligatus ad duo
s ad confitendu pctm et aliqua satisfac
tione pro pcto facienda Et io sacdos
virtute clauiu absoluit eu a vinculo
qd tenebatur ad cfessione et ligat eu ad
satisfcone et sic dicit sacdos solue et
ligare vtute clauiu Quauis veru sit
qd pctor sit obligatus ad illa duo no video
tame qmodo via istoru forma absolu
cionis sacramentalis possit bn verificari
no enim dicit sacdos absoluo te a cfessioe

ſed dicit abſoluo te a pctis quod ſecundum iſtam
viam oportet quod aliquomodo abſoluat eum a
pctis // Et ideo dicunt aliqui quod pctor per
pctm non ſolum e obligatus deo quem offendit
ymo etiam eccleſie cui peccando ſe ſubſtrahit
Et ideo quamuis in contritione reconcilietur deo adhuc
tamen remanet reconciliandus eccleſie et reconciliatur
eccleſie in confeſſione confitendo ſe illi qui e Rector
eccleſie Et licet iſtud ſit verum non tamen videtur
ſufficere cum clauis non ſolum ſe extendat ad
abſoluendum vel ligandum in terris ymo etiam
in celis dicente xpo Quodcumque ligaueris
ſuper terram etc Et ideo dicunt aliqui quod ſacerdos
virtute clauium non facit aliquid niſi ſolum
oſtenſiue Unde dicunt quod abſoluit i abſolutum
oſtendit Unde quando dicit abſoluo te e ſenſus abſo
lutum oſtendo te et iſti videntur fundare dictum
ſuum in auctoritate Ambroſij dicentis Sacerdos
quidem officium ſuum exhibet ſed nullius pota
tis iura exercet Sed dictum iſtorum parum
videtur attribuere clauibus et verbum Ambroſij
intendendum e quod ſacerdos nullius ptatis iura
exercet auctoritatiue ſed tamen miniſtraliter Et
ideo dicunt alij quod ſacerdotes virtute clauium ab
ſoluunt a culpa ſi inueniunt eam dummodo confitens
non ponat obicem et abſoluunt a pena pur
gatorij cui pctor erat obligatus non eam
relaxando ſed commutando et hoc ſub condi
tione ſ· ſi expleat pnam iniunctam ita quod
ſi pna iniuncta e condigna abſoluitur a tota
pena purgatorij Et ſi non eſt condigna non
abſoluitur a tota ſed a tanta Et ideo ſi
moriatur expleta pna condigna non pu

met² in purgatorio Si aut pnia no fuit
gdigna vel si fuit et no gpleuit eam in
vita ista gplebit ea in purgatorio et ista
opinio videt² michi ronabilis Alii dicut
qd cu ome pctm mortale sit offensiuu diuine
bonitatis que e infinita debita pena pcto
morli e infinita et p qua viribus nris
ipporcionabilis virtute aut clauiu fit
pporcionabilis nobis in qntu vtute clauiu
confert² gfitenti passio xpi que dat effica
ciam omibus sacmentis et que fuit suffi
ciens ad satisfaciendu pro pctis totius
mudi Vn scdm hanc via vtus clauiu
e qd vtute ea confertur gfitenti passio
xpi in tuq vtute pt satisfacere p pctis
qd no faciebat ante Vn credo qd vnu
pr nr impositu in pnia a sacdote e effi
cacius ad satisfaciendu pro pctis qz si
aliquis diceret centu milia p se ipm qz
illud het efficacia a passione xpi illa a
mito dicentis et ista opinio est multu
ronabilis Capitulum vndecimu de sigillo cofessionis

Confessionis sigillu det ee ita secretu qd
nullomo nullo pacto p nulla re det
frangi ymo sacdos ante debet sustinere
quacuq pena etia mortem qz reuelaret
gfessionem nec vbo nec scripto nec nutu
nec signo Et de hoc dr Bret et habet²
de pe d vi c Sacdos ubi dicit sit sacdos
an oia caueat ne de hijs que ei gfitent²
pcta sua alicui recitet quod ei gfessus est
no ppinquis nec extraneis neqz qd absit
p aliquo scandalo Na si hoc fecerit

deponat et o(mn)ib(us) dieb(us) vite sue ignominios(e) peregrinando peregrinat. Ite(m) de penitentiis et remissionib(us) c(apitulum) Om(n)is utriusq(ue) sexus. Caveat o(mn)ino sacerdos ne verbo aut signo vel alio quovis mo(do) prodat aliquatenus peccatum. Sed si prude(n)tiori consilio indiguerit illud caute absq(ue) ulla expressione requirat. quia qui in penitentiali iudicio sibi detectu(m) presumpserit revelare no(n) solu(m) a sacerdotali officio decernimus verum ad agendu(m) penitentiam in arto monasterio detrudend(um). Ita q(uod) in decretali ista instruit(ur) confessor. De hoc quid agere debeat et a quo tacere. Si enim sacerdoti in confessione occurrat casus super quo non posset bene consulere confitenti debet super hoc consulere periciore(m) sic ut videat quid agere debeat. Sed sub qua forma revelabit isti peccatum quod alter confessus est sibi. Credo quod sub ista. Si talis Si talis casus accideret quid esset faciendu(m) vel si aliquis confiteretur de isto peccato quid esset sibi consulend(um). Non aut(em) ut credo debet dicere ego audivi istud in confessione quia dicendo sic mentiretur q(uia) ipse no(n) audivit ut ipse ymo ut vicarius et tenens locu(m) dei et multo minus debet dicere quidam confessus est michi istud quia dicendo sic in generali et implicite revelat confessione(m) et etia(m) quia confessio fuit facta deo et no(n) sibi nisi ut tenenti locu(m) dei. ¶ Sed pone sacerdos super crimen q(uod) audivit in confessione inducit in testem compellitur iurare quid faciet si dicat revelat confessione(m) si negat periurat. Dico q(uod) si solu(m) sciat per confessione(m)

ipse det iurare ſe nichil ſcire de materia illa
ſup qua interogatur ne pieraret quia ipse nichil
ſcit quamuis enim ſciat illud crimine fuiſſe ſibi
confeſſum neſcit tamen utrum confitens in confi
tendo dixerit verum uel falſum Et ideo
vere pt iurare ſe nichil ſcire ¶ Sed quid
iudex erit cauilloſus et interogabit eum per
iuramentum utrum audiuerit aliquid de cri
mine illo de quo agitur dicendum qd iurare non
ligat eum ad dicendum aliquid de materia iſta
Cum enim iuramentum non fuerit inuentum
ut eſſet vinculum iniquitatis extra de iure
iurando c quanto In nullo qd ſit contra man
datum dei e obligatus ſed contra illud non ſolum
teſtimonium dicens nullum iuramentum obligat
ad hoc Vnde talis licite pt iurare ſe nichil
audiuiſſe et intelligat qd nichil audiuit
ut homo vel per modum quo debeat teſti
ficari ¶ Vltius pone ſacerdos p confeſſione
ſcit aliquem hereticum in prouincia ſua uel alibi
qui eos inducit ad hereſim quid faciet iſte
ſacerdos Raymundus in ſumma ſua videtur
dicere in iſto caſu confeſſionem poſſe reuelari
Et ro ſua e qd talis non ſeruat fidem cum ſit
hereticus et infidelis et ideo tali non eſt fides
ſeruanda xxiii q i Noli Salua tamen reuerencia
Raymundi magis videtur michi conſona eq
tati opinio alia quam etiam idem Raymundus
recitat ſ qd ſacerdos non det reuelare confeſ
ſionem iſtius Sed det adire epiſcopum vel
inquiſitorem et dicere Cuſtodi et vigila ſu
per oues tuas qr lupus e in grege Et
qd dicit Raymundus Cum iſte ſit infidelis

fides no e ei ſuanda Dico q no reuelando
ita confeſſione no ſeruat fides hō ſed deo
qui fidelis e in oibus vys ſuis ¶ Sed nuq
confitens pt licenciare confeſſore q dicat illa
q dixit ſibi in confeſſione Dico q confitens pt
bñ facere q illa q confeſſor ſcit ut deus ſciat
ut homo dicendo ſ extra confeſſione illa
q dixit ſibi in confeſſione et ſic confitens
poterit illa dicere eo quo audiuit ea extra
confeſſione ¶ Sed nuq ſufficit q confitens
dicat confeſſori Ego do vobis licencia q
dicatis ea q dixi vobis in confeſſione vl
opz q replicet ſibi oia extra confeſſione
aliqui doctores dicunt q ſufficit q licen
ciet confeſſore Dns tamen durandus
dicit in iiii ſuo q no ſufficit ymo tenet
oia replicare ſibi extra confeſſione Et ro
ſua q occurit quatũ ad nũc e iſta Quia
in yſtis q ſunt de neccitate ſacramenti nullus
pt diſpenſare nec etiã pp de quo magis
videret Sed tenere ſecrete e de neccitate
confeſſionis ſacramentalis ut diffuſe pbat
Ideo nullus pt contra hoc diſpenſare Vn
nullus pt licenciare q ea q ſciunt in
confeſſione reuelent Ideo ad hoc q reue
lentur opz q ſciat aliter q p confeſſione
¶ Ex hys pz q ſi aliquis ſciat aliqd per
confeſſione aliter q p confeſſione pt illud
reuelare et ſup illo teſtificari eo mo
q ſcit extra confeſſione ¶ Notandũ etiam
q ſigillũ confeſſionis dicte et principalit
reſpicit pctã ut patet ex decretali
Omis vtriuſqz ſexus vbi dicit Caueat

ouno sacerdos ne verbo aut signo aut quovis alio modo prodat peccatum Sed confessi tamen ex quadam cognitate respicit alia Et hec de confessione sufficiat / Tractatus tercius secunde

Expeditis per/ partis de satisfactione
dei graciam duabus partibus prime scilicet contricione et confessione De Tercia scilicet satisfactione agendum est Circa quam considerandum sunt Sex Primo quid est satisfactio et in quibus consistit Secundo de elemosina que est prima pars satisfactionis Tercio de ieiunio quod est secunda pars Quarto de oracione que est tercia pars Quinta de mensura satisfactionis id est quanta pena est imponenda pro unoquoque peccato Sexto utrum unus possit satisfacere pro alio Capitulum primum quid est satisfactio et quibus debet satisfieri

Satisfactio secundum Gregorium est peccatorum causas excidere et earum suggestionibus aditum non indulgere Ita quod in diffinicione ista tanguntur duo que dent esse in omni vera satisfactione Sicut enim bona et completa medicina debet esse curativa infirmitatis preterite et preservativa respectu future Ita satisfactio debet esse in remedium peccati preteriti et in cautela futuri Primum tangitur cum dicitur peccatorum causas excidere Secundum cum dicitur earum suggestionibus etc. Quia eciam medicina si sit conveniens debet esse apropriata infirmitati et ordinari directe contra infirmitatem Teste beato Jeronimo qui dicit Medicina cuilibet morbo adhibenda est Non enim sanat oculum quod sanat calcaneum Et secundum quod dicit beatus Johannes in prima canonica sua Omne quod est in mundo aut est concupiscencia

carnis aut est concupiscentia oculorum aut superbia vite Et vult dicere quod tres radices sunt omnium peccatorum scilicet Avaricia que datur intelligi per hoc quod dicit concupiscentia oculorum luxuria que datur intelligi per hoc quod dicit concupiscentia carnis Superbia que datur intelligi per hoc quod dicit superbia vite Idcirco contra istas tres radices peccatorum ordinatur tres partes satisfactionis scilicet elemosina que ordinatur contra avariciam Ieiunium quod ordinatur contra luxuriam Oracio que ordinatur contra superbiam et sic sunt tres partes satisfactionis scilicet Elemosina Ieiunium et oracio Et de istis tribus per ordinem est attendendum Et primo de elemosina

Capitulum secundum de elemosina

Licet varia et diversa de virtute elemosine a sanctis et doctoribus sint scripta tamen ille sanctus Thobias omnia brevi sermone comprehendit dicens Elemosina animam a morte et a peccato liberat et non patietur eam ire in tenebras ¶ Elemosina autem est triplex Prima consistit in cordis contricione qua scilicet aliquis se offert sacrificium deo de quo dicitur in psalmo Sacrificium deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non despicies Et de ista elemosina dicit sapiens Miserere anime tue placens deo Et elemosina sic dicta non est pars satisfactionis immo est pars integralis penitencie condivisa satisfactioni sicut dicitur quod penitencie sunt tres partes scilicet contricio confessio et satisfactio ¶ Alia est elemosina que consistit in compassione proximi inquantum compatimur alienis miseriis sicut nobis

Et de ista dicitur Job ab initio creuit mecum miseratio et ab vtero matris egressa est mecum

¶ Tercia consistit in largitione manuali qua si aliquis exhibet alium aliquod temporale subsidium propter deum et de ista intendimus hic Et de hac dicit saluator in luca Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis Et Ambrosius Pasce fame morientem et nisi paveris occidisti Et sub ista elemosina continentur septem opera misericordie de quibus dicetur in tria particula ¶ Sed quantum ad nunc circa elemosinam consideranda sunt quatuor Primo de quo debet fieri elemosina Secundo a quo debet fieri elemosina Tercio cui debet fieri Quarto quo debet fieri / De quo debet fieri elemosina

Omissa ista distinctione De necessario et superfluo que ab aliquibus doctoribus fit intendimus quod in hoc concordat doctores omnes quod de alieno nec de illicite acquisitis non debet fieri elemosina Vnde Thobias ordens filio suo de quo esset elemosina facienda dicit honora dominum de tua substantia de tua dicit non de aliena Et gregorius Non est putanda elemosina si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus acquiritur ¶ Notandum tamen circa hoc quod illicitum acquisitum potest esse tribus modis / Aut enim quedam illicite acquisita in quibus non transfertur dominium in accipiente ut in rapina et furto / Aut alia in quibus transfertur dominium sed tamen competit repeticio vt in usura / Aut alia in quibus transfertur dominium et non competit repeticio ut in

pecunia vel rebus acquisitis ex ystrionatu
vel meretricio In primis duobus casibus scilicet quando
non transfertur dominium vel si transfertur competit
repeticio non potest fieri elemosina sed precise
debet restitui iuxta modum quem ponetur infra
Vnde de acquisitis furto rapina vsura sy
monia non potest fieri elemosina In tercio
autem casu scilicet cum transfertur dominium et non competit
repeticio sicut in acquisitis ex ystrionatu
vel meretricio de istis potest fieri elemosina
et hanc distinctionem approbat Ambrosius
xiiij q v non sane in fine ¶ Sed numquid de
hijs que acquiruntur ludo alee vel taxillorum
vel quorumcumque alio ludo potest fieri elemosina
Dicendum quod intelligo hoc quando loquor de ludo
non de ludo qui sit causa solacij vel recrea
cionis quia talis ludus est licitus solum quod
sit honestus et debitis circumstanciis vestitus
Sed loquor de ludo qui sit causa cupidi
tatis qui est omnino et simpliciter illicitus
cum in eo concurrant multa peccata Primo est
ibi desiderium lucrandi ecce cupiditas que
est radix omnium malorum Secundo est ibi vo
luntas spoliandi proximum ecce rapina
Tercio est ibi vsura maxima scilicet x pro xij
non solum in anno sed in mense sed in eodem
die Quarto multiplicantur ibi mendacia
et verba ociosa et vana Quinto est ibi
blasphemia ecce heresis Sexto est ibi
corrupcio multiplex proximorum qui ludum
aspiciunt Septimo est ibi scandalum bonorum
Octauo contemptus prohibicionis sancte matris
ecclesie Nono est ibi amissio temporis et aliorum

bonoꝝ q illo tempore tenet² homo fatē
te quibꝫ omnibꝫ pꝫ quantū peccant qui
talibus ludis vacant Et de pena clericoꝝ
qui talibꝫ ludis vacant legit² i canonibꝫ
aplorꝫ Si Epus aut pbr aut diaconus
alee aut ebrietati deserviens aut desinat
aut certe dampnet² Subdiaconus aut
lector aut cantor silia faciens aut desinat
aut comione privet² Patet ergo q illud
q in ludo acquirit² illicite acquirit // Sed
nunquid pt repeti Dicunt aliqui doctores
q no Sed ille qui lucratus e det illud
pauperibus erogare ar xiiii q v Non sane
Cum enim turpitudo vertat² ex pte utriusqꝫ
melior e condicio possidentis // Alii dicunt
et fere omnes doctores canoniste q pt
repeti et pbat² de Aleatoribus lege ultia
in fine Et dt greca constitucio q usque ad
l annos pt repeti et secundum istos de acq
sitis in ludo no pt fieri elemosina Ray
mundus et concordat cu eo Thomas et qsi
omes Theologi dicunt q distinguendum est
quia aut aliquis lusit voluntarie et
ex cupiditate no coactus p aliquem et tunc
si amisit no pt repetere q amisit Sed
ille qui lucratus e tenet² illud dare pau
peribus Si lucratus e tenet² restituere in
iudicio aie Aut lusit coactus p vim
vel p importunitate alterius et tunc si amisit
pt repetere si lucratus e no tenet² resti
tuere sed debet q lucratus e paupibꝫ
erogare Istam snam pbant p multa
iura et est satis consona roi et equitati

¶ Notandum tamen quod sunt aliqui persone quibus
indistincte tenetur quis restituere quidquid lucratur
est ab eis in ludo ut furiosi prodigi pupilli mi
nores xxv annis mente capti Surdi ceci
muti et qui morbo perpetuo laborant quia tales
rebus suis super esse non possunt Ideo dantur eis
tutores et curatores Idem videtur de monachis
et ceteris religiosis et filiis familias qui non
habent peculium castrense vel quasi castrense et
uxor que non habet res parafernalia et etiam minis
tratores rerum ecclesiasticarum que pauperum sunt et
similibus Nam cum talis pecunia est ad ministra
tio multiplici iure verum et facti sit culpa
bilis et viciosa restituenda est non dico ei
qui amisit ea in ludo sed tutori vel curatori
vel domino vel marito vel patri vel monasterio
vel ecclesie

Quis potest facere elemosinam

Elemosinam potest facere quicumque est sui iuris
et habet dominium vel administracionem aliquorum
bonorum temporalium // Nunquid ergo monachus vel
aliqua alia persona religiosa potest facere elemo
sinam Dico quod talis persona aut habet adminis
tracionem aut non habet Si habet administra
tionem potest et debet ymmo quidquid super est sibi
in necessitatibus ecclesie et causis piis est
expendendum dicente beato Bernardo Bona
ecclesiarum pauperum sunt et quidquid a minis
tris ecclesie preter victum et vestitum retinetur
totum est sacrilegium et rapina Si non habet
administracionem credo salvo meliori iudicio
quod non potest nec debet facere elemosinam nisi de
prelati sui petita licencia et obtenta Mo
nachus enim non potest tractare eciam utilitates

monasterium suum nisi de precepto Abbatis vi q. i
Monachi de q d v non oportet Et hoc intelligo
nisi ille qui indiget elemosina sit in extrema
necessitate constitutus i. indigeat ad mortem quia
in isto casu debet sibi dari elemosina si potest
Isto etiam quod prelatus expresse inhiberet sibi
quia in tali casu omnis homo tenetur ex precepto
dei subuenire proximo Iuxta illud Ambrosii
Pasce fame morientem etc Et etiam in tali casu
omnia sunt communia plurium d sit hoc Nota tamen
quod si monachus non habens administrationem de
precepto Abbatis vadat ad aliquam peregrina
tionem uel ad studium sine aliqua distinctione
potest dare elemosinam Nam eo ipso quod prelatus
dedit sibi licenciam standi in scolis uel eundi
ad peregrinationem videtur sibi dedisse licentiam
faciendi omnia que honeste scolares et peregrini
solent facere ita tamen quod moderate faciat quilibet
enim debet se conformare moribus illorum inter quos
viuit Sed nunquid uxor potest facere elemosinam
sine licencia viri Dicendum quod si uxor habet
res paternales i. proprias preter dotem sic
dictas a para quod est iuxta et farna quod est
dos quasi iuxta dotem potest de illis etiam inuito
viro facere elemosinam c de pactis qui hac
lege De rebus etiam viri sicut de pane et
vino et aliis que approbato et bono ac lau
dabili more solent ad disponere uxorem perti
nere potest facere elemosinam moderate tamen
et secundum facultatem viri et maiorem uel mino
rem indigentiam uel multitudinem pauperum
et debet sibi formare conscientiam quod non displiceat
marito in corde etiam si quandoque prohibuit sibi

ore Solent etia mariti face tale phibitoz
uxoribus ut no retrahant eas a toto sed
ab excessu q suspicant eas furas si ha
berent alienas minnis largas Potest etia
formare qstiam et qualitate et miseria
paupis cogitans q si maritus illud videt
omnibus modis placet ei q fiet sibi ele
mosina Sed si bing et pstite dicat sibi
qstia q viro displiceat deponat illa
qstiam si pt et si no pt non det et doleat
qua no pt dare Et sic intelligo i capitlm
xxxiij q v quod deo ubi di q cu scandalo
viri no det face elemosina et illud itel
lige nisi petens sit in extrema necitate qsti
tutus quia tuc mtrepide det dare alit
peccaret Et dixi de rebus viri itelligo
de rebus dotalibus Nam verum dotaliu
illibatum omnium penes viru e c de rei
vendi dote ancilla c de iure dotiu In
rebus And aut Albertus dicit q si est
mulier lucrosa i si ex officio suo lucratur
esto q no habeat bona pafernalia de
eo q lucrat pt absq mandato et qsensu
viri face elemosina Filius etia familias
no pot face elemosinas de rebus pris
sine eius licencia et mandato nisi suppo
nat q placeret pri sicut dixi sup de
uxore et hoc intellige nisi talis filius
habeat peculiu castrense ul qsi castrese
de tali eni peculio pt face elemosinam
etia invito pre Peculiu castrense e q
acquisivit ex milicia Peculiu qsi castrese
e q acquisivit ex scia vel aliquo artificio

honesto intellige etiam nisi videat pauperes
in extrema necessitate constitutum. De filio etiam
eunte ad peregrinationem vel eunte in studio
intellige sicut dixi supra de monacho et
in communi servus vel ancilla potest facere
elemosinam de rebus dominorum nisi forte fuit
eis commissa administratio bonorum domus
quia tunc possit facere moderate si sciret quod
domino non displiceret. Cui debet dari elemosina.

Elemosina non debet dari nisi indigenti
et hoc sonat nomen elemosine. Dicitur
enim elemosina secundum quod dicit bernardus ab
eloys quod est misereri et moys quod est aqua quasi
miserorum id est indigentium aqua. Horum autem
qui petunt elemosinam quidam petunt ex
debito sicut religiosi mendicantes qui predi
cant et celebrant cottidie pro benefactoribus
suis et isti dummodo constet eos habere istud officium
sunt omnibus aliis preferendi. Et dicuntur
ista petere quasi ex debito quia non solum dant
eis temporalia ymo etiam spiritualia accipiuntur
ab eis. Unde in persona talium dicit apostolus. Si
vobis seminamus non est magnum si temporalia vestra
metamus. Alii petunt tantum pro vite
sue sustentatione sicut isti pauperes qui
mendicant et in isto casu aut homo potest
omnibus dare aut non potest. Si potest omnibus
dare tunc debet dare omnibus absque aliqua dis
tinctione. Et ad hoc inducuntur exempla
Abraham et loth qui quia omnes indifferenter re
cipiebant hospicio angelos receperunt. Si
enim aliquos repellerent forsan inter illos
angelos repulissent. Et in hoc casu aut

Johes criſoſtim9 Quieſcam9 ab hac ſurda
et nephanda aut diabolica curioſitate
diſcernendi int paupem et pauperem
Non eni ex vita eorum quos accipis et quibus
das mercede tibi retribuitur ē deus ſed
ex volūtate et honorificencia mita ex ma
et bonitate xpi Quieſcam9 Jte Conc
xi q in quid in fine vbi dr q etiā excitato
danda ē elemoſina hoc intellige tam de
excitato q̄ de quolibz alio notorio pctore q
intelligend ē niſi ſaturitate tibi negligent
iuſticia et fierent deteriores q in tali caſu
no eſt eis fienda elemoſina ut dt Aug
et po v q v c No ois et hoc intelligas
niſi eſuriant ad morte tūc eni quātumcūqz
negligerent iuſticiā dent paſti niſi forte
Judex ſecularis dampnaſſet eos ppter
ſcelera ſua ad moriend fame In ſcdo
caſu vbi no pt dare omib9 poſito q
oes equalit indigeant dt Amb9 Noue
eſſe conſideranda ſ fidele cauſa locu
temp9 modu mcitudine ſanguis ppi
quitate etate debilitate cdicione ſiue
nobilitate Fidele quia fidelis ē pferen
dus infideli Cauſa q ſi duo tenentur
capti vnus ppt culpam ſuā et alius
ſine culpa iſte eet pferendus alij Locu
quia captus ſiue detentus in carcere
ē pferendus illi qui pt ire libe q̄tucūqz
vult Temp9 q ſi vnus ē in tempore
pſecutionis ē pferendus alij qui nulla
pſecutione patit Modu ut no totu
om det nec ſimul effundant opes ſed

discrete dispensent nisi forte aliquis ex toto
velit relinquere mundum / Amaritudine ut magis
indigens minus indigenti preferatur Sanguine
propinquitate ut propinquus preferat extra
neo Etate quia senes sunt iuvenibus prefe
rendi Debilitate ut infirmus preferatur
sano et debilis forti Nobilitate ut nobilis
preferatur ignobili et istud totum intelligendum
est ceteris paribus talis enim condicio posset
esse ex una parte quia reformaret particulariter
rium ¶ Sed pone quidam habet patrem in
delem qui indiget elemosina et extraneus
fidelis indiget etiam elemosina ipse non potest
subvenire utrique sed uni tantum Cui subveniet
patri infideli aut extraneo fideli In isto
casu dicunt aliqui quod pater infidelis est prefe
rendus extraneo fideli in exhibicione nu
trimenti Sed extraneus fidelis est preferen
dus patri in dicione Ar ... Et
fundatur ista opinio super illud preceptum
Honora patrem tuum etc Et hoc intelligatur
si equaliter indigeant Si enim extraneus
indigeat ad mortem et pater non extraneus
esset preferendus patri Alii dicunt contra quia
boni extranei sunt malis propinquis prefe
rendi Quis istorum verius dicat lectoris
iudicio relinquatur Quo debet fieri elemosina
Quia secundum philosophum in ethicis modus
imponit speciem actui quod intelligo de
specie moris Non enim sufficit facere bonum
nisi bene fiat Unde precepit dominus Moysi
Iuste quod iustum est exequeris Ideo ad hoc
quod elemosina sit meritoria requiritur quod

debito mo ſiat Vn̄ det fieri elemoſina
gratant' ſiue letant' Vn̄ aplus K' tribuit
i hilaritate no ex triſticia aut ex neccitate
hilare aut datorem diligit deus Secdo
det fieri latant' Vn̄ ſaluator Cum facis
elemoſina noli ante te tuba canē ſicut ypo
crite faciunt et ſequit' Te aut faciente
elemoſina neſciat ſiniſtra tua qd faciat
dextā tua Tercio det fieri habundant'
et hoc ſcdm facultates dantis Vn̄ thobias
fili ſi multu tibi fuit habundat' tribue ſi
aut exiguu illud exiguu impti ſtude
Quarto prudent' ut fiat ſcdm forma
tradita ı̄ predenti Quinto det fieri cu
intencione rca ut ſ. fiat ꝓpt' deū no ad
vana glam Vn̄ ſu' ait Greg' Vnde
celū mereri potāt no ventu tranſitoru
fauoris querat **Capitulum tercium de ieiunio**
Secunda ps ſatiſfactois e ieiuniu de quo
dicit' in Thobia bona e elemoſina
cu ieiunio Notandu tn quod triplex eſt
ieiuniu Primu e abſtinencia corporis a cibo
mali Scdm e affliccionis a gaudio tpali
Terciu e abſtinē a pcto mortali Et hoc
triplici ieiunio debem9 caſtigare iumentu
nrm Parum em pficit ieiunare a cibo niſi
Vn̄ yſaias ieiunet' a pcto Quare ieiunauim9 et ne
aſpexiſti humiliauim9 aias nras et neſciſti
loquit' in pſona ieiunanciu in pcto mor
tali Et ſubdit viſione in pſona dei Ecce
ad lites et contenciones ieiunatis et pcutit'
pugno impie et ſequit' Nunqd tale eſt
ieiuniu qd elegi qd dicat qd no ymmo

istud Dissolue colligaciones impietatis sol
ue fasciculos deprimentes et omne onus
pcti dirrumpe frange esurienti panem
tuum et egenos vagosq3 indue in domum
tuam Cum videris nudum operi eum et carnem
tuam ne despexeris Et est notandum quod dominus
instituit ieiunium in paradiso sed postea sancti
ficauit in deserto quando ieiunauit xl diebus
et xl noctibus Ad hoc autem quod ieiunium sit
meritorium quatuor debent ipsum imitari scilicet
largitas leticia hora et mensura / De lar
gitate dicit Jheronimus Ex maceraturus eras
si non ieiunares da pauperibus ut ieiunium
tuum sit saturitas die tue non marsubii
lucrum Et Gregorius Illud ieiunium deus
approbat quod ad eum manus elemosinarum
leuat Idem illud quod tibi subtrahis alteri
largire ut unde caro tua affligitur inde
indigentis proximi caro releuetur / De leticia
dicit Christus Cum leticia ieiunatis non eritis
sicut ypocrite tristes exterminant enim
facies suas ut appareant hominibus ieiuna
tes / De tercio scilicet de hora Notandum quod hora
comedendi in diebus Jeiuniorum est hora
nona uel circa Ita tamen quod secundum quod dicit Thomas
in iiii suo non oportet inspicere astralabium
sed sufficit quod non anticipetur nimis nota
biliter hora Unde legitur in primo Regum quod
Jonathas qui anticipauit hora adiudi
catus fuit morti De quarto scilicet de mensura
notandum quod Jeiunans debet comedere multum
sobrie Unde dicit beatus Petrus Sobrii
estote Et sobrietas ista attenditur tam

in qualitate cibi quam in quantitate In qualitate
quidem ut non comedant cibaria prohibita
sicut carnes vel lacticinia et similia non
querant cibaria exquisita vel exquisito modo
parata vide de hoc supra capitulo de interroga
tionibus fiendis in confessione Sobrietas etiam
attendenda est in quantitate ut scilicet non sumat
cibus nisi quantum sufficit ad nature sus
tentationem Superfluitas enim cibi multa ma
la facit quia provocat ad luxuriam et omne
bonum opus dissolvit Unde in figura huius
legitur in iiij libro Regum quod Nabuzardam
qui interpretatur princeps cocorum per quem intel
ligitur ventris ingluvies destruxit mu
ros Jherusalem per quos intelliguntur virtutes
anime fidelis Augustinus Mens aviditate ciborum
lassata perdit orationis virtutem Notandum etiam
quod ieiunium debito modo observatum tria bona
facit Primum enim elevat ad contemplationem
divinorum Secundo reprimit stimulum car
nalium viciorum Tertio impetrat gratiam
virtutum et celestium premiorum Et ista tria
tanguntur in prefatione que cantatur in quadra
gesima Que dicitur sic Qui in corporali ie
iunio vicia comprimis quantum ad secundum
mentem elevas quantum ad primum virtutem
largiris et premia quantum ad tertium No
tandum etiam quod per ieiunium intelliguntur omnes
afflictiones corporales sicut vigilie genu
flexiones flagella et similia Capitulum

Oratio que est tertia quartum de oratione
pars satisfactionis diffinitur sic a Da
masceno Oratio est pius affectus mentis

in deu tendensq plerumq ne pyruitetur
i voce prudpens vel sic Oro e ꝯgeries
vocu ad aliq impetrandu in deu ten
dentiu ¶ Notand q in oroe no debent peti
tpalia ad minus principalit sed debent peti
spualia et ptinentia ad salute Iuxta illud
Primu querite regnu dei et iusticia ei9
et hec omnia tpalia adiicient vobis Que
aut sint petenda in oroe ondit xpus qn
discipulis dicentibus Magr doce nos orare
dixit Cu oratis dicite Pr nr etc Et de hoc
dicet infra in tcia pte ubi tractabit ista
ma ¶ Notand autem q ad hoc q oratio
sit meritoria et satisfactoria requirit q heat
viij coditiones s q sit Fidelis Secura Humilis
Discreta Deuota Verecunda Secreta Pura
Lacrimosa Attenta Feruida Opposa et Assidua
De istis no plus psequor q de se sunt nota
cuilibet aduerte volenti Valet aut oro
precipue cont vicia spualia Vn Iheronim9
sup illud locu hoc genus demonior no
eicit nisi in oroe et ieiunio aut sic Me
dicina cuilibet morbo e adhibenda Non
sanat oculu q sanat calcaneu Ieiunio
sanant pestes corporis Oroe sanantur
pestes mentis ¶ Si aut queratur q istaru
triu viu satisfactois sit potior s elemosina
vel oro vel ieiuniu Dicend q si cpa
rent qntu ad obiectu q imediate res
picit vel quantu ad mam circa qua
sunt sic oro e dignior et potior aliis du
abus Oro habet enim deu pro imediato
obiecto ut patet ex eius diffinicoe Nam

Oro e affectus mentis tendens in deum Sed elemosina habet pro immediato obiecto magis proximum quia ad hanc releuanda ordinatur Ieiunium etiam habet pro immediato obiecto lasciuiam carnis quia ad hanc refrenanda ordinatur Oro etiam est circa spiritualia Elemosina et ieiunium circa corporalia quare manifestum est quod quantum ad hoc oracio est dignior et potior elemosina et ieiunio ¶ Sed aut comparentur quantum ad ambitum sic elemosina est potior oroe et ieiunio quia elemosina continet in se ieiunium et oroem Ille enim qui dat elemosina indigenti obligat ipsum ad orandum pro se deum et sic oro includitur in elemosina Ille enim qui facit elemosina est particeps ieiunii et abstinentie illius qui recipit eam et sic ieiunium in elemosina continetur Vnde credo quod elemosina est vtilior et potior ad satisfaciendum ieiunio et oroe Et videtur esse ista intencio beati pauli in epistola ad Thimo. vbi dicit Exerce te ipsum ad pietate id est ad elemosina Nam corporalis exercitio id est ieiunium ad modicum vtilis est pietas aute id est elemosina ad omnia valet promissione habens vite que nunc est et future Capitulum quintum que pena debet imponi

Quanto peccatum est pro quolibet peccato grauius tanto ceteris paribus debet imponi maior et grauior satisfactio pro eo Et dico ceteris paribus quia talis circumstantia posset esse ex parte persone peccantis uel etiam ex parte peccati quod minus graui peccato deberet imponi grauior satisfactio Vbi gratia exemplum constat quod interficere matrem est grauius

pctm q̄ incestre vxore et ta gravior pnia
det inpoi de iure vxoricide q̄ matricide
It ro est q2 pnia debet esse talis q̄ sit
remediu pcti ptiti et cauteli futuri It
io q2 homines sut magis pni ad vxori
cidiu q̄ ad matricidiu ut magis vitent
maior pnia inpoi det p vxoricidio q̄
pro matricidio Ex simili ca maior pnia
det inpoi iuuem lubrico q̄ seni sed ceteris
paribus qnto pctm e gravius tanto maior
pnia debet inpoi pro eo ¶ Ad videndu
ergo que pnia det inpoi p vnoquoq;
pcto Videndu e de gradibus pctor q̄
s pctm e gravius altero ¶ Notand ergo
q̄ gravitas pt attendi in pctis trib9 mois
Vnomo circa ide pctm et hoc duobus
Vnomo ex pte cause inducentis ad pctm
Nam scdm q̄ dit Greg Pctm trib9 mois
comittit Nam ygnorancia aut infirmitate
aut studio aut ita sria pperetrat Ideo pctm
q̄ pperetrat ex infirmitate e gravius q̄ si
pperetraret ex ygnorancia sed mlto gravius
est si pperetraretur ex ita sria de pe d n su
¶ Cueniend ergo maior pnia e inponenda
pro pcto pperetrato ex infirmitate i ex tep
tacione uel ex fragilitate q̄ pro pcto
pperetrato ex ygnorancia et mlto maior
q̄ pcto pperetrato ex ita sria hoc est cotra
illud dctm q̄ dicit Ambro9 d ns Gravit
pccat qui sibi pmittit i pnitate gravius
qui cotempnit sed gravissime q̄ ygnorat
q̄ exponend est gravissime i piculossissie
q2 spalit pnia no agit de pcto quod

ignorat Vn Johes os aureu Nullu inuenit
tale remediu cont pcta sicut eoz gtinuata
meoria de pe d in judas et hoc intelligas
tu recordat homo de pcto ad gtrione no
ad delectationem Aliomo pt attendi grauitas
ita idem pctm ex parte ipius pcti Nam
ut dt Aug Tribus gradibus puenit ad
pctm s suggestione delectatione consensu
Ita ipius pcti tres sunt dre s pctm in
corde in ope et in consuetudine Ita q pctm
in ope e grauius q in corde sed grauissimu
e in gsuetudine Vn iste tres dre pctoz
intelligunt p tres mortuos quos xpus
legit suscitasse s filia Archisinagogi filiu
vidue et lazaru Puellam suscitauit in
domo ecce pctm cogitationis Pueru in
porta ciuitatis ecce pctm oparonis lazaz
quadriduanu in monumento ecce pctm
gsuetudis Puellam suscitauit tm verbo
Pueru verbo et motu lazaru vo vbo
fletu et lacrimis Ad ondendu quod ma
ior pna e imponenda pro pcto oparois
q pro pcto cogitationis sed mlto maior
pro pcto gsuetudinis / Aliomo pt attedi
grauitas int diusa pcta Ita tn q sint
eiusdem gnis sic dt Aug de pcctatis
luxurie dns adulterij malu vincit
fornicatione vincit ab incestu peius
e cu matre q cu aliena vxore gcubere
sed hoz om pessimu q cont naturam
sit / Tercio mo pt attendi grauitas in
pcto et hoc int diusa pcta diuersorum
genez sicut dt Aug q grauius est

homicidiu quam adulterium xxxiii q v Et quod ve
rius et vlie pcta que dirte commititur contra
deum sicut ydolatria heresis blasphemia
et silia sunt grauiora aliis Et de hoc magis
dicetur in iij parte qn agetur de x preceptis
¶ Viso quis e gradus in pctis videndu
e quo se debet here sacerdos circa impone pnie
¶ Circa quod sciendum quod cois sma doctorum
tenet quod omnes pnie sunt arbitrarie .i. ar
bitrio sacerdotis taxande et hoc consideratis
omnibus qntitate et qualitate Iterum psone
dignitate officio paupertate infirmitate siue
debilitate complexione siue consuetudine so
cietate latinis deuotionis religionis
regionis et temporis qualitate Aetate et
omnibus aliis circumstantiis supra positis Vn
leo ppa Tempora penitudinis habita mo
deratione constituenda sunt tuo iudicio put
diuisorum aios psspexeris ee deuotos Ite
in vm Commodo de hoc sit positu i iu
dicio eorum qui psunt uel qnto tempore
vel quali mo penitere debeat qui de linquit
xxvi q vii tpa hoc sit hoc Idem dicit
Jheronimus de p d j mensura Vt aute
magis particularius sciant simplices sa
cerdotes quomodo in impositione pniarum pre
dere debeant ¶ Notandum quod regulariter pro
puerio adulterio fornicatione homicidio
voluntario et ceteris criminibus capitalibus
e septennis pnia imponenda et hoc
duplici ratione Vna e quia deus precepit
maria sorore moysi lepra pfusam per
qua intelligitur lepra cuiuslibet peccati

mortalis septe diebus egredi ext castra et p9 emundatione redire ad castra Her vo pont xxxiiij. q. ij. Hoc ipm Et s'dm hoc per diem intelligim9 anum Iuxta verbu dm dicentis p pphām die pro anno dedit tibi Alia ro est ut sicut per pctm mozle pctor amisit septiformē graz spus sti Ita per pniaz septenne eam recuperet Notandu aut q licet ut dcm e p huio crimibus sit imponenda pnia septenn9 tn magis uel min9 aspa debet impom put maioritas uel minoritas cnms pensatis cetis circustantys hoc exposcit ut in sequentibus apparebit Sunt namqz plures casus pro quib9 propter peccantis dignitate vel pcti enormitate impom maior pnia uel ecia ex varys causis mior Nam pbr si fornicatione fecit det agere pniam x annor s'dm forma tradita d lxxxij pbr et istud intelligitur quida de simplici fornicatde Alij vero et forte verius de incestu uel de adulterio ut puta quia cognouit csanguinea vel affine vel cmgatam Item pbr si cognouit filia suam spualem qua baptizauit vel cuig confessione audiuit ut i cofirmatioe tenuit det age pniaz xij anor et ecia det depom et ipa debet delinque res suas paupibus et i monstrio deo usqz ad morte seruire xxx. q. i Si quis sacerdos Item qui cognouit monialem det age pniam x annor et ipa silr s'dm forma posita xxvi. q. i. De

filia deuota Matricida det penite ꝯ aiis stdm forma satis aspam posita xxxiij q ij latore. Vxoricide ad hut impoint ꝯtiuo pnia xxxiij q ij Ad mone. Nota etia ꝙ pntibus in quoꝝ lectis inuenimdt filij mortui. Ille ex cuius culpa ꝯtingit si sit solutus induci det ut intret monasterium eiusꝫ spatius ubi pcta sua ppetua deplo ret pnia. Si tn no potit hoc ppt carnis fragilitate induci credenda est ei licentia ꝯtrahendi mriomiu imposita sibi grauam pnia in sclo remanenti. Similr no det induci ingredi monasterium in alijs duobꝰ casibus quoꝝ vnꝰ e si alt ꝯiugu viuit nisi forte ꝯiux vellet simplicit ingredi. Alius casus est si het filios puos a quibꝰ no pt recedere nisi aliquis times dm sine suspectione filios educaret. Si aut nesciens istud acciderit puta ꝙ ne gligent collocauerat sciu in lcto et i mae inuenit eu extinctu det agere ut dicut aliqui doctores pniam triu anoꝝ quoꝝ vnus sit in pane et aqua. Ext de hijs qui filios occiderut c i ij et iij et ij q i Consuluisti. Pro homicidio casuali imponeda e pnia v anoꝝ qn culpa pcedit casu als nlla nisi forte ad cautela li d hijs vo et duobꝰ capitlis seqntibꝰ. Et credo ꝙ idem dicitur e in homicidio nato. De ista ma vide i iia pte in tractatu de dece pceptis. De vicio zodomitico ꝙ sit detestabile p Augustinu dicente ꝙ longe maius crimen e qua cognoscere mrem ꝑꝫ etia p pena zodomitis

inflicta q igne et sulphure de celo missis
pierunt Istud eciam pctm clamat specialit
vindictam ad dnm Vnd in Genesi Dicit de
clamor zodomor et gomor reorum venit ad
me quia ut ait Aug9 p istud pctm violat
societas q nobis det esse cum deo cum eadem na
tura ipe e auctor libidinis puersitate pol
luit xxxij q vij flagitia De isto aut pcto dicit
de Aug9 Videns deus in humana na tantum
nephas cont natura fieri forte desijt incar
nari et infinita mala de isto nephando
crimine ptut dici Est enim tante maledictois
q no solum actus sed eciam ipa platio eb lo
quentis aures audiencium ipaque quodammo
polluit elementa Et istud male cogitant
hyspani pueri enim i cunalibus existentes
et eciam mulieres verecundia mliebri post
posita illud nephandum et execrabile ubum
qd castellani nominant oibus suis verbis
insistent exquo ut dcm e Ob loquentis
aures audiencium et ipa eciam elemeta pol
luuntur Vnd labia talium deberent cum ferro
candenti cantherizari Vnd credo q pro
huiusmodi nephandissimo crimine grauissima pena
sit infligenda Multa alia crimina ponunt
i diuersis capitlis in corpore decretorum pro
quibus e maior pena q septem penitencia
q obmitto hic quia talia crimina de iure
et consuetudine reseruantur iudicio epor q
credo talia iura melius me scire tu eciam
q indistincte credo omnes penas hodie ee
arbitrarias i arbitrio sacerdotum taxandas
pensatis qualitate et condicione pctorum et

omnibus aliis circumstanciis Unde tanta posset
ee contritio confitentis quod pro maximo peccato esset ei
modica pena immo nulla pena imponenda Unde
refert dominus Clemens papa iiii Cum dudum quadam
die equitaret per Romam quedam mulier
que de remotis partibus venerat accessit
ad eum portans unum puerum parvum in brachiis
et voce magna cum magnis lacrimis clamauit
Pater sancte miserere mei peccatricis et da michi
penitentiam quia habui istum puerum quem porto
a filio meo Et papa coram omnibus absoluit
eam imposuitque penitentiam quod ieiunaret se
xtas feriales per annum in pane et aqua
Et mulier recedens et reuoluens secum
grauitatem peccati et paruitatem pene credidit quod
papa non bene intellexisset ea et iterum
accessit ad papam equitantem et confessa est
sicut prius et papa absoluit eam imposita
penitentiam quod diceret tria pater noster Et mulier itaque
recedens et secum ut prius peccatum et penitentiam
reuoluens iterato ad papam rediit et coram
omnibus ut prius fecerat confessa fuit quod papa
absoluit imponens sibi quod diceret unum pater
noster Et cum interrogaretur quare ita modicam
penitentiam imponeret ei Respondit plus ascendit
dolor et verecundia quam quam passa est in
confitendo ita publice peccatum suum quam si in
omnibus diebus vite sue ieiunaret in
pane et aqua Exemplo ergo isto confessor
in impositione pene debet attendere et verecundiam
confitentis et secundum quod videbit maiorem
vel minorem contritionem debet imponere maiorem
vel minorem penitentiam Notandum tamen

q pro pcto ubi e ſacienda renunciatio ſicut
in ſymonia uel reſtitutio ſicut in furto
vel pena depratione incendio vſura frau
dulenta et doloſa negtiatioe ludo ſcdm
diſtinctione ſup poſita det pmo impom
q renunciet et reſtituat ſi pt et ſi no pot
q heat anim reſtituendi et doleat q non
pt et pmittat q ſi deus det ſibi de quo
q reſtituet als no abſoluat nec pnia
imponat Notandu etia q ſacdos ſeper
det iniūge pniam p ꝯriu corrudentem
ipi pcto ut ſupbo ordem Auaro elemo
ſina luxurioſo abſtinentia Et ſi videat
expedire pegrinatione ut ſic macereť
caro et refrenet et no reſuſcitet ad delca
tione ex meoria facti uel aſpctu pſone
vel loci cu qua et in quo pctm eſt ppe
tratu lxxx d valet ex q i Mulier
¶ Notand etia q det cauere ſacdos q no
iponat pniam ſeruo p qua fiat pni
dicu dno nec diſcipulo p quam fiat
pnidiciu mgro nec eqiuſo et iſtud po
tiſſime caueat circa viru et vxorem
q no iponat pnaz vni p qua fiat
pnidiciu alteri Sed ponat aliquis
pctor cofitet penitet de pctis ſuis
vel dicit ſe penite no vult ſubire onus
pne dicens ſe delicatu et infirmu
uel male cplexionatu uel ſimilia qd
fiet de iſto Dico q ſi dicit ſe penitere
de pctis et pponat de ceto ſe abſtine
tn allegans fragilitate recuſans ſatiſ
fcois aſpitate det ſacdos ipm inducre

vt heat anim patu ad oem satisffionem portanda ondendo sibi martiu'me ptōr suor et que et quata bona amisit per ptā ista q omīa recupabit p pniaz ondendo etia q et qnta sustinuit xps pro pctis nris q tn sūme erat delicat⁹ quot et qnta sustinuerut sti martires et ste virgines tene et delicate a peccatis imunes qnta ergo pnia debet̄ tantis et talibus peccatis q tu comisisti et mlta alia det ondere sibi Et si tu omib⁹ istis no pt eu īducē īponat ei tale pniaz qua verisilr credat eu portare posse et ad hoc alliciat nos exo^m xpi q nuq̄ aliq̄ pniam īposuisse legit̄ Nisi vade et amplius noli pccare Vn Iohes Crisosto⁹ sup illud locu Alligant onera grauia zc dicit sic Si erramus modica pniam īpo nentes Nonne melius ē ꝑpt mīaz rone dare q ꝑpt nimia crudelitate subtrahē penitente xxv q vi Alligant Aug⁹ Si no pt gaudē sacerdos de oīmoda pctoris purgatioē gaudeat saltē q li beratu a iehenna mittit ad purgatoriu Ex quo pz q si pnia īposita a sacdote no est condigna cplebit̄ ī purgatorio Iterum pone aliquis cfitet̄ pcta sua tn no vult abstinē ab eis vel vult abstinē ab vno et no ab alio nuq̄ talis ē admit tendus ad pniam Dico q confessor det cfessione istius recipe no tamē debet eu absoluē sed det sibi de pctis confessis salubrius consiliū q poterit cohibere

et consule' q faciat aliqua pniaz q pctis
suis et inducere eu ad bonu quantu poterit
Et oia bona q de psilio sacerdotis iste faciet
quatuncuqz informa . sine caritate facta
quauis no valeant sibi directe ad vita
etna obtinenda tn valebut sibi ad iiij or
vel ad aliq vpoz. Primo q ad extrem
iudicij suppliciu tollerabilius subeundu
de pe d iij Si quis aut no habens cari
tatem Scdo ad tpalem prospitate obti
nenda de pe d iij Cauendu ecci q . ij
Sed quilibet Tercio ad hoc ut ciciꝰ
illustret cor eius ad pniaz de pe d ij
falsas in fine Quarto q diabolus no
pt sibi tantu nocere sicut pz de iudeo de
quo narrat Greg in dialogoz q q
se signauerat demones no potuerut
ei nocere Ex dictis pz q ad hoc q pnia sit
satisfactoria et meritoria opz q sit facta
i caritate . q ille qui facit sit si pcto
mortali Sed pone aliquu penitenti fuit
iniuncta pnia anteq ppleat pniaz labit
in pctm mortale et exns in illo pcto
pplet pniam iniunctam pꝰ redit ad statu
gre valet illa pnia vel tenet ea iterare
Ad hoc dicit Thomas in iiij o suo q queda
sut opa satisfactoria quaz effcus manet
postq ipa sut fca sicut postq fca e
elemosina ad huc manet eius effectus
s diminutio rei tpalis dantis Similiter
postq ieiunauit remanet effcus ieiu
nij qui e debilitas corporis ieiunantis
et talia opus sint in pcto mortali fca.

no opz q iterent Alia sut opa satisffactoria q postq facta sut michil remanet de hijs sicut est oro et io si fiat in pcto mortali opz q iteret Vnd si alicui sunt iniuncta pnia q dicat centu pr nr si dicat ea i pcto mortali no implet pniam sua ymo oz q exns in gra reiteret illa centu Secus de elemosina et ieiunio ut dicitur e q Et ita hoc sciendu q opa facta in caritate mortificant psequens pctm mortale et viuificant postea p vera pniaz si seqt Sed illa q nuqua fuerut viua i illa q fuerut facta in pcto mortali nuq possunt viuificari Caplz sextu vtru vnus posset satisffacere pro alio

Nunc restat vide vtru vnus possit pro alio satisffacere q Circa q sciendu q iste p quo alius satisfacit aut e viuus aut mortuus Si sit viuus aut ipe pt per se satisffacere aut no pt Si i pt dico q vnus no pt pro alio satisffacere Et ro que me mouet ad hoc est ista Equitas em diuine iusticie exigit ut qui peccat satisffaciat ut sup positu e ergo opz q p se satisffaciat Si aut no pt per se satisffacere tuc dico q alius pt pro eo Sed ad hoc requirut multa queda ex pte illius qui satisffacit quedam ex pte illius p quo satisffacit queda ex pte vtriusq quedam ex pte opis satisffactorij Ex parte illius q satisffacit requirit ppinquitas s q ille qui satisffacit sit obligatus ppinquitate sanguinis illi pro quo satisffacit sicut credo q si pr eet

inpotens ad ſatiſfaciendum filius poſſet
ceteris convenientibus ſatiſfacere pro patre ¶ Ro
e quia pater et filius ſunt quaſi una perſona
¶ Ex parte illius pro quo ſatiſfacit requiritur
neceſſitas ſcilicet quod indigeat et etiam impoſſibili-
tas ſcilicet quod non poſſit per ſe ſatiſfacere ¶ Ex parte
utriuſque requiritur caritas ſcilicet quod uterque ſit
in caritate quia caritas eſt radix me-
rendi et ſine ipſa nullum opus eſt ſatiſfacto-
rium ¶ Ex parte operis requiritur maioritas ſcilicet
quod ille qui ſatiſfacit pro alio faciat plus
quam faceret ille pro quo ſatiſfacit ¶ Sicut ſi
ille pro quo ſatiſfacit eſſet obligatus ad
ieiunandum una feria ſexta ¶ Non ſufficeret
quod ille qui ſatiſfaceret pro eo ieiunaret illa
feria ſexta ymo deberet amplius ieiu-
nare ¶ Credo etiam quod requiritur quod fiat auctoritate
ſuperioris ¶ Si autem ille pro quo ſatiſfacit
ſit mortuus tunc aut eſt in paradiſo et tunc
non indiget ut aliquis pro eo ſatiſfaciat
quia ut dicit Auguſtinus Iniuria facit martiri
qui orat pro martire quod eſt intelligendum de
quolibet exiſtente in paradiſo ut expreſſe dicitur
extra de celebratione miſſarum capitulo ¶ Cum marthe ¶ Aut eſt
in inferno et tunc ſecundum communem opinionem omnium
theologorum nichil quod fiat pro eo ſufficit
ſibi in inferno enim nulla eſt redemptio
¶ Aut eſt in purgatorio tunc poteſt ſatiſfieri
pro eo a vivis ¶ Et ita dicit Auguſtinus in libro
de agenda cura mortuorum ubi dicit ſic ¶ Non
exiſtimemus ad mortuos pro quibus cura geritur
pervenire niſi quod pro eis ſive altaris
ſive elemoſinarum ſive orationum ſacrificiis

ſupplicat² xiii q. ii Non extimemus Et Greg
ale defuctor iiii^or mod ſoluu'tur Aut obla
tionibus ſacdotu Aut orōibus ſcor aut ca
rorum elemoſinis Aut ieiuniis cognatorum
ſoluet aut de pma mlta alia cent dicen
da het tn q dcā ſut breuitatis cauſa
ſufficiant ppt opis mpſſione Veniā
poſtulans a lectore et ſique corrigenda
viderit et addenda no inuidenti aio
ſed benigno corrigat et emendat Incipit
Tercia ps huius opuſculi et cotinet x^{cem} capla

Omnium magr et dns ihūs xpūs de mun
do aſcenſurus ad prem diſcipulos
quomo ſe herent ad fideles quos ſuo
redimerat ſanguie inſtruxit dicens Euntes
docete oēs gentes In quo Rectores eccliarum
diſcipulis ſuccedentes inſtruxit et monuit
ut ſibi ſubditos doctrina ſana et ſalutifera
informaret Quod i lege veteri pulcher
rime extitit figuratu Ubi legit q in
ronali iudicii q legalis ſacerdos gerebat
in pectore doctrina et veritas erant ſculpta
In qua re dabat² intelligi q euangelici
ſacdotes veritate doctrina dent in ſe gere
et ea ſuis ſubditis nunciare Alioquin ve
etne maledcōis mcrut Sic eis p yſaiā
dns comminatur dicens Ve nobis canes
muti no valentes latrare Merito em
Rector eccliaſticus canis dicit² q. latratu
pdicationis et doctrine euangelice lupos
i. demones arce debet a grege dni et dor
mientes in pctis aīas excitare Sed tuc
mutus efficit² du uel deſidia torpet uel

ex ignorancia tacet Et io mito a dno
reprobat Qua ex re summo ope laborare debet
et sollerti aio vigilare ne dnie sue ignarus
existat quiymo tn de ea sue tenet q
sciat suu officiu debite exequi et sibi comis-
sum ppl'm informare et hoc quantu ad
ea q ipe pplus debet sue que quo ad nuc
possunt reduci ad quinq videlicz / ad credēda
ad petenda ad facienda ad fugienda et
etia ad speranda Debet g° Rtoz ecclasticus
sibi subditos instrue quid credendu q pe-
tendu q faciendu q fugiendu et etia q
sperandu Primu continet in articul fidei
Scdm in peticoibus dnice orois Tertiu
et Quartu in preptis decalogi Quītu
in dotibus glorie padisi Et de istis i ista
tria pticula e agendu Et scdm hoc ista
tria pticula in quatuor capla diuidit
Caplm pmu de articulis fidei Caplm
scdm de peticoib9 orois dnice Caplm triu
de dece preptis Caplm quartu de dotib9
btoz

Caplm pmu de articulos fidei

Teste aplo sine fide impossibile e place
deo Fides em e fundamtu omn bonor
opm sine qua omis edificatio ostructa defi
cit atq cadit Ista aut fides i articulis
fidei copletissime ptinet qui articuli oes
in simbolo colligunt Et Notandu tn iiii°
esse simbola q licet in verbis variis sunt
varia tn in sensu et sma sunt vnu Pmu
vocat simbolu aplor illud s credo q
dicit in copletorio et in pma et vocat
aplor quia apli recepta spus sci gra

illud ꝯposuerunt et ex hoc vocatur simbolum
quod dicitur de singulis et bolus quia quilibet apostolorum
apposuit bolum suum Unde petrus incepit
dicens Credo in deum patrem omnipotentem
et ceteri apostoli fuerunt reliqua ꝯsecuti // Secundum
vocatur Simbolum nicenum quia sancti patres id
in Niceno sinodo ꝯposuerunt Et id cantatur
in missa sicut dictum fuit supra parte prima
tractatu de Eucaristia c° e° // Tercium vocatur
symbolum Athanasii quia sanctus Athanasius illud
ꝯposuit et istud dicitur in prima feria quicumque
vult // Quartum vocari potest simbolum Inno
cencianum siue lateranense quia fuit ꝯpoi
tum sub Innocencio in concilio lateranensi
et istud ponitur extra de summa trinitate
et fide catholica firmiter credimus Et ita
sicut in quatuor euangeliis tota veritas doc
trine et fidei xpiane comprehenditur Ita in
istis quatuor simbolis omnes articuli fidei
ꝯtinentur Et sicut omnium euangeliorum doctrina
est vna ita omnium istorum iiij^or^ simbolorum est
vna summa atque fides Et sicut iuxta visionem
ezechielis rota fuit in medio rote // Materia
ergo istorum simbolorum sunt articuli fidei quorum
quidem articuli fidei ab aliquibus dicuntur esse
xij et ab aliquibus xiiij^m^. Illi qui dicunt
esse duodecim distinguunt eos penes numerum
xij Apostolorum qui simbolum ut dictum est ꝯpo
suerunt et fidem catholicam predicauerunt et
ecclesiam fundauerunt Illi qui dicunt eos esse
xiiij^or^ distinguunt eos penes materiam de
qua sunt Cum ergo materia de qua sunt articuli
fidei sit diuinitas et humanitas quia dominus

in ihesus christus verus deus et homo est Secundum
istos septem sunt articuli pertinentes ad diui
nitatem et septem pertinentes ad humanitatem
Articuli pertinentes ad diuinitatem disting
uuntur sic quod vnus respicit essentiam tres re
spiciunt personas et tres opera personarum Ille
qui respicit essentiam est credere in deum
trinum et vnum quidem in essentia et trinum
in personis Et contra istum articulum errauit
manicheus qui posuit duos deos vnum
bonum et alterum malum Et propter hoc tamen
in simbolo apostolorum dicitur solum credo in
deum In simbolo niceno fuit additum credo
in vnum deum Et de isto articulo dicitur in
simbolo Athanasii fides catholica hec est
vt vnum deum in trinitate et trinitatem in
vnitate veneremur quod dicat credamus deum
esse vnum in essentia et trinum in personis
Articuli pertinentes ad personas sunt tres
primus est credere in persona patris et de isto
dicitur in vtroque simbolo patrem omnipotentem
Ita quod pater est prima persona in trinitate Non
quidem prioritate nature uel temporis
sed solum prioritate originis quod persona patris
a nullo originatur sed alie persone ori
ginantur ab ea Et istud tangitur in simbolo
Athanasii cum dicitur pater a nullo est factus nec
creatus nec genitus Secundus articulus de
illis qui pertinent ad personas est credere in
persona filii Et de isto dicitur in simbolo
Et in ihesum christum filium eius vnicum Ita
quod debemus credere quod persona filii non sit nec
creata sed generatur a patre Et hoc tangitur

in simbolo Athanasij ubi dr filius a patre
solo e no factus nec creatus sed genitus
Et contra istu articulu errauit Arrius
qui dixit filiu ee creatura et minorem
pre Ideo contra errore Arrij fuit additu
i simbolo niceno deu de deo lumen de
lumie deu veru de deo vero genitu non
factu consbalem pri Licet eni filius secundu
homo sit minor pre tn inquantu deus e
equalis pri ita dicit Athanasius Equalis
pri scdm diuinitate minor pre scdm huma
nitate Fuerut etia aliqui heretici q
dixerut filiu ee genitu ex pre ex tpre
et no fuisse ab eterno et contra istu errore
fuit additu in simbolo Niceno Et ex pre
natu an oia secla ¶ Tercius articulus
de illis qui ptinent ad psonas e crede
in psona spus sci Et de isto articulo
dr in simbolo aplorum Credo in spm stm
ita qd debem9 credere spm stm esse veru
deu a pre et a filio procedente Ita dicit
Athanasius dicens Spus stus a pre et
filio no factus nec creatus nec genit9 sed
procedens Et contra istu articulu errant
greci dicentes spm stm a solo pre procede
Vn contra errorem eorum addidit Romana
ecclia in simbolo dicens Qui a pre fi
lioqz procedit Fuerut etia aliqui heretici
qui dixerut spm stm ee creaturam
et no deu et contra errore istorum fuit
additu in simbolo Niceno Qui cu pre
et filio simul adorat et glorificatur
Nulla eni creatura debet adorari equali

adorarde cu deo Cont istos tres articulos
erravit sabelli9 qui posuit confusionem in
psonaꝝ dicens q eade psona qnq erat
filius qnq spus stus Cont que dixit
Anathasius Alia e psona pris alia filij
alia spus sci ¶ Non sciendu q vna psona
e alia ab alia no tn e aliud Vn ista
e vera pater e alius a filio Sed ista e fla
et heretica pr e aliud a filio qr hoc q dico
alius dt diuisitate in psona sed hoc q dico
aliud dt diuisitate in eentia ¶ Alij tres
articuli ptinent ad opa trinitatis qr qda
ptinent ad opa nẽ videlicet ad opus
creatoris et de hoc e vnus articulus q
dem9 deu ee creatore omn creaturaru
Et de isto articulo dicit in simbolo aploꝝ
Creatore celi et terre Et cont istud arti
culu erravit Manicheus qui dixit q deus
bon9 creavit res Invisibiles sed de9 mal9
creavit res visibiles Vn cont errorem
suu fuit additu in simbolo Niceno visi
biliu omn et invisibiliu ¶ Notandu etia
q in simbolo aploꝝ dr creatore i simbolo
aut Niceno dr fctorem Et vo e qr dra e
int9 facere et creare qr creare e aliq ex
nichilo pducere facere e pducere aliq ex
aliquo Prima g° deus in pn° creavit
matiam tam celestiu qua terrestriu ergo
postea fecit alia Ideo dr creatore quia
vero postea ex illa ma fecit alias creg
turas Ideo dr fctorem ¶ Operu etia dei
quedam ptinent ad opus gre videlicet
opus iustificatoris et de hoc est vnus

articulus scilicet quod demus credere quod per gratiam dei
remittuntur peccata fidelibus unitis in unitate
et fide ecclesie catholice et de hoc dicitur in
simbolo apostolorum sanctam ecclesiam catholicam .. uni
versale sanctorum communione remissione peccatorum Et
in isto articulo comprehenduntur omnia sacra
ecclesie et quidquid sacrosancta Romana ecclesia de
baptismo et eucharistia et aliis ecclesie
sacramentis in quibus fideles sibi administrari con
tant et per que sit peccatorum remissio credit
predicat et docet esse credendum Et contra
istum articulum erravit pelagius qui posuit
quod per actum solum liberi arbitrii absque gratia dei
poterat fieri remissio peccatorum Contra etiam
istum articulum erravit Jacobite Nicholayte
et omnes heretici et Judei et sarraceni et
quicumque de baptismo et eucharistia et aliis
sacris credunt aliter quam sancta Romana ecclesia
Contra etiam istum articulum errant specialiter
greci qui negant sacrosanctam Romanam ecclesiam
esse caput et matrem omnium ecclesiarum Unde
contra istum errorem fuit additum in simbolo
Niceno Apostolicam ecclesiam Contra etiam errorem
donati qui posuit baptismum debere iterari
fuit additum in simbolo niceno Confiteor
unum baptisma ¶ Opum etiam dei quedam
pertinet ad opus glorie scilicet opus glorificationis
et de hoc est unus articulus videlicet quod
credimus omnes resurrecturos tam bonos quam
malos et bonos esse premiandos et malos pu
niendos Et de isto dicitur in simbolo apostolorum
Carnis resurrectionem vitam eternam Et
in simbolo Niceno Expecto resurrectionem

mortuoꝝ Et vitã venturi ſeculi amẽ Et in
ſimbolo Athanaſij Ad cuius aduentũ omẽs
hoĩes reſurgere hent cũ corporibus ſuis ſuis
et reddituri ſut de ꝓpriis factis rone Et qui
bona egerut ibut in vita etna Qui vero
mala i igne etnũ // Iſti q̈o ſut articuli fidei
ptinentes ad diuinitate ¶ Alij ſepte ſut ptĩ
nentes ad huanitate ¶ Prim̃ e de ɔceptiõe
filij dei crede̾ · ſ · q filius dei fuit ɔceptus in
vtero bte virginis v̇tute ſpũs ſcĩ Et de
hoc dr̃ in ſimbolo aploꝝ Qui conceptus
e de ſpũ ſcõ Et in ſimbolo Niceno Qui
ꝓpt̃ nos hoĩes et ꝓpt̃ nrãm ſalute deſ
cendit de celis Et incarnatus e de ſpũ
ſcõ Cont̃ iſtũ articulũ errauit maniche⁹
dicens dei filiũ nõ verã carne ſed fan
taſticã aſſupſiſſe Et cont̃ iſtũ errore dr̃
in ſimbolo Athanaſij Pfectus deus pfcs
homo ex aĩa ronali et huana carne ſub
ſiſtens ¶ Scdus articulus de hijs q ptĩ
nent ad huanitate e de natiuitate q
credim⁹ dei filiũ ab eterno natũ a prẽ
ex tempoẽ natũ ex Maria virgine que
virgo extitit et añ partũ et in ptu et
p⁹ partũ Et de iſto articulo dr̃ in vtroq̃
ſimbolo natus ex maria virgine ¶ Terti⁹
articulus ptinens ad huanitate eſt de
paſſione · ſ · q credim⁹ dei filiũ ꝓ ſalute
nrã paſſũ crucifixũ et mortuũ et ſe
pultũ et hoc qntũ ad natura huana
qr nã diuina nichil paciebatr̃ Et de iſto
articulo dr̃ in vtroq̃ ſimbolo Paſſus
ſub poncio pilato crucifixus mortuus et

sepultus ¶ Quartus articul9 ad humanitatem ptinens e de descensu ad inferos s. qd credim9 qd aia xpi que in morte sepata fuit a corpe unita deitati corpore etia diuinitati unito remanente in sepulchro descendit ad limbum scor primum que e quedam ps infernum et scos pres qui in fide de xpo incarnato et in caritate decesserant inde liberauit peccatoribus remanentib9 in inferno dampnatorum Et de isto articulo dr in utroque simbolo descendit ad inferos ¶ Quintus articulus ptinens ad humanitatem e de resurrectione s. qd credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die scdm qd scripture prophetarum predixerant et de isto articulo dr in simbolo tertia die resurrexit a mortuis // Notandum aut qd xpus no fuit in sepulchro nisi xl horis sed dr ibi fuisse tribus diebus qd scdm Aug9 intelligendum e p synodochen ut ponat ps diei pro tota die uel qr ipse fuit ibi p ultimam ptem diei veneris qr i completorio illius diei fuit positus in sepulchro et fuit ibi p tota die Sabbati et p prima ptem diei dnice qr in aurora resurrexit ¶ Sextus articulus ad humanitate ptinens e de ascensu ad celos credere s. qd xl die a resurrectione sua xpus cu magna comitiua angelorum et aiarum scorum prium quas ab inferno abstraxerat ascendit ad celum et sedet ad dexteram dei pris Et de isto articulo dr in simbolo Ascendit ad celos sedet ad dextram dei pris oipotentis ¶ Septimus articulus e de aduentu

ad Judicium Et de isto articulo dicitur in simbolo
Inde venturus est iudicare viuos et mor
tuos Isti ergo sunt xiiii articuli fidei quorum
septem pertinent ad diuinitatem et septem ad
humanitatem xpi et istos articulos debent
sacerdotes subditos suos edocere et maxime
illos qui pertinent ad humanitatem et po
tissime illos de quibus ecclesia solempni
zat sicut est articulus de conceptione de quo
fit festum in Annunciatione beate marie et ar
ticulus de Natiuitate de quo fit festum in
Natiuitate Articulus de passione de quo
fit festum in parasceue Articulus de resur
rectione de quo fit festum in pascha Et ar
ticulus de Ascensione domini Istos enim arti
culos quilibet fidelis postquam venit ad annos
discretionis tenetur scire explicite Et de
istis articulis ad humanitatem pertinentibus
habentur versus Nascitur abluitur patitur descendit
ad yma Surgit et ascendit veniet dis
cernere cuncta Hec est fides catholica qua
corde credo ore confiteor in qua fide volo
viuere et mori protestans me in omnibus credere
sicut sacrosancta Romana ecclesia credit Et
si quid minus bene dixi totum reuoco et totum
habeatur pro non dicto Capitulum tercium de
Modum et formam peticionibus quinque domine orationis
orandi saluator tradens discipulis
dixit Cum oratis dicite pater noster qui es in celis etc
Circa quod notandum quod ista oratio excellit
omnes alias orationes in multis Primo ratione
instructoris qui eam composuit qui fuit xpus
verus deus et verus homo in quo omnes

thesauri sapie et scie dei sut absconditi
Quanto g' mgr qui ista oroem cposuit
cpcellit omes alios magros tanto ista
oro cpcellit oes alias orones Vn vocat
ista oro dnica qr dns dnantiu ea cōpo
suit et ordinauit / Scdo cpcellit alias
orones rone forme e em oro breuissima
Ita qr nemo pt dicē quod voc sue cplexitatis
sue gnet tediu uel fastidiu / Notand tn
qr licet ut dcm e sit ita breuis in verbis
est tn cpfunda in sensu et ad impetrandu
efficatissima Vn de ea dt sapiens brēis
oro penetrat celu // Tercio cpcellit oms
alias oroes rone matie de qua e In ipa
em cōtinent oia naria tam i vita ista quam
in glia Vn Notandu qr saluator in ista
oroe sic pcedit qr pmo docet nos captare
dei bniuolenciā Scdo docet orandi modu
et forma pmu facit cu dicit pr nr zc
Scdm facit cu dt Adueniat regnu tuu zc
/ Circa pmu duo facit pmo docet nos cap
tare dei bniuolenciā Scdo docet nos op
tare orois efficatiā cu dt sificetur zc dit
g' pr nr qui es in celis ibi pmo cfitemur
deu ee omn reru pricipiū qr pr Scdo
allegamus nrm puilegiu qr dicimq nr
Tercio nominamq nome eius cpriu ibi
qui es Quarto assignamq sibi certum
domiciliu in celis dicimq g' pr nr // Vbi
sciendu qr scdm qr dt ille Ebrardus pr
capitur quatuor mois qr pmo mo dicit
pr rone cure Alio mo rone genture
Alio mo rone etatis Quarto mo rone honoris

Alio mo rone creacionis Iſtis quinqz mois
deus e pr omni / Primo roe cure Ita dicit
paulus dicens Omnem ſollicitudinem vram
ponentes in deum qm ipi e cura de vobis
Et ipe met xpus dicit in Matheo Nolite
ſolliciti ee dicentes quid manducabimus
aut qd bibemus aut quo operiemur Scit enim
pr vr celeſtis qr hijs oibus indigetis / Scdo
deus e pr omni roe geniture Vn de deo
dicit Aplus Voluntarie genuit nos verbo
veritatis vt ſimus inicium aliqd creature
eius Vn quilibet pt dicere illud ps Dns
dixit a me filius meus es tu ego hodie
genui te Et de quolibet dicit deus illud
qd dicitur in ij° Regum Ego ero illi in prem
et ipe erit michi in filium / Tercio deus
e pr roe antiquitatis Vn de eo dicit
Daniel Antiqus dierum ſedit et libri vide
licet libri conſciarum apti ſunt coram eo Vn
omnes poſſumus dicere qd dicit aplus vnum
prem hemus deum / Quarto deus e pr
omni roe honoris qr deum debemus hono
rare ſpeciali honore et reuerencia q a
doctoribus dicitur latria qui honor nulli
creature debet exhiberi Vn quilibz det
dicere illud qd dicitur in Matheo Confiteor tibi
dne deus pr celi et tre ita qd confiteri
ibi idem e qd laudare ſiue honorare
/ Quinto deus e pr omni roe creacionis Vn
Moyſes Nunqd no e ipe pr tuus q poſſedit
fecit et creauit te Vn ex hoc qd dicimus
pr habemus fiduciam illud qd in iſta oroe
petimus obtinendi Vn poſſumus arguere

sit Pater dat filio illud quod petit ab eo solu
quod illud quod petit sit iustu et filio natu Sed
deus e pr omni et illud quod petim9 in ista oroe
e iustissimu e valde nobis nitum quare fi
ducia habemus quod deus totu dabit nobis
Et fundat ista ro sup vbu salvatoris in
luca vbi dicit sic Si vos cu sitis mali
nostis bona data dare filijs vris Quato
magis pr vr celestis dabit nobis spm bonu
petentibus se qi dicat quod ymo dabit / Sex
in oroe ista allegamus hmo pmlegiu cu
dicim9 nr Vn notandu quod quamuis ut dcm
e deus sit pr omni illis quodq mois tn
nobis qui sum9 regnati vnda baptismat
e specialit pr Vnde nos baptizati et
regenerati in xpo possum9 dice pr nr
Vn ipe e pr nr quia nos sum9 ab eo
liberati misericorditer Adoptati spalius
Educati nobilius Informati salubrius
Dico quod deus e spalit pr nr quia nos
xpiani sum9 ab eo redempti siue libe
rati mia Vn ~~nos~~ possum9 dice deo i
quod dici in aporitha Redemisti nos deus
i sangne tuo De qua redemptione dicit
Btus petrus Non corruptibilib9 auro
uel argento redempti estis de vana vra
conversatione sed pcioso sangne agni ima
culati dni nri ihu xpi / Secdo dico quod de9
e spalit pr nr quia nos xpiani sumus
ab eo adoptati spalius et de hoc dt aplus
misit deus spm filij sui in corda nra
in quo clamamus Abba pr ut ad optioez
/ Tercio dico quod deus e pr nr quia nos

xpiani sumus a deo educati nobilius In sacro
enim Eucharistie pascit nos deus corpore
et sanguine xpi Ita dicit ipse met in Johanne
dicens Caro mea vere est cibus et sanguis
meus vere est potus De isto cibo dicit ps
Panem angelorum manducauit homo De quo
pane dicit xpus Qui manducauerit ex
hoc pane viuet in eternum Vnde ecclia tm
beneficium recognoscens in voce graciarum action
prorumpens dicit O quam suauis est dne spus
tuus qui vt dulcedinem tuam in filios de
monstrares pane suauissimo prestito esu
rientes humiles reples bonis fastidiosos di
uites dimittes inanes ¶ Quarto dico quod
deus est specialiter pr nr quia nos xpiani
sumus ab eo informati salubrius et hoc
per doctrina euangelica que sola est doctrina
salutifera et salubris et istam doctrina
petebat dauid cum dicebat Bonitatem
et disciplina et sciam doce me Et de ista
disciplina dicit sapiens Audi fili mi dis
ciplina patris tui Ex hoc ergo quod dicimus
nr habemus fiduciam quod illud quod in ista oroe
a deo petimus dabit nobis ut arguam
sic Principale trahit ad se accessorium ex
de gse ecclie vel alta catiam li vi Sed
deus dedit xpm nobis ideo vocamus eum
nrm et respectu eius oia sunt accessoria
quo certi sumus quod ista nobis dabuntur a deo Et
fundatur ista ro sup verbo apli dicentis
in epla ad Romanos Si deus pro nobis
quis contra nos qui proprio filio suo non
pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum

Quomodo etiam non cum illo etiam nobis donavit
qui dicat quod primo Tertio in oracione ista nominamus
nomen dei proprium cum dicimus qui es / Circa
quod sciendum quod quamvis secundum doctores in vita
ista nesciamus nomen proprium dei tamen inter
omnia nomina que dicuntur de deo istud nomen
quod est magis sibi proprium quod patet quia
moysi interroganti quid responderet filiis israel
si interrogarent quod erat nomen dei Dixit
deus sum Dices filiis israel qui est misit me
ad vos Dicimus ergo deo qui es quia deus est
firma entitas omnes perficiens summa boni
tas omnibus sufficiens pura veritas omnes
erudiens vera caritas omnes reficiens /
Primo quod dicimus deo qui es quia ipse est firma
entitas nunquam deficiens Unde ipse dixit
de se in exodo Ego sum qui sum ps A seculo
usque in seculum tu es deus / Secundo dicimus
qui es quia deus est summa bonitas omnibus
sufficiens Unde iuveni vocanti se bonum
dixit christus Nemo bonus nisi solus deus
et de deo dicit ps Bonus es tu et in
bonitate tua doce me iustificationes tuas
et apostolus sufficiencia nostra ex deo est
/ Tertio dicimus qui es quia deus est
pura veritas omnes erudiens Unde dicit christus
in Johanne Ego sum via veritas et vita
Et in Matheo magister scimus quia verax
es et viam dei in veritate doces / Q
uarto dicimus deo qui es quia deus est vera
caritas omnes reficiens Unde in prima
canonica Johannis Deus caritas est et qui
manet in caritate in deo manet et deus

in eo Et ipsemet dicit in Matheo Venite
ad me omnes qui laboratis et onerati
estis et ego reficiam vos Audiendo ergo
qui es fiducia habemus quod deus qui est
summa entitas nulli deficiet Quia est
summa bonitas omnibus sufficiet Quia
est pura veritas omnes erudiet Quia
est vera caritas omnes reficiet Quarto
dico quod in ista oratione captando dei benivo
lenciam assignamus sibi certum domicilium
cum dicimus in celis Circa quod notandum quod
celum quo ad nunc est Quadruplex quia
est celum supernaturale materiale spirituale et
intellectuale Celum supernaturale est ipsa
trinitas Et de isto celo dicitur in genesi Sus
pice celum i. ipsam trinitatem et numera
stellas i. eius personas et proprietates si
potes Celum materiale quo ad nunc est celum
empireum de quo dicitur in Genesi In prin
cipio creavit deus celum quod secundum strabum
intelligitur de celo empireo Celum spirituale
est devota anima de quo dicitur in psalmo Dominus in celo
sedes eius Celum intellectuale est natura
angelica de quo ibidem Verbo domini celi
i. angeli firmati sunt scilicet in bono In quolibet
istorum celorum est deus quia in primo celo in tri
nitate est diuisus per essentiam Et de hoc dicitur
in prima Canonica Johannis In secundo celo i. em
pireo est clare visus per gloriam In tercio
celo i. in anima devota est inhabitans per
graciam In Quarto celo i. in natura an
gelica et eam elevans per excellentiam
Dico primo quod deus in primo celo i. in trinitate

e inclusus per essentiam Et de hoc dicit in
pma Canonica Johis Tres sut q testimoniu
dant in celo pr verbu et spus scus et
hii tres unu sunt unu videlicet p essen
ciam ¶ Scdo dico q deus e in scdo celo
·i· i empireo clare visus p glam in Apoca·
Apertu e ostiu in celo et archa testamti
visa e Archa testamenti e deus qui ut dit
aplus novi testameti mediator / Tercio
dico q deus e in tcio celo ·i· i aia devota
i ipam ihabitans p gram Un i ps Ad
te levavi oculos meos q hitas in celis ·i·
i aiabus devotis / Quarto dico q deus
e in celo ·i· i natã angelica ipam elevas
p excellenciam Un ps Elevata e mag
nificencia tua sup celos glosa ·i· super
novem ordines angelor Dicendo g i celo
hem9 fiduciam q quia deus e In pmo celo
i ipm trsformabim quia e in scdo quia
in ipo bficabim quia e in tercio p ipm
ihitabim Qua e in Quarto p ipm ele
vabim Et sic termiat pma ps dnice orois
in qua captamus dei benivolenciam ¶ Se
quit scda ps in qua optamus sive peti
mus orois efficaciam dicendo scificet nome
tuu et e pma peticio in ordine sed est
ultiam in re seu intencione Circa qstioe
q ad hoc q oro nra heat efficaciam ·i· q
ad hoc q exaudiat requirit 4or videlz
q fiat cu firmitate fidei cu bonitate rei
cu devocione animi et q fiat in nomine
xpi // Dico pmo q ad hoc q oro heat
efficaciam oportet q fiat cu firmitate fidei

sicut instrm̄ ē ineffitax nisi sit debito sig
no signatū Ita oro ē ineffitax nisi sit sig
natulo fidei consignata Et io dicebat
xp̄s Quodcumque orantes petitis credite i· sig
naculo fidei signate et accipietis i· fiet
vobis ut enim dr̄ in Johanne Scim⁹ q̄ pecca
tores deus no exaudit ut aute dit aplus
ome q̄ no ē ex fide pctm̄ ē Et io ut dit
xp̄us Veri adoratores adorabunt patrem
in spu et veritate veritate s· fidei ¶ Scdo
dico q̄ ad hoc q̄ oro heat efficaciam optet
q̄ fiat cū bonitate dei i· q̄ in oroē no petat
nociua sed utilia sicut enim libellus ineptus
ē nullus ita oro inepta ē nulla in cuius
signū dit xp̄us Petitis et no accipitis eo
q̄ male petatis ¶ Tercio dico q̄ ad hoc
q̄ oro heat efficaciam optet q̄ fiat cū deuo
cione animi sicut enim ad hoc q̄ fumus
ascendat de thuribulo optet q̄ ibi sit ig
nis Ita ad hoc q̄ oro ascendat ad deum
optet q̄ sit igne deuotionis accensa In
cuius signū legitur in apocalipsi Stetit an
gelus iuxta aram templi habens thuri
bulum aureum in manu sua et data sunt
ei incensa multa que sunt orones sctorum
et ascendit fum⁹ aromatum i conspectu
dei de manu angeli Ideo petebat ps Di
rigatur oro mea sicut incensum in conspectu
tuo ¶ Quarto dico q̄ ad hoc q̄ oro heat
efficaciam optet q̄ fiat i nomine xp̄i sicut
enim illud q̄ procurator agit no valet
nisi agit nomine procuratoris ita nos simus
orando procuratores xp̄i si volum⁹ exaudiri

oportet qd petamus in nomine xpi Unde dicit xpus
Quodcumque petieritis patrem in nomine meo da
bit vobis Ista lo optamus in oroe nra cum
dicimus Sanctificetur nomen tuum tria prima
tanguntur in hoc qd dicimus sanctificetur scilicet
qd sanctum uno modo idem est qd firmum in quo
firmitas fidei Alio modo idem est qd sine terra
in quo utilitas rei Alio modo idem est qd sangui
ne tinctum in quo deuotio animi designatur
¶ Quartum tangitur in hoc qd dicit nomen
tuum de quo nomine dicitur in Marco In nomine
meo demonia eicient linguis loquentur
nouis et si mortiferum qd biberint non eis
nocebit super egros manus inponent et bene
habebunt et sic terminatur scilicet pars prime orois
in qua optamus orois efficaciam Sequitur
tercia pars principalis in qua docemur orandi
modum et formam cum dicit regnum tuum etc
¶ Circa qd sciendum qd ab isto loco usque in fine
continentur sex petitiones in quibus petimus
omne qd est necessarium nobis tam in vita ista qm in
alia cum tota perfectio hominis consistat in duobus
scilicet in declinatione mali et persecutione boni
Juxta illud ps Declina a malo et fac bonum
Ideo in ista oroe petimus deum ut nobis bona
conferat et ut malum a nobis auferat Quantum
ad collatione boni ponuntur tres petitiones
cum enim sit triplex bonum scilicet bonum glorie bonum
gratie et bonum nature Istud triplex bonum petimus
nobis dari Nam bonum glorie petimus
cum dicimus adueniat regnum tuum scilicet para
disi et est sensus O pater noster qui es in celis
petimus qd regnum tuum adueniat id est ad nos

veniat Sed quare melius dr adueniat
regnu tuu q dicat adueniam9 i regnu
tuu Quo q ad denotand q gloria padisi
no het ex pprys meritis sed ex mera gracia
dei Iuxta verbu apli dicentis Non ex opi
bus iusticie que fecimus nos sed scdm sua
miam saluos nos fecit Ideo dicit adueiat
ex gra tua ad nos veniat Non aut dicim9
adueniam9 q ut dcm e ex meritis nris no
possumg in illud venire Nemo em pt ve
nire nisi pr traxerit eu ut dr in Johanne
de isto regno dt Aug9 loquens in psona
xpi Venale heo q regnu celoru Quo emit
paupertate regnu vilitate gloria morte
vita Bonu gre petim9 cu dicim9 Fiat
volutas tua sicut in celo et in tra Ad
cui9 euidencia sciendu q homo vocat in
scptura terra Vn ps Aia mea sicut tra
Vn de hoie iusto Bndixisti dne tra tua
Angeli aut sive sci in padiso sontes vocat
celu Vn ps Celi enarrant gloria dei est
g sensus O pr nr qui es in celis fiat vo
luntas tua in tra i in nobis hoibus
tremis sicut fit in celo i sicut fit in agelis
et btis Vel per tra intelligit eccia mi
litans per celu eccia triuphans vt sit
sensus sicut fit volutas tua in eccia
triuphante ita petim9 q fiat in eccia
militante Que aut e ista volutas docet
nos aplus dicens Hec e volutas dei scifi
cacio vra Et dt fiat volutas tua q ut dt
xps No ois qui dt dne dne intrabit in
regnu celoru sed qui fecerit volutate pris

mei qui i celis e ipe intrabit in regnu ce
lorū Bonu nē petim⁹ cū dicim⁹ Pane
nrm cottidianu da nobis hodie Et e sci
endū q panis dr a pan q e totu In hoc
erm q petim⁹ pane petim⁹ oīa nobis
nccia ad sustentacone istius miserie et
transitorie vite Ket e istud cont illud q
dcm fuit pte scda tractatu iij° c° de oroe no
sunt petenda temporalia quia intelligend
e q no sunt petenda dicte et p se sed in
qntu sunt nccia ad habendu celestia et sic
bn pnt peti Vn Greg in collecta Sic tnsi
eam⁹ p bona tpalia vt no amittam⁹ etna
Vel intelligend e q no sunt petenda ad
superfluitatem sed ad sustentacoez Et sic pe
tim⁹ ea sic Vn petim⁹ hodie q no petim⁹
nisi inqntu e nccium pro die Ita petebat
Salomon cu dicebat Diuicias aut paup
tates ne dederis michi sed tm victui meo
tribue nccia Et paulus habentes alimenta
et quibus tegamr hīs contenti sim⁹ // Notand
etia q triplex e panis que petim⁹ in ista
oroe Primus e panis spualis austere pnie
et iste e panis ordearius Et de isto pane
dr in Joh̄e Est puer vnus hic hns quinq
panes ordeaceos Isti quinq panes sunt
quinq ptes pnie s contricio confessio oracio
elemosina et Ieiuniu de quib⁹ dcm est
in ija pte // Secūdus panis e sacramentalis
eucharistie de quo pane dicitr in Johanne
Hic e panis qui de celo descendit Si qs
manducauit ex hoc pane viuet ieternu
In fortitudine istius panis ambulabat fideles

vsq; ad monte padisi Tertius e panis ma lis siue tpalis sbe Et de isto pane dicit in genesi In sudore vultus tui Istos tres panes petim9 in oroe ista Iuxta verbu saluatoris dicentis i lucha Amice accomoda michi tres panes Iste g° tres petitiones respiciunt collatione boni Sut alie tres q respiciunt ablatione mali Circa qd notand qd dux e malu s malu culpe et malu pene Malu culpe e duplex s pteritu et futuru Scdm hoc ergo sunt tres petitiones mali In pma petim9 malu culpe pteritu nobis dimitti cu di dimitte nobis debita nra sicut et nos dimittim9 debitoribus nris Ista debita sut pcta Iuxta pabolam xpi qua pposuit Symoni leproso Dices duo debitores erant cuida feneratori Que pa bola scdm glo. mt de debito pcti Ista de bita petim9 nobis dimitti a deo sicut nos dimittim9 debitoribus nris .i. illi qui cont nos pccauerut quia istud intelligit de debito iniuriae quas dem9 remitte Alio quin nisi dimittam9 deus no dimittet no bis dicente xpo pr nr celestis no dimitet nobis nisi vos dimiseritis vnusquisq; de toribus vris In qua em mensura mesi fueritis eade mensura remetiet vobis Si g vis qd deus dimittat pcta tua tibi dimitte tu illis qui cont te pccauerunt Alioquid dicet tibi Ex ore tuo te iudico serue neq dicis em dimitte michi sicut ego dimitto sed tu no dimittis g° dicis qd tibi no dimittam Sed nuq ille qui

exonis in fino odio dicit istam oroz pfat
dico qz no qz no dicit ea in psona ppria
sed in psona eccie qz patet qz dicit nobis
et no michi Et io cu vniusalis eccia nuqz
possit errare nuqz errat in dicendo oroz
In scda peticione petim9 a malo culpe
futuro pcaueri cu dicim9 et ne nos indu
cas in temptacione Notandu qz qz temp
tacio aliqn sumit in bonu sicut i Genesi
qn dr Temptauit deus Abraham et in li
bro sapie Deus aut temptauit illos et iue
nit illos dignos se Et dr deus temptare duob9
mois Vno mo pmissiue et ita sumit qn
dr Deus temptauit illos i temptare pmi
sit Alio mo dr temptare vt ondat exem
virtutis alis sicut temptauit Abraham
vt ondezet virtute obedie eius Et de tali
temptacoe no intelligim9 hic Aliqn aute
temptacio sumit in malu et e duplex Na
queda e ab hoste i a demone quedam a
carne In qntu s caro insurgit Tempta
cio que ab hoste no e pctm nisi consentiat
sibi ymo si resistat sibi e mltu meritorium
Et isto mo fuit temptatus xpus vt dr in
Math vbi dr Ductus e ihus in desertu
a spu ut temptaret a diabolo zc Tep
tacio q e a carne semp puenit ex peccato
In qntu ipa rebellio carnis ad spm puenit
i nobis ex pcto pmoz pntu et est malu
pctm originale mo ista rebellio qntu ad
sui pri no e in ptate nra put dr quia
pmi motus no sunt in ptate nra Sed
resiste isti rebellioni siue allidere primos

motus bri e in ptate nra Et io consentire tep
tacioni siue sit ab hoste siue a carne semp est
pctm Ita qd si sit consensus cu deliberacoe
e pctm mortale Sed si sit consensus sub
itus et qi subrepticius est solu pctm veiale
mo qz in ista temptacoe nos no petim9 ne
temptem sed petim9 ne in temptacoe indi
cam tur aut in teptacione inducim cum
ei consentim9 Et io in ista peticoe nihil aliud
petimus nisi qd deus det nobis vtute resistedi
teptacioni qd aplus pmittit eu facere dicens
fidelis deus qui no pmittit nos temptari
supra illud qd potestis sed faciet cu teptacoe
pventu ita ut possitis sustine In vltia
peticione petim9 a malo pene liberari
cu dicim9 sed libera nos a malo Ita qd ite
hoc de malo pene etne qd e simplr malu
Nam malu pene tpalis pt ee et e aliqn
bonu sicut bonu fuit viribus pati et sus
tine mltas penas et mlta tormenta Vn
a tali malo no petim9 liberari sed a malo
pene etne Iuxta qd petit ecclia libera me
dne de morte etna In fine om peticio
nu subiungit Ame i ita fiat quasi cofir
macio om peticionu Sic qz in oroe dnica
sut septe peticiones in quar pma pe
tim9 oroīs efficacia cu dicim9 scificet
nome tuu quasi dicam9 Sicut nome
tuu e sctm et firmu Ita illud qd petim9
in ista oroe sit firmu Et io licet ista oro
sit pma i ordine tn e vltima i intencioe
Item aliqs Sep petim9 nos ome bonu cferri
teri nobis oe malu auferri donec dns vt

nobis hec omnia concedant Et ista sufficiant quantum ad nunc quia forte alibi de ista materia latius loquar

Capitulum tertium de decem preceptis

Interroganti juvenem quid faciendo vitam eternam haberet Respondit christus Si vis ad vitam ingredi serva mandata quasi diceret Ingressus ad vitam eternam est observatio mandatorum Que quidem mandata sunt precepta decalogi Et dicitur decalogus a deca quod est decem et logos quod est sermo quasi decem preceptorum sermo Sunt ergo precepta legis decem quarum quedam ordinant hominem in deum quedam in proximum Precepta que ordinant hominem ad deum sunt tria secundum quod homo est obligatus deo ad tria Sicut enim vasallus debet domino tria scilicet fidelitatem ut non recognoscat aliquem alium dominum Reverentiam ut non faciat ei obprobrium famulatum ut impendat ei debitum obsequium Sic quilibet de dictamine juris naturalis est obligatus deo ad ista tria Et ideo quantum ad primum est istud preceptum Non habebis deos alienos coram me quantum ad secundum est istud Non assumes nomen dei tui in vanum Quantum ad tertium est istud Memento diem sabbati sanctifices Precepta que ordinant hominem ad proximum sunt septem Tenetur enim homo ad proximum duobus modis scilicet ut bonum sibi fiat et ne sibi noceat Quantum ad primum est unum preceptum scilicet Honora patrem et matrem tuam Quantum ad secundum sunt sex precepta Potest enim homo nocere proximo tribus modis Uno modo facto Alio modo verbo Alio modo voluntate Facto potest sibi nocere tribus modis scilicet in persona

ppria vel in psona sibi commissa vel in ppria
sba Quintu ad pmu e istud preptu No
occides Quintu ad scdm e istud No mech
aberis Quintu ad tciu e istud No furtum
facies Quintu ad hoc ne noceat ho pximo
vbo e istud No falsu testimoniu dices
Quantu ad hoc ne noceat ho pximo
volutate sunt alia duo Quia ne no
ceat sibi volutate libidis et e istud No
concupisces vxore pximi tui Ne aut
noceat sibi volutate cupiditatis est
istud Non cupisces seruu no ancillam
non boue no asinu Ista g sut decem
precepta de quor quolibet aliqua per
ordine sut dicenda De primo precepto

Primu preceptu e No habebis deos ali
enos cora me Ita qp in isto precepto
phibetur omnis ydolatria omnis heresis
et omnis spes sortilegii siue diuinacioes
quorucuqs mo fiant Siue fiant i igne
siue in aere Siue in aqua siue i tra
Siue in corporibus mortuor Siue in
aspectu garritus vel volatus auiu Siue
Siue i caracteribus Siue i vana ispec
cione psalterii vel euangelior et aliar
scpturar et regulariter omnis diuinacio
quorucuqs pdictor mor uel simili mo fiat
phibita e in isto precepto et e male dicta
a deo et g sta ecclia tamqm ydolatria
et infidelitas reprobata Nam enim futura
q solius dei sunt p hec supsticiones
aliqui inuenire laborant diuinitatem iura
creaturis attribuunt Ita dr ysaias dices

Priora et nouissima audiciate michi et dicam quod domini estis vos Aug(ustinus) Non obseruetis dies qui dicunt egipciaci aut kalendas ianuarii in quibus cantilene et quedam comessaciones et ad inuicem dona donant quasi in principio anni boni fati. Auguria aut aliquos menses aut tempora dies aut annos aut lune et mensis solisque cursum quia et qui has et quascumque diuinaciones aut facta aut auguria obseruat aut attendit aut consentit obseruantibus aut talibus credit aut ad domum eorum vadit aut in sua domo introducit ut interroget sciat se fidem christianam et baptismum preuaricasse et paganum et apostatam et dei inimicum esse et ira dei grauiter incurrere nisi ecclesiastica emendatus penitencia deo reconcilietur. Nota tamen quod agricole qui seruant tempora ad seminandum vel ad arbores incidendas et ad silia que certa et naturalem habent racionem vel phisici qui ad medicinas dandas uel minuciones faciendas et ad silia obseruant dies certos et tempora non condempnantur. Hu Cum enim ista omnia inferiora subsint quantum ad naturam corpoream influencie corporum celestium non est prohibitum ymo est debitum et necessarium respicere in istis et attendere in fluxum stellarum et planetarum. Sed cum anima racionalis in nullo subsit influencie istorum corporum dicente Ptholomeo Anima sapiens dominabitur astris. Respice talia in hiis que a libero arbitrio procedunt

e supsticiosu et vanu Vnd ex clamore
cornicis pnosticare pluuia futura non
e supsticiosum cu tria aialia ex dispo
sicione et imutacione aeris possint
i corporibus suis sentire tale imutacoez
¶ Notandu eciam qd si aliqs uel aliq col
ligat aliqua herbam dicendo simbolu
vel oroez dnicam ut ponat ea super
aliqm infirmu ista itencione ut in istis
deus et creator omn et dns honoretur
non repbat Dummo nulla alia obser
uancia supsticiosa obseruet uel inse
rat xxvi q v Non liceat et q vii Non
obseruetis Et istud e tendu pro regula
gnali i ma ista qd inquisicio omis que
fit p inuocacione demonu tacita uel
expressa quocuqz fiat siue p caracteres
siue p figuras siue quocuqz est i isto
precepto phibita Sed quid erit de istis
quernis in quibus recitant nomina dei
et anglor et ponut mlta bona vba
Dico qd in istis cauendu e ne sub spe boni
lateat malu Vnd diligent aduertendu
e ne int illa nomina admisceantur
aliqua noia ignota q magis sint noia
demonu qd nomina anglor Cu enim ut
dit Beda nulla falsa doctrina sit q non
aliqua vera falsis admisceat impossibile
e quin in istis supsticiosis no admisceat
aliqua bona cu malis et qz modicu
fermenti totam massam corrupit qntu
cuqz sint ibi mlta bona si sint ibi ali
qua mala totu e corruptu et suspciu

Quia etiam angelus malus sepe transfigurat se in angelum lucis Non est credendum istis fantasticis qui dicunt se videre angelos vel sanctos aliquos Unde dicit apostolus probate spiritus si ex deo sint De secundo precepto

Secundum preceptum est Non assumes nomen dei tui in vanum Ita quod in precepto isto prohibentur primo et principaliter omnes species periurii que sunt multe ¶ Ad cuius evidentiam est sciendum quod ad hoc quod iuramentum sit licitum oportet quod sint ibi tria scilicet veritas iudicium et iustitia ita dicit dominus per prophetam Iurabunt autem dominus in veritate in iustitia et iudicio xxii q. i et Iurabunt Et si aliquod istorum trium defuerit periurium dicitur xxii q. ii Quando liceat. Veritas enim semper debet esse in conscientia iurantis ut firmiter sciat ita esse sicut iurat al. si credat non debet de scientia sed de credulitate iurare Iudicium dicitur hic discreta deliberatio scilicet ut non iuret etiam verum nisi propter necessitatem vel cum dicit alicui aliquid verum quod ei expedit vel utile est credere et non vult credere simplici assertioni Iustitia ut id quod iurat sit licitum et honestum extra de iureiurando Et si Christus Quotiens ergo iuretur sive iuramentum sit assertorium sive promissorium quodcumque istorum desit sive quod iuret falsum sive verum tamen iurans credat iurare falsum sive quod iuret absque aliqua necessitate sive quod iuret aliquod illicitum semper est periurium et est contra istud preceptum ¶ Sed quid fiet de istis iuramentis cotidianis que fiunt ex quadam

lenitate et ex quadā mala ꝯſuetudine
nudꝰ ē ibi piuriū cū deficit ibi iudiciū
Dico qꝫ ſit. Sed ſi fiant de re licita et ſine
intencione decipiendi uel fallendi illud
piuriū nō ē niſi pctm̄ veniale. Si aūt
fiant cū intencione fallendi vel ſi fiant
de re illicita ē pctm̄ mortale. ¶ Vn̄ nota
qꝫ cū iuramentū nō fuerit inuentū ut
ſit vinculū iurantis iuramentū qꝫ fit
de re illicita vel qꝫ fit contᵃ caritatem et
qꝫ nō pt ſeruari ſine interitu ſalutis
eterne. Sicut ſi iurare me aliquē interfec-
turū vel non daturū elemoſinā uel aliqꝫ
tale piuriū ē nec ē aliquatenꝰ obſeruādū
Vn̄ Beroꝰ in malis pmiſſis reſcinde
fidem In turpi voto muta decretū ¶
Notandū etiā qꝫ hic phibetᶻ iuramtū
qꝫ fit p falſos deos qꝫ nō det fieri a xpi
anis tamē credo qꝫ xpianus ubi eet
expediens poſſet recipe iuramentū
a pagano p deos ſuos ¶ Nota etiā
qꝫ nō eſt iurandū p creaturas niſi per
aliquas videlicet p euangeliū p al-
tare p cruce p reliquias ſcoꝝ In manu
etiā epī pt iurare xxij q i ſi aliqua
et q v Clin piurat ¶ Vn̄ nota qꝫ qui
piurat p creatura nō ꝯgreſſam debet
acerrime caſtigari ut dit Raymundus

De tercio precepto

Tercium preceptū ē / Memento ut diem ſabbati ſctifices
Ita qꝫ in iſto precepto pcipit primo et pnʳ
obſeruari dies dnica et ex ꝯnti pcipiuntᶻ
alie feſtiuitates ſolempnes que ponuntᶻ

de q d in c pnunciand Natiuitas dni stor
Stephani Johannis euangeliste Innocentu
Siluestri Circumcisio dni Epyphania Puri
ficatio ste marie Sctm pascha cu tota ei9
ebdomada tres dies rogationu Ascensio
dni Dies penthecostes Sci Johis Bap te
Duodecim aplor et maxie Petri et pauli
qui mundu sua pdicatoe illuminauerunt Sci
Laurencij Assumptio ste Marie Natiuitas
eiusdem Dedicatio sti Michaelis Dedicato
cuiuscumque Oratorij Omn stor Sancti
Martini Et ille festiuitates quas singuli
epi in suis epatibus cu pplo collauda
uerunt q vicinis commorantib9 Indicede
sunt non tamen gnalit omib9 tamen
hoc vltimu intellige de stis Canonizatis
ab ecclia Romana quia epus per se
no posset aliquem stm Canonizare ex
de re et ue stor c primo Reliquie vo
festiuitates per annu non sunt colende
ad feriandu nec phibende Het ita scpta
sut de decrata die de qse d in c pnunciad
Item Eusebius ppa statuit festu Inuectois
ste Crucis v nonas Madij solempniter
celebrari de qse d iij Crucis ¶ Nota etia
q i isto caplo pnunciand no fit mentio
de annunciatoe bte marie cu tamen sit
festu celebre et solempne Sed forte dicet
aliquis Istud preptu de die Sabbati et
no de die dnico intelligendu e Ad cuius
euidenciam notand q in lege veti fuerunt
quedam prepta cerimonialia quedam
moralia Cerimonialia erant illa que

ptinebant ad specialem cultum dei sicut
qp tali die fieret tale sacrificium vel tale et
etiā illa q ptinebant ad cerimonias illi9
ppli sicut qp induerent tali veste et silia
et ista precepta tempore quo corpus resurrexit
nō fuerunt obseruanda ymo qui ea obseruaret
mortaliter peccaret Moralia erant illa
q erant de dictamine legis nature sicut ser
uire deo honorare parentes et silia et talia
precepta adhuc manent in virtute sua Mo
preceptum de obseruatione sabbati partim erat
morale quantum ad hoc .s. qp debitus honor
impenderet deo quia istud ē de dictamine
legis nature sed quia tali die determinatus
talis honor impenderet magis qp alia
die erat Cerimoniale in quantum requies illi9
erat figura illius Sabbati magni q̄ xpc
quieuit in sepulchro Et io quantum ad istud
cessauit illud preceptum ita qp dies Sabbati
fuit mutata in diē dominicam et racionabilit
In hac enim die mundus sumpsit exordium
resurrexit corpus Mors interitum et vita
accepit principium Et ista ē intencio beati
Pauli in epla ad Colon vbi dicit Nemo
vos iudicat in cibo aut ī potu aut ī pte
diei festi aut neomenie aut Sabbatorum
que sūt umbra futurorum et de hoc disputat
aplus Ad hebreos iij et iiij capitulis et ha
bent sup hoc multa capitula De c d iij In
diebus festiuis debent vacare homines ymnis
et psalmis et canticis spiritualibus et alijs
bonis opibus magis quam alijs diebus et
io debent abstinere ab omni ope seruili Non

solu a pcto q pprie seruile di quia facit
hoiem seruu diaboli Sed etia ab opibus
mechanicis et negociis forensibus ut mer
catu no fiat nec placitu nec aliquis ad
mortem vel pena inducet nec sacramta
iurent nisi pro pace facienda de c d iij
Rogationes De hijs mechanicis et forensib9
cohibuit Deus dicens Sex diebus opaberis
opa tua Septio aut die Sabbatu est dni
dei tui Non facies ome opus tu et filius
tuus et filia tua seruus tuus et ancilla
tua et iumentu tuu et aduena qui est
intra portas tuas ¶ Nota etia q propt
piculu hostiu vel tempestatis imminentis
put fructus colligi in diebus dominicis
et festiuis Ita tn q de illis pro posse stude
aut illi quoru sunt largiores elemosinas
erogare Scolares etia in huiod diebus
put scribere in quaterniulis suis lcones
suas quas p ebdomadam audierunt
Quartum preptu e De Quarto prepto
pmu de illis q ptinent ad pximu
Hor e honora prem tuu et mrem tuam
Ita q in isto prepto dicte pcipit q pntes
honorent et est itelligendu non solu de
honore reuerencie sicut q osularet eis
manus et silia ymo de honore subsidij et
puidencie s. q puideat eis in necitis scdm
facultate vtriusq Nomie etia pris et
mris intelligunt plati et mgri ecclie et
dni tpales quibus omibus e honor debit
exhibendus Nomie etia pris et mris
intelligunt omes pximi quib9 si idigeat

ſut ſeptem mīe opa exhibenda ¶ Et no
tand quod opum mīe quedam ſunt
ſpuales quedā cpales ¶ Spuales
ſunt iſte Conſulere neſcientes Cor
rige delinquentes Remittere i iu
riantibus Conſolari triſtes Suſti
nere importunas Orare p pſecutorib9
Vn9 Conſule caſtiga dimitte ſolare
fer ora ¶ Corpales ſut ¶ Corpales ſut iſte
Paſcere eſurientes Potare ſitientes
Veſtire nudos Viſitare infirmos
Redime captiuos Colliġe hoſpicio va
gos Sepelire mortuos Vn9 Viſito
poto cibo redimo tego colligo condo

Quintū preptū De quito prepto
et eſt ſciendū de ptinentib9 ad
primū eſt Nō occides ſuple iniuſte in
quo prepto phibetur homicidiū et ſub
noīe homicidii intelligitur oīs iniuria
corpalis que pt inferri pximo ¶ Et eſt
notand q duplex ē homicidiū qr quod
dam ē ſpuale et quoddam corpale Spuale
fit quatuor modis · ſ odiendo Vnde Iohēs
in pima canonica ſua Qui odit fratrem
ſuū homicida ē Detrahendo male coſu
lendo nocendo Et de iſtis tribus habetur
de pe d i homicidior et c̄ Noli pu
tare Pictum ſubtrahendo d lxxxvi Pa
ſce fame morientē ſi nō paſciſti occidiſti
Et quodlibet iſtor homicidior ſcdm
doctores eſt pctm mortale Homicidiū
corpale ſcdm doctores fit duob9 modis
Vnomo verbo Alio fco Verbo fit tribus

-h-

modis · s. prepto consilio et defensione · d l·
Si quis viduā de pe di periculose et qđ
libet istoꝝ si fiat in iuste est pctm̄ mor
tale Item fit quatuor modis s. iusticia nccite
casu et volu(n)tate Iusticia ut cū iudex ul
minister reū iuste condempnatū ad morte
occidit Hoc homicidiū si fit ex livore ul
amore fundendi humanū sanguinem licet ille
iuste occidat ꝙ meret morte iste tamen
pctat mortalit ꝓpt intencione corrupta
Si vō fiat ex amore iusticie nec pctat
iudex condempnando eū ad morte nec pri
piendo ministro ut occidat eū nec minister exe
quendo mandatū iudicis dū tamē fiat
iuris ordine servato pbat hoc ex verbo
apli ad Romanū ubi dicit Omnis aīa
ptatibus sublimioribus subdita sit Et
sequit Non enī sine causa gladiū por
tat dei enī minister ē iudex in iram ei
qui male agit Si fiat nccitate distingue
quia illa nccitas aut fuit evitabilis Po
terat enī evadere absq occisione hoīs
et tuc ē reus homicidij et det agere pniam
tamqʒ ꝓ mortali Aut fuit ī evitabilis
ꝙ occidit hoiem absq odij meditatione
pmo cū dolore animi se et sua liberando
et in isto casu nō dicit pccare nec ascrib
it ad pniam det tamē dolere et suis
pctis ascribere quia in tanta potuit venire
nccitate Bonaꝝ enī mentiū ē ibi ti
mere culpam ubi culpa nō est ex de hoi
cidio Interfecisti Si aut fiat casu hic dis
tingue quia aut iste dabat opam rei licite

aut illicite puta quod proiecit lapidem versus
loca per que consueuerunt homines transire vel
dum furabatur equum uel bouem aliquis a boue
vel equo percussus interijt uel similia In isto
casu talis simpliciter est reus homicidij Si
dabat operam rei licite puta quod incidebat
arborem sibi necessariam vel deponebat
de curru vel similia si adhibuit diligentiam
qua debuit videlicet respiciendo vel pla
mando non nimis tarde vel dimisse sed
tempore congruo et alte ita quod si aliquis erat
ibi vel veniebat poterat fugere vel sibi
cauere non imputatur sibi probatur hec distinc
tio d. l. Sepe contingit extra de homicidio
quidam ¶ Si aut fiat homicidium volun
tate sine omni distinctione tenendum est
quod est grauissimum et enorme peccatum d. l.
Si quis voluntarie De Sexto precepto
Sextum preceptum est Non mechaberis
Ita quod in isto precepto prohibetur omnis
concubitus preterquam cum legitima vxore Que
aut et quot sunt species talis concubitus
vide in parte ij tractatu ij c° vi° De Sep
Septimum preceptum timo precepto
Non furtum facies ita quod in isto prec
to prohibetur furtum rapina vsura fraus
dolus et generaliter omnis acquisitio illicita
aliene rei quocumque et quocumque pallio
sine titulo fiat De octauo precepto
Octauum preceptum est Non falsum testi
monium dices Ita quod in isto precepto prohi
betur omne mendacium Et est sciendum
quod secundum Augustinum libro de mendacio Octo

sunt genera mendaciorum ¶ Primum est quod fit in doctrina fidei et bonorum morum ut dicere xpm non natum de virgine maria uel non esse passum in cruce uel aliud simile contra articulos fidei vel bonos mores ¶ Secundum est quod nulli prodest et obest alicui ut est mendacium vel detractio vel falsi testes in causa criminali ¶ Tertium est quod prodest alicui et obest alii ut mendacium falsi testes in causa pecuniaria ¶ Quartum est quod fit sola mentiendi libidine quod sine causa et utilitate ¶ Quintum est quod fit placendi cupiditate ut mendacium adulationis ¶ Sextum est quod nulli obest et prodest alicui ad evitandum periculum pecunie ut si aliquis sciens pecuniam alicuius tollendam a fure vel a predone mentiatur sibi nescire ubi sit ¶ Septimum est quod nulli obest et prodest alicui ad evitandum periculum persone ut si aliquis querat ad mortem et aliquis mentiatur se nescire ubi sit ¶ Octavum quod nulli obest et prodest alicui ad hoc ut ab immunditia corporali aliquem tueatur ut si volenti corrumpere virginem mentiatur aliquis dicens eam esse coniugatam ¶ Alia distinctio ponitur ab Augustino quod mendacium aliud perniciosum et istud comprehendit omnia genera prime distinctionis et est semper peccatum mortale xxii q. ii ¶ Primum aliud est officiosum et istud respondet tribus ultimis generibus prime distinctionis et est peccatum veniale ¶ Aliud est iocosum et istud etiam credo quod est peccatum veniale quod intelligo quando ille cui dicitur novit causam iocandi fuisse

dictu et q no dicat ex libidine mentiendi
De mendacio adulacionis nota q aliq̄s
pt adulari alicui tribus mois Uno mo
attribuendo bonu q no habet Et de isto
dicit aliqui q e mortale aliqui q est
veniale Alio mo approbando malu q
habet et istud sedm omes e mortale
Alio mo extollendo bonu q habet et
istud sedm omes est veniale De Nono et
Nonu preptu et decimo precepto
decimu phibent actu interiorem
actu s volutatis s q nullus cupiscat
alienā vxore Et nomine vxoris intelligitur
quelibet mulier q ut dt xpus Quicunque
viderit muliere ad cupiscendu eam
iam mechatus est et non cupiscat ali
ena rem ad possidendu ¶ Horu prep
toru queda sunt affirmatiua quedam
negatiua ut patet de se Affirmatiua
obligant semp sed no ad semp sed pro
loco et tpe Negatiua obligant semper
et ad semp De istis decē preptis habentur
v̄sus Unu crede deu ne iures vana
p eu Sabbata sctifices et venerare parentes
Non sis occisor mechus fur testis iniquus
Vicinique thore res nec caueto suas Capitulum
Quia teste Aug in ꝯtu de donis ꝯ flat paradisi
nullu bonu irremuneratu neq malu
impunitu ideo vlterius videndu e de donis
et de penis q habebunt illi qui obseruabunt
precepta ista ¶ Notandu q q obseruatoribus
istorum preceptorum dabuntur septe dotes
i septe glorie i paradiso Tres ex parte aie

et primo ex parte corporis ex parte anime clara
visio quia scilicet videbimus deum clare sine aliquo
velamine et in ista visione consistit tota
nostra beatitudo Unde Augustinus Visio est tota merces
Et ista clara visio succedit visioni fidei
Ita dicit Paulus Videmus nunc scilicet in vita
ista per speculum in enigmate scilicet fidei tunc
autem scilicet in paradiso facie ad faciem ¶ Secunda dos
ex parte anime est firma tentio quia sic ita firmiter
tenebimus deum quod nullomodo timebimus eum
amittere Et de ista tentione dicitur in canticis
Tenui eum nec dimittam Et ista firma
tentio succedit virtuti spei ¶ Tercia
dos anime beate erit perfecta fruitio scilicet quia anima
beata perfecte fruetur et adherebit deo et sa
ciabitur et delectabitur in eo psalmus Saciabor
cum apparuerit gloria tua Et ista perfecta frui
tio succedit amori caritatis Et de istis
tribus dotibus dicit Augustinus Videbimus
amabimus laudabimus Istud officium ha
bemus in paradiso scilicet videre amare laudare
deum ¶ Post resurrectionem autem habebimus
quatuor dotes ex parte corporis Prima corpora
nostra erunt agilia id est movebuntur per quan
tumcumque spatium sine aliqua fatigatione
et labore Erunt etiam impassibilia quia a
nullo poterunt pati Erunt etiam immor
talia quia nullo modo poterunt mori
Erunt etiam clarissima Unde salvator Ful
gebunt sancti sicut sol in regno patris
mei Cuius regni consortes nos faciat
Rex regum et dominus dominantium Ihesus christus
Amen De fine huius operis

Hec circa officium curatorum breviter a
me conscripta sunt ut simplices in
aliquo instruerent et magis perciti ad
altiora investiganda laborarent Obsecro
ut si in libello isto lector aliqua utilia
invenerit ipsa attribuat deo soli grates
ei referens quod michi peccatori aliquantulam
scintillam intelligentie impertiri dignatus
est Illa autem que minus bene dicta sunt
mee ignorancie aut inadvertentie as-
cribens caritative corrigat et pro me
peccatore ad dominum preces fundat

Explicit Manipulus Curatorum

239 ORIGINAL MANUSCRIPT. The Curate's Guide. A fine specimen of early writing in Latin, on paper, of the 14th Century, on 310 pages, with numerous capital letters in Red and Rubrications throughout.
Small 4to, contemporary, embossed calf, oak boards.

Repaired Tribolet 64 RBX misc Coll Funds

anima mea et corpus meum in uitam aeternam.

Quod ore sumpsimus. Post acceptam eucharistiam.
dne mente capiam. et de munere teporali. fiat nobis
remediu sempiternu. Finita missa dicat sacerdos.
Placeat tibi sca trinitas obsequiu seruitutis mee. et pra
ut sacrificiu quod oculis tue maiestatis indignus obtuli
tibi sit acceptabile. mihique et omnib pro quibus illud ob
tuli. sit te miserante ppitiabile. P x. Dein osculet alt.
Meritis et intercessionib istoru et omniu scoru suoru dics.
misereatur nri omps dns. Amen. Cu exuit sacras uestes
dic. Benedicite omnia opa dni. P Laudate dnm in scis ei. Gla pi
ant. Trium puerorum. Kyrieleison. Xpeleison. Kyrieleison. Pater nr. Et ne nos. Preces.
Confiteantur tibi dne omnia opa tua. Et sci tui benedicant tibi.
Exultabunt sci in gla. Letabuntur in cubilib suis. Exultent iusti in con
spectu di. Delectentur in leticia. Non nob dne non nobis. S; nomini tuo
da glam. Dne exaudi orationem meam. Et clamor. ORATIO.
Ds qui trib pueris mitigasti flamas igniu. concede p
pitius. ut nos famulos tuos n exurat flama uicioru.
Actiones nras qs dne et aspirando pueni ALIA
et adiuuando psequere. ut cuncta nra operatio a
te semp incipiat. et p te cepta finiatur. P x.

Da nob qs omps deus uiciorum nrorum flamas extinguere. qui b[ea]to
laurencio m[arty]ri tuo tribuisti tormentorum suorum incendia superare

